

EKONOMİ, İŞLETME VE MALİYE ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Cilt 2 & Sayı 2

E-ISNN: 2667-503X

AĞUSTOS 2020

BİLİM DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Emine Müge Çetiner	İstanbul Kültür Üniversitesi
Prof. Dr. Etem Hakan Ergeç	İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Prof. Dr. Fatih Savaşan	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Hamdi Genç	İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan Dinçer	İstanbul Medipol Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim Halil Sugözü	Şırnak Üniversitesi
Prof. Dr. Suat Oktar	Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Ümit Hacıoğlu	İbn Haldun Üniversitesi
Doç. Dr. Elif Baykal	İstanbul Medipol Üniversitesi
Doç. Dr. Harun Kılıçaslan	Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Hüseyin Kaya	İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Doç. Dr. Lütfi Sunar	İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Doç. Dr. Nurten Polat Dede	İstanbul Medipol Üniversitesi
Doç. Dr. Serhat Yüksel	İstanbul Medipol Üniversitesi
Dr. Bayram Yalçın	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Dr. Cengizhan Yıldırım	Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Dr. Fatih Yiğit	İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Dr. Funda Kara	İstanbul Gelişim Üniversitesi
Dr. Hakan Kalkavan	İstanbul Medipol Üniversitesi
Dr. Hakan Kaya	Marmara Üniversitesi
Dr. Hüseyin Yılmaz	Atatürk Üniversitesi
Dr. İbrahim Külünk	Düzce Üniversitesi
Dr. Mehmet Emre Ünsal	İstanbul Üniversitesi
Dr. Mustafa Eser Kurum	İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi
Dr. Mustafa Tefvik Kartal	Borsa İstanbul
Dr. Nurullah Altıntaş	Sakarya Üniversitesi
Dr. Osman Akgül	İstanbul Üniversitesi

EDİTÖR KURULU

Öğr.Gör. İrfan Ersin	Başeditör	İstanbul Medipol Üniversitesi
Öğr. Gör. Halim Baş	Editör	İstanbul Medipol Üniversitesi
Öğr. Gör. Nuri Gültekin	Editör Yard.	İstanbul Medipol Üniversitesi
Öğr. Gör. Ercan Karakeçe	Yabancı Dil Editörü	İstanbul Medipol Üniversitesi

ÖNSÖZ

Dergimiz, ekonomi ve işletme alanında sorunların çözümünde bir yayın aracı olarak hizmet vermektedir. Dergimizde işletme, iktisat, finans, maliye, çalışma ekonomisi ve ekonometri bilim dallarında yapılan çalışmalar kabul edilmektedir. Yayın yılında üçüncü senesine giren dergimiz, özgün makalelerin seçimine dikkat etmekte ve şeffaf bir hakemlik süreci yürütmektedir. Dergimizde yayınlanan çalışmalar gün geçtikçe diğer çalışmalar tarafından da referans olarak gösterilmektedir. Dergimize gönderilen makaleler hakem değerlendirme süreci sonunda yayına kabul edilmesi durumunda internet ortamında açık erişimli olarak yayınlanır. Bunun yanında dergimiz her dönem yeni indekslere kabul edilmekte ve bu alanda yaygınlığını artırmaktadır. Dergimizin bilim kurulu ülkemizin çeşitli üniversitelerinde çalışmakta olan, alanında uzman ve başarılı birbirinden kıymetli akademisyenlerden oluşmaktadır. Bu vesileyle dergimize katkıda bulunan tüm akademisyenlerimize ve dergi yönetiminde bulunan arkadaşlarıma teşekkürlerimi bir borç biliyorum. Yayınlarımızın bilim camiasına faydalı olmasını temenni eder, okuyucularımıza başarılar dilerim.

Öğr. Gör. İrfan Ersin

Başeditör

İÇİNDEKİLER TABLOSU

Covid-19 Salgınının Küresel Düzeyde İncelenmesi: Ekonomik Etkiler ve Vergisel Önlemler Ayşegül BİLGİÇ ULUN.....	89-102
Hesap Planı Değişimi Üzerine Bir İnceleme: Tek Düzen Hesap Planı ve Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Taslak Hesap Planı Karşılaştırması Ali KABLAN.....	103-129
Türkiye’de Bölgesel Dış Ticaret ile Ekonomik Büyüme İlişkisi: Marmara Bölgesi Üzerine Bir Araştırma Fatih SELAMCI- Güldenur ÇETİN.....	130-145
Türkiye’de Sosyal Devletin Sosyal Yardım Bağlamında Değerlendirilmesi Sefa KARAGÖZ.....	146-169
İnsan Kaynakları Uygulamalarının Bireysel Performansa Etkisi Kübra KARAKAYA - Osman BAYRAKTAR.....	170-184
Creative Problem Solving Technique Application Areas of TRIZ: Suggestions for Use in Healthcare Sector Seyma GUNER - Ilker KOSE.....	185-208

COVID-19 SALGINININ KÜRESEL DÜZEYDE İNCELENMESİ: EKONOMİK ETKİLER VE VERGİSEL ÖNLEMLER

Ayşegül Bilgiç Ulun*

Gönderim Tarihi: 30.04.2020

Kabul Tarihi: 06.07.2020

Özet

Bu çalışmanın amacı Covid-19 salgınının küresel düzeyde ülke ekonomileri üzerindeki etkilerini belirlemek ve koronavirüs salgınının etkilerinin yüksek düzeyde görüldüğü seçilen ülkelerdeki vergisel önlemleri değerlendirmektir. Çalışmada derleme yöntemiyle ülkelerdeki olası ekonomik etkiler ve vergisel düzenlemeler belirlenmiştir. Çalışmada Covid-19 salgınının ortaya çıkışı, salgından en çok etkilenen ülkelerdeki çeşitli istatistikler kullanılarak ülkelerin yaşadıkları nüfus kayıpları belirlenmiştir. Covid-19 salgınının ekonomik etkileri incelendiğinde toplam harcamaların azalacağı, tüketim alışkanlıklarının değişeceği, ülkelerin durgunluk yaşayacağı öngörülmektedir. Toplam harcama kalemlerinden yalnızca transfer harcamalarının artacağı öngörülmektedir. Vergisel düzenlemeler açısından ise incelenen ülkeler özelinde katma değer vergisi ve kurumlar vergisinde düzenlemeler yapıldığı görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Covid-19, Salgın, Küresel Ekonomik Etkiler, Vergisel Düzenlemeler

Jel Sınıflandırması: H20, H41

A GLOBAL LEVEL INVESTIGATION OF CORONAVIRUS PANDEMIC: ECONOMIC EFFECTS AND TAXATIVE MEASURES

The aim of this study is to determine the effects of Covid-19 pandemic on country economies at global level and to evaluate the tax measures in selected countries where the effects of coronavirus epidemic are seen at a high level. In the study, possible economic effects and tax regulations in countries have been determined by compilation method. In the study, the emergence of Covid-19 epidemic and the population losses experienced by the countries were determined by using various statistics in the most affected countries. When the economic effects of Covid-19 epidemic are examined, it is predicted that total expenditures will decrease, consumption habits will change, and countries will experience stagnation. Of the total expenditure items, only transfer expenditures are expected to increase. In terms of tax regulations, it has been observed that there are regulations on value added tax and corporate tax for the countries studied.

Keywords: Covid-19, Pandemic Global Economic Effects, Tax Regulations

Jel Classification: H20, H41

* Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Maliye Anabilim Dalı, aysegul.bilgic@hbv.edu.tr

1. Giriş

Küresel kamusal mallar, tüm dünya genelinde tüketiminden kimsenin dışlanamadığı, fiyatlandırılmayan, tüketiminde rakibi olmayan ve küresel düzeyde etkileri olan mal ve hizmetler olarak tanımlanmaktadır. Küresel bir kamusal mal olarak tanımlanan sağlıkta tanımda saydığımız etkileri içeren ve küreselleşme olgusunun etkisini artırması ile birlikte tüm toplumları ve devletleri etkileyen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar özellikle dünya üzerindeki sınırların kalkması, ulaşım imkânlarının gelişmesi sebebiyle bugün dünya üzerindeki her yere gitme imkânına sahiptirler. Bu durum avantajlı olmasının yanında çeşitli olumsuzlukları da barındırmaktadır. Sirkülasyonun fazla olması ve artan dünya nüfusu sebebiyle özellikle çevre koşullarının bozulması, ileri düzeyde sanayileşmiş ülkelerin varlığı, nükleer denemeler gibi doğanın tahribiyle sonuçlanan gelişmişlik durumunun yarattığı ortam yeni virüslerin ortaya çıkmasına; tedavisi ve ilacı olmayan hastalıkların çoğalmasına sebep olmaktadır.

Küresel düzeyde sağlık açısından ciddi sıkıntıları olan koronavirüs salgını ekonomik ve mali açıdan da ülkeler üzerinde çeşitli sorunlara neden olacaktır. Özellikle çeşitli sektörlerde üretimlerin durması, fabrikaların kapanması, özel sektör hizmetlerinin durması ve özellikle bu sektörlerde çalışan insanların işsiz kalması ekonominin hem tüketim kanalını hem de üretim kanalını durma noktasına getirmiştir. Bu sürecin etkisi kısa dönemde borçlanma, bankalardan sağlanan kredi imkânları, devletlerin transfer ödemeleri ve vergisel düzenlemelerle atılmaya çalışılsa da uzun dönem makroekonomik etkiler daha ciddi boyutta olacağı beklenmektedir. Bu sebeple çalışmanın amacı küresel Covid-19 salgınının ekonomik etkileri ve salgının etkilerini azaltmak için çeşitli ülkelerde ve Türkiye’de gerçekleşen vergisel düzenlemeler incelenecektir.

Çalışmanın birinci kısmında küresel kamusal mallar kavramı ve özellikleri açıklanacak, küresel kamusal malların sınıflandırılması ve küresel kamusal mal olarak sağlık kavramı anlatılacaktır. Çalışmanın ikinci kısmında küresel Covid-19 salgınının ortaya çıkışı, salgının küresel olumsuz ekonomik etkileri ve seçilen ülkelerde virüsün etkilerini azaltmak için yapılan vergisel düzenlemeler incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde salgının Türkiye ekonomisi üzerine etkileri ve Türkiye’de yapılan vergisel düzenlemeler açıklanacaktır. Sonuç bölümünde konu ile ilgili çıkarımlar ve öneriler belirtilecektir.

2. Küresel Kamusal Mallar

Küreselleşmenin artmasıyla birlikte geçmişte sadece ülkelerin kendilerini ilgilendiren çeşitli mal ve hizmetler sınırlar ötesi bir hal almıştır. Sağlık, eğitim, savunma gibi kamusal mallar, ülkeler arasında mobil hale gelmiş, etkileri küresel düzeylerde incelenmeye başlamıştır.

2.1. Kamusal Mal Kavramı ve Özellikleri

Tam kamusal mal ve hizmetler devlet tarafından üretilmezse başka türlü üretilemeyecek mal ve hizmetler olup, bu tür mal ve hizmetlere kolektif mal ve hizmetler de denilmektedir ve bu mallar fiyatlandırılmayan, pazarlanamayan, bölünemeyen ve tüketiminden kimsenin dışlanamadığı mallardır(Akdoğan, 2019: 41).

İdeal bir kamu malının iki ana özelliği bulunmaktadır: birinci özellik tüketiminde rekabetçi değildir yani faydacılık ilkesi çalışmaz ve ikinci olarak tüketiminden kimse dışlanamaz (Kaul, Grunberg, ve Stern, 1999: 3). Kamusal malların bir diğer belirleyici özelliği ise tamamıyla kamu yararı kavramının düşünülerek üretilmesi ve pazarlanmasından ileri gelmektedir.

2.2. Küresel Kamusal Malların Tanımı ve Sınıflandırılması

1980’lerin sonlarına doğru doğu batı bölünmesinin ortadan kalkması ve küreselleşme olgusunun hız kazanmasına rağmen bir malın küresel kamusal mal olarak nitelendirilmesi kolay değildir. Bu tanımlamanın yapılabilmesi için dünya nüfusunun; ülkelere, sosyo-ekonomik gruplara ve nesillere bölünmesi konusunun değerlendirilmesi gerekmektedir (Kaul ve diğerleri, 1999: 10). Tanımlama

sorunu olması ve hangi malların küresel kamu malı olarak kabul edileceği sorunsalı uluslararası kuruluşların bu konuda çalışmalar yapmaya başlamasına neden olmuştur. Ekonomik bir kavram olarak, kamu malları 1950'lerde Paul A. Samuelson tarafından bir refah devleti bağlamında yeniden keşfedildi ve bu kavram yaklaşık 50 yıl sonra Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından küresel bağlamda yeniden tanımlandı (Andersen ve Lindsnæs, 2007: 17).

1990'lı yıllarda iktisat yazınına giren Küresel Kamusal Mallar kavramı, geleneksel kamu malı tanımında yer alan iki özelliği (tüketimde rakip olmama, faydadan dışlanamama) barındırmakla birlikte, bir takım farklılıkları da içermektedir (Akyol ve Varlık, 2010: 143). Küresel kamusal mallar dünyanın genelinde tüketiminde rakibi olmayan, dışlanamayan, fiyatlandırılmayan, herkesin kullanımına sunulan ve küresel düzeyde etkileri olan mallar olarak tanımlanmaktadır (Sandler, 1998: 222). Sera gazı emisyonunun azaltılması, ozon tabakasının delinmesinin önlenmesi, bulaşıcı hastalıkların yok edilmesi, finansal istikrar, barış, güvenlik gibi örnekler küresel kamusal mal olarak belirlenebilir (Akyol ve Varlık, 2010: 144).

Küresel kamusal mallar geleneksel ve sonradan ortaya çıkan küresel kamusal mallar, sektörel (fonksiyonel) sınıflandırma, oluşan faydanın türüne göre sınıflandırma ve kamusalılık derecesine göre sınıflandırmaya tabi tutulmuştur (Yalçın, 2009). Morrissey, Te Velde ve Hewitt küresel kamusal malları sektörel sınıflandırmaya tabi tutarak; çevre, sağlık, bilgi, barış/güvenlik ve yönetim olarak beş grupta tanımlamışlardır (Dedebek, 2017: 22).

2.3. Küresel Kamu Malı Olarak Sağlık

Kamusal mal ayrımı yapılırken yarı kamusal mal olarak nitelendiren sağlık hizmetleri küreselleşme olgusunun gelişmesiyle birlikte küresel boyutta kamusal mal olarak nitelendirilmiştir. Küreselleşme sürecinin bir uzantısı olarak ülkeler arasındaki ticari faaliyetlerin artması ve ulaştırma alanında yaşanan ilerlemeler, bulaşıcı hastalıkların yayılma hızının da aynı oranda artmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla sağlık, özellikle bulaşıcı hastalıkların ortadan kaldırılması ve kontrolü faaliyetleri bağlamında bir küresel kamu malı olarak tanımlanmaktadır (Arslan, 2006).

Tarihi süreçte, kolera, veba, sıtma salgınları ve cüzzam, AIDS binlerce insanın ölmesine yol açmış ve küresel sağlık mal ve hizmetinin etkin düzeyde sunulmaması, yakın zamanlarda ortaya çıkan salgınları ortaya çıkarmıştır. Örneğin 1991 yılında Peru'da kolera, 1994 yılında Hindistan ve 1995 yılında Şili'de veba, 1996 yılında Zaire ve Gabon'da ebola, 1998 yılında Hong Kong ve Çin'de Asya gribi örnekleri, salgınların çoğunun (kötü çevre şartlarının da etkisi ile) çoğunlukla az gelişmiş ülkelerde ortaya çıkıp yayıldığını göstermektedir. Bu da, bu tür dışsallıkların azaltılması için uluslararası ölçekte çözüm aranmasını ve kaynak tahsisini gerekli kılmaktadır (Mutlu, 2006). Günümüzde yaşanan Covid-19 salgını da geçmişte yaşanan örneklere benzer şekilde sağlık hizmetlerinin ülkeler düzeyindeki aksaklıklarını tekrardan gözler önüne sermektedir.

Özellikle küresel düzeyde ulaşım hizmetlerinin yaygınlaşması küresel salgınların da çok kısa bir zamanda yer değiştirmesine neden olmaktadır. Küresel çevresel değişimler, ülkelerin gerçekleştirdikleri nükleer denemeler de bu tarz virüslerin artması ve küresel düzeyde sağlık hizmetlerinin aksamasına neden olmaktadır.

3. Küresel Koronavirüs Salgını

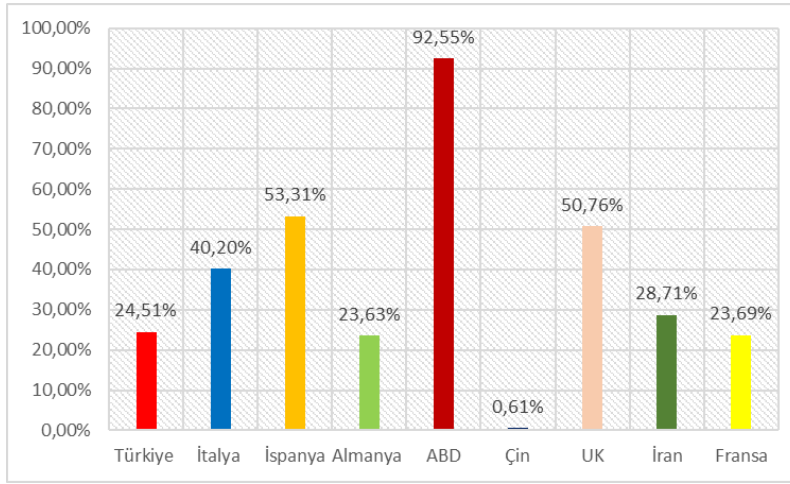
3.1. Koronavirüs Nedir ve Nasıl Ortaya Çıkmıştır?

Koronavirüsler (CoV), soğuk algınlığından Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS-CoV) ve Ağır Akut Solunum Sendromu (Severe Acute Respiratory Syndrome, SARS-CoV) gibi daha ciddi hastalıklara kadar çeşitli hastalıklara neden olan büyük bir virüs ailesidir. SARS-CoV, 21. yüzyılın ilk uluslararası sağlık acil durumu olarak 2003 yılında ortaya çıkmıştır. Yaklaşık 10 yıl sonra Koronavirüs ailesinden, daha önce insan ya da hayvanlarda varlığı gösterilmemiş olan MERS-CoV Eylül 2012'de ilk defa insanlarda Suudi Arabistan'da tanımlanmış; ancak daha sonra aslında ilk

vakaların Nisan 2012'de Ürdün Zarqa'daki bir hastanede görüldüğü ortaya çıkmıştır (Covid-19 Rehberi, 2020: 2).

Covid-19, diğer iki koronavirüsten farklıdır, çünkü hastalık çeşitliliği geniştir ve vakaların yaklaşık yüzde 80'inde hafif bir enfeksiyona yol açar. Hastalığı taşıyan ve belirti göstermeyen birçok insan, virüsün kontrolünü daha da zorlaştırabilir (Newey ve Gulland, 2020). Bu salgın, Aralık 2019'da Çin'in Hubei eyaletindeki Wuhan şehrinde tetiklendi ve dünyaya yayılmaya devam ediyor (McKibbin ve Fernando, 2020: 3). Son iki hafta içinde Çin dışındaki Covid-19 vakalarının sayısı 13 kat ve etkilenen ülke sayısı üç kat arttı (WHO, 2020). Dünya Sağlık Örgütü, hastalığın uluslararası boyuttaki önemini tespit etmek için öncelikle halk sağlığı acil durumu ilan etmiş; sonrasında ise hastalığın küresel boyutta ciddi bir tehlike haline gelmesiyle birlikte hastalığı salgın (pandemi) olarak ilan edilmiştir.

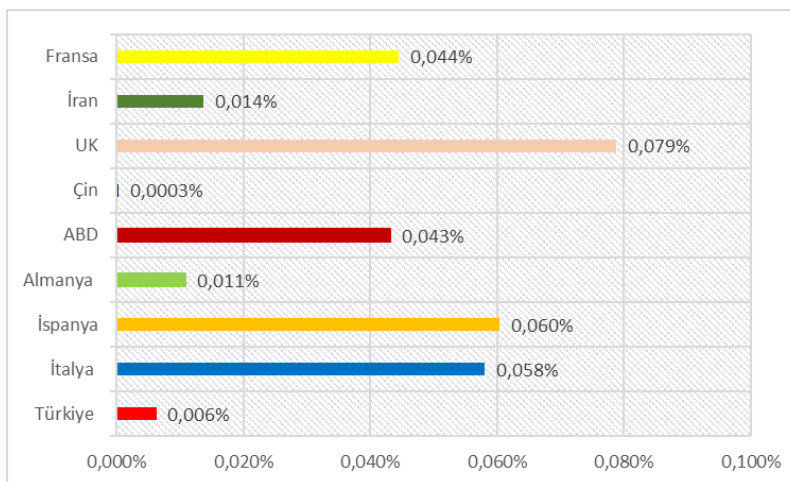
Şekil 1: Seçilen Ülkelerin Covid-19 Toplam Vaka Sayılarının Nüfuslarına Oranı

Kaynak: WHO, Temmuz 2020 verileri kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Şekil 1'de seçilen ülkelerin Covid-19 toplam vakaların ülkelerin nüfuslarına oranı güncel değerler üzerinden verilmiştir. Buna göre nüfusuna göre en yüksek vaka sayısı ABD'de görülmektedir. Bu istatistikten çıkan sonuca göre ABD'de hastalığın yayılma oranı diğer ülkelere göre daha fazla olmuştur. Bu şekilde dikkat çeken bir diğer istatistik ise Çin'e aittir. İlk vakanın Çin'de çıkmasına rağmen nüfusuna göre en az vaka sayısı burada görülmektedir. Çin virüsün yayılma hızını kontrol etme konusunda diğer ülkelere kıyasla daha başarılı olmuştur.

Şekil 2: Seçilen Ülkelerin Covid-19'dan Ölüm Oranlarının Ülkelerin Nüfuslarına Oranı

Kaynak: WHO, Temmuz 2020 verileri kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Şekil 2’de ise seçilen ülkelerdeki güncel ölüm sayılarının nüfuslarına oranı yüzde olarak verilmiştir. Buna göre hesaplanan oran tüm ülkeler için yüzde 1’in altındadır. Ancak bu istatistikte de en yüksek oran İngiltere’ye aittir. Bu şekillerden çıkan genel sonuçlara göre sosyal mesafe kuralına dikkat eden ülkelerde vaka sayıları ve ölüm oranları diğer ülkelere göre daha düşüktür. Özellikle virüsün ilk ortaya çıktığı dönemlerde virüsün yayılma hızını kontrol etmemeyi seçen, İngiltere, İtalya, İspanya gibi ülkelerde vaka sayılarının yüksek; sosyal izolasyona dikkat eden Almanya, Türkiye, Çin gibi ülkelerde ise vaka sayılarının ve ölüm oranlarının daha düşük olduğu görülmektedir.

3.2. Koronavirüs Salgınının Ekonomik Etkileri

Yeni koronavirüs salgını, teknik terimiyle Covid-19, insanların tüketim alışkanlıklarında ve psikolojik algılarında geriye dönülmez değişikliklere sebep olacak küresel bir salgındır. Bir noktada hayatın eski akışına dönemeyeceği kaçınılmaz olarak bilinmektedir ancak insanların yaşadığı bu travmatik dönem etkilerini dönülmez olarak insanların yaşayışının içinde bırakacaktır. Özellikle harcama alışkanlıklarının ve ihtiyaç algısının köklü bir biçimde değişeceği ve buna ek olarak çalışma sisteminin de dönüşeceği bu sürecin gidişatından anlaşılmaktadır.

Koronavirüs (Covid-19) salgını hâlihazırda birçok ülkede büyük bir sağlık krizine ve küresel ekonomide büyük aksamalara yol açmıştır. Yine de durumun önümüzdeki haftalarda ve aylarda daha da kötüleşmesi muhtemeldir ve salgından kaynaklanan ekonomik serpinti son on yılların en büyük şoklarından birini temsil edebilir (UNIDO, 2020).

UNIDO’nun verileri, Covid-19 krizinin başlamasından önceki genel ekonomik yavaşlamayı gösteren üretim artışında istikrarlı bir düşüş olduğunu göstermektedir. Dünya genelinde imalat sanayi üretimi büyüme oranı %1’in altına düşmüş ve 2019’un dördüncü çeyreğinde yüzde 0,7 olarak kalmıştır. 2019’un dördüncü çeyreğinde, sadece üç sanayi tüm ülke gruplarında yıllık bazda pozitif bir büyüme kaydetmiştir. Bunlar temel eczacılık ürünleri, içecekler ve gıda ürünleridir. Bu üç endüstrinin temel tüketim mallarını temsil etmesine ve önümüzdeki aylarda iyi performans göstermeye devam etmesine rağmen, diğer imalat sanayilerinin koronavirüs salgını ve bunun sonucunda ortaya çıkan ekonomik etkiler nedeniyle ciddi bir darbe alması beklenmektedir. Sonuç olarak, dünya GSYH büyümesinin önümüzdeki aylarda azalması beklenmektedir (UNIDO, 2020).

Küresel ekonominin üç kanadının kesintiye uğrayacağı öngörülmektedir. Bunlar; talep, arz ve finansdır. Talep tarafında, düşük gelir ve bulaşma korkusu kombinasyonu daha düşük özel harcama ile sonuçlanacaktır. Bu dinamik seyahat ve turizm gibi yoğun şekilde etkilenen sektörlerde açıkça görülebilir. Virüsün yayılmasını yavaşlatmak için, ülkeler seyahat kısıtlamaları koydu, bu da birçok insanın tatil veya iş gezileri için uçuş satın alamayacağı anlamına gelmektedir. Tüketici talebindeki bu azalma, havayolu şirketlerinin planlanan geliri kaybetmelerine neden olur, yani daha sonra yaptıkları uçuş sayısını azaltarak masraflarını azaltmaları gerekecektir. Devlet yardımı olmadan, sonunda havayollarının maliyetleri daha da azaltmak için işten çıkarma personelini de azaltması gerekecektir (Duffin, 2020).

Bu etkilerin bir kısmı devlet harcamalarındaki artışla dengelenebilse de COVID-19 şokunun net talep etkisinin kısa vadede negatif olması beklenmektedir (UNIDO, 2020). Bazı iş yerlerinin faaliyetleri durdurulunca, doğal olarak bu iş yerlerine girdi sağlayan sektörlerin de üretiminde düşüş olacak ve böylelikle sektörlerde daralma ve istihdam kaybı yaşanacaktır. Yaşanan istihdam kaybı çalışanların gelirlerinin düşmesine ve hatta hiç gelir elde etmemelerine sebep olacaktır ve bunun sonucu olarak tüketime olan talep azalacak ve ekonomiler resesyona gireceklerdir (Taymaz, 2020).

Dünya genelinde tüketici davranışı temelde değişmekte ve akıllardaki soru şuna dönüşmektedir: “eski davranışlar geri dönecek mi?” genel kanı ise artık bunun mümkün olamayacağı yönündedir. Bunun dışındaki bir diğer değişiklik ise çevrimiçi çalışmaya doğru evrilmenin hızla gerçekleşmesidir (Sneider ve Singhal, 2020). Özellikle son yıllarda “Home Office” terimiyle günlük hayata yer etmiş bu kavram artık olağan hayatın bir parçası haline gelmektedir.

Bu sayılan olumsuzluklar dışında toplumun yoksul kesimi sağlık hizmetlerinden yararlanamayacaktır. Özellikle hiçbir sosyal güvencesi olmayan ev kadınları, engelliler gibi toplumun ezilen kesimi hem gelir açısından hem de sosyal olanaklar açısından dışlanan gruplar olacaktır.

Spesifik olarak ülkeler açısından değerlendirildiğinde kuşkusuz salgının başladığı ilk ülke olan Çin ekonomik etkilerin belirlenmesi açısından önem taşımaktadır. Çin, yıkıcı koronavirüsün (Covid-19) patlak vermesinden ciddi şekilde etkilenmektedir. Çin imalat ve hizmet sektörleri şubat ayında düşüş kaydetmiştir ancak otomobil satışları %80'lik rekor bir azalış göstermiş ve Çin ihracatı Ocak ve Şubat aylarında % 17.2 düşmüştür (Musmar, 2020). Resmi veriler, Çin ekonomik faaliyetlerinde gayri resmi barometrelerle belirtildiği şekliyle yaygın bir yavaşlama olduğunu doğrulamaktadır ve diğer ülkelerden gelen talep virüsün kendi sınırları içinde yayılmasıyla başa çıkmaya çalışırken düşmeye devam ettiği için Çin'in ekonomik iyileşmesi zor olacaktır (Musmar, 2020).

ABD ve Çin arasında imzalan ticaret anlaşması olan ticaret müzakerelerinin ikinci aşamasının erteleneceği endişesi, bu durumun Washington-Pekin ilişkileri üzerinde olumsuz bir etkisi olacağı ve küresel düzeyde etkileri olacağı düşünülmektedir (Avdaliani, 2020). Çin salgını kontrol altına almak için ticari faaliyetlerini askıya alma yolunu tercih etmiştir. Bu durum dünyanın ikinci büyük ekonomisi olan Çin'in büyüme hızını yavaşlatacak ve küresel düzeydeki ekonomileri aşağıya çekeceği ifade edilmektedir (CNBC, 2020).

İran açısından değerlendirdiğimizde İran ekonomisi ile ilgili çalışmalar yapan uzmanlar; İran hakkında güvenilir veriler elde etmenin zor olduğunu ve Rejimin, temel makroekonomik göstergeleri ve özellikle ne kadar petrol ihraç ettiğine ilişkin verileri gizlediğini söylemektedirler (Frisch, 2020). Bu sebeple İran ekonomisi hakkında dolaylı analizler yapmak gerekmektedir.

29 Mart'ta 100 İranlı akademisyen ve siyasi ve sosyal aktivistten oluşan bir grup, Hamaney'i salgının ulusal bir felaket haline getirmesinden başlıca sorumlu tutan bir mektup yayınladı; rejim görevlilerinin tıbbi tedaviye erişmesini sağlarken vatandaşların insani yardım almasını engellediğini iddia etmektedirler (Bouchnik-Chen, 2020). Bu süreçte İran'ın koronavirüs salgınına gerekli dikkati göstermediği ve bunun yerine nükleer faaliyetlerine devam ettiği yönünde görüşler bulunmaktadır ancak bu bilgilerin doğruluğunun teyide muhtaç olduğunu söylemek gerekmektedir.

Piyasa hissi yanıltıcı olabilse de durgunluk riski gerçektir. ABD ekonomisi de dâhil olmak üzere büyük ekonomilerin kırılabilirliği büyüme yavaşladıkça ve çeşitli ülkelerin açılımları şokları daha az emebildikçe arttı. Aslında, bir kırılabilirlik döneminde ABD ekonomisine çarpan dışsal bir şok, bir süredir en makul durgunluk senaryosu olmuştur (Carlsson-Szlezak, Reeves ve Swartz, 2020).

3.3. Salgından Etkilenen Bazı Ülkelerde Yapılan Vergisel Düzenlemeler

Ülkeler Covid-19 ile mücadele etmek için sosyal mesafeli tedbirleri artırırken, virüs sarmalını ve ekonomik maliyetleri azaltmak için G7 liderlerini, ülkelerin merkez bankalarını ve maliye bakanlarını ekonomik ve finansal istikrarı desteklemek için harekete geçmeye çağırmıştır. Faiz oranlarının düşürülmesinin yanı sıra, vergi indirimlerinin getirilmesi veya vergi tahsilatının geciktirilmesi ekonomiye yardımcı olacak önlemlerden bazılarıdır. Bu amaçla Almanya, Yunanistan, Fransa, İtalya, Hollanda, İspanya, Birleşik Krallık, Avusturya ve ABD' de açıklanan veya uygulanan bazı mali önlemler aşağıda incelenmektedir (Velling ve diğerleri, 2020).

3.3.1. Almanya

Diğer Avrupa ülkeleri gibi, Almanya ve ekonomisi de Covid-19'un dünyaya yayılmasından ciddi şekilde etkilenmiştir. 23 Mart 2020'de Alman hükümeti, Alman ekonomisini işletmelerin kapanmasının yol açtığı zincirleme tepkilere karşı güçlendirmek ve birçok pazar sektöründeki talebi hızla azaltmak amacıyla Alman Ekonomik Pazar İstikrar Fonu Yasası'nı (Wirtschaftsstabilisierungsfondsgesetz) kabul etmiştir. Bu fon gelir vergisi kanunundan muaf

tutulacaktır (Scheifele, 2020). Covid-19'dan doğrudan ve ciddi şekilde etkilendiklerini gösterebilen vergi mükellefleri, vergiyle ilgili aşağıdaki önlemlere başvurabilirler:

- Vergi ön ödemelerinin azaltılması: Vergi ön ödemelerinin yapılmasında sıkıntı yaşayacak vergi mükellefleri açısından kolaylık sağlamak üzere ve Alman vergi bu konuda kolaylık sağlamaları için talimat verilmesi halinde, mükellefler 31 Aralık 2020'ye kadar gelir ve kurumlar vergisi ön ödemelerinin ve ticaret vergisinin azaltılması için başvurabilirler,
- Erteleme veya ödemeler: Alman vergi idareleri, 31 Aralık 2020 tarihine kadar vergi ödemeleri için vade tarihini ertelemekte normal katı gereklilikleri uygulamamaktadır ve bu tür ertelenmiş ödemeler faizden feragat ettirilebilecektir. Vergi mükelleflerinin erteleme için neden başvurduklarını belirlemeleri gerekmektedir, ancak vergi mükellefleri nedeni belirtmedikleri durumda doğabilecek zararları ispat etmeseler de başvurular reddedilmeyecektir,
- Uygulama tedbirlerinden ve geç ödeme ek ücretlerinden feragat: 31 Aralık 2020'ye kadar vergilerin ödenmemesi sebebiyle herhangi bir uygulama tedbiri alınmayacaktır. 19 Mart 2020 ile 31 Aralık 2020 arasındaki süre için geç ödeme ek ücretlerinden feragat edilecektir. Alman vergi makamları bu önlemleri vergi mükellefi dostu bir şekilde uygulamaya söz vermişlerdir. Ayrıca, Alman hükümeti tarafından daha fazla vergi ile ilgili likidite desteğinin sağlanması beklenmektedir (Velling ve diğerleri, 2020).

3.3.2. Fransa

FRANSIZ Hükümeti, temel olarak aşağıdakilerden oluşan bir dizi istisnai önlem açıkladı:

- Doğrudan kurumlar vergisinin ödenmesi, esas olarak kurumlar vergisi ve işletme vergileri vergi mükelleflerinin talebi üzerine (herhangi bir özel koşulu yerine getirmek zorunda kalmadan ve vergi cezası ödmeden) üç ay süreyle ertelenmesi (ama bireysel gelir vergisi hariç, kaynak, KDV gibi kayıt vergileri ve dolaylı vergiler incelemeye tabi). Zaten uygun vergileri ödeyen vergi mükellefleri, üç aylık ertelemeden yararlanmak için geri ödeme talep edebilir;
- Yukarıda açıklanan koşulsuz erteleme mekanizmasıyla hafifletilemeyen kanıtlanmış finansal zorlukları yaşayan mükellefler için doğrudan vergilerden feragat etme mümkündür (Velling ve diğerleri, 2020).

Fransız vergi makamları tarafından vergi denetimleri ve vergi tahsilatı için zamanaşımı ve vergi denetimleri ve vergi kararları bağlamında vergi mükellefleri ve Fransız vergi makamları için geçerli olan bazı son tarihler askıya alınmıştır (Camatta, 2020).

Bununla birlikte, vergi beyannamelerinin dosyalanması için zaman sınırlarının bu tedbirlerden etkilenmediği açıkça belirtilmektedir; vergi beyannameleri, normal kurallarda belirtilen zaman sınırlarına göre dosyalanmalıdır. Özellikle, 31 Aralık 2019 tarihinde mali yılı sona eren şirketlerin Mayıs 2020'de kurumlar vergisi beyannamelerini sunmaları gerektiği anlamına gelmektedir (Camatta, 2020).

3.3.3. İtalya

İtalya'da vergi ödemelerini askıya alma ve çalışanlar ve işletmeler için vergi teşvikleri sağlama amacıyla 1,6 milyar Euro ayrılmıştır. Hükümet, vergi mükelleflerine yardımcı olmak için bir dizi vergi ödemesini askıya almıştır ve ekonomiyi desteklemek için vergi teşvikleri ve krediler getirmiştir. Kanun Hükmünde Kararname'de yer alan kilit tedbirler şunlardır:

- Çok sayıda vergi mükellefi için Mart ayında ödenmesi gereken vergi ve sosyal güvenlik ödemeleri askıya alınmıştır. Bunlar, tüm işletmeleri ve 2 milyon avronun altında ciroya sahip serbest meslek sahiplerinin yanı sıra acil durumun yoğun şekilde etkilediği sektörlerle ait vergi mükelleflerini (turizm, ulaşım, restoranlar ve kafeler, sinema salonları, eğlence parkları, fuar

ve etkinlik organizasyonu) içerir. Bu vergi ödemeleri devam ettirildikten sonra en fazla beş taksit halinde yapılabilir. Ayrıca, cirosu 400.000 Euro'nun altında ve çalışanı olmayan serbest meslek mükelleflerine ödenen ücret üzerinden stopaj vergileri Mart ve Nisan ayları için askıya alınmıştır.

- Vergi kontrolleri, saha denetimleri, zorlayıcı tahsilat, dava ve vergi uyum yükümlülükleri Haziran ayına kadar askıya alınmıştır. 2019 yılı için önceden doldurulmuş vergi beyannamelerini doldurmak için aracılardan başvurusu gereken bilgiler ve askıya alınmamış vergi ödemeleri gibi bazı istisnalar vardır.
- Sağlık için vergi kredisi. Sanitasyon, işçilerin korunması ve bulaşmanın kontrol altına alınması için yapılan tüm masraflar, yapılan masrafların %50'si kadar bir vergi kredisinden yararlanır (vergi mükellefi başına 20.000 Euro vergi kredisine kadar).
- Çalışanlar için özel bonus. İşyerindeki varlık günleri ile orantılı olarak 40.000 Euro'nun altındaki gelire çalışmaya devam eden tüm çalışanlara 100 Euro'luk bir bonus verilir.
- COVID-19 bağışları için vergi kredileri ve kesintileri: Bulaşmanın kontrol altına alınmasını desteklemek için nakit veya aynı tüm bağışlar şirketler için indirilebilir ve bireyler için %30 vergi kredisi oluşturur (vergi mükellefi başına 20.000 Euro'ya kadar vergi kredisi).
- Ticari kiralar için vergi kredisi: Acil durum nedeniyle kapalı olan mağaza ve küçük dükkânlara Mart ayı kirasının %60'ına eşit vergi kredisi verilir. Buna ek olarak, vergi uyumu ve KDV ödemeleri, stopaj vergileri ve sosyal güvenlik primleriyle ilgili hemen hemen her süre Mayıs veya Haziran aylarına kadar uzatıldı (www.mef.gov.it, e.t. 06.04.2020).

3.3.4. İspanya

İspanya en az 15 günlük bir süre için olağanüstü hâl ilan etti. Hükümetin temel endişelerinden biri, bu çok sınırlı ticari faaliyetten sonra ekonomide likidite sağlamaktır. Bu bağlamda, son birkaç gün içinde çeşitli vergi önlemleri onaylanmıştır. Vergi ile alınan önlemler sıralanmıştır:

- Vergi amaçlı zamanaşımı (hüküm) ve sona erme (caducidad) süreleri 18 Mart 2020'den 30 Nisan 2020'ye kadar askıya alınmıştır.
- Zaten icra sürelerinde (periodo ejecutivo) ve erteleme veya bölünmüş ödeme kararları kapsamında olan ödemeler de dâhil olmak üzere, vergi değerlendirmeleri sonucunda ödenmesi gereken ödemeler için zaman sınırı uzatılmıştır.
- Taleplere cevap verme, el koyma emirleri ve farklı vergi işlemlerinde beyanname gönderme süresi de uzatılmıştır, ancak bu durum, ekonomik-idari işlemlerde beyanname gönderme zamanını etkilemez.
- 18 Mart 2020 ile 30 Nisan 2020 tarihleri, Devlet vergi makamlarının yargılamaya başlaması gereken azami süreyi hesaplamak amacıyla dikkate alınmayacaktır (yani vergi denetimleri veya vergi cezası işlemleri).
- Ekonomik-idari ve idari temyiz başvuruları için süre 18 Mart 2020 ile 30 Nisan 2020 arasında başlatılmayacaktır.
- Kadastro Genel Müdürlüğü'nün taleplerine cevap verme süresi de uzatıldı (Velling ve diğerleri, 2020).

3.3.5. İngiltere

İngiltere'deki tüm işletmeler için KDV ödemeleri 3 ay ertelenecek; bu erteleme 20 Mart 2020'den 30 Haziran 2020'ye kadar geçerlidir. Küçük işletmeler üzerindeki yükü hafifletmek için, geçici olarak hiçbir işletme fiyatının (bir mülkün değerine göre ücretlendirilen periyodik emlak vergileri) tüm

işletme mülklerinin neredeyse yarısına ilişkin olarak ödenmemesi için önlemler açıklandı. Buna ek olarak, hala iş fiyatlarına tabi olan bazı barlar geçici 5.000 £ indirimden yararlanabilir. İngiltere vergi makamları ayrıca etkilenen işletmelere, örneğin vergi yükümlülüklerinin ertelenmesi konusunu tartışmak için özel bir yardım hattı oluşturmuştur (www.gov.uk, Erişim tarihi: 06.04.2020).

3.3.6. Amerika Birleşik Devletleri

ABD’de geçen hafta imzalanan 2 trilyon dolarlık Coronavirus Yardım, Yardım ve Ekonomik Güvenlik (CARES) Yasası, eyalet ve yerel yönetimlere yaklaşık 200 milyar dolarlık mali yardım tahsis edecek. Bu, 1. aşama yardım paketindeki eyaletlerin ve yerlilerin halk sağlığı tepkisini desteklemek için sağlanan yaklaşık 1 milyar dolar ve 2. aşama yardımında sağlanan yaklaşık 40 milyar dolarlık ek Medicaid fonlarında tahmin edilmektedir. Ancak yapılan bu destek paketleri yeterli olarak görülmemektedir (Gordon ve Auxier, 2020).

ABD hazine bakanlığı ve iç gelir servisi aşağıda sayılan vergi önlemlerini almıştır:

- Federal gelir vergisi dosyalama tarihinin otomatik olarak 15 Nisan 2020’den 15 Temmuz 2020’ye uzatıldığını duyurdu.
- Vergi mükellefleri ayrıca, 15 Nisan 2020’de 15 Temmuz 2020’ye kadar olan federal gelir vergisi ödemelerini, borçlu olunan tutardan bağımsız olarak ceza ve faiz olmadan erteleyebilirler. Bu erteleme, bireyler, tröstler ve mülkler, şirketler ve diğer kurumsal olmayan vergi dosyalarının yanı sıra serbest meslek vergisi ödeyenler dâhil tüm vergi mükellefleri için geçerlidir.
- ABD Hazine Bakanlığı, İç Gelir Servisi (IRS) ve ABD Çalışma Bakanlığı (İşçi Partisi), küçük ve orta ölçekli işverenlerin, hemen ve tamamen geri ödemeleri için tasarlanan iki yeni iade edilebilir bordro vergi kredisinden yararlanmaya başlayabileceklerini açıkladı.
- İşverenler Yasa uyarınca ücretli izin için %100 geri ödeme almaktadır. Sağlık sigortası masrafları da krediye dâhildir. İşverenler bordro vergisi borcu ile karşı karşıya kalmamaktadır. Serbest meslek sahiplerine eşdeğer bir kredi verilmektedir (www.irs.gov/newsroom, Erişim tarihi: 06.04.2020).

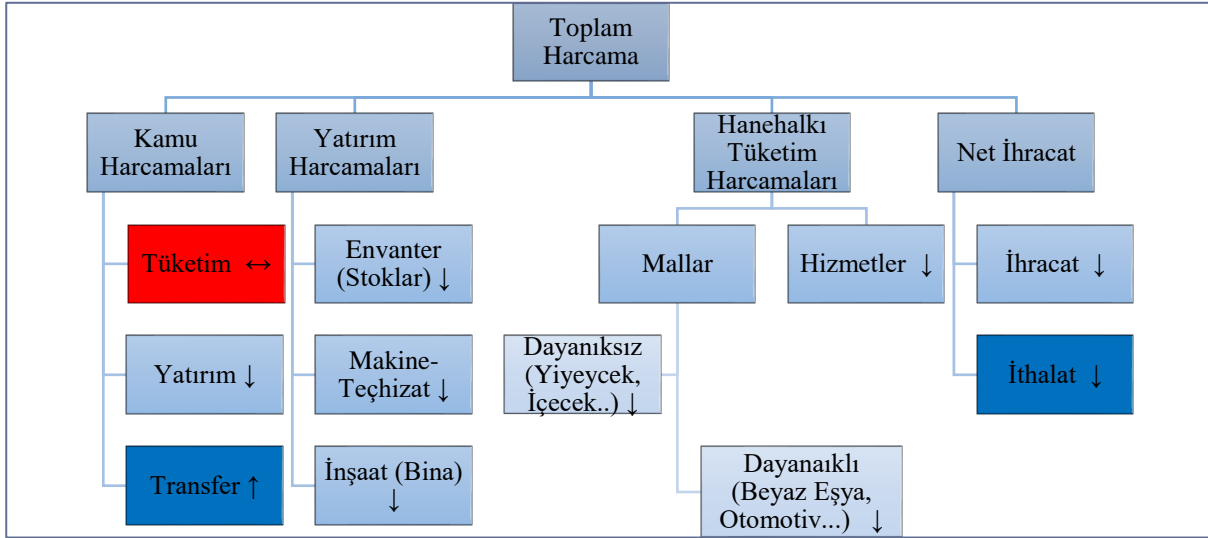
İhbar uyarınca ertelenebilecek vergi ödemelerinin tutarında herhangi bir sınırlama yoktur. Etkilenen Vergi Mükellefleri, Bildiride belirtilen federal gelir vergisi beyannamesi bitiş tarihinin ertelenmesi için Formlar 4868 veya 7004’e başvurmak zorunda değildir (Weiss, 2020).

4. Koronavirüs Salgının Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri ve Türkiye’deki Vergisel Düzenlemeler

4.1. Koronavirüs Salgının Türkiye Ekonomisine Etkileri

Koronavirüs salgını küresel düzeyde olduğu gibi Türkiye ekonomisini de olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Türkiye ve dünya, toplumsal refahı olumsuz olarak etkileyecek eşi benzeri görülmemiş derinlikte bir ekonomik krizle yüz yüzedir. Alınan önlemlerin ekonomik açıdan ortaya çıkacak sonuçları da salgının sağlık üzerindeki etkileri kadar önemlidir (ULİSA12, 2020).

Şekil 3: Türkiye’de Toplam Harcamada Kovid-19 Kaynaklı Kısa Dönem Beklenen Makroekonomik Değişmeler

Kaynak: ULİSA12, 2020.

Şekil 3’te Koronavirüs salgını sonrası toplam harcamalarda kısa dönemde beklenen değişimler incelenmiştir. Buna göre, toplam harcamaları oluşturan kamu harcamaları, yatırım harcamaları, hanehalkı tüketim harcamaları ve net ihracat üzerindeki etkiler tahmin edilmeye çalışılmıştır. Kamu harcamalarını oluşturan tüketim harcamalarının etkisi tam olarak bilinmemektedir. Çünkü bu kalem devletin bir yıldan daha kısa süreli yaptığı harcamalar olup içinde örneğin personel maaşları gibi harcamalardır. Devlet kurumları şu an faaliyetlerine devam etmektedir ancak olağan dönem faaliyetlerinin altında bir performans gösterdikleri düşünülmektedir. Bu sebeple bu harcamaların durumu ancak yılsonu verilerine ulaşıldığında belirlenebilir. Diğer bir kamu harcaması kalemi olan transfer harcamaları ise artış gösterecektir. Bu dönemde sosyal mesafe uygulaması sebebiyle birçok özel iş yeri, alışveriş merkezleri, kafe, restoran gibi kurumlar kapatılmış ve burada çalışanların bazıları işten çıkarılmıştır. Aynı zamanda küçük ölçekli işletmelerde iflas noktasına gelmiştir. Türkiye’nin sosyal bir devlet olması sebebiyle bu tür sıkıntı yaşayan gerçek ve tüzel kişilere transfer harcaması yoluyla onların zararlarını sübvansane etmeye çalışmaktadır. Bu sebeple toplam harcama kalemleri içinde transfer harcamalarının artacağı öngörülmektedir. Bu dönemde toplam harcamalar içindeki yatırım harcamalarının hanehalkı tüketim harcamalarının ve net ihracatın da azalacağı öngörülmektedir. Ancak buradaki ithalat kalemi önemlidir. Çünkü bazı ürünlerin üretimi için ara malı ithal eden Türkiye için bu durum sorun yaratabilir.

KMPG’nin Türkiye Covid-19 anketinden çıkan sonuçlara göre; tüm sektörler Covid-19’un ekonomik etkilerini hissederken enerji, ilaç, endüstriyel üretim ve kimya sektörlerinde etkinin diğer sektörlerdeki üretimlere nazaran daha az hissedileceği öngörülmektedir. Sektörler bazında toparlanma beklentileri ülke ekonomisindeki beklentilere paralellik göstermekle beraber endüstriyel üretim, tekstil, turizm / ev dışı tüketim, enerji, inşaat ve yiyecek – içecek sektörlerinde toparlanmanın 2020 sonrasına sarkacağı öngörülmektedir. Anket katılımcılarının %88’i Türkiye ekonomisinin koronavirüs salgınından etkileneneğini düşünmektedir. Katılımcıların %65’i yüksek oranda işsizlik beklemekte ve katılımcıların %62’si bütçe açıklarının önemli ölçüde artacağını düşünmektedir (KPMG, 2020).

4.2. Türkiye’de Yapılan Vergisel Düzenlemeler

Yaşanan Covid-19 salgını sebebiyle Türkiye’de uygulanmakta olan vergilerin ödenme sürelerinde ve bazı vergilerin oranlarında değişiklik yapılmıştır. Bazı vergiler ise ileri bir tarihe ertelenmiştir. Yapılan değişiklikler maddeler halinde sıralanacaktır.

24.03 2020 tarihli 518 no'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği yayınlanmıştır. Tebliğin konusu 1.maddesinde belirtilmiştir. Buna göre, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Vuhan kentinde ortaya çıkan koronavirüs salgınından ve alınacak tedbirlerden doğrudan etkilenenler ve bu Tebliğle belirlenen mükelleflerin durumu 213 sayılı VUK'un mücbir sebep hükümlerinden faydalanmaları hakkındaki açıklamalar bu tebliğin konusunu oluşturmaktadır.

- 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 15. maddesinde mücbir sebep halinde sebepler ortadan kalkana kadar sürelerin işlemeyeceği ve Maliye Bakanlığının bölgelerde mücbir sebep ilan etmeye ve vergi ödevlerini yerine getiremeyecek olanları tespit etmeye yetkili kılındığı belirtilmiştir. Bu maddeye itafen 518 no'lu genel tebliği 3. madde de bu iş kolları sayılmıştır ve 1/4/2020 ile 30/6/2020 (bu tarihler dâhil) tarihleri arasında mücbir sebep halinde olduğunun kabul edilmesi uygun bulunmuştur:
- a. Ticari, zirai ve mesleki kazanç yönünden gelir vergisi mükellefiyeti bulunan mükelleflerin,
- b. Koronavirüs salgınından doğrudan etkilenen ve ana faaliyet alanı itibarıyla; alışveriş merkezleri dahil perakende, sağlık hizmetleri, mobilya imalatı, demir çelik ve metal sanayii, madencilik ve taş ocakçılığı, bina inşaat hizmetleri, endüstriyel mutfak imalatı, otomotiv imalatı ve ticareti ile otomotiv sanayii için parça ve aksesuar imalatı, araç kiralama, depolama faaliyetleri dahil lojistik ve ulaşım, sinema ve tiyatro gibi sanatsal hizmetler, matbaacılık dahil kitap, gazete, dergi ve benzeri basılı ürünlerin yayıncılık faaliyetleri, tur operatörleri ve seyahat acenteleri dahil konaklama faaliyetleri, lokanta, kıraathane dahil yiyecek ve içecek hizmetleri, tekstil ve konfeksiyon imalatı ve ticareti ile halkla ilişkiler dahil etkinlik ve organizasyon hizmetleri sektörlerinde faaliyette bulunan mükelleflerin,
- c. Ana faaliyet alanı itibarıyla İçişleri Bakanlığınca alınan tedbirler kapsamında geçici süreliğine faaliyetlerine ara verilmesine karar verilen işyerlerinin bulunduğu sektörlerde faaliyette bulunan mükellefler.
- Mücbir sebep halinde olarak kabul edilen mükelleflerin vergi ödevleri de ertelenmiştir. Genel tebliğ madde 4'te belirtildiği üzere, belirlenen tarihlerde verilmek üzere düzenlenen Muhtasar beyannameler, Katma Değer Vergisi Beyannameleri, Elektronik Defter Beratlarını yükleme tarihleri uzatılmıştır. Buna göre Covid-19'dan doğrudan etkilenen mükellefler için KDV ve Muhtasar beyanname ödemeleri 6 ay ertelenmiştir. Tüm mükellefler için KDV beyan ve ödemeleri 26 Nisan'a, BA-BS formları verilme süresi 30 Nisan'a ertelenmiştir.
- 518 no'lu genel tebliğde ayrıca 65 yaş üzeri olan mükelleflerin sokağa çıkma yasağı kaldırılana kadar mücbir sebep içinde sayılmalarına ve vergi ödevlerinin de sürelerinin uzatılmasına karar verilmiştir.
- Yeni Korona Virüs Hastalığı (Covid-19) ile mücadele kapsamında bazı vergi türlerinden 50.000 TL'ye kadar olan borçların da İnteraktif Vergi Dairesi uygulaması üzerinden anlaşmalı bankaların kredi kartlarıyla ödenebilmesi uygun bulunmuştur. Bu vergiler; Yıllık Gelir Vergisi, Zirai Kazanç Gelir Vergisi, Gelir Vergisi Stopajı (Muhtasar), Kurumlar Vergisi, Kurumlar Vergisi Stopajı, Basit Usulde Ticari Kazanç, Gerçek Usulde Katma Değer Vergisi, Hasılat Esaslı Katma Değer Vergisi (Kdv4), Gelir Geçici Vergi, Kurum Geçici Vergi, Diğer Ücretler ve Katma Değer Vergisi Tevkifatıdır.
- 25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanununun 51. maddesiyle, konaklama vergisinin 1/4/2020 olan yürürlük tarihi, 1/1/2021 şeklinde değiştirilmiştir.
- 31 Mart 2020 tarihine kadar verilmesi gereken 2019 takvim yılına ait gelir vergisi beyannamelerinin verilme süresi 30 Nisan 2020'ye kara uzatılmıştır.
- Turizm Bakanlığından belgeli yatırımcılar ve işletmecilerden 1 Nisan 2020 tarihi ile 30 Haziran 2020 tarihi arasındaki dönemde tahsil edilmesi gereken kira, kesin izin, kesin tahsis, irtifak hakkı vb. Ödemeler 6 ay ertelendi. Yeminli mali müşavirlik (YMM) tasdik raporlarının ibraz süresi uzatıldı.

5. Sonuç

Koronavirüs salgınının küresel düzeyde insanlar üzerinde psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve sosyal etkilerinin olacağı öngörülmektedir ancak bunların ne düzeyde olacağı konusunda kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Ancak ülkeler bu sürecin özellikle ekonomiler üzerindeki etkilerini öngörmeye çalışmakta ve oluşacak olumsuz etkileri azaltmak üzere önlemler almaya çalışmaktadır.

Çalışmada covid-19 salgınının ortaya çıkaracağı özellikle tüketim- üretim zincirinde yaşanacak olan bozulma, toplam harcamalarda yaşanacak azalmalar açıklanmaya çalışılmıştır. Buna göre, kamu harcamaları içinde tüketim harcamalarının nihai sonucu hakkında kesin bir şey söylemek mümkün değildir çünkü kamusal faaliyetler hâlihazırda devam etmektedir. Bu kalem dışında bir tek transfer harcamalarının artış eğiliminde olacağı, diğer tüm harcamaların azalış eğiliminde olacağı tahmin edilmektedir. Transfer harcamalarındaki artışın nedeni, Türkiye'nin sosyal bir devlet olmasından kaynaklı olarak, işsiz kalan, yoksulluk sınırında olan birçok vatandaşa aynı ve nakdi şekilde yardımlar yapılmasındandır. Kamu bankaları kanalıyla özellikle zor durumda olan kişilere kredi imkânları da tanınmaktadır.

Dünya'da özellikle salgının başladığı ülke olana Çin'in ekonomik büyümesinin gerileyeceği, ihracat hızının düşeceği öngörülmektedir. Avrupa birliği ülkelerinde salgının ciddi boyutlarda olması, onların da ekonomilerinin durgunluk haline dönüşeceğini öngörülmektedir. Salgının bir diğer etkilediği ülke İran'dır ancak İran hakkındaki ekonomik istatistiklere ulaşmak zordur ancak İran'ın nükleer çalışmalarına devam ettiği yönünde ve sosyal mesafe önlemine uymadığına dair görüşler bulunmaktadır. Salgının en çok etkilendiği bir diğer ekonomi ise Amerika Birleşik Devletleri ekonomisidir. Ciddi resesyon beklentileri ve ekonomik daralma durumu ABD içinde öngörülmektedir.

Küresel düzeyde sektörel açıdan değerlendirildiğinde ise; sağlık sektörünün süreçten en az etkilenen sektör olacağı söylenebilir. Özellikle tıbbi malzeme ve ilaç üreten sektörlerle talebin artacağı, bunun dışındaki sektörlerin ise olumsuz yönde etkileneceği öngörülmektedir.

Dünyada ve Türkiye'de yaşanmakta olan Covid-19 salgını sebebiyle ülkeler çeşitli ekonomik ve mali düzenlemeler yapmışlardır. Mali düzenlemeler içinde kuşkusuz en önemli kalem vergi düzenlemelerinden oluşmaktadır. Dünya genelinde salgının ciddi boyutlara ulaştığı İtalya, ABD, İspanya, Almanya, Çin, İran ve İngiltere gibi ülkelerdeki vergisel düzenlemeler ve ayrıca Türkiye'nin vergi önlemleri de incelenmiştir.

Dünyada düzenlemelerin genel olarak Covid-19 salgınıyla mücadele için bir fon ayrılması şeklinde olduğu görülmüştür. Bu fonun belli miktarının sağlık, belli miktarının sosyal yardım gibi konulara harcanacağı belirtilmiştir. Vergisel düzenlemeler açısından bakıldığında ise genellikle Kurumlar Vergisi ve Katma Değer Vergisi ödemelerinin ertelendiği veya oranlarının düşürüldüğü görülmektedir. Bu düzenlemenin amacı, işletmelerin yaşayacağı olası sıkıntıların ortadan kaldırılması içindir. Zira salgınla mücadelenin en önemli ayağı sosyal mesafe adıyla restoranların, kafelerin, barların, kuaförlerin vb. işletmelerin faaliyetlerini durdurması gibi önlemlerdir ve bu işletmelerin yaşayacağı olası gelir kaybından dolayı işletmelerin ödeyecekleri Kurumlar Vergisi ve KDV gibi vergilerin ödemeleri durdurulmuş veya ertelenmiştir. Ayrıca işletmelerde çalışan kişilerin işten çıkarılmasının engellenmesi için bazı maddelerde işten çıkarma olmaması koşuluyla vergi indirimleri ve vergi ertelemeleri yapılmıştır.

Türkiye'de yapılan düzenlemeler de dünyada yapılan düzenlemelere benzer niteliktedir. Ekonomik hayatı sekteye uğratmamak, sosyal izolasyonu sağlamak ve işletmelerin bu salgın sonrası faaliyetlerini devam ettirmesine yönelik önlemlerin alındığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, A. (2019). *Kamu Maliyesi* (20. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akyol, S., & Varlık, S. (2010). Bir Küresel Kamu Malı Olarak Finansal İstikrar: Eleştirel Değerlendirmeler. *Ekonomik Yaklaşım*, 21(75), 141–162.
- Andersen, E. A., & Lindsnæs, B. (2007). *Towards New Global Strategies: Public Goods and Human Rights* (E. A. Andersen & B. Lindsnaes, eds.). Boston: Martinus Nijhoff Publishers.
- Arslan, M. O. (2006). Küresel kamu malı olarak sağlık ve kuş gribinin Türkiye ekonomisine etkileri, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Avdaliani, E. (2020). “What Coronavirus Could Mean for China”, BESA Center Perspectives Paper No. 1,527.
- Bouchnik-Chen, R. G. (2020). “Opportunity Out of Crisis: The Case of Iran”, BESA Center Perspectives Paper No. 1,525, April 10, 2020, Erişim adresi: <https://besacenter.org/perspectives-papers/iran-crisis-opportunity/>, Erişim tarihi: 19.04.2020.
- Camatta, V. (2020). “French COVID-19 measures: an update” 30 Mart 2020, <https://www.europeantax.blog/post/102g3dv/french-covid-19-measures-an-update>, Erişim tarihi: 06.04.2020.
- Carlsson-Szlezak, P., Reeves, M. ve Swartz, P. (2020). “What Coronavirus Could Mean for the Global Economy”, Erişim adresi: <https://hbr.org/2020/03/what-coronavirus-could-mean-for-the-global-economy>, Erişim tarihi: 20.04.2020.
- Dedebek, E. (2017). Küresel Kamusal Malların Finansmanı. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 19–32.
- Duffin, E. (2020). " Impact of the coronavirus pandemic on the global economy - Statistics & Facts", Erişim adresi: <https://www.statista.com/topics/6139/covid-19-impact-on-the-global-economy/>, Erişim tarihi: 20.04.2020.
- Frisch, H. (2020). “Iran’s Coronavirus Economic Meltdown”, BESA Center Perspectives Paper No. 1,489, Erişim adresi: <https://besacenter.org/perspectives-papers/coronavirus-iran-economy/>, Erişim tarihi: 19.04.2020.
- Frisch, H. (2020). “Iran’s Shiite Crescent and the Coronavirus”, BESA Center Perspectives Paper No. 1,471, Erişim adresi: <https://besacenter.org/perspectives-papers/coronavirus-iran-shiites/>, Erişim tarihi: 19.04.2020.
- Gordon, T. ve Auxier, R. C. (2020). “Congress Must Do More To Help States And Localities Respond To COVID-19”, 30 Mart 2020, <https://www.taxpolicycenter.org/taxvox/congress-must-do-more-help-states-and-localities-respond-covid-19>, Erişim tarihi: 06.04.2020.
- Kaul, I., Grunberg, I., & Stern, M. A. (1999). Global Public Goods: International Cooperation in the 21st Century. In I. Kaul, I. Grunberg, & M. A. Stern (Eds.), *International Journal of Social Economics* (Vol. 27). <https://doi.org/10.1108/ijse.2000.27.2.160.3>
- Lee, Yen Nee. (2020). “6 charts show the coronavirus impact on the global economy and markets so far”, Erişim adresi: <https://www.cnbc.com/2020/03/12/coronavirus-impact-on-global-economy-financial-markets-in-6-charts.html>, Erişim tarihi: 20.04.2020.
- Musmar, Frank. (2020). “The Effect of Coronavirus on the Global Economy”, BESA Center Perspectives Paper No. 1,495, Erişim adresi: <https://besacenter.org/perspectives-papers/coronavirus-global-economy>, Erişim tarihi: 19.04.2020.

- Mutlu, A. (2006). Küresel Kamusal Mallar Bağlamında Sağlık Hizmetleri ve Çevre Kirlenmesi: Üretim, Finansman ve Yönetim Sorunları. *Maliye Dergisi*, 150, 53-78.
- Sandler, T. (1998). Global and Regional Public Goods: A Prognosis for Collective Action. *Fiscal Studies*, 19(3), 221–247.
- Scheifele, M. (2020). “Germany Establishes Economic Market Stabilization Fund to Strengthen the Economy in the COVID-19 Crisis – tax implications of recapitalisation measures”, 25 Mart 2020, <https://www.europeantax.blog/post/102g2va/germany-establishes-economic-market-stabilization-fund-to-strengthen-the-economy>, Erişim tarihi: 06.04.2020.
- Sneider, K.ve Singhal, S. (2020, Mart). “Beyond coronavirus: The path to the next normal”, Mart 2020, erişim adresi: <https://www.mckinsey.com/industries/healthcare-systems-and-services/our-insights/beyond-coronavirus-the-path-to-the-next-normal>.
- Taymaz, E. (2020, Mart). “Covid-19 Tedbirlerinin Ekonomik Etkileri Ve Politika Önerileri”, erişim adresi: <https://sarkac.org/2020/03/covid-19-tedbirlerinin-ekonomik-etkileri-ve-politika-onerileri>.
- T.C. Sağlık Bakanlığı (2020). *COVID-19 (Sars-CoV2 Enfeksiyonu) Rehberi*. 1–42.
- ULİSA12. (2020). “Kovid-19 (Koronavirüs) Salgınının Ekonomik Etkileri”, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar (ULİSA) Enstitüsü, Sayı: 1.
- UNIDO (2020). “Coronavirus: the economic impact”, Erişim adresi: <https://www.unido.org/stories/coronavirus-economic-impact>, e.t. 20.04.2020.
- Velling, Tanja., Markus Ernst, Guillermo Canalejo, Andrea Manzitti, Maarten van der Weijden, Victor Camatta, “Fiscal responses to COVID-19”, 22 Mart 2020, <https://www.europeantax.blog/post/102g23s/fiscal-responses-to-covid-19>, Erişim tarihi: 05.04.2020.
- Yalçın, A. Z. (2009). Küresel Çevre Politikalarının Küresel Kamusal Mallar Perspektifinden Değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(21), 288-309.
- <https://home.kpmg/tr/tr/home/medya/press-releases/2020/04/covid19un-ekonomiye-etkisi-en-az-bir-yil-surecek.html>, Erişim tarihi: 21.04.2020.
- <http://www.mef.gov.it/en/inevidenza/Protect-health-support-the-economy-preserve-employment-levels-and-incomes-00001/>, Erişim tarihi: 06.04.2020.
- <https://www.gov.uk/government/publications/guidance-to-employers-and-businesses-about-covid-19/covid-19-support-for-businesses#support-for-businesses-paying-tax>, Erişim tarihi: 06.04.2020.
- <https://www.irs.gov/newsroom/tax-day-now-july-15-treasury-irs-extend-filing-deadline-and-federal-tax-payments-regardless-of-amount-owed>, Erişim tarihi: 06.04.2020.
- <https://www.paulweiss.com/practices/transactional/tax/publications/internal-revenue-service-postpones-april-15-federal-income-tax-payment-and-tax-return-filing-deadlines?id=31220>, Erişim tarihi: 07.04.2020.

HESAP PLANI DEĞİŞİMİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: TEK DÜZEN HESAP PLANI VE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARINA UYGUN TASLAK HESAP PLANI KARŞILAŞTIRMASI

Ali Kablan*

Gönderim Tarihi: 02.05.2020
Kabul Tarihi: 14.06.2020

Özet

Bu çalışmada, Tekdüzen Hesap Planı ile Yeni Hesap Planı Taslağının karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Araştırma problemi; mevcut hesap planı ile uluslararası finansal raporlama standardına (UFRS) uyumlu yeni hesap planı taslağı arasında farkların mevcut olup olmadığının belirlenmesi ve varsa farkların tespit edilmesidir. Bu amaçla, mevcut Tek Düzen Hesap Planı (TDHP) ile Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu'nun (KGK), 28/12/2018 tarihinde yayınladığı Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Taslak Hesap Planı karşılaştırması yapılmış, benzerlik ve farkları belirlenmiş, görüş ve önerilerde bulunulmuştur. Araştırmada belgesel gözlem yolu ile veriler toplanmış ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Yapılan içerik analizi sonucunda elde edilen bulgulara göre; mevcut hesap planında şuan 250 hesap mevcut iken; taslak ile birlikte bu sayının 476 hesap sayısına ulaşacağı tespit edilmiştir. Taslak, mevcut TDHP'nin genel yapısını bozmamakla birlikte; boş hesap kodları kullanarak yeni hesap grupları oluşturulmuş ve yeni hesaplar eklenmiştir. Birçok hesap ve grup ismi, muhasebe standartları ile uyumlu hale getirilerek yeniden adlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Tek Düzen Hesap Planı, Muhasebe Standartları, Finansal Raporlama Standartları, BOBİ FRS, KÜMİ FRS*

JEL Sınıflandırması: *M40, M41*

AN EXAMINATION ON ACCOUNT PLAN CHANGE: SINGLE ACCOUNT PLAN COMPARISONS WITH DRAFT ACCOUNT PLAN FOR SUITABLE FINANCIAL REPORTING STANDARDS

Abstract

The current study aimed to compare Unified Chart of Accounts and New Chart of Accounts Draft, which conforms to the International Financial Reporting Standards (IFRS,) and identify the differences between them. Therefore, Unified Chart of Accounts (UCOA) and New Chart of Accounts Draft based on the Financial Reporting Standards released on 28/12/2018 by Public Oversight Accounting and Auditing Standards Authority were compared and contrasted with suggestions and recommendations. The data was collected with indirect observation and content analysis was employed. The findings revealed that the current chart of accounts had 250 accounts, which would rise to 476 with the implementation of the draft. Although the draft does not change the general structure of UCOA, it has new account codes created by blank account codes with the addition of new accounts. Many accounts and groups have been renamed congruent with accounting standards.

Keywords: *Uniform Chart of Accounts, Accounting Standards, Financial Reporting Standards, FRS for LMEs , FRS for SMEs*

JEL Classification: *M40, M41*

* Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, Uzunköprü Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, alikablan@trakya.edu.tr

1. Giriş

Muhasebe bilgi sisteminin çıktısı olan finansal tablolar, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri, muhasebe standartları ve bir hesap planı dahilinde oluşturulmaktadır. Ülkemizde kullanılan mevcut hesap planı (TDHP), Vergi Usul Kanunu (VUK) uyarınca, Maliye Bakanlığı'nın 1 sıra no'lu *Muhasebe Uygulama Genel Tebliği ile 26/12/1992 tarihinde yayınlanmış ve 1994 yılından itibaren uygulanması zorunlu hale getirilmiştir* (Sevilengül, 2016: 9).

TDHP, 1992 yılından bu yana yürürlükte olan ve gerçeğe uygun sunumun haricinde, vergi mevzuatına yatkınlığı nedeniyle muhasebe standartları uygulamalarında birçok açıdan eksiklikler barındıran bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu eksiklikler, KGK'nın standartlara yönelik yeni düzenlemelerinin ortaya çıkmasıyla birlikte daha da belirgin hale gelmiştir (Dinç & Atabay, 2019: 180).

Bilindiği üzere, 02 Kasım 2011 tarihinde yayınlanan 660 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile birlikte, TMSK (Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu) lağvedilmiştir. Aynı KHK ile TMSK yerine, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) kurulmuş olup, Kurul'un, muhasebe alanında tek yetkili kurul olduğu belirtilmiştir. Yine 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) 88'inci ve geçici 1'inci maddelerinde KGK'nın, değişik işletme büyüklükleri ve sektörler için, özel standartlar ve düzenlemeler belirleme konusunda tek yetkili kurum olduğu ifadeleri yer almaktadır (Yünlü, 2016: 23).

KGK tarafından, bağımsız denetime tabi olup Türkiye Finansal Raporlama Standartlarını (TFRS) uygulamayan işletmelerin münferit ve konsolide finansal tablolarının gerçeğe uygun ve karşılaştırılabilir bilgi sağlaması amacıyla, Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) Tebliği 29/07/2017 tarihli, 30138 Sayılı Mükerrer Resmi Gazetede yayınlanmıştır (Şen & Özbirecikli, 2018: 462). Yayınlanan BOBİ FRS, 26/03/2018 tarihli ve 2018/11597 sayılı Bağımsız Denetime Tabi Şirketlerin Belirlenmesine Dair Bakanlar Kurulu kararı uyarınca bağımsız denetime tâbi olup, TFRS uygulamayan işletmeler için geçerli finansal raporlama çerçevesi hâline gelmiştir (Ataman & Çavlak, 2017: 153).

Böylece, büyük ve orta boy işletmeler için gerçeğe uygun, ihtiyaca uygun ve karşılaştırılabilir sunum sağlayan finansal raporlama çerçevesi oluşturulma amacına ulaşılmıştır. Bununla birlikte, bağımsız denetime tabi olmayan küçük ve mikro işletmelerin, KGK tarafından bir düzenleme yapıncaya kadar yürürlükteki mevzuatı uygulamaya devam edecekleri belirtilmiştir.

Bu gelişmeleri takiben bu kapsamda KGK tarafından son olarak; bilanço esasına göre defter tutma hadlerini sağlayan ve bağımsız denetime tabi olmayan işletmelerin finansal tablolarının, gerçeğe uygun, ihtiyaca uygun ve karşılaştırılabilir olarak sunulmasını sağlamak amacıyla, Küçük ve Mikro İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standartlarının (KÜMİ FRS) oluşturulmasına karar verilmiş ve 12/07/2019 tarihinde, Küçük ve Mikro İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (KÜMİ FRS) Taslak Metni, kamu kurum ve kuruluşları ile kamuoyunun görüşlerine açılacak şekilde yayınlanmıştır (www.kgk.gov.tr).

BOBİ FRS ve KÜMİ FRS ile birlikte; bağımsız denetime tabi olup isteğe bağlı UFRS kullanmayan işletmelerin BOBİ FRS, bağımsız denetime tabi olmayan işletmelerin ise, 2021 yılından itibaren KÜMİ FRS kullanması gerekliliği vurgulanmaktadır (www.kgk.gov.tr).

Bu noktada mevcut TDHP'nin; TMS/TFRS, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS uygulamalarına elverişli olmadığı, işletmelerin finansal tablolarını uyguladıkları geçerli finansal raporlama çerçevesine uygun olarak hazırlamasını sağlayacak bir hesap planı güncellemesi ihtiyacı aşikardır. Literatüre bakıldığında; Örtün ve Kurt (2011), Akdoğan ve Sevilengül (2007) ile Dinç ve Atabay (2019) çalışmalarında bu ihtiyacı karşılamak üzere yeni hesap planının oluşturulmasına yönelik önerilerde bulunurken; Dızman (2014) çalışmasında ticari alacak ve ticari borçlar açısından önerilerde bulunmuştur. Özbek (2019) çalışmasında yeni hesap planını maliyet hesapları açısından, Özbek ve

Badem (2020) çalışmasında taslak hesap planını kar veya zarar tablosu hesapları açısından, Önal ve Kılıç (2019) çalışmasında bilanço hesapları açısından ve Akdoğan (2019) ise tüm hesap grupları açısından taslak hesap planını incelemişlerdir. Gerek TMS/TFRS'ler gerekse BOBİ FRS/KÜMİ FRS taslağı, mevcut hesap planına yeni hesap gruplarının ve hesapların eklenmesini, hesap açıklamalarının yeni ölçme değerlendirme ölçütlerine göre yapılmasını, gerçeğe uygun finansal tablo verilerine doğrudan muhasebe sisteminden ulaşılabilmesini gerekli kılmaktadır. Bu gereksinim sonucu KGK tarafından; 28/12/2018 tarihinde taslak hesap planı oluşturulmuş olup, mevcut TDHP'nin kapsamı genişletilmiştir. Taslağın yayınlanmasındaki amaç; *“Bilanço usulünde defter tutan işletmelerin finansal durumu ve faaliyet sonuçlarını sağlıklı ve güvenilir bir biçimde geçerli finansal raporlama çerçevesine göre izlemesini ve finansal tablolarını geçerli finansal raporlama çerçevesine uygun olarak hazırlamasını sağlayacak bir muhasebe sistemi oluşturabilmeleri, sunulan finansal bilgilerin gerçeğe ve ihtiyaca uygun, anlaşılabilir, doğrulanabilir ve karşılaştırılabilir olma niteliklerinin artırılması, işletmeler tarafından kullanılan hesaplarda ve muhasebeleştirme esaslarında tekdüzenin sağlanması ve denetimin kolaylaştırılması”* olarak belirtilmekle birlikte taslağın kapsamı; *“Finansal kuruluşlar ve Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu kapsamındaki kuruluşlar hariç, bilanço esasına göre defter tutan tüm işletmelerin ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte olup, finansal tablolarını TMS, MSUGT veya ilgili diğer mevzuata göre hazırlayan işletmeler tarafından kullanılabilir”* şeklinde belirtilmiştir.

Bu çalışmada, mevcut TDHP ile KGK'nın Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Taslak Hesap Planının karşılaştırılması, içerik analizlerinin yapılması ile birlikte, iki hesap planı arasında farkların mevcut olup olmadığının belirlenmesi ve varsa bu farkların tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

2. Araştırma Metodolojisi

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan belgesel gözlem (doküman inceleme) yoluyla veri toplama tekniği kullanılmış ve belgeler karşılaştırmalı içerik analizine tabi tutulmuştur. Doküman inceleme, araştırma konusu kayıt ve belgelerin sistemli bir biçimde incelenmesiyle verilerin toplandığı ve analiz edildiği tekniktir (Duverger, 1973: 96). Bu teknikte araştırmanın problem cümlesini oluşturan olguları içeren kaynaklar içerik analizine tabi tutularak yorumlanır. Bu kapsamda çalışmada, konu ile ilgili MSUGT eki TDHP ile KGK'nın Taslak Hesap Planı içerik analizine tabi tutularak incelenmiş olup, düzenlemeler arasındaki farklılık ve benzerlikler ortaya konulmuştur.

3. Araştırmanın Bulguları

Tekdüzen hesap planını oluşturan, Bilanço, Gelir Tablosu ve Maliyet Hesaplarına ilişkin elde edilen bulgular aşağıdaki gibidir.

3.1. Dönen Varlıklar (1) Grubuna İlişkin Karşılaştırmalar

Dönen Varlıklar grubu incelendiğinde; ana grubunun adı değişmemekle birlikte, mevcut hesap planında kullanılan hesap sayısı 43 iken, bu sayı taslak ile birlikte 80'e ulaşmıştır. Mevcut hesap isimlerindeki değişiklikler ile birlikte taslak, 37 yeni hesap ile karşımıza çıkmaktadır.

Taslak 10 Nakit ve Benzeri grubu incelendiğinde; TMS 7 Nakit Akış Tabloları ve BOBİ FRS Bölüm 2 Nakit Akış Tablosu standartları uyarınca taslakta, mevcut TDHP 10 Hazır Değerler grubunun adı, Nakit ve Nakit Benzerleri olarak değiştirilmiştir. 101-102-103 kodlu hesaplar taslakta değişikliğe tabi tutulmamış iken; 100 Kasa hesabı taslakta Nakit Kasası hesap adı ile, 108 kodlu hesap ise aynı hesap adı ile 106 kodu ile taslakta yer almaktadır. Taslakta, 104-105-108-109 kodlu hesaplar ise; yeni eklenen hesaplar olarak karşımıza çıkmaktadır. Mevcut uygulamada 108 Diğer Hazır Değerler hesabında izlenen kredi kartı ile yapılan tahsilatlar, taslakta kendi ismi ile anılan 104 kodlu hesapta izlenecektir. Alacak niteliğinde kabul edilen kredi kartı ile yapılan satıştan doğan alacaklar için ise, 123 Kredi Kartıyla Yapılan Satışlardan Nakit Benzeri Niteliğindeki Alacaklar hesabı oluşturulmuştur. Taslakta, kredili mevduat hesabı (KMH) olarak isimlendirilen ve vadesiz

mevduat hesabınıza tanımlanmış, işletmenin acil nakit ihtiyaçlarında kullanabileceği bir kredi türünün izlenebilmesi için 108 kodlu hesap oluşturulmuş olup düzenleyici hesap niteliği taşımaktadır. Grup içerisinde değer düşüklüğüne ilişkin düzenleyici hesap olarak 109 kodlu hesap oluşturulmuştur. Ayrıca taslakta, 105 kodlu Nakit Benzeri Niteliğindeki Menkul Kıymetler hesabının oluşturulması ile birlikte, kripto paraların ve 90 içerisinde nakde çevrilebilecek menkul kıymetlerin izlenebileceği bir hesap oluşturulmuştur. Taslakta 101 Alınan çekler hesabında her hangi bir değişiklik yapılmamakla birlikte, vadeli çekler için 122/222 İleri Tarihli Çekler hesapları oluşturulmuştur.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
10 NAKİT VE NAKİT BENZERLERİ	10 HAZIR DEĞERLER
100 Nakit Kasası	100 Kasa
101 Alınan Çekler	101 Alınan Çekler
102 Bankalar	102 Bankalar
103 Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri (-)	103 Verilen Çekler Ve Ödeme Emirleri (-)
104 Kredi Kartıyla Yapılan Satışlardan Nakit Benzeri Niteliğindeki Alacaklar	104
105 Nakit Benzeri Niteliğindeki Menkul Kıymetler	105
106 Nakit Benzeri Diğer Varlıklar	106
107	107
108 Banka Mevduatı Limit Kullanımları (-)	108 Diğer Hazır Değerler
109 Nakit ve Nakit Benzerleri Değ. Düşüklüğü Karşılığı (-)	109
Not: Bu tabloda ve diğer karşılaştırmaların yapıldığı tablolarda, taslak metinde hesap adı ve hesap kodu değişikliğine uğramadan yer alan hesaplar karşılıklı olarak gri renkte gösterilmektedir.	

Taslak 11 nolu grup incelendiğinde; taslakta aynı başlık altında Finansal Yatırımlar (110-118) ve Türev Araçlar (119) olmak üzere iki gruba yer verildiği görülmektedir. Taslakta, mevcut TDHP 11 Menkul Kıymetler başlığının, TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı uyarınca; Menkul Kıymetler grup adı yerine Finansal Yatırımlar başlığı olarak değiştirilmiştir. Taslakta, 111 nolu hesap sadece TFRS kullanan işletmeler tarafından kullanılabilirken; 112 nolu hesap TFRS ve BOBİ FRS ile birlikte kullanılabilir bir hesap olarak yer almaktadır. Ayrıca Hisse Senedi-Tahvil-Bono kavramlarından söz edilmemekte, TFRS 9 uyarınca hesap isimlerine yer verilmektedir. Mevcut TDHP'den farklı olarak grupta Türev Araçlardan söz edilmektedir. Bankalardaki vadeli mevduat hesaplarının 115 kodlu hesapta; bloke ile ilgili tutarların ise 116 kodlu hesaplarda ve bu grupta izlenmesi ise dikkat çeken bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca teminata verilen menkul kıymetlerin alt hesap düzeyinde izlenmemesi, ana hesap düzeyinde takip edilebilmesi amacıyla 114 kodlu ana hesapta izlenmesi ise dikkat çeken bir diğer durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
11 (110-118) FİNANSAL YATIRIMLAR	11 MENKUL KIYMETLER
110 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar veya Zarara Yansıtılan Finansal Yatırımlar	110 Hisse Senetleri
111 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelirlere Yansıtılan Finansal Yatırımlar	111 Özel Kesim Tahvil, Senet Ve Bonoları
112 İtfa Edilmiş Maliyetle Ölçülen Finansal Yatırımlar	112 Kamu Kesimi Tahvil, Senet Ve Bonoları
113 Maliyetle Ölçülen Finansal Yatırımlar	113
114 Teminata Verilen Finansal Yatırımlar	114
115 Bankalardaki Vadeli Mevduat	115
116 Kullanımı Kısıtlı Banka Bakiyeleri	116
117 Diğer Finansal Yatırımlar	117
118 Finansal Yatırımlar Değer Düşüklüğü Karşılıkları (-)	118 Diğer Menkul Kıymetler
11 (119) TÜREV ARAÇLAR	
119 Türev Araçlar	119 Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)

Taslak 12 Ticari Alacaklar grubu incelendiğinde; taslakta, grup adında değişiklik olmamakla birlikte, hesapların isimleri ve kodları ile ilgili önemli değişiklikler mevcuttur. 120 Alıcılar Hesabı, Müşterilerden Alacaklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Reeskont kavramının yerine ise, Ertelemiş Vade Farkı Geliri'nin kullanıldığı ve 128 kodlu hesapta, senet kavramının kullanılmaması ile birlikte, müşteri olarak adlandırılan senetsiz alacaklara da reeskont uygulanacağı vurgulanmıştır. Ayrıca taslakta, Mevcut TDHP'de yer alan 126 Verilen Depozito ve Teminatlar hesabına bu grupta

yer verilmemesi dikkat çekici bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine taslakta, TMS 24 ilişkili Taraf Açıklamaları standardı uyarınca 124 kodlu hesap oluşturulmuş iken; kooperatif, sendika, dernek, vakıf, meslek odası vb kuruluşların aidat alacaklarının izlenebilmesi adına 125 kodlu hesap oluşturulmuştur.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
12 TİCARİ ALACAKLAR	12 TİCARİ ALACAKLAR
120 Müşterilerden Alacaklar	120 Alıcılar
121 Alacak Senetleri	121 Alacak Senetleri
122 Alınan İleri Tarihli Çekler	122 Alacak Senetleri Reeskontu (-)
123 Kredi Kartıyla Yapılan Satışlardan Alacaklar	123
124 İlişkili Taraflardan Ticari Alacaklar	124
125 Üye Aidatlarından Alacaklar	125
126 Diğer Ticari Alacaklar	126 Verilen Depozito Ve Teminatlar
127 Şüpheli Ticari Alacaklar	127
128 Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri (-)	128 Şüpheli Ticari Alacaklar
129 Ticari Alacaklar Değer Düşüklüğü Karşılıkları (-)	129 Şüpheli Ticari Alacaklar Karşılığı (-)

Taslak 13 Diğer Alacaklar Grubu incelendiğinde; taslak ile mevcut TDHP'nin uyumlu olduğu görülmektedir. Mevcut TDHP'de yer alan 132 İştiraklerden Alacaklar ve 133 Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar hesabı taslakta birleştirilerek, 132 kodlu hesap olarak, 133 ve 134 kodlu hesaplar ise yeni oluşturulmuş hesaplar olarak karşımıza çıkmaktadır. Mevcut TDHP'de 12 Ticari Alacaklar grubunda yer alan 126 Verilen Depozito ve Alacaklar hesabına, taslakta bu grupta 134 kodlu hesap olarak yer verilmektedir. Reeskont kavramı yerine yine bu grupta da, Ertelenmiş Vade Farkı Geliri kavramının kullanıldığı görülmektedir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
13 DİĞER ALACAKLAR	13 DİĞER ALACAKLAR
130	130
131 Ortaklardan Alacaklar	131 Ortaklardan Alacaklar
132 Bağlı Ortaklıklardan, İştiraklerden ve Müşterek Girişimlerden (Anlaşmalarından) Alacaklar	132 İştiraklerden Alacaklar
133 Diğer İlişkili Taraflardan Alacaklar	133 Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar
134 Verilen Depozito ve Teminatlar	134
135 Personelden Alacaklar	135 Personelden Alacaklar
136 Diğer Çeşitli Alacaklar	136 Diğer Çeşitli Alacaklar
137 Şüpheli Diğer Alacaklar	137 Diğer Alacak Senetleri Reeskontu (-)
138 Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri (-)	138 Şüpheli Diğer Alacaklar
139 Diğer Alacaklar Değer Düşüklüğü Karşılıkları (-)	139 Şüpheli Diğer Alacaklar Karşılığı (-)

Taslak 14 Devam Eden İnşa, Proje veya Hizmet Sözleşmelerinden Varlıklar ile İmtiyazlı Hizmet Anlaşmalarına İlişkin Finansal Varlıklar grubu incelendiğinde; bu grup mevcut TDHP'de yer almamakla birlikte, BOBİ FRS ve TFRS uygulayan işletmeler tarafından kullanılacaktır. TFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat yada BOBİ FRS Bölüm 5 Hasılat standartlarının uygulamalarında kullanılacak bir grup olarak taslakta yer almaktadır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
14 DEVAM EDEN İNŞA (TAAHHÜT), PROJE VEYA HİZMET SÖZLEŞMELERİNDEN VARLIKLAR İLE İMTİYAZLI HİZMET ANLAŞMALARINA İLİŞKİN FİNANSAL VARLIKLAR	-
140 Devam Eden İnşa (Taahhüt) Sözleşmelerinden Varlıklar	
141 Devam Eden Proje veya Hizmet Sözleşmelerinden Varlıklar	
142 İmtiyazlı Sözleşmelere İlişkin Finansal Varlıklar	
143 Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri (-)	
144 Değer Düşüklüğü Karşılıkları (-)	
145/146/147/148/149	

Taslak 15 Stoklar grubu incelendiğinde; taslak ile mevcut TDHP'nin uyumlu olduğu görülmekle birlikte, mevcut TDHP'den farklı olarak taslakta, 154-155-156 kodlu yeni hesaplara yer verilmiştir. Ayrıca mevcut TDHP'de, 157 Diğer Stoklar hesabının alt hesabı düzeyinde izlenen yoldaki mallar hesabı, taslakta 156 Yoldaki Stoklar ana hesabı olarak karşımıza çıkmaktadır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
15 STOKLAR	15 STOKLAR
150 İlk Madde ve Malzeme	150 İlk Madde Ve Malzeme
151 Yarı Mamuller	151 Yarı Mamuller - Üretim
152 Mamuller	152 Mamüller
153 Ticari Mallar	153 Ticari Mallar
154 Tamamlanmamış Hizmet Maliyetleri	154
155 Tamamlanmış Hizmet Maliyetleri	155
156 Yoldaki Stoklar	156
157 Diğer Stoklar	157 Diğer Stoklar
158 Stok Değer Düşüklüğü Karşılıkları (-)	158 Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)
159 Verilen Sipariş Avansları	159 Verilen Sipariş Avansları

Taslak 16 Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Maliyetleri grubu incelendiğinde; hesap isimleri aynı olmakla birlikte; mevcut TDHP’de 17 nolu grupta yer alırken, taslak hesap planında 16 nolu grupta izlenmektedir. Bu değişikliğin gerekçesi olarak; Canlı Varlıklar grubunda, dönen varlık ve duran varlık uyumunun sağlanması amacıyla 16 gruba taşındığı söylenebilir. Ayrıca mevcut TDHP’de yer alan 178 kodlu hesap taslakta yer almamaktadır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
16 YILLARA YAYGIN İNŞAAT VE ONARIM MALİYETLERİ	-
160 - 167 Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Maliyetleri	
168	
169 Taşeronlara Verilen Avanslar	
	17 YILLARA YAYGIN İNŞAAT VE ONARIM MALİYETLERİ
	170 - 177 Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Maliyetleri
	178 Yıllara Yaygın İnşaat Enflasyon Düzeltme Hesabı
	179 Taşeronlara Verilen Avanslar

Taslak 17 Canlı Varlıklar grubu incelendiğinde; mevcut TDHP’de canlı varlıklara ilişkin düzenlemeler bulunmamakla birlikte, BOBİ FRS ve TFRS uygulayan işletmeler tarafından tarımsal faaliyetlerle ilgili canlı varlıkların izlenmesi durumunda kullanılacaktır. TMS 41 Tarımsal Faaliyetler ve BOBİ FRS Bölüm 7 Tarımsal Faaliyetler Standartları uyarınca oluşturulmuş, tarımsal faaliyetlerde bulunan işletmeler tarafından kullanılacak bir hesap grubu olarak karşımıza çıkmaktadır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
17 CANLI VARLIKLAR	-
170 Tarla Bitkileri	
171 Bahçe Bitkileri	
172 Büyükbaş Hayvanlar	
173 Küçükbaş Hayvanlar	
174 Kanatlı Hayvanlar	
175 Su Ürünleri ve Diğer Canlı Varlıklar	
176 Canlı Varlıklar Değer Düşüklüğü Karşılıkları (-)	
177/178	
179 Verilen Sipariş Avansları	

Taslak 18 Gelecek Aylara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları grubu incelendiğinde; taslak ile mevcut TDHP’nin uyumlu olduğu görülmekle birlikte, mevcut TDHP’den farklı olarak taslakta, 182 kodlu hesaba yer verilmiştir. 182 kodlu hesap BOBİ FRS ve TFRS uygulayan işletmeler tarafından kullanılacaktır. Ayrıca mevcut TDHP’de, 197 Sayım ve Tesellüm Noksanları hesabında izlenen sayım noksanları bu gruba alınmakla birlikte; yine mevcut TDHP’den farklı olarak noksanlık hesabına ait, 189 Sayım ve Tesellüm Noksanları Karşılıkları hesabı adıyla karşılık hesabı oluşturulmuştur.

KGK Uygun Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
18 PEŞİN ÖDENMİŞ (GELECEK AYLARA AİT) GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI 180 Peşin Ödenmiş (Gelecek Aylara Ait) Giderler 181 Gelir Tahakkukları 182 Önceden Yapılan İnşa (Taahhüt) ve Hizmet İşleri 183/184/185/186/187 188 Sayım ve Tesellüm Noksanları 189 Sayım ve Tesellüm Noksanları Karşılıkları (-)	18 GELECEK AYLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI 180 Gelecek Aylara Ait Giderler 181 Gelir Tahakkukları

Taslak 19 nolu grup incelendiğinde; taslakta aynı başlık altında Diğer Dönen Varlıklar (190-195) ve Satış Amaçlı Sınıflandırılan Duran Varlıklar (196-199) olmak üzere iki gruba yer verildiği görülmektedir. İlk grup itibariyle taslak ve mevcut TDHP'nin uyumlu olduğu görülmektedir. Mevcut TDHP'de iki farklı hesapta yer alan avans hesapları taslakta, 194 Verilen İş ve Personel Avansları hesabı adı altında tek bir hesapta toplanmıştır. Ayrıca mevcut TDHP'de 19 nolu grupta yer alan sayım noksanları ve noksanlığa ilişkin karşılık, taslakta 18 nolu grupta yer almaktadır. Taslakta yer alan ikinci grup (196-199) ise; mevcut TDHP'de yer almamakla birlikte sadece TFRS uygulayan işletmeler tarafından kullanılacaktır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
19 (190- 195) DİĞER DÖNEN VARLIKLAR 190 Devreden KDV 191 İndirilecek KDV 192 Diğer KDV 193 Peşin Ödenen Vergi ve Fonlar 194 Verilen İş ve Personel Avansları 195 Diğer Çeşitli Dönen Varlıklar	19 DİĞER DÖNEN VARLIKLAR 190 Devreden KDV 191 İndirilecek KDV 192 Diğer KDV 193 Peşin Ödenen Vergiler Ve Fonlar 194 195 İş Avansları 196 Personel Avansları 197 Sayım Ve Tesellüm Noksanları 198 Diğer Çeşitli Dönen Varlıklar 199 Diğer Dönen Varlıklar Karşılığı (-)
19 (196-199) SATIŞ AMAÇLI SINIFLANDIRILAN DURAN VARLIKLAR 196 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar 197 Satış Amaçlı Elde Tutulan Gruplara İlişkin Varlıklar 198 Ortaklara Dağıtım Amacıyla Elde Tutulan Duran Varlıklar ile Gruplara İlişkin Varlıklar 199 Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Varlıklar	-

3.2. Duran Varlıklar (2) Grubuna İlişkin Karşılaştırmalar

Duran Varlıklar grubu incelendiğinde; ana grubunun adı değişmemekle birlikte; mevcut hesap planında kullanılan hesap sayısı 54 iken, bu sayı taslak ile birlikte 82'ye ulaşmıştır. Mevcut hesap isimlerindeki değişiklikler ile birlikte taslak, 28 yeni hesap ile karşımıza çıkmaktadır.

Taslak 20 nolu grup incelendiğinde; taslakta aynı başlık altında Finansal Yatırımlar (200-208) ve Türev Araçlar (209) olmak üzere iki gruba yer verildiği görülmektedir. Taslakta 20 nolu Finansal Yatırımlar grubu, mevcut TDHP'nin 24 Mali Duran Varlıklar grubunun pay oranı %10 un altında kalan kısmına hitap edecek şekilde oluşturulmuştur. Ayrıca 204 Teminata Verilmiş Finansal Varlıklar ve 205 Bankalardaki Vadeli Mevduatları hesaplarının izlendiği bir hesap grup olarak karşımıza çıkmaktadır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
20 (200-208) FİNANSAL YATIRIMLAR 200 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar veya Zarara Yansıtılan Finansal Yatırımlar 201 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelirlere Yansıtılan Finansal Yatırımlar 202 İtfâ Edilmiş Maliyetle Ölçülen Finansal Yatırımlar 203 Maliyetle Ölçülen Finansal Yatırımlar 204 Teminata Verilen Finansal Yatırımlar 205 Bankalardaki Vadeli Mevduat 206 Kullanımı Kısıtlanmış Banka Kalanları 207 Diğer Finansal Yatırımlar 208 Finansal Yatırımlar Değer Düşüklüğü Karşılıkları (-)	24 MALİ DURAN VARLIKLAR 240 Bağlı Menkul Kıymetler (Ölçüm Esaslarına Göre Bağlı Menkul Kıymetler İçin Ayrı Hesaplar Açılmıştır) 241 Bağlı Menkul Kıymetler Değ. Düşüklüğü Karşılığı (-) 248 Diğer Mali Duran Varlıklar 249 Diğer Mali Duran Varlıklar Karşılığı (-)
20 (209) TÜREV ARAÇLAR 209 Türev Araçlar	-

Taslak 21 Ortaklardaki Yatırımlar grubu incelendiğinde; mevcut TDHP'nin 24 Mali Duran Varlıklar grubunun pay oranı %10 un üzerinde kalan kısmına hitap edecek şekilde oluşturulmuştur. Mevcut TDHP'de yer alan 243 ve 246 kodlu hesaplar taslakta, 218 Ortaklıklardaki Yatırımlar Sermaye Taahhütleri (-) hesabında birleştirilmiş iken; 244 ve 247 kodlu hesaplar, 219 Ortaklıklardaki Yatırımlar Değer Düşüklüğü (-) hesabında birleştirilmiş olarak karşımıza çıkmaktadır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
21 ORTAKLIKLARDAKİ YATIRIMLAR (BAĞLI ORTAKLIKLAR, İŞTİRAKLER, İŞ ORTAKLIKLARI VE MÜŞTEREKEN KONTROL EDİLEN İŞLETMELERDEKİ YATIRIMLAR) 210 İştiraklerdeki Yatırımlar 211 İş Ortaklıklarındaki veya Müştereken Kontrol Edilen İşletmelerdeki Yatırımlar 212 Bağlı Ortaklıklar 213/214/215/216/217 218 Ortaklıklardaki Yatırımlar Sermaye Taahhütleri (-) 219 Ortaklıklardaki Yatırımlar Değer Düşüklüğü Karşılıkları (-)	24 MALİ DURAN VARLIKLAR 242 İştirakler 243 İştiraklere Sermaye Taahhütleri (-) 244 İştirakler Sermaye Payları Değer Düşüklüğü Karşılığı 245 Bağlı Ortaklıklar 246 Bağlı Ortaklıklara Sermaye Taahhütleri (-) 247 Bağlı Ortaklıklar Sermaye Payları Değ. Düşüklüğü Karşılığı (-)

Taslak 22 Ticari Alacaklar grubu incelendiğinde; Taslak 12 Ticari Alacaklar grubu ile ilgili yapılan açıklamaların bu grubu da kapsadığı görülmektedir. Ek olarak mevcut TDHP'de yer alan 224 Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri hesabı, taslak metinde 228 Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri(-) hesabında izlenecektir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
22 TİCARİ ALACAKLAR 220 Müşterilerden Alacaklar 221 Alacak Senetleri 222 Alınan İleri Tarihli Çekler 223 Kredi Kartıyla Yapılan Satışlardan Alacaklar 224 İlişkili Taraflardan Ticari Alacaklar 225 Üye Aidatlarından Alacaklar 226 Diğer Ticari Alacaklar 227 Şüpheli Ticari Alacaklar 228 Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri (-) 229 Ticari Alacaklar Değer Düşüklüğü Karşılıkları (-)	22 TİCARİ ALACAKLAR 220 Alıcılar 221 Alacak Senetleri 222 Alacak Senetleri Reeskontu (-) 223 224 Kazanılmamış Finansal Kiralama Faiz Gelirleri (-) 225 226 Verilen Depozito Ve Teminatlar 227 228 229 Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)

Taslak 23 Diğer Alacaklar grubu incelendiğinde; Taslak 13 Diğer Alacaklar grubu ile ilgili yapılan açıklamaların bu grubu da kapsadığı görülmektedir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
23 DİĞER ALACAKLAR	23 DİĞER ALACAKLAR
230	230 Ortaklardan Alacaklar
231 Ortaklardan Alacaklar	231 İştiraklerden Alacaklar
232 Bağlı Ortaklıklardan, İştiraklerden ve Müşterek Girişimlerden (Anlaşmalardan) Alacaklar	232 Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar
233 Diğer İlişkili Taraflardan Alacaklar	233.
234 Verilen Depozito ve Teminatlar	234.
235 Personelden Alacaklar	235 Personelden Alacaklar
236 Diğer Çeşitli Alacaklar	236 Diğer Çeşitli Alacaklar
237 Şüpheli Diğer Alacaklar	237 Diğer Alacak Senetleri Reeskontu (-)
238 Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri (-)	238.
239 Diğer Alacaklar Değer Düşüklüğü Karşılıkları (-)	239 Şüpheli Diğer Alacaklar Karşılığı (-)

Taslak 24 nolu grup incelendiğinde; taslakta aynı başlık altında Devam Eden İnşa, Proje veya Hizmet Sözleşmelerinden Varlıklar ile İmtiyazlı Hizmet Anlaşmalarına İlişkin Finansal Varlıklar (240-244) ve Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller (245-249) olmak üzere iki gruba yer verildiği görülmektedir. 24 Nolu grup, mevcut TDHP’de Mali Duran Varlıklar olarak yer almaktadır. Taslakta 24(245-249) nolu grup, TMS 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller ve BOBİ FRS Bölüm 13 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller standartları uyarınca BOBİ FRS ve TFRS uygulayan işletmeler tarafından kullanılmak üzere oluşturulmuştur.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
24 (240-244) DEVAM EDEN İNŞA (TAAHHÜT), PROJE VEYA HİZMET SÖZLEŞMELERİNDEN VARLIKLAR İLE İMTİYAZLI HİZMET ANLAŞMALARINA İLİŞKİN FİNANSAL VARLIKLAR	-
240 Devam Eden İnşa (Taahhüt) Sözleşmelerinden Varlıklar	
241 Devam Eden Proje veya Hizmet Sözleşmelerinden Varlıklar	
242 İmtiyazlı Sözleşmelere İlişkin Finansal Varlıklar	
243 Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri (-)	
244 Şüpheli Alacaklar Karşılığı (-)	
24 (245-249) YATIRIM AMAÇLI GAYRİMENKULLER	-
245 Gerçeğe Uygun Değerle Ölçülen Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	
246 Maliyetle Ölçülen Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	
247 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller Değer Düşüklüğü Karşılığı (-)	
248 Birikmiş Amortismanlar (-)	
249 Yapılmakta Olan Yatırım Amaçlı Gayrimenkul Yatırımları ve Verilen Avanslar	

Taslak 25 Maddi Duran Varlıklar grubu incelendiğinde; gerçeğe uygun sunum uyarınca 257 Maddi Duran Varlıklar Değer Düşüklüğü Karşılıkları hesabının eklenmesinin haricinde, Taslak ile mevcut TDHP’nin uyumlu olduğu görülmektedir. Taslakta; Mevcut TDHP’de 258 Yapılmakta Olan Yatırımlar hesabı ile 259 Verilen Avanslar hesabının, 259 kodlu hesapta birleştirildiği görülmektedir; Ayrıca taslakta, 257 Birikmiş Amortismanlar hesabının kodu değiştirilerek 258 kodu ile karşımıza çıkmaktadır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
25 MADDİ DURAN VARLIKLAR	25 MADDİ DURAN VARLIKLAR
250 Arazi ve Arsalar	250 Arazi Ve Arsalar
251 Yer Altı ve Yer Üstü Düzenlemeleri	251 Yer Altı Ve Yer Üstü Düzenleri
252 Binalar	252 Binalar
253 Tesis, Makine ve Cihazlar	253 Tesis, Makine Ve Cihazlar
254 Taşıtlar	254 Taşıtlar
255 Demirbaşlar	255 Demirbaşlar
256 Diğer Maddi Duran Varlıklar	256 Diğer Maddi Duran Varlıklar
257 Maddi Duran Varlıklar Değ. Düşüklüğü Karşılıkları (-)	257 Birikmiş Amortismanlar (-)
258 Birikmiş Amortismanlar (-)	258 Yapılmakta Olan Yatırımlar
259 Yapılmakta Olan Maddi Duran Varlık Yatırımları ve Verilen Avanslar	259 Verilen Avanslar

Taslak 26 Şerefiye ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar grubu incelendiğinde; TDHP’de 261 no’lu hesap olarak yer alan Şerefiye hesabının, taslakta 26 numaralı grubun adında da yer aldığı ve grubun ilk hesabı olduğu görülmektedir. Taslakta 26 nolu grupta, 264 Özel Maliyetler hesabına, standartlarca maddi duran varlık tanımını karşılayan bir yapıda olduğu için yer verilmemiş, 25 nolu

grupta izlenmesi uygun görülmüştür. Taslakta 25 Maddi Duran Varlıklar grubunda boş hesap bulunmadığı dikkate alındığında, özel maliyetler için ayrı bir hesap açılması mümkün görünmemektedir. Bu durumda özel maliyetler, 256 Diğer Maddi Duran Varlıklar hesabı içerisinde gösterilecektir. TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar ve BOBİ FRS Bölüm 14 Maddi Olmayan Duran Varlıklar standartları uyarınca AR-GE harcamaları birbirinden ayrıştırılmış olup, taslakta bu grupta sadece Geliştirme Giderlerine yer verilmiştir (Araştırma giderlerinin aktifleştirilmesi durumunda yine 263 kodlu hesapta izleneceklerdir). Ayrıca mevcut TDHP’de yer alan 27 Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar grubu ise; taslakta 264 ve 265 kodlu hesaplar ile 26 numaralı gruba dahil edilmiştir. Yine taslakta, TMS 38 Standardı gereği, 262 Kuruluş ve Örgütlenme Giderleri hesabı tamamen kaldırılmış başka bir deyişle kuruluş giderlerinin aktifleştirilmesi önlenmiştir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
26 ŞEREFİYE VE MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	26 MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR
260 Şerefiye	260 Haklar
261 Haklar	261 Şerefiye
262 İşletme Dışından Elde Edilmiş Diğ. Maddi Olm. Duran Varlık.	262 Kuruluş Ve Örgütlenme Giderleri
263 İşletme İçinde Oluşturulmuş Maddi Olmayan Duran Varlıklar	263 Araştırma Ve Geliştirme Giderleri
264 Geliştirme Maliyetleri	264 Özel Maliyetler
265 Maden Kaynakları Arama ve Değerlendirme Varlıkları	265
266 Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar	266
267 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Değer Düşüklüğü Krslğ (-)	267 Diğer Maddi Olmayan Duran Varlıklar
268 Birikmiş Amortismanlar (-)	268 Birikmiş Amortismanlar (-)
269 Verilen Avanslar	269 Verilen Avanslar
	27 ÖZEL TÜKENMEYE TABİ VARLIKLAR
	270
	271 Arama Giderleri
	272 Hazırlık ve Geliştirme Giderleri
	273/274/275/276
	277 Diğer Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar
	278 Birikmiş Tükenme Payları (-)
	279 Verilen Avanslar

Taslak 27 Canlı Varlıklar grubu incelendiğinde; mevcut TDHP’de canlı varlıklara ilişkin düzenlemeler bulunmamakla birlikte, TMS 41 Tarımsal Faaliyetler ve BOBİ FRS bölüm 7 Tarımsal Faaliyetler standartları uyarınca BOBİ FRS ve TFRS uygulayan işletmeler tarafından kullanılacaktır. Bu grup numarasının mevcut hesap planında 27 Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar grubu olarak kullanıldığı, yeni taslak hesap planında 26 numaralı grup hesaplarına (264-265) aktarıldığı konusunda daha önce bilgi verilmiştir. Ayrıca grupta, 17 Canlı Varlıklar grubundan farklı olarak 271 Ağaçlar hesabına yer verilmediği de görülmektedir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
27 CANLI VARLIKLAR	-
270 Tarla Bitkileri	
271 Ağaçlar	
272 Büyükbaş Hayvanlar	
273 Küçükbaş Hayvanlar	
274 Kanatlı Hayvanlar	
275 Su Ürünleri ve Diğer Canlı Varlıklar	
276 Canlı Varlıklar Değer Düşüklüğü Karşılıkları (-)	
277 Birikmiş Amortismanlar (-)	
278 Yapılmakta Olan Canlı Varlık Yatırımları	
279 Verilen Avanslar	

Taslak 28 nolu grup incelendiğinde; taslakta aynı başlık altında Peşin Ödenmiş Giderler ve Gelir Tahakkukları(280-288) ile Ertelenmiş Vergi Varlığı (289) olmak üzere iki gruba yer verildiği görülmektedir. TMS 12 Gelir Vergileri ve BOBİ FRS Bölüm 23 Gelir Üzerinden Alınan Vergiler Standartları uyarınca, 289 Ertelenmiş Vergi Varlığı hesabı TDHP’de yer almamakla birlikte, BOBİ FRS ve TFRS uygulayan işletmeler tarafından kullanılmak üzere taslakta yer almaktadır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
28 (280-288) PEŞİN ÖDENMİŞ (GELECEK YILLARA AİT) GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI 280 Peşin Ödenmiş (Gelecek Yıllara Ait) Giderler 281 Gelir Tahakkukları 282/283/284/285/286/287/288/299	28 GELECEK YILLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI 280 Gelecek Yıllara Ait Giderler 281 Gelir Tahakkukları 282/283/284/285/286/287/288/299
28 (289) ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI 289 Ertelenmiş Vergi Varlığı	-

Taslak 29 Diğer Dönen Varlıklar grubu incelendiğinde; taslak ile mevcut TDHP'nin uyumlu olduğu görülmekle birlikte; 294 Elden Çıkarılacak Maddi Duran Varlıklar hesabı, taslakta 296 Kullanım Dışı Maddi Duran Varlıklar hesabında izlenecektir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
29 DİĞER DURAN VARLIKLAR 290 291 292 Diğer KDV 293 Peşin Ödenen Vergi ve Fonlar 294 Gelecek Yıllar İhtiyacı Stoklar 295 296 Kullanım Dışı Maddi Duran Varlıklar 297 Diğer Çeşitli Duran Varlıklar 298 Diğer Duran Varlıklar Değer Düşüklüğü Karşılıkları (-) 299 Birikmiş Amortismanlar (-)	29 DİĞER DURAN VARLIKLAR 290 291 Gelecek Yıllarda İndirilecek Katma Değer Vergisi 292. Diğer Katma Değer Vergisi 293. Gelecek Yıllar İhtiyacı Stoklar 294. Elden Çıkarılacak Stoklar Ve Maddi Duran Varlıklar 295 296 297. Diğer Çeşitli Duran Varlıklar 298. Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı (-) 299. Birikmiş Amortismanlar (-)

3.3. Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar (3) Grubuna İlişkin Karşılaştırmalar

Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar grubu incelendiğinde; ana grubunun adı değişmemekle birlikte; mevcut hesap planında kullanılan hesap sayısı 37 iken, bu sayı taslak ile birlikte 61'e ulaşmıştır. Mevcut hesap isimlerindeki değişiklikler ile birlikte taslak, 24 yeni hesap ile karşımıza çıkmaktadır.

Taslak 30 nolu grup incelendiğinde; taslakta aynı başlık altında Finansal Yükümlülükler (300-308) ile Türev Araçlardan Borçlar (309) olmak üzere iki gruba yer verildiği görülmektedir. Taslak ile mevcut TDHP'nin uyumlu olduğu görülmekle birlikte, 309 Türev Araçlardan Borçlanma hesabı ile birlikte türev ürün kullanımına ilişkin yükümlülüklerin izlenmesine olanak sağlanmıştır. Mevcut TDHP'de yer alan 308 Menkul Kıymet İhraç Farkı (-) hesabı, taslakta yine 308 kodu ile Ertelenmiş Borçlanma Maliyetleri (-) hesabında izlenecektir. Ayrıca taslakta mevcut TDHP'den farklı olarak 303 Kiralama İşlemlerinden Kaynaklanan Yükümlülükler hesabına yer verilmiştir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
30 (300-308) FİNANSAL YÜKÜMLÜLÜKLER 300 Banka Kredileri 301 Diğer Finans Kuruluşlarına Borçlar 302 Uzun Vadeli Kredilerin Anapara Taksitleri ve Faizleri 303 Kiralama İşlemlerinden Kaynaklanan Yükümlülükler 304 Çıkarılmış Bonolar, Senetler ve Diğer Borçlanma Araçları 305 Çıkarılmış Tahvil ve Uzun Vadeli Borçlanma Araçlarının Anapara Taksit ve Faizleri 306 Paylara Dönüştürülebilir Borçlanma Araçlarının Finansal Yükümlülük Bileşenleri 307 Diğer Finansal Yükümlülükler 308 Ertelenmiş Borçlanma Maliyetleri (-)	30 MALİ BORÇLAR 300 Banka Kredileri 301 302 303 Uzun Vadeli Kredilerin Anapara Taksitleri Ve Faizleri 304 Tahvil Anapara Borç, Taksit Ve Faizleri 305 Çıkarılmış Bonolar Ve Senetler 306 Çıkarılmış Diğer Menkul Kıymetler 307 308 Menkul Kıymetler İhraç Farkı (-) 309 Diğer Mali Borçlar
30 (309) TÜREV ARAÇLARDAN BORÇLAR 309 Türev Araçlardan Borçlar	-

Taslak 32 Ticari Borçlar grubu incelendiğinde; taslakta grup adı değiştirilmemekle birlikte; Verilen İleri Tarihli Çekler hesabı, İlişkili Taraflara Ticari Borçlar hesabı, Faturası Beklenen Alımlardan Borçlar hesabı ve reeskontların izlenmesi amaçlı oluşturulmuş Ertelenmiş Vade Farkı Giderleri hesapları yeni oluşturulmuş hesaplar olarak karşımıza çıkmaktadır. Özün önceliği kavramı gereği ileri tarihli verilen çekler için 322 kodlu hesap oluşturulmuştur. 322 Borç Senetleri Reeskontu hesabı yerine ise, 328 Ertelenmiş Vade Farkı Giderleri hesabı oluşturulmuştur. Taslakta 328 Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri hesabının eklenmesi ile TMS 2 Stoklar ve BOBİ FRS Bölüm 6

Stoklar standartları uyarınca, stok maliyetleri içerisindeki vade farklarının ayrıştırılması gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca mevcut TDHP’de yer alan 326 Alınan Depozito ve Teminatlar hesabına bu grupta değil, 33 Diğer Borçlar grubunda (334) yer verilmesi de taslakta dikkati çeken başka bir değişiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
32 TİCARİ BORÇLAR	32 TİCARİ BORÇLAR
320 Satıcılar	320 Satıcılar
321 Borç Senetleri	321 Borç Senetleri
322 Verilen İleri Tarihli Çekler	322 Borç Senetleri Reeskontu (-)
323	323
324 İlişkili Tarafalara Ticari Borçlar	324
325 Faturası Beklenen Alımlardan Borçlar	325
326 Diğer Ticari Borçlar	326 Alınan Depozito Ve Teminatlar
327	327
328 Ertelemiş Vade Farkı Giderleri (-)	328
329	329 Diğer Ticari Borçlar

Taslak 33 Diğer Borçlar grubu incelendiğinde; taslak ile mevcut TDHP’nin uyumlu olduğu görülmekle birlikte; mevcut TDHP’de yer alan 332 ve 333 kodlu hesaplar, taslakta 332 kodlu hesapta birleştirilmiştir. TMS 24 İlişkili Taraflar standardı uyarınca taslakta, 333 kodlu hesap oluşturulmuştur. Mevcut TDHP’de 12 Ticari Borçlar grubunda yer alan Alınan Depozito ve Teminatlar hesabına, taslakta bu grupta yer verilmektedir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
33 DİĞER BORÇLAR	33 DİĞER BORÇLAR
330	330
331 Ortaklara Borçlar	331 Ortaklara Borçlar
332 Bağlı Ortaklıklara, İştiraklere ve Müşterek Girişimlere (Anlaşmalara) Borçlar	332 İştiraklere Borçlar
333 Diğer İlişkili Tarafalara Borçlar	333 Bağlı Ortaklıklara Borçlar
334 Alınan Depozito ve Teminatlar	334
335 Personele Borçlar	335 Personele Borçlar
336 Diğer Çeşitli Borçlar	336
337	337 Diğer Borç Senetleri Reeskontu (-)
338 Ertelemiş Vade Farkı Giderleri (-)	338
339	339 Diğer Çeşitli Borçlar

Taslak 34 nolu grup incelendiğinde; Taslakta aynı başlık altında Devam Eden İnşa, Proje veya Hizmet Sözleşmelerinden Yükümlülükler (340-344) ile Alınan Avanslar (345-349) olmak üzere iki gruba yer verildiği görülmektedir. İlk grup mevcut TDHP’de yer almamakla birlikte, BOBİ FRS ve TFRS uygulayan işletmeler tarafından TMS 11 İnşaat Sözleşmeleri uyarınca kullanılacaktır. İkinci grupta ise, taslak ile mevcut TDHP’nin uyumlu olduğu görülmekle birlikte; 346 Alınan İş Avansları hesabı yeni oluşturulmuş bir hesap olarak karşımıza çıkmaktadır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
34 (340-344) DEVAM EDEN İNŞA (TAAHHÜT), PROJE VEYA HİZMET SÖZLEŞMELERİNDEN YÜKÜMLÜLÜKLER	-
340 Devam Eden İnşa (Taahhüt) Sözleşmelerinden Yükümlülükler	
341 Devam Eden Proje veya Hizmet Sözleşmelerinden Yükümlülükler	
342/343/344	
34 (345-349) ALINAN AVANSLAR	34 ALINAN AVANSLAR
345 Alınan Sipariş Avansları	340 Alınan Sipariş Avansları
346 Alınan İş Avansları	341/342/343/344
347	345
348 Alınan Diğer Avanslar	346
349	347
	348
	349 Alınan Diğer Avanslar

Taslak 35 Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Hakedişleri grubu incelendiğinde; taslak ile mevcut TDHP’nin uyumlu olduğu görülmektedir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
35 YILLARA YAYGIN İNŞAAT VE ONARIM HAKEDİŞLERİ 350-357 Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Hakediş Bedelleri 358 Yıllara Yaygın İnşaat Enflasyon Düzeltme Hesabı	35 YILLARA YAYGIN İNŞAAT VE ONARIM HAKEDİŞLERİ 350-357 Yıllara Yaygın İnşaat Ve Onarım Hakediş Bedelleri 358 Yıllara Yaygın İnşaat Enflasyon Düzeltme Hesabı

Taslak 36 Ödenecek Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükler grubu incelendiğinde; grup adında bir değişiklik olmamakla birlikte, TDHP’de yer alan 360 Ödenecek Vergi ve Fonlar hesabı gibi genel bir hesaba yer verilmemiş, ödenecek vergilerin türlerine göre yeni hesaplar oluşturulmuştur. Gelir Üzerinden Alınan Vergiler hesabı, Sorumlu Sıfatıyla Ödenecek Vergiler hesabı, Ödenecek KDV hesabı, Ödenecek ÖTV hesabı olmak üzere taslakta yeni hesaplar karşımıza çıkmaktadır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
36 ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER 360 Gelir Üzerinden Alınan Vergiler 361 Sorumlu Sıfatıyla Ödenecek Vergiler 362 Ödenecek KDV 363 Ödenecek ÖTV 364 Ödenecek Diğer Vergiler 365 Ödenecek Sosyal Güvenlik Kesintileri 366 367 368 Vadesi Geçmiş, Ertelenmiş veya Taksitlendirilmiş Vergi ve Diğer Yükümlülükler 369 Ödenecek Diğer Yükümlülükler	36 ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER 360 Ödenecek Vergi Ve Fonlar 361 Ödenecek Sosyal Güvenlik Kesintileri 362 363 364 365 366 367 368 Vadesi Geçmiş Ertelenmiş Veya Taksitlendirilmiş Vergi Ve Diğer Yükümlülükler 369 Ödenecek Diğer Yükümlülükler

Taslak 37 nolu grup incelendiğinde; mevcut TDHP’de Borç ve Gider Karşılıkları adı ile yer alan 37 numaralı grup, taslakta iki bölüm olarak karşımıza çıkmakta, ilk bölümde vergiye ilişkin karşılıklar yer almakla birlikte, ikinci bölümde vergi dışı yükümlülüklerle ilişkin karşılıklara yer verilmektedir. Maliyet Giderleri Karşılığı hesabı, taslakta 374 Gider Karşılıkları hesabında izlenmekte iken, 373,375,376,377,378 kodlu hesaplar yeni oluşturulmuş karşılık hesapları olarak taslakta karşımıza çıkmaktadır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
37 (370 – 371) DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI 370 Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları 371 Dönem Karının Peşin Ödenen Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükleri (-)	37 BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI 370 Dönem Kârı Vergi Ve Diğer Yasal Yükümlülük Karşılıkları 371 Dönem Kârının Peşin Ödenen Vergi Ve Diğer Yükümlülükleri (-)
37 (372 – 379) KARŞILIKLAR 372 Kıdem Tazminatı Karşılıkları 373 Çalışanlara Sağlanacak Diğer Faydalara İlişkin Karşılıklar 374 Gider Karşılıkları 375 Garanti Karşılıkları 376 Hizmetten Çekme, Restorasyon ve Benzeri Maliyetlere İlişkin Karşılıklar 377 Yeniden Yapılandırma Karşılıkları 378 Çevre Düzenleme Karşılıkları 379 Diğer Karşılıklar	372 Kıdem Tazminatı Karşılığı 373 Maliyet Giderleri Karşılığı 374 375 376 377 378 379 Diğer Borç Ve Gider Karşılıkları

Taslak 38 Ertelenmiş Gelirler ve Gider Tahakkukları grubu incelendiğinde; taslak ile mevcut TDHP’nin uyumlu olduğu görülmektedir. TMS 20 Devlet Teşvikleri ve BOBİ FRS Bölüm 16 Devlet Teşvikleri Standartları uyarınca yeni oluşturulan, 382 Alınan Devlet Teşvikleri hesabı ile Sayım ve Tesellüm Fazlaları hesabının taslakta bu grupta yer alması, dikkat çekici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
38 ERTELENMİŞ (GELECEK AYLARA AİT) GELİRLER VE GİDER TAHAKKUKLARI	38 GELECEK AYLARA AİT GELİRLER VE GİDER TAHAKKUKLARI
380 Ertelemiş (Gelecek Aylara Ait) Gelirler	380 Gelecek Aylara Ait Gelirler
381	381 Gider Tahakkukları
382 Alınan Devlet Teşvikleri	382
383	383
384	384
385 Gider Tahakkukları	385
386	386
387	387
388 Sayım ve Tesellüm Fazlaları	388
389	389

Taslak 39 nolu grup incelendiğinde; taslakta grubun Diğer Kısa Vadeli Yükümlülükler (390-395) ve Satış Amaçlı Sınıflandırılan Gruplara İlişkin Yükümlülükler (395-399) olarak iki gruba yer verdiği görülmektedir. İlk grupta taslak ile mevcut TDHP'nin uyumlu olduğu görülmekle birlikte; Sayım ve Tesellüm Fazlaları hesabı, taslakta 38 numaralı gruba dahil edilmiştir. İkinci grup ise, TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Türkiye Raporlama Standardı uyarınca, sadece TFRS uygulayan işletmeler tarafından kullanılacak hesapları göstermektedir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
39 (390-395) DİĞER KISA VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	39 DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR
390	390
391 Hesaplanan KDV	391 Hesaplanan KDV
392 Diğer KDV	392 Diğer KDV
393 Merkez ve Şubeler Cari Hesabı	393 Merkez ve Şubeler Cari Hesabı
394	394
395 Diğer Çeşitli Kısa Vadeli Yükümlülükler	395
	396
	397 Sayım Ve Tesellüm Fazlaları
	398
	399 Diğer Çeşitli Yabancı Kaynaklar
39 (396-399) SATIŞ AMAÇLI SINIFLANDIRILAN GRUPLARA İLİŞKİN YÜKÜMLÜLÜKLER	-
396	
397 Satış Amaçlı Elde Tutulan Gruplara İlişkin Yükümlülükler	
398 Ortaklara Dağıtım Amacıyla Elde Tutulan Gruplara İlişkin Yükümlülükler	
399 Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Yükümlülükler	

3.4. Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar (4) Grubuna İlişkin Karşılaştırmalar

Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar grubu incelendiğinde; ana grubunun adı değişmemekle birlikte, mevcut hesap planında kullanılan hesap sayısı 25 iken, bu sayı taslak ile birlikte 45'e ulaşmıştır. Mevcut hesap isimlerindeki değişiklikler ile birlikte taslak, 20 yeni hesap ile karşımıza çıkmaktadır.

Taslak 40 Finansal Yükümlülükler grubu incelendiğinde; Taslak 30 Finansal Yükümlülükler grubu ile ilgili yapılan açıklamaları ve karşılaştırmaları kapsadığı görülmektedir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
40 (400-408) FİNANSAL YÜKÜMLÜLÜKLER	40 MALİ BORÇLAR
400 Banka Kredileri	400 Banka Kredileri
401 Diğer Finans Kuruluşlarına Borçlar	401
402	402
403 Kiralama İşlemlerinden Kaynaklanan Yükümlülükler	403
404	404
405 Çıkarılmış Tahvil ve Diğer Borçlanma Araçları	405 Çıkarılmış Tahviller
406 Paylara Dönüştürülebilir Borçlanma Araçlarının Finansal Yükümlülük Bileşenleri	406
407 Diğer Finansal Yükümlülükler	407 Çıkarılmış Diğer Menkul Kıymetler
408 Ertelemiş Borçlanma Maliyetleri (-)	408 Menkul Kıymetler İhraç Farkı (-)
	409 Diğer Mali Borçlar
40 (409) TÜREV ARAÇLARDAN BORÇLAR	-
409 Türev Araçlardan Borçlar	

Taslak 42 Ticari Borçlar grubu incelendiğinde; Taslak 32 Ticari Borçlar grubu ile ilgili yapılan açıklama ve karşılaştırmaların bu bölüm için de geçerli olduğu görülmektedir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
42 TİCARİ BORÇLAR	42 TİCARİ BORÇLAR
420 Satıcılar	420 Satıcılar
421 Borç Senetleri	421 Borç Senetleri
422 Verilen İleri Tarihli Çekler	422 Borç Senetleri Reeskontu (-)
423	423
424 İlişkili Tarafalara Esas Faaliyetlerden Borçlar	424
425	425
426 Diğer Ticari Borçlar	426 Alınan Depozito Ve Teminatlar
427	427
428 Ertelenmiş Vade Farkı Giderleri (-)	428
429	429 Diğer Ticari Borçlar

Taslak 43 Diğer Borçlar grubu incelendiğinde; Taslak 33 Diğer Borçlar grubu ile ilgili yapılan açıklamaları ve karşılaştırmaları kapsadığı görülmekle birlikte; 438 Kamuya Olan Ertelenmiş veya Taksitlendirilmiş Borçlar hesabı taslakta yer almamaktadır. Dikkat çekici bir diğer değişiklik ise, mevcut TDHP’de yer almayan uzun vadeli personele borçlar hesabının taslakta, 435 Personele Borçlar hesabı olarak yer almasıdır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
43 DİĞER BORÇLAR	43 DİĞER BORÇLAR
430	430
431 Ortaklara Borçlar	431 Ortaklara Borçlar
432 Bağlı Ortaklıklara, İştiraklere ve Müşterek Girişimlere (Anlaşmalara) Borçlar	432 İştiraklere Borçlar
433 Diğer İlişkili Tarafalara Borçlar	433 Bağlı Ortaklıklara Borçlar
434 Alınan Depozito ve Teminatlar	434
435 Personele Borçlar	435
436 Diğer Çeşitli Borçlar	436
437	437 Diğer Borç Senetleri Reeskontu (-)
438 Ertelenmiş Vade Farkı Giderleri (-)	438 Kamuya Olan Ertelenmiş Veya Taksitlendirilmiş Borçlar
439	439 Diğer Çeşitli Borçlar

Taslak 44 Devam Eden İnşa, Proje veya Hizmet Sözleşmelerinden Yükümlülükler grubu incelendiğinde; Taslak 34 grubu ile ilgili yapılan açıklamaları ve karşılaştırmaları kapsadığı görülmektedir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
44 (440-444) DEVAM EDEN İNŞA (TAAHHÜT), PROJE VEYA HİZMET SÖZLEŞMELERİNDEN YÜKÜMLÜLÜKLER	-
440 Devam Eden İnşa (Taahhüt) Sözleşmelerinden Yükümlülükler	
441 Devam Eden Proje veya Hizmet Sözleşmelerinden Yükümlülükler	
442	
443	
444	
44 (445-449) ALINAN AVANSLAR	44 ALINAN AVANSLAR
445 Alınan Sipariş Avansları	440 Alınan Sipariş Avansları
446 Alınan İş Avansları	441/442/443/444
447	445
448 Alınan Diğer Avanslar	446
449	447
	448
	449 Alınan Diğer Avanslar

Taslak 46 Ödenecek Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülükler grubu incelendiğinde; mevcut TDHP’de böyle bir grubun olmadığı, taslak ile birlikte oluşturulduğu karşımıza çıkmaktadır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
46 ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER	-
460 Gelecek Yıllarda Ödenecek Gelir Üzerinden Alınan Vergiler	
461/462/463/464	
465 Gelecek Yıllarda Ödenecek Sosyal Güvenlik Kesintileri	
466/467	
468 Ertelenmiş veya Taksitlendirilmiş Diğer Vergi ve Yükümlülükler	
469 Gelecek Yıllarda Ödenecek Diğer Yasal Yükümlülükler	

Taslak 47 Karşılıklar grubu incelendiğinde; Taslak 37 grubu ile ilgili yapılan açıklamaları ve karşılaştırmaları kapsadığı görülmekle birlikte; 473, 475, 476, 477 ve 478 kodlu hesaplar taslakta, yeni oluşturulmuş hesaplar olarak karşımıza çıkmaktadır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
47 KARŞILIKLAR	47 BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI
470/471	470/471
472 Kıdem Tazminatı Karşılıkları	472 Kıdem Tazminatı Karşılığı
473 Çalışanlara Sağlanacak Diğer Faydalara İlişkin Karşılıklar	473
474	474
475 Garanti Karşılıkları	475
476 Hizmetten Çekme, Restorasyon ve Benzeri Maliyetlere İlişkin Karşılıklar	476
477 Yeniden Yapılandırma Karşılıkları	477
478 Çevre Düzenleme Karşılıkları	478
479 Diğer Karşılıklar	479 Diğer Borç Ve Gider Karşılıkları

Taslak 48 Ertelenmiş Gelirler ve Gider Tahakkukları grubu incelendiğinde; Taslak 38 grubu ile ilgili yapılan açıklama ve karşılaştırmaların burada da geçerli olduğu görülmekle birlikte; 48(489) Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü grubu ve hesabını da kapsadığı, TMS 12 Gelir Vergileri ve BOBİ FRS 23 Gelir Üzerinden Alınan Vergiler Standartları uyarınca, Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü hesabının TFRS ve BOBİ FRS kullanan işletmeler tarafından kullanılacağı karşımıza çıkmaktadır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
48 (480-488) ERTELENMİŞ (GELECEK YILLARA AİT) GELİRLER VE GİDER TAHAKKUKLARI	48 GELECEK YILLARA AİT GELİRLER VE GİDER TAHAKKUKLARI
480 Ertelenmiş (Gelecek Yıllara Ait) Gelirler	480 Gelecek Yıllara Ait Gelirler
481	481 Gider Tahakkukları
482 Alınan Devlet Teşvikleri	482
483	483
484	484
485 Gider Tahakkukları	485
486/487/488	486/487/488/489
48 (489) ERTELENMİŞ VERGİ YÜKÜMLÜLÜĞÜ	-
489 Ertelenmiş Vergi Yükümlülüğü	

Taslak 49 Diğer Uzun Vadeli Yükümlülükler grubu incelendiğinde; mevcut TDHP ile karşılaştırıldığında hesap adı ve kodlarında değişiklikler olduğu karşımıza çıkmaktadır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
49 DİĞER UZUN VADELİ YÜKÜMLÜLÜKLER	49 DİĞER UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR
490/491	490/491
492 Diğer KDV	492 Gelecek Yıllara Ert. Veya Terkin Edilen Katma Değer Vergisi
493	493 Tesise Katılma Payları
494 Tesise Katılma Payları	494
495 Diğer Çeşitli Uzun Vadeli Yükümlülükler	495
496/497/498	496/497/498
499	499 Diğer Çeşitli Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar

3.5. Özkaynaklar (5) Grubuna İlişkin Karşılaştırmalar

Özkaynaklar grubu incelendiğinde; ana grubunun adı değişmemekle birlikte; mevcut hesap planında kullanılan hesap sayısı 18 iken, bu sayı taslak ile birlikte 56'ya ulaşmıştır. Mevcut hesap isimlerindeki değişiklikler ile birlikte taslak, 38 yeni hesap ile karşımıza çıkmaktadır.

Taslak 50 Ödenmiş Sermaye grubu incelendiğinde; taslak ile mevcut TDHP'nin uyumlu olduğu görülmekle birlikte, taslakta 504 Paya Dönüşebilen Borçlanma Araçları hesabına yer verilmiştir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
50 ÖDENMİŞ SERMAYE	50 ÖDENMİŞ SERMAYE
500 Sermaye	500 Sermaye
501 Ödenmemiş Sermaye (-)	501 Ödenmemiş Sermaye (-)
502 Sermaye Düzeltmesi Olumlu Farkları	502 Sermaye Düzeltmesi Olumlu Farkları
503 Sermaye Düzeltmesi Olumsuz Farkları (-)	503 Sermaye Düzeltmesi Olumsuz Farkları (-)
504 Paya Dönüşen Borçlanma Araçları	504
505/506/507/508/509	505/506/507/508/509

Taslak 51 Sermaye Katkıları grubu incelendiğinde; mevcut TDHP'de 51 nolu grup yer almamakta, taslak ile birlikte yeni oluşturulmuş bir grup olarak karşımıza çıkmaktadır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
51 SERMAYE KATKILARI	-
510 Pay Sahiplerinin İlave Sermaye Katkıları	
511 Sermaye Tamamlama Fonu	
512 Kooperatif Ortaklarının Sermaye Niteliğindeki Katkı Payları	
513/514	
515 Geri Alınmış Paylar (-)	
516 Ortak Kontrolde Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	
517/518/519	

Taslak 52 Sermaye Yedekleri grubu incelendiğinde; grup adı aynı kalmakla birlikte; hesap isimlerinde değişiklikler görülmektedir. Taslak "Hisse Senedi" yerine "Pay" ibaresini kullanmakla birlikte, İştiraklerden Yeniden Değerleme Artışları ve Maliyet Artış Fonu hesapları taslakta yer almamaktadır. 522 MDV Yeniden Değerleme Artışları hesabı ise, taslakta 55 nolu grupta 551 kodlu hesap olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca 522 ve 523 kodlu hesaplar taslakta yeni oluşturulmuş hesaplardır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
52 SERMAYE YEDEKLERİ	52 SERMAYE YEDEKLERİ
520 Pay İhraç Primleri	520 Hisse Senetleri İhraç Primleri
521 Pay İptal Karları	521 Hisse Senedi İptal Kârları
522 Geri Alınan Payların Yeniden Satışından Ortaya Çıkan Primler	522 M.D.V. Yeniden Değerleme Artışları
523 Pay İhraç Giderleri (-)	523 İştirakler Yeniden Değerleme Artışları
524	524 Maliyet Artışları Fonu
525/526/527/528	525/526/527/528
529	529 Diğer Sermaye Yedekleri

Taslak 54 Kar Yedekleri ve Fonlar grubu incelendiğinde; grup adı Kar Yedekleri ve Fonlar olarak değiştirilmekle birlikte; 543-544-545-546-548 kodlu hesaplar yeni eklenen hesaplar olup, grubun içeriği genişletilmiştir. Ayrıca taslakta, 549 Özel Fonlar hesabının adı değiştirilerek, 547 Sabit Kıymet Yenileme Fonları hesabı olarak karşımıza çıkmaktadır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
54 KAR YEDEKLERİ VE FONLAR	54 KÂR YEDEKLERİ
540 Kardan Ayrılan Yasal Yedekler	540 Yasal Yedekler
541 Statü Yedekleri	541 Statü Yedekleri
542 Olağanüstü Yedekler	542 Olağanüstü Yedekler
543 Geri Alınan Paylara İlişkin Yedekler	543
544 Girişim Sermayesi Fonu	544
545 Yedeklerde İzlenen İstisnaya Konu Satış Karları	545
546 Yedeklerde İzlenen Devlet Teşvik Gelirleri	546
547 Sabit Kıymet Yenileme Fonları	547
548 Kardan Ayrılan Özel Amaçlı Fonlar	548 Diğer Kâr Yedekleri
549 Diğer Kar Yedekleri	549 Özel Fonlar

Taslak 55 Kar veya Zararlarda Yeniden Sınıflandırılmayacak Özkaynaklarda Kaydedilen Birikmiş Gelirler (Giderler) grubu incelendiğinde; mevcut THDP'de yer almamakla birlikte, sadece TFRS uygulayan işletmeler tarafından kullanılmak üzere taslakta yer almaktadır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
55 KAR VEYA ZARARDA YENİDEN SINIFLANDIRILMAYACAK ÖZKAYNAKLARDA KAYDEDİLEN BİRİKMİŞ GELİRLER (GİDERLER) 550 <u>Özkaynak</u> Araçlarına İlişkin Gerçeğe Uygun Değer Farkları 551 Maddi Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları 552 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları 553 Tanımlanmış Fayda Planları Yeniden Ölçüm Kazançları (Kayıpları) 554 <u>Özkaynak</u> Araçlarına Yapılan Yatırımlara İlişkin Finansal Riskten Korunma Kazançları (Kayıpları) 555 Kredi Riskindeki Değişikliğe Bağlı Olarak Finansal Yükümlülüğün Gerçeğe Uygun Değerinde Meydana Gelen Azalışlar (Artışlar) 556 Yabancı Para Çevrim Farkları ile Yurtdışı İşletmedeki Net Yatırım Riskinden Korunma Kazançları (Kayıpları) 557 <u>Özkaynak</u> Yöntemi ile Değerlenen Yatırımların <u>Özkaynaklarında</u> Kaydettikleri Gelirlerden (Giderlerden) Kar veya Zararda Sınıflandırılmayacak Paylar 558 Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak <u>Özkaynaklarda</u> Kaydedilen Diğer Gelirler (Giderler) 559 Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak <u>Özkaynaklarda</u> Kaydedilen Birikmiş Gelirlere (Giderlere) İlişkin Vergiler (±)	-

Taslak 56 Kar veya Zararlarda Yeniden Sınıflandırılacak Özkaynaklarda Kaydedilen Birikmiş Gelirler (Giderler) grubu incelendiğinde; mevcut THDP’de yer almamakla birlikte, Sadece TFRS uygulayan işletmeler tarafından kullanılmak üzere Taslakta yer almaktadır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
56 KAR VEYA ZARARDA YENİDEN SINIFLANDIRILACAK ÖZKAYNAKLARDA KAYDEDİLEN BİRİKMİŞ GELİRLER (GİDERLER) 560 Yabancı Para Çevrim Farkları (±) 561 Nakit Akış Riskinden Korunma Kazançları (Kayıpları) (±) 562 Yurtdışı İşletmedeki Net Yatırım Riskinden Korunma Kazançları (Kayıpları) 563 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Olarak Sınıflandırılan Finansal Yatırımlardan Kazançlar (Kayıplar) 564 Opsiyonların Zaman Değerindeki Değişiklikler 565 <u>Forward</u> Sözleşmesinin <u>Forward</u> Bileşeninin Değerindeki Değişiklikler 566 Döviz Bazlı Farkların Değerindeki Değişiklikler 567 <u>Özkaynak</u> Yöntemi ile Değerlenen Yatırımların <u>Özkaynaklarında</u> Kaydettikleri Gelirlerden (Giderlerden) Kar veya Zararda Sınıflandırılacak Paylar 568 Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılacak <u>Özkaynaklarda</u> Kaydedilen Diğer Gelirler (Giderler) (±) 569 Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılacak <u>Özkaynaklarda</u> Kaydedilen Birikmiş Gelirlere (Giderlere) İlişkin Vergiler (±)	-

Taslak 57 Geçmiş Yıllar Karları grubu incelendiğinde; grup adında bir değişiklik bulunmamakla birlikte, taslakta TMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar Standardı uyarınca 571, 572 ve 573 kodlu hesaplara yer verilmektedir. Ödenen Temettülere ilişkin ise, 579 kodlu düzenleyici hesaba yer verilmiştir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
57 GEÇMİŞ YILLAR KARLARI 570 Geçmiş Yıllar Karları 571 Muhasebe Politikalarındaki Değişikliklerden Kaynaklanan Düzeltme Karları 572 Geçmiş Yıl Hatalarından Kaynaklanan Düzeltme Karları 573 İlk Geçişte Ortaya Çıkan Karlar 574/575/576/577/578 579 Ödenen Kar Payı Avansları (-)	57 GEÇMİŞ YILLAR KÂRI 570 Geçmiş Yıllar Kârları

Taslak 58 Geçmiş Yıllar Zararları grubu incelendiğinde; grup adında bir değişiklik bulunmamakla birlikte, taslakta TMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar Standardı uyarınca 581, 582 ve 583 kodlu hesaplara yer verilmektedir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
58 GEÇMİŞ YILLAR ZARARLARI (-) 580 Geçmiş Yıllar Zararları (-) 581 Muhasebe Politikalarındaki Değişikliklerden Kaynaklanan Düzeltme Zararları (-) 582 Geçmiş Yıl Hatalarından Kaynaklanan Düzeltme Zararları (-) 583 İlk Geçişte Ortaya Çıkan Zararlar (-) 584/585/586/587/588/589	58 GEÇMİŞ YILLAR ZARARI (-) 580 Geçmiş Yıllar Zararları (-)

Taslak 59 Dönem Net Karı (Zararı) grubu incelendiğinde; taslak ile mevcut TDHP'nin uyumlu olduğu görülmektedir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
59 DÖNEM NET KARI (ZARARI) 590 Dönem Net Karı 591 Dönem Net Zararı (-)	59 DÖNEM NET KÂRI (ZARARI) 590 Dönem Net Kârı 591 Dönem Net Zararı (-)

3.6. Kar/Zarar Tablosu (Gelir Tablosu) (6) Hesaplarına İlişkin Karşılaştırmalar

Kar/Zarar Tablosu grubu incelendiğinde; ana grup adı Kar/Zarar Tablosu Hesapları olarak değişmekle birlikte; mevcut hesap planında kullanılan hesap sayısı 33 iken, bu sayı taslak ile birlikte 78'e ulaşmıştır. Mevcut hesap isimlerindeki değişiklikler ile birlikte taslak, 45 yeni hesap ile karşımıza çıkmaktadır.

Taslak 60 Brüt Satış Hasılatı grubu incelendiğinde; taslak ile mevcut TDHP'nin uyumlu olduğu görülmekle birlikte, taslakta 602 İhraç Kayıtlı Satışlar ve Teknopark, Serbest Bölge vb. gibi özellik arz eden bölgelerden yapılan satışlarda kullanmak üzere, 603 Özel Bölgelerden Satışlar hesabına yer verilmiştir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
60 BRÜT SATIŞ HASILATI 600 Yurtiçi Satışlar 601 Yurtdışı Satışlar 602 İhraç Kaydıyla Satışlar 603 Özel Bölgelerden Satışlar 604/605/606/607/608 609 Diğer Satış Hasılatları	60 BRÜT SATIŞLAR 600 Yurtiçi Satışlar 601 Yurtdışı Satışlar 602 Diğer Gelirler 603 604/605/606/607/608 609

Taslak 61 Satış Hasılatından Yapılan İndirimler grubu incelendiğinde; taslak ile mevcut TDHP'nin uyumlu olduğu görülmekle birlikte; grup adı Satış Hasılatından Yapılan İndirimler olarak değiştirilmiştir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
61 SATIŞ HASILATINDAN YAPILAN İND. (-) 610 Satıştan İadeler (-) 611 Satış İskontoları (-) 612 Diğer İndirimler (-) 613/614/615/616/617/618/619	61 SATIŞ İNDİRİMLERİ (-) 610 Satıştan İadeler (-) 611 Satış İskontoları (-) 612 Diğer İndirimler (-) 613/614/615/616/617/618/619

Taslak 62 Satışların Maliyeti grubu incelendiğinde; taslak ile mevcut TDHP'nin uyumlu olduğu görülmekle birlikte; taslakta yeni hesaplar karşımıza çıkmaktadır. Taslakta, mevcut TDHP'de 680 Çalışmayan Kısım Gider ve Zararları hesabında izlenen, dağıtılmayan sabit genel üretim giderleri için 624 kodlu hesap; anormal fire ve kayıplar için ise 625 kodlu hesap oluşturulmuştur. Yine taslakta, mevcut durumda 654 Karşılık Gideri hesabı kullanılan stok değer düşüklüğü karşılıkları için 626 kodlu hesap, 644 Konusu Kalmayan Karşılıklar hesabı için ise, 627 kodlu hesaplara yer verilmiştir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
62 SATIŞLARIN MALİYETLERİ (-)	62 SATIŞLARIN MALİYETİ (-)
620 Satılan Mamüller Maliyeti (-)	620 Satılan Mamüller Maliyeti (-)
621 Satılan Ticari Mallar Maliyeti (-)	621 Satılan Ticari Mallar Maliyeti (-)
622 Sunulan Hizmet Maliyeti (-)	622 Satılan Hizmet Maliyeti (-)
623 Diğer Satışların Maliyeti (-)	623 Diğer Satışların Maliyeti (-)
624 Dağıtılmayan Sabit Genel Üretim Giderleri (-)	624
625 Stok Anormal Fire ve Kayıpları (-)	625
626 Stok Değer Düşüklüğü Karşılık Giderleri (-)	626
627 Stoklara İlişkin Konusu Kalmayan Karşılıklar (+)	627
628	628
629 Diğer Giderler (-)	629

Taslak 63 Esas Faaliyet Dönem Giderleri grubu incelendiğinde; taslak ile mevcut TDHP'nin uyumlu olduğu görülmekle birlikte; grup adı Esas Faaliyet Dönem Giderleri olarak değiştirilmiştir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
63 ESAS FAALİYET DÖNEM GİDERLERİ (-)	63 FAALİYET GİDERLERİ (-)
630 Araştırma ve Geliştirme Giderleri (-)	630 Araştırma Ve Geliştirme Giderleri (-)
631 Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri (-)	631 Pazarlama Satış Ve Dağıtım Giderleri
632 Genel Yönetim Giderleri (-)	632 Genel Yönetim Giderleri (-)
633/634/635/636/637/638/639	633/634/635/636/637/638/639

Taslak 64 nolu grup incelendiğinde; taslakta grubun Esas Faaliyetlerden Diğer Gelir ve Kazançlar (640-644) ve Diğer Faaliyetlerden Gelir ve Kazançlar (645-649) olmak üzere iki gruba yer verdiği görülmektedir. Grup ve hesap adı ile hesap kodlarının tamamen değiştiği görülmekle birlikte; mevcut TDHP'de yer alan 642 Faiz Gelirleri hesabı, taslakta 66 Finansman Gelirleri grubunda izlenecektir. Mevcut TDHP'de yer alan 646 Kambiyo Karları hesabı taslakta 664 kodlu hesapda, 647 Reeskont Faiz Gelirleri hesabı ise, taslakta 640 kodlu hesapta izlenecektir. Ayrıca mevcut TDHP'de yer alan 640 İştiraklerden Temettü Gelir hesabı ve 641 Bağlı Ortaklıklardan Temettü Geliri hesabı, taslakta 64 (645-649) Diğer Faaliyetlerden Gelir ve Kazançlar grubunda izlenecektir. Taslakta yer alan 643, 645 ve 647 kodlu hesaplar TFRS ve BOBİ FRS uygulayan işletmeler tarafından kullanılacaktır. Ayrıca mevcut TDHP'de yer alan 644 Konusu Kalmayan Karşılıklar hesabı yerine ise taslakta 641 kodlu hesaba yer verilmektedir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
64 (640-644) ESAS FAALİYETLERDEN DİĞER GELİR VE KAZANÇLAR	64 DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KÂRLAR
640 Esas Faaliyet Alacaklarına İlişkin Vade Farkı Gelirleri ve Esas Faaliyetlerle İlgili Kur Farkı Kazançları	640 İştiraklerden Temettü Gelirleri
641 Esas Faaliyet Alacaklarına İlişkin Konusu Kalmayan Karşılıklar	641. Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gelirleri
642 Esas Faaliyetlerle İlgili Komisyon Gelirleri	642 Faiz Gelirleri
643 Tarımsal Faaliyetlerde Değerleme Artışları	643 Komisyon Gelirleri
644 Esas Faaliyetlerden Diğer Çeşitli Gelir ve Kazançlar	644 Konusu Kalmayan Karşılıklar
	645 Menkul Kıymet Satış Karları
	646 Kambiyo Karları
	647 Reeskont Faiz Gelirleri
	648 Enflasyon Düzeltmesi Karları
	649 Faaliyetle İlgili Diğer Gelir Ve Kârlar
64 (645-649) DİĞER FAALİYETLERDEN GELİR VE KAZANÇLAR	
645 Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımların Kârlarından Paylar	
646 Ortaklıklardaki Yatırımlardan Sağlanan Gelir ve Kazançlar	
647 Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerden Elde Edilen Gelir ve Kazançlar	
648 Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıkların Satışından Ortaya Çıkan Kazançlar	
649 Diğer Faaliyetlerden Çeşitli Gelir ve Kazançlar	

Taslak 65 nolu grup incelendiğinde; taslakta grubun Esas Faaliyetlerden Diğer Gider ve Zararlar (650-654) ve Diğer Faaliyetlerden Gider ve Zararlar (655-659) olmak üzere iki gruba yer verdiği görülmektedir. Grup ve hesap adı ile hesap kodlarının tamamen değiştiği görülmekle birlikte; mevcut TDHP'de yer alan 656 Kambiyo Zararları hesabı taslakta 674 kodlu hesapta ve 657 Reeskont Faiz Giderleri hesabı ise, taslakta 650 kodlu hesapta izlenecektir. Ayrıca taslakta yer alan

653, 655 ve 657 kodlu hesaplar TFRS ve BOBİ FRS uygulayan işletmeler tarafından kullanılacaktır. Ayrıca mevcut TDHP’de yer alan 654 Karşılık Giderleri hesabı yerine, taslakta 651 kodlu hesaba yer verilmektedir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
65 (650-654) ESAS FAALİYETLERDEN DİĞER GİDER VE ZARARLAR (-) 650 Ticari Borçlara İlişkin Vade Farkı Giderleri ve Esas Faaliyetlerle İlgili Kur Farkı Zararları (-) 651 Esas Faaliyet Alacaklarına İlişkin Değer Düşüklüğü Karşılık Giderleri (-) 652 Esas Faaliyetlerle İlgili Komisyon Giderleri (-) 653 Tarımsal Faaliyetlerde Değerleme Azalışları (-) 654 Esas Faaliyetlerden Diğer Çeşitli Gider ve Zararlar (-)	65 DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-) 650 651 652 Reeskont Faiz Giderleri (-) 653 Komisyon Giderleri (-) 654 Karşılık Giderleri (-) 655 Menkul Kıymet Satış Zararları (-) 656 Kambiyo Zararları (-) 658 Enflasyon Düzeltmesi Zararları (-) 659 Diğer Gider Ve Zararlar (-)
65 (655-659) DİĞER FAALİYETLERDEN GİDER VE ZARARLAR 655 <u>Özkaynak</u> Yöntemiyle Değ. Yat. Zararlarından Paylar (-) 656 Ortaklıklardaki Yat. Kaynaklanan Gider ve Zararlar (-) 657 Yat. Amaçlı Gayrimenkullerden Kaynak. <u>Gid.</u> ve Zararlar (-) 658 Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıkların Satışından Ortaya Çıkan Zararlar (-) 659 Diğer Faaliyetlerden Çeşitli Gider ve Zararlar (-)	

Taslak 66/67 Finansal Gelirler/Giderler grupları incelendiğinde; TDHP’de 66 nolu grup ile sadece Finansman Giderleri grubuna yer verilirken, taslakta 66 nolu grup Finansal Gelirler, 67 nolu grup ise Finansal Giderler olarak karşımıza çıkmaktadır. Mevcut TDHP’de yer alan 642 Faiz Gelirleri yerine taslakta 660, 661, 662, 663 kodlu hesaplar, 646/656 Kambiyo Karları/Zararları hesapları yerine taslakta 664/674 kodlu hesaplar ve 645/655 Menkul Kıymet Satış Karı/Zararı hesapları yerine ise taslakta 666/676 kodlu hesaplar karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca 665, 667, 668, 669, 672, 673, 675, 677, 678 ve 679 kodlu hesaplar yeni oluşturulmuş hesaplar olarak taslakta yer almaktadır. Taslakta, faizsiz finans kuruluşları ile ilgili işlemlerden doğan finansal gelirler ise, 66 nolu grupta yeterli boş hesap olmadığından dolayı 668 Diğer Finansal Gelirler hesabının altında izlenecektir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
66 FİNANSAL GELİRLER 660 Mevduat Faiz Gelirleri 661 Menkul Kıymet Yatırımlarından Faiz Gelirleri 662 Diğer Alacaklara İlişkin Vade Farkı Gelirleri 663 Diğer Faiz Gelirleri 664 Kur Farkı Kazançları 665 Nakit ve Nakit Benzeri Varlıklar ile Menkul Kıymet Yatırımlarına İlişkin Değer Artış Kazançları 666 Nakit ve Nakit Benzeri Varlıklar ile Menkul Kıymet Yatırımlarına İlişkin Diğer Gelir ve Kazançlar 667 Türev Araçlardan Sağlanan Kazançlar 668 Diğer Finansal Gelirler 669 Net Parasal Pozisyon Kazançları	-
67 FİNANSAL GİDERLER (-) 670 Kısa Vadeli Finansal Borçlanma Maliyetleri (-) 671 Uzun Vadeli Finansal Borçlanma Maliyetleri (-) 672 Diğer Borçlara İlişkin Vade Farkı Giderleri (-) 673 Diğer Faiz Giderleri (-) 674 Kur Farkı Zararları (-) 675 Nakit ve Nakit Benzeri Varlıklar ile Menkul Kıymet Yatırımlarına İlişkin Değer Azalış Zararları (-) 676 Nakit ve Nakit Benzeri Varlıklar ile Menkul Kıymet Yatırımlarına İlişkin Diğer Gider ve Zararlar (-) 677 Türev Araçlardan Kaynaklanan Zararlar (-) 678 Diğer Finansal Giderler (-) 679 Net Parasal Pozisyon Zararları (<u>Enf.</u> Düzeltme Zararları) (-)	66 FİNANSMAN GİDERLERİ (-) 660 Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri (-) 661 Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri (-)

Taslakta Mevcut TDHP’de yer alan 67/68 Olağandışı Gelir/Gider ve Karlar/Zararlar gruplarına yer verilmemekle birlikte; TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler Standardı uyarınca, 68 Durdurulan Faaliyetler Gelir ve Karları ile Gider ve Zararları grubuna yer verilmiştir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
-	67 OLAĞANDIŞI GELİR VE KÂRLAR 670 671 Önceki Dönem Gelir Ve Kârları 672/673/674/675/676/677/678 679 Diğer Olağandışı Gelir Ve Kârlar
68 DURDURULAN FAALİYETLER GELİR VE KARLARI İLE GİDER VE ZARARLARI 680 Durdurulan Faaliyetler – Net Satış Hasılatı 681 Durdurulan Faaliyetler – Diğer Gelir ve Kazançlar 682 Durdurulan Faaliyetler – Gider ve Zararlar (-) 683/684/685/686 687 Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Değer Artış ve Satış Kazançları 688 Durdurulan Faaliyetlere İliş. Değer Azalış ve Satış Zararları (-) 689	68 OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR (-) 680 Çalışmayan Kısım Gider Ve Zararları (-) 681 Önceki Dönem Gider Ve Zararları (-) 682 683/684/685/686 687 688 689 Diğer Olağandışı Gider Ve Zararlar (-)

Taslak 69 Dönem Net Karı veya Zararı grubu incelendiğinde; Grup adı aynı kalmakla birlikte taslakta, hesap isimlerinin değiştirildiği ve yeni hesaplara yer verildiği görülmektedir. 694, 695, 696 ve 697 kodlu hesaplar, sadece TFRS uygulayan işletmeler tarafından kullanılacak hesaplar iken; 692 kodlu hesap ise, hem TFRS hem de BOBİ FRS uygulayan işletmeler tarafından kullanılacak bir hesap olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca taslakta dönem karı/zararı Sürdürülen Faaliyetlerden ve Durdurulan Faaliyetlerden olmak üzere iki farklı sınıflandırmaya tabi tutulmuştur.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
69 DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI 690 Sürdürülen Faaliyetler Dönem Karı veya Zararı 691 Sürdürülen Faaliyetler Dönem Karı Yasal Vergi Gideri (-) 692 Sürdürülen Faaliyetler Ertelemiş Vergi Gelir – Gider Etkisi (±) 693 Sürdürülen Faaliyetler Dönem Net Karı veya Zararı 694 Durdurulan Faaliyetler Dönem Karı veya Zararı 695 Durdurulan Faaliyetler Dönem Karı Yasal Vergi Gideri (-) 696 Durdurulan Faaliyetler Ertelemiş Vergi Gelir – Gider Etkisi (±) 697 Durdurulan Faaliyetler Dönem Net Karı veya Zararı 698 699 Dönem Net Kar veya Zararı	69 DÖNEM NET KÂRI (ZARARI) 690. Dönem Kârı Veya Zararı 691. Dönem Kârı Vergi Ve Diğer Yasal Yük. Karşılıkları (-) 692. Dönem Net Kârı Veya Zararı

3.7. Maliyet Hesaplarına (7) İlişkin Karşılaştırmalar

Maliyet Hesapları incelendiğinde; ana grupların adı değişmemekle birlikte; mevcut hesap planında kullanılan hesap sayısı 40 iken, bu sayı taslak ile birlikte 53’e ulaşmıştır. Mevcut hesap isimlerindeki değişiklikler ile birlikte taslak, 13 yeni hesap ile karşımıza çıkmaktadır.

3.7.1. 7/A Maliyet Hesaplarına İlişkin Karşılaştırmalar

Taslak 70 nolu grup incelendiğinde; taslakta grubun Maliyet Muhasebesi Bağlantı Hesapları (700-701) ve Maliyet Oluşum Hesapları (700-709) olmak üzere iki gruba yer verdiği görülmektedir. Maliyet Oluşum Hesapları (700-709) yeni oluşturulmuş bir grup olarak karşımıza çıkmakla birlikte içeriğinde, imalat, canlı varlık, hizmet üretim maliyetleri, maddi ve maddi olmayan duran varlık yatırım maliyetlerini de kapsayacak şekilde ayrıntılı hesaplara yer verilmiştir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
70 (700-701) MALİYET MUHASEBESİ BAĞLANTI HESAPLARI 700 Maliyet Muhasebesi Bağlantı Hesabı 701 Maliyet Muhasebesi Yansıtma Hesabı	70 MALİYET MUHASEBESİ BAĞLANTI HESAPLARI 700 Maliyet Muhasebesi Bağlantı Hesabı 701 Maliyet Muhasebesi Yansıtma Hesabı
70 (700-709) MALİYET OLUŞUM HESAPLARI 700/701/702 703 Üretim (İmalat) Hesabı 704 Canlı Varlık Üretim Hesabı 705 Hizmet Üretim Hesabı 706 Yapılmakta Olan Maddi Duran Varlık Yatırım Maliyetleri Hesabı 707 Yapılmakta Olan Maddi Olmayan Duran Varlık Yatırım Maliyetleri Hesabı 708 Yapılmakta Olan Yatırım Amaçlı Gayrimenkul Yatırım Maliyetleri Hesabı 709	-

Taslak 71 Direkt İlkmadde ve Malzeme Giderleri grubu incelendiğinde; mevcut TDHP’de yer alan 71 nolu grubun değişiklik yapılmadan taslakta yer aldığı görülmektedir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
71 DİREKT İLK MADDE VE MALZEME GİDERLERİ 710 Direkt İlk Madde ve Malzeme Giderleri 711 Direkt İlk Madde ve Malzeme Giderleri Yansıtma Hesabı 712 Direkt İlk Madde ve Malzeme Fiyat Farkları 713 Direkt İlk Madde ve Malzeme Miktar Farkları	71 DİREKT İLK MADDE VE MALZEME GİDERLERİ 710 Direkt İlkmadde Ve Malzeme Giderleri 711 Direkt İlkmadde Ve Malzeme Yansıtma Hesabı 712 Direkt İlkmadde Ve Malzeme Fiyat Farkı 713 Direkt İlkmadde Ve Malzeme Miktar Farkı

Taslak 72 Direkt İşçilik Giderleri grubu incelendiğinde; mevcut TDHP’de yer alan 72 nolu grubun değişiklik yapılmadan taslakta yer aldığı görülmektedir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
72 DİREKT İŞÇİLİK GİDERLERİ 720 Direkt İşçilik Giderleri 721 Direkt İşçilik Giderleri Yansıtma Hesabı 722 Direkt İşçilik Ücret Farkları 723 Direkt İşçilik Süre (Zaman) Farkları	72 DİREKT İŞÇİLİK GİDERLERİ 720 Direkt İşçilik Giderleri 721 Direkt İşçilik Giderleri Yansıtma Hesabı 722 Direkt İşçilik Ücret Farkları 723 Direkt İşçilik Süre (Zaman) Farkları

Taslak 73 Genel Üretim Giderleri grubu incelendiğinde; mevcut TDHP’de 73 nolu grubun değişiklik yapılmadan taslakta yer aldığı görülmekle birlikte, mevcut TDHP’den farklı olarak, Değişken ve Sabit Genel Üretim giderleri hesapları karşımıza çıkmaktadır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
73 GENEL ÜRETİM GİDERLERİ 730 Genel Üretim Giderleri 731 Genel Üretim Giderleri Yansıtma Hesabı 732 Genel Üretim Giderleri Bütçe Farkları 733 Genel Üretim Giderleri Verimlilik Farkları 734 Genel Üretim Giderleri Kapasite Farkları 736 Değişken Genel Üretim Giderleri Hesabı 737 Değişken Genel Üretim Giderleri Yansıtma Hesabı 738 Sabit Genel Üretim Giderleri Hesabı 739 Sabit Genel Üretim Giderleri Yansıtma Hesabı	73 GENEL ÜRETİM GİDERLERİ 730 Genel Üretim Giderleri 731 Genel Üretim Giderleri Yansıtma Hesabı 732 Genel Üretim Giderleri Bütçe Farkları 733 Genel Üretim Giderleri Verimlilik Farkları 734 Genel Üretim Giderleri Kapasite Farkları

Taslak 74 Hizmet Üretim Maliyeti grubu incelendiğinde; Mevcut TDHP’de yer alan 74 nolu grubun değişiklik yapılmadan taslakta yer aldığı görülmektedir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
74 HİZMET ÜRETİM MALİYETİ 740 Hizmet Üretim Maliyeti 741 Hizmet Üretim Maliyeti Yansıtma Hesabı 742 Hizmet Üretim Maliyeti Fark Hesapları	74 HİZMET ÜRETİM MALİYETİ 740 Hizmet Üretim Maliyeti 741 Hizmet Üretim Maliyeti Yansıtma Hesabı 742 Hizmet Üretim Maliyeti Fark Hesapları

Taslak 75 Araştırma, Geliştirme ve Maden Kaynaklarının Aranması ve Değerlendirilmesi Giderleri grubu incelendiğinde; diğer ana grup isimlerinde değişikliğe rastlanmamakla birlikte, bu ana grubun adı Araştırma, Geliştirme ve Maden Kaynaklarının Aranması ve Değerlendirilmesi Giderleri olarak değiştirilerek grubun işlevi genişletilmiştir. Mevcut TDHP’de Araştırma ve Geliştirme (750)

giderleri olarak yer alan hesabın, TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar ve BOBİ FRS Bölüm 14 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Standartları uyarınca, Araştırma Giderleri (750) ve Geliştirme Giderleri (753) olarak ayrıldığı görülmektedir. Ayrıca taslakla, mevcut TDHP’de 27 Özel Tükenmeye Tabi Varlıklar grubunda izlenen Maden Kaynaklarının Aranması ve Değerlendirilmesi Giderleri, taslakta 756, 757 ve 758 kodlu hesaplar olarak karşımıza çıkmaktadır.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
75 ARAŞTIRMA, GELİŞTİRME VE MADEN KAYNAKLARININ ARANMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ GİDERLERİ 750 Araştırma Giderleri 751 Araştırma Giderleri Yansıtma Hesabı 752 Araştırma Gider Farkları 753 Geliştirme Giderleri 754 Geliştirme Giderleri Yansıtma Hesabı 755 Geliştirme Gider Farkları 756 Maden Kaynaklarının Aranması ve Değerlendirilmesi Giderleri 757 Maden Kaynaklarının Aranması ve Değ. Giderleri Yan. Hs. 758 Maden Kaynaklarının Aranması ve Değ. Giderleri Farkları	75 ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME GİDERLERİ 750 Araştırma Ve Geliştirme Giderleri 751 Araştırma Ve Geliştirme Giderleri Yansıtma Hesabı 752 Araştırma Ve Geliştirme Gider Farkları

Taslak 76 Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri grubu incelendiğinde; Mevcut TDHP’de yer alan 76 nolu grubun değişiklik yapılmadan taslakta yer aldığı görülmektedir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
76 PAZARLAMA, SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ 760 Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri 761 Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderleri Yansıtma Hesabı 762 Pazarlama, Satış ve Dağıtım Gider Farkları	76 PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ 760 Pazarlama Satış Ve Dağıtım Giderleri 761 Pazarlama Satış Ve Dağıtım Giderleri Yansıtma Hesabı 762 Pazarlama Satış Ve Dağıtım Giderleri Fark Hesabı

Taslak 77 Genel Yönetim Giderleri grubu incelendiğinde; Mevcut TDHP’de yer alan 77 nolu grubun değişiklik yapılmadan taslakta yer aldığı görülmektedir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
77 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ 770 Genel Yönetim Giderleri 771 Genel Yönetim Giderleri Yansıtma Hesabı 772 Genel Yönetim Giderleri Farkları	77 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ 770 Genel Yönetim Giderleri 771 Genel Yönetim Giderleri Yansıtma Hesabı 772 Genel Yönetim Gider Farkları Hesabı

Taslak 78 Finansman Giderleri grubu incelendiğinde; Mevcut TDHP’de yer alan 78 nolu grubun değişiklik yapılmadan taslakta yer aldığı görülmektedir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
78 FİNANSMAN GİDERLERİ 780 Finansman Giderleri 781 Finansman Giderleri Yansıtma Hesabı 782 Finansman Giderleri Farkları	78 FİNANSMAN GİDERLERİ 780 Finansman Giderleri 781 Finansman Giderleri Yansıtma Hesabı 782 Finansman Giderleri Fark Hesabı

3.7.2. 7/B Maliyet Hesaplarına İlişkin Karşılaştırmalar

7/B Seçeneğindeki Gider Hesapları incelendiğinde; taslak ile mevcut TDHP’nin uyumlu olduğu grup, hesap isim ve kodlarında bir değişikliğe yer verilmediği görülmektedir.

KGK Hesap Planı Taslağı	MSUGT Tek Düzen Hesap Planı
79 GİDER ÇEŞİTLERİ 790 İlk Madde ve Malzeme Giderleri 791 İşçi Ücret ve Giderleri 792 Memur Ücret ve Giderleri 793 Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Giderler 794 Çeşitli Giderler 795 Vergi, Resim ve Harçlar 796 Amortismanlar ve Tükenme Payları 797 Finansman Giderleri 798 Gider Çeşitleri Yansıtma Hesabları 799 Üretim Maliyet Hesabı	79 GİDER ÇEŞİTLERİ (7/B SEÇENEĞİ) 790 İlkmadde Ve Malzeme Giderleri 791 İşçi Ücret Ve Giderleri 792 Memur Ücret Ve Giderleri 793 Dışarıdan Sağlanan Fayda Ve Hizmetler 794 Çeşitli Giderler 795 Vergi, Resim Ve Harçlar 796 Amortismanlar Ve Tükenme Payları 797 Finansman Giderleri 798 Gider Çeşitleri Yansıtma Hesabı 799 Üretim Maliyet Hesabı

4. Sonuç

KGK tarafından yayınlanan Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planı Taslağı ile birlikte, mevcut TDHP’de yer almayan birçok yeni hesap grubuna ve hesaplara yer verilmiş; mevcut olan hesap grubu, hesap adı veya hesap kodunda yeni düzenlemelere gidilmiştir. Mevcut hesap planında şu an 250 hesap mevcut iken; taslak ile birlikte bu sayı 476 hesap sayısına ulaşmıştır. Hesap sayısındaki artış %90,4 olarak gerçekleşmiştir. Taslak hesap planı, mevcut TDHP’nin genel yapısını bozmamış, boş hesap kodları kullanarak yeni hesap grupları oluşturulmuş ve yeni hesaplar eklenmiştir. Taslak hesap planı ile birlikte, bir çok hesap ve grup ismi muhasebe standartları ile uyumlu hale getirilmiştir.

Taslak ile birlikte, en fazla hesap artışı yaşanan gruplar sırasıyla, 45 yeni hesapla Kar/Zarar Tablosu grubu, 38 yeni hesapla Özkaynaklar grubu, 37 yeni hesapla Dönen Varlıklar grubu, 28 yeni hesapla Duran Varlıklar grubu, 24 yeni hesapla KVYK grubu, 20 yeni hesapla UVYK grubu, 21 yeni hesapla Serbest hesap grubu ve 13 yeni hesapla Maliyet Hesapları grubu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Taslakta, özellikle Finansal Durum Tablosu (Bilanço) ve Kar yada Zarar Tablosu (Gelir Tablosu) hesap gruplarında, büyük farklılıklar görünmesinin yanında, Maliyet Hesapları grubunda (7/A-7/B) büyük bir değişim karşımıza çıkmamaktadır.

Taslak ile birlikte, 1994 yılından bu yana zorunlu olarak uygulanmakta olan TDHP’nin yetersizliklerinin giderildiği, çağın getirdiği ve gerektirdiği yeni uygulamalara ve muhasebe standartları uyarınca yeni hesap gruplarına ve hesaplara yer verildiği görülmektedir. Ayrıca taslakta, bazı hesap grupları dışında yeterli miktarda boş hesap bırakılması, hesap planının kullanılmasında işletmelere esneklik sağlayacaktır.

KGK yayınlamış olduğu, TMS/TFRS, BOBİ FRS, KÜMİ FRS taslağı ve ardından Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planı taslağı ile birlikte; finansal tabloların gerçeğe ve ihtiyaca uygun, anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir bilgi üretimi üzerinde büyük hassasiyetle durduğunu bir kez daha göstermiş bulunmaktadır.

Yeni taslak hesap planının uygulanmaya başlanması ile birlikte, meslek mensuplarının, mali tabloların standartlara çevrim işlemleri sırasında yaşadıkları mevcut TDHP yetersizlikleri giderilebilecek, standartlara çevrim işlemlerinde de tekdüzelik sağlanabilecek ve finansal tablo verilerine doğrudan muhasebe sisteminden ulaşılacaktır.

Mevcut TDHP ile güncel uygulamalar, TMS/TFRS, BOBİ FRS ve KÜMİ FRS taslağı arasındaki uyumsuzlukların giderildiği taslak hesap planının bir önce uygulamaya konulması, üniversitelerin ilgili bölüm müfredatları ve meslek mensubu yeterlilik sınav müfredatlarına eklenmesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca KGK’nın düzenlemeleri ve mevcut TDHP’nin bu denli köklü değişikliğe tabi tutulmasının küçük ve mikro işletmelere yeni eğitim ve danışmanlık yükü getireceği, mevcut alışlagelmiş sistemde karmaşaya sebep olabileceği de unutulmamalıdır.

Son olarak, finansal raporların, TMS/TFRS, BOBİ FRS, KÜMİ FRS taslağına göre hazırlanması, sunulması, sürecinde olduğumuz dönemde, Finansal Raporlama Standartlarının uygulamasına yönelik yeni bir tek düzen hesap planı uygulamasına geçilmesi son derece önemli ve yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, N. (2019). Finansal Raporlama Standartlarıyla Uyumlu Olması Amacıyla Tekdüzen Hesap Planının Güncellenmesine Yönelik KGK Tarafından Yayımlanan Taslak Metnin Değerlendirilmesi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 12(3), 745-785
- Akdoğan, N., Sevilengül, O. (2007). Türkiye Muhasebe Standartlarına Uyum İçin Tekdüzen Hesap Planında Yapılması Gereken Değişiklikler. *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı: 84, 29-70
- Ataman, B., Çavlak, H. (2017). Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) ile Tam Set Türkiye Muhasebe ve Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının (TMS/TFRS) Karşılaştırılması. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 2, Sayı 3,153-168.
- Dızman, Ş. (2014). Ticari Borçlar ve Alacaklar Açısından Vade Kavramına, Türkiye Muhasebe Standartları (TMS), Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS), Tekdüzen Hesap Planı (THP) ve Yeni Hesap Planı Taslağı Kapsamında Bir Bakış. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(3), 399-418
- Dinç, E., Atabay, E. (2019). Tekdüzen Muhasebe Sisteminde Gerçekliği Bozan Hükümler ve Güncelleme İhtiyacı. *International Journal of Economic and Administrative Studies*, Sayı:22, 179-192.
- Duverger, M. (1973), *Metodoloji Açısından Sosyal Bilimlere Giriş*, Çev. Ünsal Oskay, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kamu Gözetim, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, *Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planı Taslağı*. www.kgk.gov.tr.
- Kamu Gözetim, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, *Küçük ve Mikro Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı Taslağı*. www.kgk.gov.tr.
- Kamu Gözetim, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, *TMS/TFRS 2019 Seti*. www.kgk.gov.tr.
- Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, *Büyük Ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı Hakkında Tebliğ*, 29 Temmuz 2017 tarihli ve 30138 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete. www.kgk.gov.tr.
- Kanun Hükmünde Kararname, 660 Sayılı, 2 Kasım 2011 tarihli ve 28103 sayılı Resmi Gazete.
- Maliye Bakanlığı *Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği* Sıra No: 1, 26.12.1992 Tarih ve 21447 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.
- Önal, S., Kılıç, İ. (2019). Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planı Taslağı İle Mevut Tek Düzen Hesap Planının Karşılaştırılması. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(91), 71-97
- Örten, R., Kurt, G. (2011). Türkiye Muhasebe Standartlarına Uygun Finansal Tablo Formatları ve Tekdüzen Hesap Çerçevesi Önerisi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 4(2), 1-35
- Özbek, C.Y. (2019). Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ile Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planı Taslağının Maliyet Hesapları Açısından Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Ağustos, 355, 376
- Özbek, C.Y., Badem, A.C. (2020). Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği İle Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planı Taslağının Kar veya Zarar Tablosu Hesapları Açısından Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Özel Sayı: 22, 271-291

Sevilengül, O., (2016). *Genel Muhasebe*. Ankara: Gazi Yayınevi.

Şen, İ.K., Özbirecikli, M. (2018). BOBİ FRS'nin Muhasebe Uygulamalarına Getirdiği Değişiklikler: BOBİ FRS, TMS/IFRS ve Mevcut Muhasebe Sistemi Çerçevesinden Bir İnceleme. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, Nisan, Özel Sayı, 462-484.

Türk Ticaret Kanunu, 6102 sayılı 14/2/2011 tarihli Resmi Gazete.

Vergi Usul Kanunu, 213 sayılı 10/01/1961 tarihli Resmi Gazete.

Yünlü, M., (2016). Bağımsız Denetime Tabi Olup TMS/IFRS Uygulama Kapsamında Olmayan İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standartları. *Muhasebe ve Denetim Dünyası*, Sayı:1, 23-42.

TÜRKİYE’DE BÖLGESEL DIŞ TİCARET İLE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: MARMARA BÖLGESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA¹

Fatih Selamcı*

Güldenur Çetin**

Gönderim Tarihi: 09.07.2020

Kabul Tarihi: 18.07.2020

Özet

Dış ticaret faaliyetleri ülke ekonomilerinin gelişimi, ödemeler dengesi ve sanayi yapılanmaları bakımından son derece önemlidir. Özellikle İhracat faaliyetlerinin ve ihracatı destekleyici-özendirici tedbir ve uygulamaların ülkeye döviz girişi sağlaması yanında, sanayi sektörünün doğrudan veya dolaylı gelişimine katkıları sebebiyle ülke ekonomilerinin büyümesi üzerindeki etkileri, ekonomi ve uluslararası ticaret alanlarının ana başlıkları arasında yer almaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de Marmara Bölgesinde ithalat ve ihracatın ekonomik büyüme ile ilişkisini incelemektir. Bu çerçevede 2002-2018 döneminin ele alındığı çalışmamızda Pedroni Eşbütünleşme testi kullanılmıştır. Analiz sonuçlarımıza göre ihracat ve ithalat ile ekonomik büyüme arasında ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuçlar bölgedeki dış ticaretin ülke ekonomik büyümesine önemli katkı sağladığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Büyüme, Dış Ticaret, Bölgesel Dış Ticaret, Eşbütünleşme Testi

Jel Sınıflandırması: O47, F10, R12, C22

ECONOMIC GROWTH RELATIONSHIP WITH REGIONAL FOREIGN TRADE IN TURKEY: A RESEARCH ON THE MARMARA REGION

Abstract

Foreign trade activities are very important in terms of the development of national economies, the balance of payments and industrial structuring. In addition to the fact that export activities and export-supporting and export-encouraging measures and practices provide foreign currency inflow to the country, its effects on the growth of the country's economies due to their contribution to the direct or indirect development of the industrial sector are among the main topics of the economy and international trade areas. This study aims to examine the relationship between import and export and economic growth in the Marmara Region of Turkey. In this context, the Pedroni Cointegration test was used in our study, in which the 2002-2018 period was discussed. According to our analysis results, the relationship between export-import and economic growth has been determined. These results show that foreign trade in the region contributes significantly to the country's economic growth.

Keywords: Economic Growth, Foreign Trade, Regional Foreign Trade, Cointegration Test

Jel Classification: O47, F10, R12, C22

¹ Bu çalışma Fatih Selamcı tarafından İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü Uluslararası Ticaret Anabilim Dalı’nda 2020 yılında hazırlanan Türkiye’de Bölgeler Bazında Dış Ticaretin Ekonomik Büyüme Etkisi başlıklı tezden türetilmiştir.

* Yüksek lisans öğrencisi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Dış Ticaret Enstitüsü, Uluslararası Ticaret Yüksek Lisans Programı, fatihselamci@gmail.com

** Dr. Öğr. Üyesi; İstanbul Ticaret Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İktisat Bölümü, gadiguzel@ticaret.edu.tr

1. Giriş

Dış ticaretin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi ve ülkelerin sosyoekonomik durumuna etkileri küresel alanda rekabet edilebilirlikleri bakımından da son derece etkilidir. İhracat sayesinde yurtiçinde üretilen mallar, yeni pazarlara sunulabilmektedir. Böylece ülkeye döviz girdisi sağlayarak ülkenin gelir seviyesi yükseltilmekte ve yurtiçindeki üreticilere üretim kapasitesini artırma imkânı sağlanmaktadır. Üretim kapasitesinin artırılması da istihdam alanı oluşmasını tetiklemektedir. İthalat ise üretimde gerekli olan hammadde ya da ara mamulün dış alımının yapılmasıyla, yeni ürün üretilmesini veya mevcut ürünün geliştirilmesini sağlamaktadır.

Türkiye’de dış ticaretin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi sebebiyle çeşitli dönemlerde farklı ticaret politika ve stratejileri uygulanmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra ithal ikamesine dayalı strateji uygulanması bir zorunluluk haliyken sonraki süreçte ekonomik büyümeyi kısıtlayıcı ve kriz ortamı oluşturan bir hal almıştır. 1980 sonrası ekonomide dışa açıklığın benimsenmesiyle birlikte gelir ve refah artışı yaşanması, dış ticaretin büyüme üzerindeki olumlu etkisini daha net göstermiştir. İhracata dayalı büyüme stratejisi ve bu doğrultuda yapılan düzenlemeler sayesinde Türkiye ekonomisi güçlenmiş ve dünyanın en iyi 20 ekonomisi arasına girmiştir. Bunun yanı sıra Türkiye’de dış ticaretin Batı bölgelerinde yoğunlaşmasının çeşitli riskleri bulunması ve Doğu bölgelerinde çeşitli sosyoekonomik sorunlar oluşturması sebebiyle bu bölgelere çeşitli destek programları ve kalkınma planları hazırlanmakta ve uygulanmaktadır.

Türkiye’de bölgesel dış ticaretin ekonomik büyümeye etkisinin incelendiği bu çalışmada dış ticaret verileri ışığında, Türkiye’nin yedi coğrafi bölgesinden bir tanesi olan Marmara Bölgesi 2002-2018 dönemi ihracat, ithalat ve ekonomik büyüme verileri Pedroni eşbütünleşme testi ile analiz edilmiştir.

2. Dış Ticaret ve Ekonomik Büyümeye İlişkisi

Son yarım asırda hem ithal ikamesine dayalı kalkınma stratejilerinin kısıtlanması hem de Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası gibi uluslararası finansal kuruluşların etkisiyle özellikle gelişmekte olan ülkelerde dış ticaretin artması sağlanmıştır. Bu nedenle, dış ticareti artırmak için çeşitli destek ve sübvansiyonlar zorunlu hale gelmiştir. Ticaret reformu planına bağlılığın temel mantığı, liberalleşmenin kapalı ekonomiden açık ekonomilere geçişte ön şart olmasıdır. Ekonomistler, genellikle açık ekonomilerin daha hızlı büyüdüğünü ileri sürmüştür (Grossman ve Helpman, 1991, s.25). Dış ticaret ile ekonomik büyüme arasında olumlu bir ilişkinin olması, liberalleşmenin büyüme için bir gereklilik olduğu sonucunu ortaya çıkmaktadır (Singh, 2010, s.1519).

Dış ticaret ve büyüme arasındaki ilişkiye yönelik, literatürde çok sayıda tartışma bulunmaktadır. Ancak bu tartışmalar iyimserler ve şüpheçiler olarak iki temel görüşte ele alınabilir. Genel olarak, ampirik çalışmalarda bulgulara göre dış ticaret ve ekonomik büyüme arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Fakat bu bulgular dikkatlice yorumlanmalıdır (Edwards, 1998, s.386). İyimserler, bulguları pozitif yönlü yorumlarken, dış ticareti ve özellikle ihracatı, ekonomik büyümenin motoru olarak ifade etmektedir (Krueger, 1997, s.1). Uluslararası ticaretin artması, ileri teknoloji ürünlerin ithalatını sağlayarak, bilgi ve teknolojinin yayılmasını kolaylaştırmaktadır (Baldwin, Braconier ve Forslid, 2005, s.945-946). Bu durum ülkedeki bilgi ve teknoloji seviyesini geliştirerek, ihracatta teknolojik ürün kalemlerinin artmasını sağlamakta ve dış ticaret açığının kapanmasıyla birlikte ekonomik büyümenin artmasını sağlamaktadır (Çetin, Yıldırım, Koy ve Köksal, 2018, 132). Buna ek olarak dış ticaret, inovasyon kaynakları ile entegrasyonu kolaylaştırmakta ve doğrudan yabancı yatırımlardan elde edilen kazancı artırmaktadır. Ayrıca piyasa hacmini artırırken, ortaya çıkardığı ölçek ekonomisi ve uzmanlaşmadaki artan getiri sayesinde ekonomilerin potansiyel faydalarını yakalamayı kolaylaştırmaktadır (Alesina, Spolaore ve Wacziarg, 2000, s.9-10).

Şüpheçiler ise bulguların bu şekilde yorumlanmasına itiraz etmektedir. Aynı bulguları farklı şekilde yorumlayarak, dış ticaret ve ekonomik büyüme arasındaki nedenselliğin yetersiz olduğunu ve dış

ticaretin ekonomik büyüme üzerinde doğrudan önemli bir etkiye sahip olmadığını ifade etmiştir (Rodriguez ve Rodrik, 2000, s.266). Şüpheli görüşe göre, uluslararası ticaretin artması sonucu yabancı yatırımcı ülkeye yatırım yapmakta ve bu durum ise yerli yatırımcının uluslararası rekabet koşullarından olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır. Tarifelerin düşürülmesi sonucu nispi fiyatlarda meydana gelen düşüş sebebiyle yerli üretimin yerini ithalatın alması, ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir. Ancak yerli yatırımcıyı teşvik eden ve yabancı yatırımcıdan koruyan hükümetin dış ticarete müdahalesi şeklinde uygulanan korumacılık, ekonomik büyümenin uzun dönemde artmasını sağlamaktadır (Nişancı, Karabıyık ve Uçar, 2011, s.305). Ayrıca dış ticaret haddindeki kayıpların dış ticaretten sağlanan gelirlerden yüksek olması durumunda, ekonomide fakirleşen büyüme meydana gelmektedir. Bu durum, beraberinde cari açık sorununu getirmekte ve ekonomiyi belirsizliğe sürüklemektedir (Sever, 2009, s.158-163).

Geleneksel dış ticaret teorisi; uzmanlaşma, inovasyona yatırım ve verimlilik sayesinde dış ticaretten elde edilen büyüme kazanımlarını artırabileceğini öngörmektedir. Ricardo'nun teorisi, bir ülkenin kıt kaynaklarını, dış ticaret sayesinde daha verimli sektörlere yönlendirdiğini ileri sürmektedir. Bununla birlikte, Yeni Ekonomik Büyüme Teorileri, teknolojik değişimin içsel bir değişken olduğunu, yalnızca dış ticaret yapan ülkelerde yayılabileceğini ve bu doğrultuda büyümenin gerçekleşebileceğini varsaymaktadır. Dış ticaret ile ekonomik büyüme arasındaki bağlantının varlığı önemli tartışmalara konu olmasına rağmen ne mevcut teorik modeller ne de ampirik analizler kesin bir sonuç vermemiştir (Zahonogo, 2016, s.42-43). Dış ticaretin ekonomik büyümeye etki ettiği gibi ekonomik büyüme de dış ticarete etki etmektedir. Başka bir deyişle, büyüme oranındaki artış ihracat, ithalat veya hem ihracat hem de ithalatı etkilemektedir. Bu ilişkinin temel sebebi ise, bir ülkede meydana gelen gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) oranı artışıyla birlikte verimlilikte artış gerçekleşmesidir. Bu durum sayesinde, ihracatın artmasına imkân veren uluslararası piyasalarda rekabet avantajı sağlanmaktadır (Yüksel ve Zengin, 2016, s.147).

Günümüzde bir ülkenin liberalleşme faaliyetlerinde, diğer ülkelerle rekabet edebilmesi için dış ticaret ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi anlamlandırması gerekmektedir. Söz konusu ülke, yalnızca bu şekilde doğru bir konumlandırma yapabilir. Dış ticaret ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin ardındaki mekanizmalara bakıldığında, ithalata dayalı büyüme, ihracata dayalı büyüme, büyümeye dayalı ihracat, büyümeye dayalı ithalat ve ihracata dayalı ithalat olmak üzere karşılıklı etkileşimler mevcuttur. Etkileşimlerin yönü, verilerin farklı modellerle test edilmesiyle ölçülmektedir. Ayrıca ölçüm sonuçları; verilerin zamanına, uygulanan ülkeye ve izlenen dış ticaret politikalarına bağlı olarak yön değiştirmektedir (Şenkardeşler, 2018, s.129). İlişkilerin yönünün belirlenmesinde, ülkenin büyümesi ve kalkınması için uygulanacak politika seçimi ve seçilen politikanın değişen koşullara göre yenilenmesi büyük önem taşımaktadır. Dış ticaret ve büyüme arasındaki ilişki ele alınırken, ithalatı göz ardı ederek yalnızca ihracatı dikkate almak; birbirinden çok farklı ve yanıltıcı sonuçlar vermektedir. Daha gerçekçi sonuç elde edebilme ve dolayısıyla doğru strateji ve politika belirlenebilmesi için ihracat, ithalat ve büyüme ilişkileri beraber değerlendirilmelidir (Korkmaz ve Aydın, 2015, s. 47-48).

3. Dış Ticaret ve Ekonomik Büyüme Stratejileri

Dış ticarete dayalı ekonomik büyüme hedefi olan iki farklı strateji bulunmaktadır. Bunlar; ihracata dayalı büyüme ve ithal ikamesine dayalı büyüme stratejileridir. Dünya ülkeleri, söz konusu iki strateji vasıtasıyla dış ticaret politikalarını, ekonomik büyümeye uygun şekilde belirlemiş ve uygulamıştır (Kreinin, 2002, s.178). Genelde dışa açık ekonomide ihracata dayalı büyüme stratejisi uygulanırken, kapalı ekonomide ise ithal ikamesine dayalı büyüme stratejisi uygulanmaktadır. Söz konusu büyüme stratejileri, Neoklasik teoride birbirine zıt olarak ifade edilse de sonraki modellerde birbirini tamamlayan iki strateji olarak yorumlanmıştır (Subaşat, 2004, s.206). Her iki büyüme stratejisinin de temel hedefleri; ekonomik büyüme, ödemeler dengesi, sanayileşme ve istihdamın artışı sağlamaktır. İhracata dayalı büyüme stratejisi, ihracatın artması için çabalar; ithal ikamesine

dayalı büyüme stratejisi, ithalatın yurtiçinde karşılanması için çabalamaktadır. Yalnızca bir stratejinin seçilip uygulanması ekonomide dengesizlik oluştururken, iki stratejinin de ekonominin ihtiyaç duyduğu durumlarda doğru biçimde uygulanması ekonomiye daha fazla fayda sağlayacaktır (Ay, 2007, s.15-16).

3.1. İhracata Dayalı Büyüme Stratejisi

Ülkenin döviz ihtiyacının karşılanması için ihracatın ve ithalatın liberalleştirildiği, ihracat ve ithalattaki engellerin en aza indirildiği veya engellerin tamamen kaldırıldığı, ihracat odaklı ithalat yapılmasının teşvik edildiği ve ihracat öncesinin ve sonrasının farklı teşviklerle desteklendiği strateji olarak ifade edilmektedir (Melemen, 2016, s.71-72).

Söz konusu strateji, dış ticaretin serbest olmasından dolayı yurtiçinde monopol piyasaların oluşmasını önlemektedir. Ayrıca serbest dış ticaret, kalitenin sürekli artmasını ve fiyatların düşmesini sağlamaktadır (Seyidoğlu, 2013, s.544). İhracata dayalı büyüme stratejisi, yerli üreticilerin çeşitli sübvansiyonlarla yurtdışı pazarına açılmasını sağlamaktadır. Bu sayede, talepte ve ihracatta artış meydana gelmektedir. İhracatın artması, üretim kapasitesinin artmasına sebep olurken üretim kapasitesinin artışı, yerli üreticilerin ölçek ekonomilerinden faydalanmasına imkân vermektedir. Ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu sektörlerde seçici davranarak, kaynakları tahsis etmesi üretim etkinliğinin artırılmasına destek olmaktadır. Üretim etkinliğinin ve üretim kapasitesinin artması, istihdamı olumlu etkilemekte ve işsizliği azaltmaktadır. Ayrıca uluslararası pazara açılan üretici, aynı zamanda daha yoğun rekabet koşullarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Çeşitli sübvansiyonlarla rekabetin olumsuz yönü azaltılırken, üretici rekabetin getirisi olan teknolojik gelişmelerden faydalanmaktadır (Saçık, 2009, s.165).

İhracata dayalı büyüme stratejisinin doğrudan etkisi, ihracat gelirlerinde görülmektedir. İhracatta artış meydana geldikçe, döviz gelirleri de artmaktadır. Ancak serbest dış ticaret görüşünün hâkim olması, ithalatın da artmasına sebep olmaktadır. İhracat gelirleri arttıkça ithalat giderlerinin de azaldığı düşünüldüğünde, büyüme sağlanırken dış ödemeler dengesi olumlu yönde değişmeyebilir (Seyidoğlu, 2013, s.544). İhracat, dış ödemeler dengesini her koşulda düzenleyemese bile kalkınmaya doğrudan etki etmesi sebebiyle ihracata dayalı büyüme stratejisinin uygulanmasını cazip hale getirmektedir. Gelişmiş ülkeler, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere göre söz konusu stratejiden daha fazla verim sağlamaktadır (Ersin, 2018, s.27).

3.2. İthal İkamesine Dayalı Büyüme Stratejisi

Yurtiçi talebinin ithalatla karşılanması yerine, koruyucu önlemler uygulanarak bu talebin yurtiçi üreticiler tarafından karşılanmasını sağlayan stratejidir. Bu stratejide, yurtiçi piyasaları yabancı yatırımcıdan korumak amaçlanmaktadır. Bunun için hükümetler, piyasalara yalnızca tarifeler ve tarife dışı engelleri uygulayarak değil, aynı zamanda döviz kurlarını, faizleri ve fiyatları kontrol ederek müdahale etmektedir. Bu müdahale kapsamında fiyat mekanizması, yoğun bir bürokratik mekanizma ile kontrol edilmektedir. Söz konusu stratejide kaynak tahsisi, karşılaştırmalı üstünlüğe sahip piyasalarda seçici davranmak yerine tüm piyasalara dengeli biçimde yapılmaktadır (Seyidoğlu, 2013, s.540).

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler yıllarca bu stratejiyi uygulayarak tecrübe kazanmıştır. Söz konusu strateji, bu tecrübe sayesinde günümüzde daha planlı şekilde uygulanmaktadır. Yurtiçinde talebi yüksek olan ürün grubunun ekonomiyi olumlu etkileyeceği ve dünya ekonomisinde rekabet avantajı sağlayacağı öngörülüyorsa, ithal ikamesine dayalı strateji uygulanmaktadır. Söz konusu strateji, beşerî ve fiziki sermayeyi artırarak, ithalatla karşılanan talebin yurtiçinde üretilmesine imkân vermektedir (İzgi ve Yılmaz, 2018, s.56). Talep karşılandıktan sonra ortaya çıkan arz fazlası ihraç edilebilmektedir. Bu durumdan sonra rekabetin sağladığı kalite artışı ve teknolojik gelişme meydana gelmektedir (Chuang, 2000, s.713). İthalata dayalı büyüme stratejisi, kaynakların etkin

kullanılmaması, monopol piyasaya imkân vermesi ve kur politikalarının ihracatı azaltması gibi olumsuz etkilere sahip olması nedeniyle eleştirilmektedir.

4. Marmara Bölgesi Açısından Dış Ticaret ve Ekonomik Büyüme İlişkisi

Marmara Bölgesi, Avrupa ve Asya'yı birbirine bağlayan bölge olması sebebiyle tarih boyunca ticarete önemli bir konuma sahip olmuştur. Ticaretin getirisi olarak, refah seviyesinin en fazla olduğu ve ülke nüfusunun en yoğun yaşadığı bölgedir. Ayrıca bölge; üretim, finans, sağlık, altyapı ve diğer birçok alanda en fazla yatırım seviyesine sahiptir (Ünsal ve Özgür, 2004, s.11). Marmara Bölgesi, birçok sektörde en yüksek istihdam oranına sahip olmasına karşın tarım sektöründeki istihdam düzeyi yetersizdir (Dinler, 2001, s.251).

Bu bölümde Marmara Bölgesi'nin 2002-2018 yılları arasındaki dış ticaret verileri baz alınarak bölgenin dış ticaret yapısı hakkında bilgi verilmiştir. Yıllara göre bölgenin ihracat ve ithalat verileri Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Marmara Bölgesi Dış Ticaret Verileri (Bin ABD doları)

YIL	İHRACAT (\$)	İTHALAT (\$)	DIŞ TİCARET HACMİ (\$)
2002	26.642.217	33.619.725	60.261.942
2003	35.008.643	47.850.320	82.858.963
2004	47.245.597	70.380.108	117.625.705
2005	54.275.183	81.009.597	135.284.780
2006	63.185.591	94.331.911	157.517.502
2007	79.253.070	115.180.908	194.433.978
2008	97.338.717	130.637.528	227.976.245
2009	72.059.041	92.658.297	164.717.338
2010	76.318.367	121.219.060	197.537.427
2011	88.955.686	151.861.859	240.817.545
2012	103.735.043	144.470.819	248.205.862
2013	101.387.013	165.349.074	266.736.087
2014	105.329.617	157.511.435	262.841.052
2015	97.389.239	137.897.608	235.286.847
2016	97.190.715	137.173.134	234.363.849
2017	107.714.167	160.659.104	268.373.271
2018	113.362.300	148.876.584	262.238.884

Not: TÜİK'ten alınan veriler ile tarafımızca oluşturulmuştur.

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Bölgesel İstatistikler, Çevrimiçi, <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/>, Erişim Tarihi: 18.05.2020.

Bölgenin dış ticaret verileri ele alındığında, ülke ihracatı ve ithalatında ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bunun sebebi olarak, 1980 yılından itibaren özel sektör öncülüğünde ihracata dayalı büyüme stratejisinin uygulanması gösterilmektedir. Ülkenin imalat sanayi ve istihdamında kilit rol oynayan Marmara Bölgesi, özel sektörün yoğunlaştığı bölge olarak karşımıza çıkmaktadır (Ünal, 2011, ss.41-44).

Marmara Bölgesi, ülke ekonomisinde en çok paya sahip olan bölgedir. Bu nedenle piyasa ve yatırım yoğunluğunun tek bir merkezde toplanmasının riskleri bulunmaktadır. Ulusal ve uluslararası sorunların yanı sıra bölgesel sorunların da ülke ekonomisini olumsuz etkilediği görülmektedir. Bölgesel sorun olarak, 1999 yılında Marmara Bölgesi'nde yaşanan deprem gösterilebilir. Deprem, çok fazla can ve mal kaybına sebep olurken, toplumsal ve ekonomik açıdan en yoğun bölge olması sebebiyle ülkenin sosyoekonomisini derinden sarsmıştır. Piyasaların önemli bir bölümünün tek bölgede toplanması, o bölgede yaşanan deprem gibi olumsuz bir doğa olayında ülke ekonomisinin ciddi oranda zarara uğramasıyla sonuçlanmaktadır. Bu riskin azaltılması için piyasaların ülke geneline yayılması gerekmektedir (Taştekin, 2018, s.74-75).

2001 krizi gibi bir ulusal sorunda finans sektörünün en yoğun bölgesi olması sebebiyle, krizin başladığı ve en fazla hissedildiği bölge olarak görülmektedir. Çok sayıda işletmenin kapandığı ve işsizliğin arttığı bu krizde, ülkenin üretiminde ve dolayısıyla ihracat ve ithalatında ciddi kayıp yaşanmıştır. Üretimde yaşanan düşüş ihracatın azalmasına yol açarken, ihracatta ve yurt içi tüketiminde yaşanan azalmayla birlikte tüketicinin refah seviyesi düşmüştür. Ayrıca üreticinin maliyetleri azaltmak için pahalı ithal ürünleri kullanmaması sonucu ithalat önemli oranda daralmıştır (Erdönmez, 2003, s.41). Krizin ardından yaşanan gelişmeler ve alınan önlemler sonucu ilk etki 2002 yılında görülmüş ve daha sonra 2008 küresel finans krizine kadar bu olumlu seyir devam etmiştir (TÜİK, 2009).

Uluslararası bir soruna örnek olarak ise 2008 küresel finans krizi gösterilebilir. Söz konusu kriz, ülkenin finans merkezi olan Marmara Bölgesi'nde daha yoğun hissedilirken, aynı zamanda Marmara Bölgesi'nin ülke ekonomisini olumsuz yönde etkilemesine neden olmuştur. Türkiye'de krizin en yoğun hissedildiği 2009 yılında, bölgede işsizlik artmış ve dış ticaret önemli ölçüde daralmıştır (Berber, Yıldız ve Tandoğan, t.y., s.5-7). Bu krizin ardından uygulanan politikalar sayesinde 2010 yılı toparlanma süreci olarak geçirilirken, 2011 yılı krizin büyük ölçüde atlatıldığı yıl olmuştur. 2012-2016 döneminde ihracat ve ithalatta dalgalanma yaşanırken, ithalattaki dalgalanmanın ihracattaki dalgalanmadan fazla olduğu görülmektedir (TÜİK, 2012; TÜİK, 2014; TÜİK, 2016). 2016 yılına kadar yaşanan siyasi sorunların yanı sıra 2016 yılında darbe girişimi yaşanması sebebiyle dış ticaret verilerinde düşüş yaşanmıştır. Söz konusu girişim İstanbul ve Ankara merkezli olması, güvensiz bir ortam oluştursa da ülke ekonomisini uzun dönemde olumsuz etkilememiş ve 2017 yılında ekonomide büyüme yaşanmıştır. 2018 yılındaki dış ticaret verilerinde nispeten daralma meydana gelirken, savunma sanayiine yatırım yapılarak ithal bağımlılığının büyük ölçüde azaltılması, bu durumun nedeni olarak gösterilebilir (Karagöl, 2016, s.44-45).

5. Literatür Taraması

Bölgesel dış ticaretin büyüme üzerine etkisini inceleyen çalışmaların çok az sayıda olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, bölgesel dış ticaretin ekonomik büyüme ile ilişkisini inceleyen çalışmaların literatürde yeterli düzeyde olmamasıdır. Yapılan çalışmalardan Çütçü (2013), bölgesel ihracat performansı ile bölgesel kalkınma arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni inceleyen yazar, 254 firma üzerine anket yapmış ve çalışma sonucunda bölgesel ihracatın bölgesel kalkınmayı olumlu etkilediği sonucuna varmıştır. Dış ticaretin bölgesel kalkınma üzerindeki etkisini ele alan çalışma, Soukiazis ve Antunes (2011) tarafından Portekiz'deki NUTS3 bölgeleri için incelenmiş ve çalışmada Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi kullanılmıştır. Söz konusu çalışma sonucunda dış ticaretin bölgesel kalkınmayı etkilediği tespit edilmiştir.

Dış ticaretin ekonomik büyüme üzerine etkisini inceleyen çalışmalar literatürde çokça mevcuttur. Bu çalışmaların bazılarında bakıldığında, Akcan ve Metin (2018), Pata (2017), Saraç (2013) ve İspir vd. (2009) tarafından yapılan analizler sonucunda ihracat ve ithalattan büyüme tek yönlü nedensellik olduğu tespit edilirken, Özer ve Erdoğan (2006) ihracattan ithalat ve büyüme tek yönlü ilişkinin var olduğunu ifade etmiştir. Ersin (2018), Özel (2018), Hüseyini ve Çakmak (2016), Sağlam ve Egeli (2015), Korkmaz (2014), Uçan ve Koçak (2014), Aytaç ve Akduğan (2012) ve Yapraklı (2007) çalışmalarında ihracattan büyüme tek yönlü nedensellik bulurken, Özel (2018), Hüseyini ve Çakmak (2016), Sağlam ve Egeli (2015), Uçan ve Koçak (2014), Özcan ve Özçelebi (2013) söz konusu değişkenler arasında ilişki bulmuştur. Ayrıca Aytaç ve Akduğan (2012) hem ihracattan büyüme doğru hem de ithalattan ihracat ve büyüme doğru tek yönlü nedenselliğe rastlamıştır. Dereli (2018), Yurdakul ve Aydın (2018), Taştan (2009), Özer ve Erdoğan (2006) yaptıkları analizlerde, ithalattan büyüme doğru tek yönlü nedensellik tespit ederken, Yurdakul ve Aydın (2018) aynı zamanda bu iki değişken arasında ilişkiye rastlamıştır. Dış ticaret ve büyüme arasında ilişki olduğunu tespit eden çok sayıda çalışma olsa da Şerefli (2016) çalışmasında dış ticaret ve ekonomik büyüme arasında herhangi bir ilişki bulamamıştır. Çift yönlü ilişki bulan çalışmalara bakıldığında, Akkaş ve Öztürk (2018), Korkmaz ve Aydın (2015), Yıldırım (2015), Uçan ve Koçak (2014), Ay ve Gerçekler (2013) ve Aktaş (2009) ithalat ve büyüme arasında çift yönlü nedenselliğe rastlarken, Uçan ve Koçak (2014) bu iki değişken arasında ilişki de tespit etmiştir. Buna ek olarak Akkaş ve Öztürk (2018), Kılıç ve Beşer (2017), Yıldırım (2015) ve Aktaş (2009) ihracat ve büyüme arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi tespit etmiştir.

Ekonomik büyümeden dış ticarete doğru nedensellik veya eşbütünleşme analizi yapan çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalardan Akkaş ve Öztürk (2018), Aytaç (2017) ve Taştan (2009)'ın bulgularında büyümeden ihracata doğru tek yönlü ilişkiye rastlanmıştır. Özel (2018), Kılıç ve Beşer (2017)'in çalışmalarında büyümeden ithalata tek yönlü nedenselliğe rastlanırken, Özel (2018) bu iki değişken arasında ilişki de tespit etmiştir. Ayrıca ithalat ile ihracat arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara bakıldığında, Aktaş (2009) ithalattan ihracata hem çift yönlü nedensellik hem de bu iki değişken arasında ilişki tespit etmiştir. Akcan ve Metin (2018) ithalattan ihracata tek yönlü nedenselliğe rastlarken, Dereli (2018) ise ihracattan ithalata tek yönlü nedensellik ve söz konusu iki değişken arasında ilişki tespit etmiştir.

Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde çalışmaların geneli Türkiye'de dış ticaret ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. Ek olarak, bu ilişkinin analizinde de panel olmayan zaman seri analizleri kullanılmıştır. Bundan dolayı çalışmamızın dış ticareti bölgesel olarak ele alıp bunun ekonomik büyüme ile ilişkisini inceleyerek literatüre katkı sağladığı düşünülmektedir. Ayrıca bu ilişkinin literatürdeki yöntemlerden farklı olarak panel veri modelleri çerçevesinde analiz edilmesi, çalışmanın özgünlüğünü artırdığını düşündürmektedir.

6. Veri Seti ve Yöntem

Marmara Bölgesi dış ticareti ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışmada Marmara Bölgesi'nin illeri dikkate alınmıştır. Çalışmamızda 2002-2018 dönemi ele alınmış ve yöntem olarak ise Pedroni Eşbütünleşme testi seçilmiştir. Kullanılan değişkenlerin ad ve tanımları Tablo 2'de belirtilmiştir. Analizde kullanılan ihracat ve ithalat değişkenleri, TÜİK üzerinden dolar olarak elde edilmiş ve Dünya Bankasından dolar olarak elde edilen GSYİH'ye oranlanmıştır. Bir diğer değişken olan ekonomik büyüme ise oran olarak Dünya Bankası kaynağından elde edilmiştir. Çalışmamızda, Marmara Bölgesi'ndeki tüm illerin verisine ulaşılmış ve ulaşılan bu veriler dikkate alınmıştır. Marmara Bölgesi'nin illeri şu şekilde sıralanmıştır: *Balıkesir, Bilecik, Bursa, Çanakkale, Edirne, İstanbul, Kırklareli, Kocaeli, Sakarya, Tekirdağ ve Yalova*. Çalışmada yöntem olarak seçilen Pedroni eşbütünleşme testinin kullanılabilmesi için değişkenlerin birim kök testine tabi tutulması gerekmektedir. Bunun için değişkenlerin durağanlıklarına bakılacak ve ardından eşbütünleşme analizine geçilecektir. Analizler, Eviews 9 paket programında yapılmıştır.

Tablo 2. Değişken Ad ve Tanımları

Değişken Adı	Tanımı	Kaynak
İthalat	İthalat'ın GSYİH'ye oranı (%)	TÜİK, Dünya Bankası
İhracat	İhracat'ın GSYİH'ye oranı (%)	TÜİK, Dünya Bankası
Büyüme	Büyüme oranı (%)	Dünya Bankası

7. Ampirik Analizler

7.1. Birim Kök Testi

Birim kök testi, zaman serilerinde serilerin durağan olup olmadıkları hakkında bilgi veren bir test yöntemidir. Durağanlık sağlanmadan yapılan regresyon analizlerinde sahte regresyon sorunu ile karşı karşıya kalınmakta ve bu durum ise analiz sonuçlarının güvenilirliği zedelemektedir (Engle ve Granger, 1987). Zaman serilerini durağanlaştırmak için $\Delta = X_t - X_{t-1}$ formülünden hareketle değişkenlerin durağanlaşması gerçekleşene kadar farkları alınır. Buradaki X sembolü, değişkeni t sembolü de dönemi temsil etmektedir. Bir zaman serisini durağanlaştırmak için serinin önce düzeyde durağanlık derecesine bakılır ve seri düzeyde durağan değilse birinci farkı alınır. Birinci farkta da durağanlaşma söz konusu olmazsa ikinci farkı alınır. Serilerin durağanlaşması için en fazla ikinci fark alınır. Zaman serisi durağanlaştığında, bu serinin Δ düzeyde bütünleşik olduğu anlaşılır ve serinin durağanlığı $X \sim I(\Delta)$ şeklinde gösterilir (Ersin ve Baş, 2019, s.203).

Birim kök testlerinin en temeli Dickey ve Fuller (1979) testidir. Söz konusu testte (DF) bağımlı değişken y_t , bağımsız değişken de y_{t-1} olarak dikkate alınırken, Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) testinde bağımsız değişkenin eğim katsayısıyla birlikte modele sabit terim de eklenmiştir. Aşağıda gösterilen Denklem 1'de y_{it} birim kök test yapılan değişkeni, i modelin sayısını, t dönemi ve ε_{it} sembolü de hata terimini temsil etmektedir. Ayrıca α_{0i} sembolü sabit terimi ifade etmektedir.

$$\Delta y_{it} = \alpha_{0i} + \rho y_{it-1} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

Panel veri modelleri, yatay kesit verileri ile zaman serisi verilerinin bir arada analiz edildiği modeller olarak ifade edilmektedir. Panel veri modellerinde birim kök testleri, ADF ile geliştirilmiş ve literatürde birçok test yöntemi söz konusu olmuştur. Bu yöntemlerden birisi olan ve literatürde Levin, Lin ve Chu (2002, s.3) tarafından geliştirilen birim kök testinde (LLC), panel veri kümesindeki yatay kesit birimlerinin birinci dereceden kısmi otokorelasyona sahip olduğu ve parametrelerin farklı yatay kesit birimlerine göre değiştiği varsayılmaktadır. Yani denklem 1'de yer alan modelde ρ katsayısının 0'a eşit olması durumunda, modelin birim kök teste sahip olduğu veya serinin durağan olmadığı kabul edilmektedir.

Panel veri modellerinde kullanılan bir diğer birim kök testi ise Im, Pesaran ve Shin (2003, s.55) tarafından geliştirilen ve IPS olarak adlandırılan birim kök testidir. Söz konusu test, LLC'den farklı olarak yatay kesit birimlerinin otoregresif katsayısının sınırlamasına karşın bu katsayıların heterojen olmasına izin vermektedir. Denklem 1'de ρ katsayısı 0'a eşitse serinin durağan olmadığı ancak eşitlik söz konusu olmadığında tüm serilerin durağan olmaktan öte bazı değişkenlerin durağan olmamasının da kabul edilebileceği ifade edilmektedir. Başka bir ifadeyle, alternatif hipotezde bazı değişkenlerin birim kök içermesine izin verilmektedir. IPS, dengeli olmayan panel verilerinde de kullanılabilir. Son olarak Maddala ve Wu (1999) ve Choi (2001) birim kök testlerinde de Fisher tipi testler önerilmekte ve parametrik olmayan her bir yatay kesit için birim kök test istatistikleri birleştirilmektedir.

Çalışmamız panel birim kök testlerinde Levin, Lin ve Chu (2002), Im, Pesaran ve Shin (2003), Maddala ve Wu (1999) ve Choi (2001) tarafından geliştirilen ve literatürde genel olarak kabul gören birim kök testlerini referans almaktadır. Söz konusu testlerin kullanılması ve değişkenlerin durağanlığında en az 3 testin olasılık değeri 0.05'ten küçük olması durumunda değişken, durağan olarak kabul edilmektedir.

Tablo 3. Marmara Bölgesi Birim Kök Test Sonuçları

İhracat				
	Sabitli ve Trendli		Sabitli	
	t-istatistiği I(0)	Olasılık I(0)	t-istatistiği I(1)	Olasılık I(1)
Levin, Lin & Chu	0.10455	0.5416	-2.50215	0.0062
Im, Pesaran and Shin W-stat	0.42321	0.6639	-3.75540	0.0001
ADF - Fisher Chi-square	17.6183	0.7284	52.8696	0.0002
PP –Fisher Chi-square	25.7154	0.2641	113.690	0.0000
İthalat				
	Sabitli ve Trendli		Sabitli	
	t-istatistiği I(0)	Olasılık I(0)	t-istatistiği I(1)	Olasılık I(1)
Levin, Lin & Chu	-1.88286	0.0299	-7.05249	0.0000
Im, Pesaran and Shin W-stat	-0.18805	0.4254	-5.66280	0.0000
ADF - Fisher Chi-square	26.7309	0.2216	75.9060	0.0000
PP – Fisher Chi-square	28.0595	0.1737	142.261	0.0000
Büyüme				
	Sabitli ve Trendli		Sabitli	
	t-istatistiği I(0)	Olasılık I(0)	t-istatistiği I(1)	Olasılık I(1)
Levin, Lin & Chu	-6.29419	0.0000	-	-
Im, Pesaran and Shin W-stat	-1.88790	0.0295	-	-
ADF - Fisher Chi-square	31.4366	0.0875	-	-
PP – Fisher Chi-square	39.6016	0.0120	-	-

Marmara Bölgesi için değişkenlerin birim kök testleri analiz edilmiştir. Tablo 3'te görüldüğü üzere ihracat değişkeni tüm yöntemlerde düzeyde durağan çıkmamış, birinci farklarında durağan hale gelmiştir. İthalat değişkeninde ise LLC'ye göre düzeyde durağanlık söz konusu olurken diğer yöntemlerde değişken düzeyde durağan çıkmamıştır. Bunun için ithalat değişkeninin birinci farkı alınmış ve tüm yöntemlerde durağan hale getirilmiştir. Büyüme değişkeninde ADF hariç diğer yöntemlerin hepsinde düzeyde durağanlık kabul edilmiştir.

7.2. Pedroni Eşbütünleşme Testi

Eşbütünleşme, iki değişken arasındaki ilişkinin varlığı hakkında bilgi veren bir test yöntemidir. Eşbütünleşme testini gerçekleştirmeden önce değişkenlerin durağanlıkları test edilir, durağan olmayan değişkenler durağan hale getirildikten sonra eşbütünleşme testine geçilir. Eşbütünleşme testinin en temel kaynağı Engle ve Granger (1987) yöntemidir. Söz konusu yazarlara göre, değişkenlerin düzeyde durağan olmaması durumunda değişkenlerin aynı dereceden farkı alınır ve seriler durağan hale getirilir. Böylelikle regresyon tahmininden elde edilecek hata terimlerin durağan olduğu ortaya çıkar ve serilerin eşbütünleşik olduğu varsayılır. Ek olarak, serilerin uzun dönemde birlikte hareket ettiği ve düzeyde yapılan regresyon analizlerinde serilerin sahte regresyon sorununu aştıkları ifade edilmektedir.

Panel veri çalışmalarında eşbütünleşme analizi yapmak mümkündür. Pedroni (1999) eşbütünleşme testi, literatürde panel eşbütünleşme analizleri için sıkça kullanılmaktadır. Pedroni eşbütünleşme testi, Engle ve Granger (1987) yöntemini temel alarak panel veriler için geliştirilmiş bir testtir. Aşağıda Denklem 2'de söz konusu testin modeli gösterilmektedir. Denklem 2'de yer alan y (bağımlı değişken) x (bağımsız değişken) arasındaki ilişkinin uzun dönemdeki varlığı e_{it} sembolü ile temsil edilen hata teriminin durağanlığına bağlıdır. Çalışmamızda, ekonomik büyüme değişkeni bağımlı değişken olarak dikkate alınmakta ve aşağıdaki modelde y_{it} sembolü ile temsil edilmektedir. Bağımsız değişken olan bölgesel ihracat ve ithalat ise ayrı modeller olmak üzere X_{it} sembolü ile temsil edilmektedir.

$$y_{it} = \alpha_i + \delta_i t + \beta_{1i} X_{1it} + \beta_{2i} X_{2it} + \dots + \beta_{Mi} X_{Mit} + e_{it} \quad (2)$$

Pedroni eşbütünleşme testinde heterojenlik göz önünde bulundurulmakta ve boş hipotezde eşbütünleşmenin olduğu test edilmektedir. Pedroni (1999) bu durumları dikkate alarak bazı yöntemler önermektedir. Bu yöntemlerden biri, zaman serilerinin oluştuğu karşılıklı yatay kesit birimlerinde ortalama test istatistiklerinin dikkate alınmasıdır. Bu yöntem, serilerin uzun dönemdeki ilişkisinin incelenmesi için gerekli görülmektedir. İkinci yöntem olarak da birinci yöntemde dikkate alınan ortalama test istatistiklerinin farklı yatay kesitlerine göre bölümler halinde dikkate alınmasıdır (Pedroni, 1999, s.657). Pedroni eşbütünleşme testinde, eşbütünleşme vektörlerinin yatay kesit birimlerinde seriye gelen bir şok durumunda kalıntıların heterojenliğine ve eşbütünleşik vektörlerin yatay kesit olan birimler arasında değişkenliğe olanak sağlaması gibi durumlar avantaj olarak görülmektedir (Şahan ve Bektaşoğlu, 2010, s.10).

Pedroni panel eşbütünleşme analizi yapılırken 7 farklı test dikkate alınmaktadır. Bu testler panel v -istatistiği, panel ρ -istatistiği, panel Philips-Peron (PP) -istatistiği, panel ADF-istatistiği, grup ρ -istatistiği, grup PP-istatistiği ve grup ADF-istatistiği şeklinde sıralanmaktadır. Bu 7 testin en az 4'ünde olasılık değeri, 0.05'ten küçük olduğunda değişkenler arasında eşbütünleşik ilişki olduğu varsayılır. Yani söz konusu değişkenlerin uzun vadede eşbütünleşik ilişkiye sahip olduğu kabul edilir (Pedroni, 2001).

Literatürde Pedroni eşbütünleşme testi sıkça başvurulan yöntemler arasındadır. Gül ve Kamacı (2012), gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde dış ticaretin büyüme üzerindeki etkisini analiz etmek için Pedroni eşbütünleşme testinden faydalanmıştır. Benzer bir çalışma Öztürk ve Özel (2018) tarafından yapılmış ve E-7 Ülkelerinde dış ticaretin büyüme üzerindeki etkisi Pedroni eşbütünleşme testi ile analiz edilmiştir. Başka bir çalışmada Gül, Kamacı ve Konya (2012), dış borcun büyüme

üzerindeki etkilerini Orta Asya ülkeleri için Pedroni eşbütünleşme testi ile analiz etmişlerdir. Ek olarak, Kara ve Ersin (2020), Dinçer ve Yüksel (2019), Sayar ve Bayar (2019) ve Çetin vd. (2018) çalışmalarında Pedroni eşbütünleşme testini kullanmışlardır. Literatürdeki bu çalışmalar göz önünde bulundurularak çalışmamızda da Pedroni eşbütünleşme testi dikkate alınmıştır.

Tablo 4. Marmara Bölgesi Pedroni Eşbütünleşme Test Sonuçları

Test Yöntemi	İhracat ile Ekonomik Büyüme İlişkisi	İthalat ile Ekonomik Büyüme İlişkisi
	Olasılık	Olasılık
Panel v-Statistic	0.9436	0.2750
Panel rho-Statistic	0.0005*	0.0003*
Panel PP-Statistic	0.0000*	0.0000*
Panel ADF-Statistic	0.0000*	0.0000*
Group rho-Statistic	0.0802***	0.0587***
Group PP-Statistic	0.0000*	0.0002*
Group ADF-Statistic	0.0000*	0.0001*

Not: *, ** ve *** simgeleri sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeylerini temsil etmektedir.

Marmara Bölgesi ihracatı ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki, Pedroni eşbütünleşme testi ile analiz edilmiştir. Tablo 4'te verilen sonuçlara göre 7 kriterden 5'i, 0,05 olan olasılık değerinin altında gerçekleşmiştir. Bu durumda bölge ihracatı ile ekonomik büyüme arasında ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca bölgenin ithalatı ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki sonuçlarında ise 7 kriterden 5'i, 0,05 olan olasılık değerinin altında kalmıştır. Bu durum bölge ithalatı ile ekonomik büyüme arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Gerçekleşen her iki sonuca göre, Marmara Bölgesi dış ticareti ile ekonomik büyüme arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Analiz sonucuna göre sosyoekonomik kalkınma seviyesi dikkate alındığında, Türkiye'nin en gelişmiş bölgesi olması olağan bir durum olarak görülmektedir. Bölgenin üretim, finans ve yatırım gibi alanlarda istikrarlı şekilde büyümesi, ekonomik büyümenin artışı sağlamaktadır. Ayrıca daralma veya büyüme dönemlerinde söz konusu bölgede meydana gelen gelişmeler, ülke ekonomisi açısından belirleyici rol oynamaktadır. Bu denli avantaj ve öneme sahip olan Marmara Bölgesi, gerçekleştirdiği dış ticaretle ekonomik büyümeyi önemli ölçüde etkilemektedir. Bu nedenle uygulanan dış ticaret politikalarının sürdürülmesi gerektiği önerilmektedir.

8. Sonuç

Dış ticaret şüphesiz ki ülke ekonomileri açısından son derece önemli ve ekonomik büyüme üzerinde etkili bir olgudur. Öneme binaen tarih süreci içerisinde iktisat bilimi ile ilgilenen otoriteler ya da bilim insanları dış ticaret ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Merkantilizm ve Fizyokrazi ile başlayan dış ticaret ve ekonomik büyüme görüşleri, 18. yüzyılda Klasik İktisat Okulu'yla birlikte iktisat bilimini oluşturmuştur. Mutlak üstünlükler ve karşılaştırmalı üstünlükler kavramları, süreç içerisinde sağlanan katkılarla sürekli gelişmekte ve bu sayede günümüzde de uygulanmaya devam etmektedir. Söz konusu teoriler, ülkelerin ekonomik büyümesinin

gerçekleşmesi ve sürdürülebilmesine katkı sağlamıştır. Ayrıca teorilerde ekonomik büyümeyi sağlamak üzere çeşitli politikalar ve stratejiler ortaya atılmaktadır. Geleneksel dış ticaret ve ekonomik büyüme teorileri, zamanın koşullarına göre bazı konuları açıklamakta yetersiz kalmıştır. Bu durum farklı bakış açılarıyla çözülmüş ve modern dış ticaret ve ekonomik büyüme teorilerinin literatüre kazandırılmasını sağlamıştır. Bu sayede içsel ve dışsal kavramlar ortaya çıkmıştır. Klasik İktisat Okulu'yla başlamış olan dış ticaret ve ekonomik büyüme teorileri, 21. yüzyıla gelindiğinde ülke ekonomilerinin planlı yönetilmesine katkı sağlayan bir iktisat alanı olmuştur.

Bu çalışmada, Marmara Bölgesi dış ticaretinin ekonomik büyüme ile ilişkisi, Pedroni eşbütünleşme panel veri yöntemiyle analiz edilmiştir. Söz konusu analizde 2002-2018 dönemi ele alınmış ve analiz sonuçlarında Marmara Bölgesi'nde ithalat ve ihracat ile ekonomik büyüme arasında ilişki tespit edilmiştir. Pedroni eşbütünleşme yöntemi, iki değişken arasındaki ilişki hakkında bilgi veren bir yöntemdir. Bu yöntemle göre sonuçlarımız, Marmara Bölgesi ihracatının ekonomik büyümeyi etkilediğini, ayrıca bölgenin ithalatının ekonomik büyümeye katkı sağladığını göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Acet, H., Erdoğan, S. ve Köksal, M. (2016). İthalat, İhracat ve Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkisi: Türkiye Uygulaması. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(31), 145-161.
- Akcan, A. T. ve Metin, İ. (2018). Dış Ticaretin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği. *Electronic Turkish Studies*, 13(14).
- Akkaş, İ. ve Öztürk, M. (2016). Türkiye'de İhracat, İthalat ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkilerinin Analizi. *Journal of International Social Research*, 9(42).
- Aktaş, C. (2009). Türkiye'nin İhracat, İthalat ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik Analizi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (18), 35-47.
- Alesina, A., Spolaore, E. ve Wacziarg, R. (2000). Economic Integration and Political Disintegration. *American Economic Review*, 90(5), 1276-1296.
- Ay, A. (2007). *Türkiye'de Dış Ticaret ve Kur Politikası Uygulamaları*. Çizgi Kitabevi.
- Ay, A. ve Gerçekler, M. (2013). İhracat, İthalat ve Ekonomik Büyüme Nedensellikleri: Türkiye Uygulaması (1998-2010). *Ekonomik Mali Yayınlar San. ve Tic. AŞ*.
- Aytaç, A. (2017). Ekonomik Büyüme-İhracat İlişkisi: 2001-2016 Türkiye Örneği. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 6(4), 214-222.
- Aytaç, A. ve Akdoğan, U. (2012). Dış Ticaret ve Ekonomik Büyüme Üzerine Bir Nedensellik Analizi: 2001-2011 Türkiye Örneği. *Trakya University Journal of Social Science*, 14(2).
- Baldwin, R., Braconier, H. ve Forslid, R. (2005). Multinationals, Endogenous Growth, and Technological Spillovers: Theory and Evidence. *Review of International Economics*, 13(5), 945-963.
- Berber, M., Yıldız, E. B. ve Tandoğan, D. (t.y). Küresel Ekonomik Krizin Bölgesel Karakteristiği: Türkiye Deneyimi. Erişim adresi, [http://www.metinberber.com/kullanici_dosyaları/file/etki\(1\).doc](http://www.metinberber.com/kullanici_dosyaları/file/etki(1).doc). (Erişim Tarihi 5 Mayıs 2020).
- Choi, I. (2001). Unit Root Tests For Panel Data. *Journal of International Money and Finance*, Elsevier, vol. 20(2), pages 249-272, April.

- Chuang, Y. C. (2000). Human Capital, Exports, and Economic Growth: A Causality Analysis For Taiwan, 1952–1995. *Review of international economics*, 8(4), 712-720.
- Çetin, G., Yıldırım, H. H., Koy, A. ve Köksal, C. (2018). Defense Expenditures and Economic Growth Relationship: A Panel Data Approach For NATO. In *Global Approaches in Financial Economics, Banking, and Finance* (pp. 131-149). Springer, Cham.
- Çütçü, İ. (2013). İhracatçı Firmaların Kalkınmaya Etkisi ve Firmaların İhracat Performansını Etkileyen Faktörler: Güneydoğu Anadolu Bölgesi Üzerine Bir Uygulama. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 151-184.
- Dereli, D. D. (2018). Türkiye’de Ekonomik Büyüme ile Dış Ticaret Arasındaki Nedensellik İlişkisi (1969- 2016).
- Dickey, D. A., ve Fuller, W. A. (1979). Distribution of The Estimators For Autoregressive Time Series With A Unit Root. *Journal of the American statistical association*, 74(366a), 427-431.
- Dinçer, H. ve Yüksel, S. (2019). Identifying The Causality Relationship Between Health Expenditure and Economic Growth: An Application On E7 Countries. *Journal of Health Systems and Policies*, 1(1), 5-23.
- Dinler, Z. *Bölgesel İktisat* (6. Baskı). Ekin Kitabevi, Bursa (2001).
- Edwards, S. (1998). Openness, Productivity and Growth: What Do We Really Know? *The Economic Journal*, 108(447), 383-398.
- Engle, R. F. ve Granger, C. W. (1987). Co-Integration and Error Correction: Representation, Estimation, and Testing. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 251-276.
- Erdönmez, P. A. (2003). Türkiye’de 2001 Yılındaki Mali Kriz Sonrasında Kurumsal Sektörde Yeniden Yapılandırma. *Bankacılar Dergisi*, 47, 38-55.
- Ersin, İ. (2018). İhracata Dayalı Büyüme Hipotezinin Test Edilmesi: MINT Ülkeleri Örneği. *Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 26-38.
- Ersin, İ., ve Baş, H. (2019). Güney Avrupa Refah Ülkelerinde Sosyal Harcamalar ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Sosyal Güvenlik Dergisi*. 9 (1).
- Grossman, G.M. ve Helpman, E., (1991). *Innovation and Growth In The Global Economy*. MIT Press, Cambridge, MA.
- Gül, E. ve Kamacı, A. (2012). Dış Ticaretin İstihdam Üzerindeki Etkileri: Bir Panel Veri Analizi. *Anadolu University Journal of Social Sciences*, 12(4).
- Gül, E., Kamacı, A., ve Konya, S. (2012). Dış Borcun Büyüme Üzerine Etkileri: Orta Asya Cumhuriyetleri ve Türkiye Örneği. *International Conferance on Eurasian Economies, 2012*, 169-174.
- Hüseyini, İ. ve Çakmak, E. (2016). Türkiye’de İhracat ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Eş-Bütünleşme ve Nedensellik Analizi. *Ataturk University Journal of Economics & Administrative Sciences*, 30(4).
- Im, K. S. ve Pesaran, M. H. ve Shin, Y. (2003). Testing For Unit Roots In Heterogeneous Panels. *Journal of Econometrics*, Elsevier, vol. 115(1), s. 53-74, July.
- İspir, M. S., Ersoy, B. A. ve Yılmaz, M. (2009). Türkiye’nin Büyüme Dinamiğinde İhracat mı İthalat mı Daha Etkin?. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(1).

- İzgi, B. B. ve Yılmaz, H. (2018). Türkiye’de Ekonomik Büyüme, İhracat ve İthalat: Nedensellik İlişkisi (1992-2016). *İktisadi Yenilik Dergisi*, 5(2), 54-74.
- Kara, F., ve Ersin, İ. (2020). The Effects of Health Expenditures to Decrease Infant Mortality Rates In OECD Countries. In *Multidimensional Perspectives and Global Analysis of Universal Health Coverage* (pp. 357-383). IGI Global.
- Karagöl, E. T. (2016). 15 Temmuz Darbe Girişimi ve Türkiye Ekonomisi. *Adam Academy Journal of Social Sciences / Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 37-50. <https://ezproxy.ticaret.edu.tr:2885/10.31679/adamakademi.285017>. (Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2020).
- Kılıç, N. Ö. ve Beşer, M. (2017). Relationship of Foreign Trade and Economic Growth In Eurasian Economy: Panel Data Analysis. *International Journal of Economics and Finance*, 9(9), 1-7.
- Korkmaz, S. (2014). Türkiye Ekonomisinde İhracat ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkisi/Causality Relationship Between Export and Economic Growth In Turkish Economy. *Business and Economics Research Journal*, 5(4), 119.
- Korkmaz, S. ve Aydın, A. (2015). Türkiye’de Dış Ticaret-Ekonomik Büyüme İlişkisi: Nedensellik Analizi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 10, Sayı 3, ss. 47-76.
- Kreinin, M. E. (2002). *International Economics: A Policy Approach*, Thomson Learning.
- Krueger, A.O. (1997). Trade Policy and Economic Development: How We Learn. *American Economic Review*, 87: 1-22.
- Levin, A., Lin. C. ve Chu, C.J. (2002). Unit Root Tests In Panel Data: Asymptotic and Finitesample Properties. *Journal of Econometrics*, 108:1-24
- Maddala, G.S. ve Wu, S. (1999). Comparative Study of Unit Root Tests With Panel Data and A New Simple Test. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, Special Issue, 61:631-652.
- Melemen, M. (2016). *Uygulamalı Dış Ticaret İşlemleri* (3. Baskı). Türkmen Kitabevi.
- Nişancı, M., Karabıyık, İ. ve Uçar, M. (2011). Üst Orta Gelir Grubu Ülkelerinde Dış Ticaret ve İktisadi Büyüme. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 12, Sayı 1, s. 303-312.
- Özcan, B. ve Özçelebi, O. (2013). İhracata Dayalı Büyüme Hipotezi Türkiye İçin Geçerli mi?. *Journal of Management & Economics*, 20(1).
- Özer, M. ve Erdoğan, L. (2006). Türkiye’de İhracat, İthalat ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkilerin Zaman Serisi Analizi. *Ekonomik Yaklaşım*, 17(60-61), 93-110.
- Özel, H. A. (2018). Ekonomik Büyüme ve Dış Ticaret İlişkisi: Türkiye Örneği. *International Journal of Innovative Approaches in Social Sciences*, 2(1), 73-82. Erişim adresi, <https://doi.org/10.29329/ijiasos.2018.142.3>. (Erişim Tarihi 27 Mayıs 2020).
- Öztürk, E. ve Özel, H. A. (2018). E-7 Ülkelerinde Dış Ticaretin Ekonomik Büyümeye Etkisi. *Journal Of Süleyman Demirel University Institute Of Social Sciences Year*, 2(31), 358-369.
- Pata, U. K. (2017). Türkiye’de Dış Ticaret ve Ekonomik Büyüme İlişkileri: Toda-Yamamoto Nedensellik Analizi (1971-2014). *Ataturk University Journal of Economics & Administrative Sciences*, 31(1).
- Pedroni, P. (2001). Fully Modified Ols For Heterogeneous Cointegrated Panels Nonstationary Panels, Panel Cointegration, and Dynamic Panels (pp. 93-130): *Emerald Group Publishing Limited*.
- Pedroni, P. (1999). Critical Values For Cointegration Tests In Heterogeneous Panels With Multiple Regressors. *Oxford Bulletin of Economics and statistics*, 61(S1), 653-670.

- Rodriguez, F. ve Rodrik, D. (2000). Trade Policy and Economic Growth: A Skeptic's Guide to The Cross-National Evidence. *NBER macroeconomics annual*, 15, 261-325.
- Saçık, S. (2009). Dış Ticaret Politikası ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Teorik Açıdan Bir İnceleme. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2009 (1), 162-171.
- Sağlam, Y. ve Egeli, H. A. (2015). İhracata Dayalı Büyüme Hipotezi: Türkiye Örneği. *Dokuz Eylül University Journal of Graduate School of Social Sciences*, 17(4).
- Saraç, T. B. (2013). İhracat ve İthalatın Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği/The Effects of Exports and Imports On Economic Growth: Turkey Case. *Ege Akademik Bakış*, 13(2), 181.
- Sayar, G. ve Bayar, İ. (2019). Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinde ikiz açık hipotezinin test edilmesi: Panel veri analizi (1996-2017). *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(4), 35-48.
- Sever, E. (2009). *Finans, Dış Ticaret ve Büyüme İlişkisi: Türkiye analizi*. Çizgi Kitabevi.
- Seyidoğlu, H. (2013). *Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulama* (19. Baskı). İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Soukiazis, E. ve Antunes, M. (2011). Is Foreign Trade Important For Regional Growth? Empirical Evidence From Portugal. *Economic Modelling*, 28(3), 1363-1373.
- Singh, T. (2010). Does International Trade Cause Economic Growth? A Survey. *The World Economy*, 33(11), 1517-1564.
- Subaşat, T. (2004). Ticaret ve Kalkınma. Yıldırım, N. M. (Ed.), *Dünya Ekonomisinde Bütünleşme Hareketleri ve Türkiye: Sorunlar ve Çözüm Önerileri* içinde (s.181-228). Ankara: Siyasal Yayınevi.
- Şahan, F., ve Bektaşoğlu, Y. (2010). A panel cointegration analysis of budget deficit and inflation for eu countries and Turkey. In *Empirical Studies in Social Sciences, prepared for the 6th International Student Conference, Izmir, Turkey*.
- Şenkardeşler, R. A. (2018). Cumhuriyetten Günümüze Türkiye'nin Dış Ticaret ve Ekonomik Büyüme İlişkisi Üzerine Nedensellik Analizi. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 4(1), 108-129.
- Şerefli, M. (2016). Dış Ticaretin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13 (3), 136-143.
- Taştan, H. (2010). Türkiye'de İhracat, İthalat ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkilerinin Spektral Analizi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 2(1), 87-98.
- Taştekin, A. (2018). Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Stratejileri ve Bölge İdareleri. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(1), 69-83.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2016). *Dış Ticaret İstatistikleri Aralık 2015*, Haber Bülteni, 21797. Çevrimiçi, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21797>. Erişim Tarihi 15 Mayıs 2020.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2014). *Dış Ticaret İstatistikleri Aralık 2013*, Haber Bülteni, 16070. Çevrimiçi, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16070>. Erişim tarihi 15 Mayıs 2020.

- Türkiye İstatistik Kurumu. (2012). *Dış Ticaret İstatistikleri Aralık 2011*, Haber Bülteni, 10739. Çevrimiçi, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10739>. Erişim Tarihi 15 Mayıs 2020.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2009). *Dış Ticaret İstatistikleri Aralık 2008*, Haber Bülteni, 16. Çevrimiçi, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=3994>. Erişim Tarihi 14 Mayıs 2020.
- Uçan, O. ve Koçak, E. (2014). Türkiye’de Dış Ticaret ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki. *Academic Review of Economics & Administrative Sciences*, 7(2).
- Ünal, Ç. (2011). Türkiye’de İmalat Sanayinin 1. Düzey Bölgelerindeki Gelişimi ve Karşılaştırılması. *Türk Coğrafya Dergisi*, (56), 39-54.
- Ünsal, A. ve Özgür, E. (2004). Bölgesel Gelişimde Faktör Analizi Yaklaşımı. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 1-15.
- Yapraklı, S. (2007). İhracat ile Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik: Türkiye Üzerine Ekonometrik Bir Analiz. *Middle East Technical University Studies in Development*, 34(1).
- Yıldırım, E. (2015). İhracata Dayalı Büyüme İllüzyon mu? Simetrik ve Asimetrik Nedensellik Testlerinden Kanıtlar. *International Journal of Economic & Administrative Studies*, 8(15).
- Yurdakul, F. ve Aydın, M. (2018). Ekonomik büyüme ve dış ticaret arasındaki ilişki: Türkiye üzerine bir uygulama. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 23-36.
- Yüksel, S. ve Zengin, S. (2016). Causality Relationship Between Import, Export and Growth Rate In Developing Countries. *International Journal of Commerce and Finance*, 2(1), 147-156.
- Zahonogo, P. (2016). Trade and Economic Growth In Developing Countries: Evidence from sub-Saharan Africa. *Journal of African Trade*, 3(1-2), 41-56.

TÜRKİYE’DE SOSYAL DEVLETİN SOSYAL YARDIM BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ¹

Sefa Karagöz*

Gönderim Tarihi: 30.04.2020

Kabul Tarihi: 19.07.2020

Özet

Sosyal devletin en önemli görevlerinin başında halkın refahını yükseltmesi gelmektedir. Bu bağlamda devlet, halkın sosyal güvenliğinin sağlanmasında vazgeçilmez unsurdur. Sosyal güvenliğin primli ve primsiz olmak üzere iki rejimi bulunmaktadır. Primsiz rejim genel olarak devletin vergilerle finanse ettiği ve karşılıksız ödemelerden oluşan sistemdir. Bu çalışmada sosyal güvenliğin primsiz rejimi kapsamında yer alan sosyal yardım üzerinden Türkiye’de sosyal devletin teoride ve uygulamada ne durumda olduğu incelenmiştir. Bu inceleme zihniyet, mevzuat, kurumsal yapı, uygulama ve denetim kapsamında yapılmış ve Türkiye’de sosyal devletin teoride (mevzuat, kurumsal yapı) var olduğu fakat uygulamada (hak temelli sosyal yardım, sosyal harcama, denetim) tam anlamıyla bir sosyal devletten bahsedilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada bahsedilen sonuca ulaşmak için literatürde yer alan çeşitli çalışmalar ile çalışmanın konusu bağlamında yayımlanmış raporlar ve istatistiklerden yararlanılarak bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Devlet, Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım

JEL Sınıflandırması: I30, I31, I38

ASSESSMENT OF SOCIAL STATE IN TURKEY IN THE CONTEXT OF SOCIAL ASSISTANCE

Abstract

Among the most important duties of the social state, increasing the prosperity of people is the primary one. In this context, the state is an essential element in ensuring the social security of the public. Social security has two regimes as contributory and non-contributory. The non-contributory regime is generally the system that the government finances with taxes and consists of non-refundable payments. In this study, the status of the social state in theory and practice in Turkey was examined through the social welfare that is within the scope of the non-contributory regime of social security. This examination was conducted within the scope of mentality, legislation, institutional structure, practice and supervision; and it was concluded that social state exists in theory (legislation, institutional structure) in Turkey, however, a proper social state in practice (rights-based social welfare, social spending, supervision) cannot be mentioned. In order to reach the conclusion mentioned in the study, an evaluation was made using various studies in the literature and reports and statistics published in the context of the study.

Keywords: Social State, Social Security, Social Assistance

JEL Classification: I30, I31, I38

¹ Bu çalışma, 24-25 Mart 2018’de Tekirdağ’da düzenlenen VII. International Balkan and Near Eastern Social Sciences Congress Series’de sunulan “Türkiye’de Sosyal Devlet Var mı? : Sosyal Yardım Üzerinden Bir Değerlendirme” başlıklı bildirinin kongre kitabında yayınlanmış tam metninin değiştirilmiş ve güncellenmiş halidir.

* Doktora öğrencisi ve YÖK 100/2000 Doktora Programı Yoksulluk Çalışmaları Bursiyeri, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı, sefakaragoz@ogr.iu.edu.tr

1. Giriş

Sosyal devletin görevlerinden olan sosyal güvenlik kapsamında yer alan sosyal yardım, kamu kurum ve kuruluşları tarafından hiçbir karşılık gözetilmeden sunulan ayni ve nakdi yardımlardır. Sosyal devlette diğer sosyal politikalar gibi sosyal yardımda hak temelli bir zihniyetle sunulmalıdır. Bu nedenle sosyal yardım mevzuatı bu zihniyete uygun oluşturulmalıdır. Aynı zamanda sosyal yardımları veren kurumların birlikte hareket etmesi ya da sosyal yardımın tek bir kurum aracılığıyla verilmesi mevcut sorunlar (aynı hizmetlerin farklı kurumlar tarafından verilmesi, sosyal yardım konusunda yetkili olan kurumun başka görevlerinin olması gibi sorunlar) göz önüne alındığında önem arz etmektedir. Kaynakların etkin kullanılabilmesi adına denetim mekanizmaları doğru işletilmeli ve sosyal harcamaların toplumun geneline yayılabilmesine dikkat edilmelidir. Türkiye 1961 Anayasasıyla sosyal devlet ilkesini benimsemiş, 1960'lardan itibaren sosyal yardımlarda öncesine nazaran devletin varlığı daha fazla hissedilmiştir. Fakat sosyal yardım konusunda Türkiye hak temelli bir zihniyeti uygulamaya yansıtamamıştır. Mevzuatın hak temelli zihniyete uygun olup olmadığı tartışmalı olsa da dağınık yapıda olması sosyal yardım veren birden fazla kuruma neden olmakta ve bunun da sistemde sorunlara yol açtığı görülmektedir. Bu nedenle Türkiye'de tam anlamıyla sosyal devletin gerektirdiği yapının olmadığı görülmekle birlikte özellikle sosyal yardım konusunda sosyal devlet zihniyetine uygun hareket edilmediği ifade edilebilir.

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'deki sosyal yardım sisteminin zihniyet, mevzuat, kurumsal yapı, uygulama ve denetim bağlamında mevcut durumunun makro perspektifte ortaya koyulması ve bunun sosyal devlet anlayışına uygun olup olmadığının tartışılmasıdır. Çalışmanın birinci bölümünde sosyal devlet kısaca incelenmiş, ikinci bölümünde Türkiye'de sosyal devletin tarihsel gelişimi ile sosyal politikaların gelişimi birlikte ele alınmış ve son bölümde de Türkiye'de sosyal yardım konusu literatürde yer alan çalışmalar başta olmak üzere konuyla ilgili raporlar ve istatistikler incelenerek sosyal devlete uygunluğu tartışılmıştır.

2. Sosyal Devlet

Çalışmanın bu bölümünde sosyal devletin kavramsal çerçevesi, tarihsel gelişimi, sınıflandırması ve görevleri kısaca incelenecektir.

2.1. Kavramsal Çerçeve

Sosyal devlet tanımı yapmadan önce, literatürde sosyal devlet ve refah devleti kavramlarının birbirlerinin yerine kullanıldığını belirtmek gerekmektedir. Genel olarak literatürde refah devleti kavramının kullanılmasının yanında, bazı araştırmacılara göre refah devleti ile sosyal devlet kavramının aynı anlamlara sahip olmadığını belirtmek de yerinde olacaktır. Bu araştırmacılara göre her refah devleti bir sosyal devletken, her sosyal devlet bir refah devleti değildir. Yani refah devleti sosyal devleti kapsamına alan daha geniş bir kavram olarak ifade edilmektedir (Özdemir, 2007:11-12). Bu çalışmada refah devleti ve sosyal devlet kavramlarının benzer anlamlar içermesinden hareketle iki kavram birbirinin yerine kullanılabilir.

Refah devletinin/sosyal devletin dar anlamı geleneksel bir bakış açısıyla gelir transferleri ve sosyal hizmetleri ifade etmektedir. Geniş anlamı ise devletin ekonominin organizasyonunda ve yönetiminde daha büyük rol oynadığı, işsizlik, ücretler, genel makroekonomik idare gibi konuları içeren bir sistem şeklinde tanımlanmaktadır (Esping-Andersen, 1990:1-2).

Refah devleti araştırmalarında referans gösterilen Asa Briggs'in tanımına göre ise refah devleti/sosyal devlet, piyasada bulunan güçlerin rolünü politikalar ve uygulamalar aracılığıyla azaltmak için bilinçli bir şekilde kullanılan organize güçtür. En az üç yönden etkilidir: Bunlar; ailelere ve bireylere nitelik ve çalışma durumlarına bakılmaksızın minimum gelir garantisi sağlamak, karşılanmadığı takdirde bireysel ve ailevi krizlere neden olan sosyal risklere karşı (işsizlik, hastalık, yaşlılık gibi)

güvencesizliğin kapsamını daraltmak, statü ve sınıf farkı olmaksızın bütün vatandaşlara en iyi standartları sunmaktır (Briggs, 1961:226; Özdemir, 2007:19).

Sosyal devlet, “genel olarak vatandaşlarının sosyal refah seviyelerini iyileştirmeyi, belli bir yaşayış düzeyi sunmak ile sosyal güvenliği ulaşılabılır kılmayı kendisine vazife olarak gören devlet anlayışıdır” (Kurt Topuz, 2009:117). Kısaca sosyal devlet ile, sosyal barışın ve sosyal adaletin tesis edilmesi amacıyla sosyal ve ekonomik hayata aktif olarak müdahale edilmesini haklı ve gerekli gören bir anlayış temsil edilmektedir (Kara, 2009:371).

2.2. Sosyal Devletin Tarihsel Gelişimi

Sosyal devletin gelişimi başlıca dört döneme ayrılabilir. Bunların ilki sanayileşme öncesi dönemdir. İkincisi sanayileşmeyle başlayan ve birinci dünya savaşına kadar olan dönemdir. Üçüncüsü iki dünya savaşı arası dönemdir. Bu dönemde refah devleti 1929 Buhranının yaşanmasıyla evrilmeye başlamış ve dördüncü dönem diyebileceğimiz, refah devletinin altın çağı olarak bilinen ikinci dünya savaşı bitiminden başlayarak 1970’lerdeki petrol krizlerine kadar süren döneme girmiştir. Burada altın çağ olarak bahsedilen dönem takribi 1945-1975 yılları arasını kapsamaktadır. Sosyal devlet asıl anlamını bu dönemde bulmuştur.

Sosyal devletin altın çağını yaşadığı dönemden bahsedilecek olursa, 1960’lı ve 1970’li yılların, sosyal devletin nitelik olarak en somut olduğu yıllar olduğu ifade edilebilir. Bu dönemde refah devletleri başlangıçta hedeflenen amaçlarını aşacak kadar çok gelişmiştir. Altın çağda sosyal politikalar bakımından birçok olumlu gelişme yaşanırken (özellikle OECD ülkelerinde) ulusal sağlık sistemleri bütün topluma ücretsiz sağlık hizmeti sunmaya başlamış, ulusal sosyal yardım; işsizlik ödeneği, engellilere destekler, emeklilik hakları ve ücret dışında çeşitli gelirler vermiştir. Bunların yanında bütün kapitalist ülkeler tam istihdam, sosyal güvenlik ve eşitlik gibi hedefler barındıran politik uygulamalara yönelmişlerdir (Özdemir, 2007:198-199).

Altın çağ boyunca gelişen sosyal devlet hem devlet politikalarını hem de hak ve özgürlükleri olumlu yönde etkilemesiyle bireylerin refahını ciddi oranda artırmıştır. 1970’li yıllardaki petrol krizlerinin etkisiyle, sosyal devletin genişlemesi durmuş ve cömert sosyal devlet uygulamaları azalmaya başlamıştır. Bu azalmada en önemli etken, ekonomik krizden kurtulmak için neoliberal politikalara geçilmesi ve devam eden küreselleşme sürecinin neoliberal düşünce kapsamında şekillenmesidir. Ayrıca, nüfus özelliklerinin değişmesi ve aile yapılarının bozulmasının da ciddi oranda etkilediği sosyal devlet düşüncesindeki değişimin hala devam ettiğini söylemek mümkündür (Akgül, 2016:277).

2.3. Sosyal Devletin/Refah Devletinin Sınıflandırılması

Refah devletinin temelleri onlarca yıl öncesinde atılmış olsa bile, modern refah devletiyle ilgili çağdaş çalışmalar 2. Dünya savaşından sonra yapılmıştır. 1970’li yıllarda ise refah devletinin teorik kısmı oluşmaya başlamıştır. Bu dönemde refah devletinin farklı ülkelerde farklı türlerde ortaya çıktığı ve bu yüzden refah devletinin sınıflandırılması gereği üzerinde durulmuştur. Refah devletinin sınıflandırılması hususunda başvurulabilecek en temel klasik kaynaklar, Gosta Esping-Andersen’in çalışmalarıdır (Özdemir, 2007:124-131). Esping Andersen refah devletlerini ‘Liberal Refah Rejimi, Muhafazakâr Korporatist Refah Rejimi ve Sosyal Demokratik Refah Rejimi’ şeklinde üçe ayırmaktadır. Bu çalışmada Esping Andersen’in üçlü sınıflandırmasının dışında bir de Güney Avrupa Refah Rejimine kısaca değinilecektir.

2.3.1. Liberal Refah Rejimi

Daha çok mütevazı sosyal yardımlar ya da sosyal sigortalardan oluşmaktadır. Uygulamalar genellikle düşük gelirli bireylere, işçi sınıfına ve devletin bakmakla yükümlü olduğu kimselere yöneliktir. Bu modele örnek ülkeler Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Avustralya’dır (Esping-Andersen, 1990:26-

27). Bu modeldeki uygulamalar ihtiyaç sahiplerini belli eden, gizli yürütülmeyen, yoklamalı sosyal yardımlar ve düşük sosyal güvenlik ödemeleridir (Koray, 2005:198).

2.3.2. Muhafazakâr Korporatist Refah Rejimi

Bu refah rejiminde piyasa önceliği reddedilmiş ve devlet yardımlarının önemi vurgulanmıştır. Sınıf ve statü farklılıkları bu modelde yerini korumakta, refah uygulamalarında statü ve sınıf farkı dikkate alınmaktadır. Bu modele örnek gösterilebilecek devletler Avusturya, Fransa, Almanya'dır (Esping-Andersen, 1990:27). Bu modelde refahın merkezi olarak ailenin önceliğine dayanan Hristiyan Demokratik doktrinlerden ciddi oranda etkilenilmiştir (Özdemir, 2007:137).

2.3.3. Sosyal Demokratik Refah Rejimi

Sosyal demokrat refah rejiminin kapsamındaki ülkelerde sosyal reformların arkasındaki esas güç sosyal demokrasidir ve bu modelde halka asgari ihtiyaçlar değil, en yüksek standartlar sunulmaktadır. Sınıf ve statü ayrımı yoktur. Devlet, halkı eşit kabul etmektedir (Esping-Andersen, 1990:27). Bu modelde, koşulları sağlayan bütün vatandaşlara çalışma veya aile durumlarına bakılmaksızın yardım yapılmaktadır. Sistem genel olup herkesi kapsamaktadır ve yardımlar bireylere verilmektedir (Şenkal ve Başar Saripek, 2007:157). Sosyal hakların en çok yaygınlaştığı ve kurumsallaştığı bu modele örnek olabilecek ülkeler İsveç, Norveç, Danimarka ve Finlandiya'dır (Koray, 2005:199).

2.3.4. Güney Avrupa Refah Rejimi

Bu kapsamdaki ülkelerde sosyal devlet bağlamında uygulanan politikalar ve kurumsal yapıda eksiklikler bulunmasına rağmen, Anayasa ve ilgili yasalar göz önüne alındığında modern bir refah devletinde olabilecek kurumsal yapının var olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu kapsamdaki ülkeleri, sosyal devlet olarak nitelendirmekten daha çok vaatler devleti ya da kurumsallaşmış vaatler devleti olarak nitelendirmek yerinde olacaktır (Özdemir, 2007:151). Bu refah modelinin ayırt edici özellikleri genel olarak parçalı bir yapıya sahip olan gelir desteği, özel sektör kısmı daha geniş olan ulusal sağlık sistemi ve tikelci-klientalist yapıya sahip sosyal politikalarıdır (Ferrera, 2015:197-217; Özdemir, 2007:151). Bu modele örnek olabilecek ülkeler İspanya, Portekiz, Yunanistan ve İtalya'dır (Ferrera, 2015:197). Türkiye de bu model kapsamında değerlendirilmektedir (Gough, 2015:231-232; Ersin ve Baş, 2019:199).

2.4. Sosyal Devletin Görevleri ve Sosyal Yardım

Sosyal devletin görevleri, temel olarak sosyal hizmetler ve sosyal politika uygulamalarından oluşmaktadır. Bunlar genel olarak 4 alanda toplanabilir: Sosyal güvenlik, eğitim, sağlık ve gelirin yeniden dağıtımı. Refah devletleri özellikle sosyal güvenlik alanında ileri düzeyde uygulamalara yer vermektedir. Bireylere insan onuruna yaraşır asgari bir yaşam standardı sunarken bireyleri kimseye muhtaç etmemekte ve bireyin özgürlüklerini desteklemektedir (Özdemir, 2007:85-88). Bu çalışma sosyal yardım bağlamında bir içeriğe sahip olduğu için sosyal devletin görevlerinden sosyal güvenlik görevi kapsamında yalnızca sosyal yardım teorik olarak kısaca incelenecektir.

Genel olarak sosyal güvenlik, belli sosyal risklerin ekonomik sonuçlarına, daha açık bir ifadeyle gelir kaybı ve gider artışı doğurabilecek risklere karşı kişilerin korunmasıdır (Korkusuz ve Uğur, 2010:3). Sosyal güvenlik, sosyal politikanın bir aracıdır. Sosyal güvenliğin sosyal sigorta, sosyal yardım ve sosyal hizmet şeklinde üç yöntemi bulunmaktadır. Ancak Türkiye'de yakın zamana kadar genelde sosyal politika ve özelden onun aracı olarak sosyal güvenlikten bahsedildiğinde çalışma hayatı ve buna bağlı olarak sosyal sigorta kastedilmekteydi. Fakat çalışma yaşamı dışında kalan alanda sosyal politikanın sosyal güvenlik aracının sosyal yardım ve sosyal hizmet gibi iki primsiz yöntemi mevcuttur (Önal, 2017:24). Sosyal yardım, sosyal hizmet ve sosyal sigortalar genellikle sosyal güvenlik sistemi içerisinde değerlendirilmektedir (Yenihan, 2018:181).

Sosyal yardım, belirli bir gelir düzeyinin altında kalan ve bundan dolayı da muhtaç olan bireylere, kamu kurumları, hayır kuruluşları veya hayır severler tarafından yapılan mali desteklerdir (Seyyar, 2007:939).

Daha geniş bir tanıma göre de sosyal yardım, hiçbir karşılığa gerek duyulmaksızın ihtiyaç sahiplerine kamu kurumlarının yaptığı ayni ve nakdi yardımlardır. Sosyal yardımlarla, geliri kendisini ve ailesini veya bakmakla sorumlu olduğu kimseleri geçindiremeyen; bazı sebeplerden dolayı hiç geliri olmayanlara asgari bir yaşam düzeyi sağlamak hedeflenir. Sosyal yardımlarla, muhtaç durumdaki kişilerin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin geçiminin sağlanması ve bunların en hızlı şekilde gelir elde edecek duruma getirilerek üretime katılması hedeflenmektedir. Bu şekilde sosyal yardım aracılığıyla kişilerin hayati gereksinimleri karşılanarak varlıkları korunmakta ve gelir elde etme fırsatı sunulmaktadır (Türkoğlu, 2013:280).

Sosyal yardımların temel amacı, muhtaç bireylere, muhtaçlıkları giderilinceye kadar ve sağlanan yardımlar olmadan hayatlarını idame ettirebilecekleri duruma gelinceye kadar gelir güvencesi sunulmasıdır. Sosyal yardımların temelinde insanın insanca yaşaması ve insanın en değerli varlık olduğu düşüncesi vardır. Sosyal yardımlarda bireyin varlığı güvence altına alınmakla birlikte sadece bireylerin korunması değil, ayrıca bireylerin kendilerine yetecek duruma gelmesi de hedeflenmektedir (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010:29). Sosyal yardımların amacı-hedefi genel olarak şu şekilde sıralanabilir:

- Muhtaçlığı azaltma
- Geliri koruma ve ekonomik verimliliği artırma
- Sosyal içermeyi, sosyal bütünleşmeyi sağlama
- Kişileri risklere karşı koruma
- Yeniden bölüşümü sağlama
- Bireylerde davranış değişikliği sağlama (Aca, 2020:23-36).

Sosyal devlet anlayışıyla vatandaşlarına güvence sağlama sorumluluğunu alan devletler, çalışanların yanında çalışmayan ve yoksul bireylerini de korumak zorundadır. Bu nedenle kendisini sosyal devlet olarak konumlandıran tüm ülkelerde mutlak surette bir sosyal yardım sistemi olmalı ve bu sistem güvencesi olmayanları korumalıdır (Onat, 2003:18).

Yoksul kimselerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sosyal yardımlar konusunda önce geleneksel yöntemler uygulanmış, sanayi devriminden sonra devletin bu alandaki yükümlülükleri artmıştır. Bunun yanı sıra devletler sosyal yardım görevini yapabilmek adına birçok kurum kurmuş ve yardımların yoksullara ulaşabilmesi içinde örgütlenmiştir (Zengin, Şahin, ve Özcan, 2012:133-134). Sosyal yardımlar geleneksel sosyal politikanın hâkim olduğu dönemdeki şekliyle yardımseverlik ve hayır olarak değil de “devletin görevi bireyin hakkı” olarak değerlendirilmektedir. Genel olarak kişilerin sosyal güvencesi, çalışanlar bakımından sosyal sigortalarla sağlanırken kapsam dışında kalanlar sosyal yardımlarla risklere karşı korunmaktadır. Çoğu ülke (Türkiye, İsveç, Norveç örnek olarak verilebilir) yoksulların temel gereksinimlerini karşılamak, maddi-manevi ve sosyal yoksunluklarını azaltmak-gidermek üzere yoksullara sosyal yardım yapmaktadır (Atanır, 2016:86).

Sosyal yardım kapsamındaki yardımlar, sağlık yardımları ve ekonomik yardımlar gibi çeşitli kategorilerde verilmektedir. Devlet bu yardımları yaparken, yardımlardan yararlananların sosyal koruma sistemine herhangi bir katkı yapması bir kriter olarak değerlendirilmemektedir. Yani devlet tek taraflı olarak sosyal yardımları sunmakta ve sosyal yardımların finansmanı kamu kaynaklarıyla sağlanmaktadır (Özdemir, 2007:96). Sosyal yardımların türleri genel olarak, aile yardımları, eğitim yardımları, sağlık yardımları, özel amaçlı yardımlar ve yaşlı-engelli yardımları şeklinde sıralanabilir (Karagöl ve İpek, 2019:98-100).

Yoksullukla mücadele politikaları bağlamında sosyal yardımların rolü değerlendirildiğinde, söz konusu yardımların yoksulluğun sonlandırılması için değil de yoksulluğun sonuçlarını hafifletmek

için olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, yoksulların orta ve uzun dönemli politikalarla veya makro politikalarla yoksulluğun ortadan kaldırılmasını bekleyecek zamanları olmamasıdır. Sosyal yardımlarla sağlanan beslenme, barınma, giyinme gibi temel ihtiyaçların kişinin yaşamını sürdürebilmesi adına acil bir şekilde karşılanması gerekmektedir. Bu bakımdan sosyal yardımlar yoksullara kısa vadede sağlanan kurtarıcı bir araçtır. Ayrıca ülkelerde engellilik, yaşlılık gibi nedenlerle uzun zaman veya yaşam boyu sosyal yardıma gereksinim duyan bireylerin olması sosyal yardımların ömür boyu sürebileceği gerçeğini de ortaya koymaktadır (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010:29).

Sosyal yardımların temel ilkeleri şu şekilde sıralanabilir:

- Muhtaçlık
- Muhtaçlık kontrolü
- Yardımların kamu tarafından sunulması
- Yardımların karşılıksız yapılması (Balta, 2019:8-11).

Sosyal yardımların olumlu ve olumsuz yanlarını belirtmek faydalı olacaktır. Buna göre sosyal yardımların olumlu yanları, boşlukları tamamlayıcı olması (sosyal güvenlik sisteminden yararlanamayanlara yönelik olması ve sistemin açıklarını kapatması), tasarruf sağlayıcı olması (yardımların ihtiyaç türüne göre bireysel olarak sağlanması), psiko-sosyal yararları (bireylerin kısa süreli de olsa yoksulluk psikolojisinden kurtulmasını sağlaması) şeklinde sıralanabilir. Sosyal yardımların olumsuz tarafları ise psiko-sosyal zararlar (damgalanma ve küçük düşürülme), insanlarda tembelliğe sebep olma, bağımlılık yaratma ve istismar edilmeye açık olması şeklinde ifade edilebilir (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010:46-48).

3. Türkiye’de Sosyal Devletin Gelişimi

Literatürde Türkiye’de sosyal devletin tarihsel gelişiminin genel olarak 1920-1945, 1945-1980 ve 1980-günümüz olmak üzere üçe ayrıldığı görülmektedir. Bu çalışmada ilk iki ayrım aynı şekilde yer alırken, bunların dışında 1980-2000 ve 2000 sonrası olmak üzere iki ayrım daha yer almaktadır.

İlk ayımdan yola çıkarak 1920-45 yılları arası, yani Cumhuriyetin ilanından birkaç yıl öncesinden başlayarak İkinci Dünya savaşı sonrasına kadar olan kısım incelendiğinde, bu zaman diliminde Türkiye’de 1. Dünya Savaşının yıkıcı etkilerini ortadan kaldırmak için politikalar uygulandığı ve sosyal devlet karakterine dönük büyük atılımların gerçekleşmediği görülmektedir. Yine sosyal devletin uygulamaları denilebilecek sosyal politikalar ekonomi politikalarına göre çok az olsa da yapılmış (Yay, 2014:152) fakat bunlar genellikle çalışma hayatı ile sınırlı kalmıştır (Tokol, 2011:28-30). Cumhuriyetin ilanından sonra çıkarılan ve Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk Anayasası olan 1924 Anayasası, sosyal devlet düşüncesinden uzak bir içeriğe sahiptir. Bu dönemde çalışma hayatı dışında köylü ve çiftçi kesimine yönelik sosyal politika kapsamına giren kanunlar çıkarılmıştır (Yay, 2014:154). Ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti yoksullara ve muhtaçlara devlet imkânlarıyla bakmak üzere harekete geçmiş, 1935 yılında Çocuk Esirgeme Kurumu kurulmuş ve Türk Kızılay Topluluğu üzerinden de bu amaç için faaliyetler yürütülmüştür (Demirci Akyol, 2010:71). Sadece Kızılay’ın savaş yıllarında büyük şehirlerde kurmuş olduğu aşevleri bu konuda önemli bir örnektir (Özbek, 2002:22). Dolayısıyla 1920-45 arası yıllarda Türkiye’de sosyal devletin varlığından bahsetmek zordur. Fakat sosyal devlet olma yolunda girişimlerin olduğu aşikârdır.

1945-1980 yılları arası incelendiğinde, ikinci dünya savaşının ardından birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de demokrasi hareketlerinin başladığı ve çok partili hayata geçildiği görülmektedir. Bu dönemde yine çalışma hayatına dönük politikalar uygulanmakla birlikte, dünyadaki gelişmelere uyumu sağlayan İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, Dünya Sağlık Örgütü Anayasası kabul edilmiştir. Bunlarla birlikte Türkiye’de devlete çalışma hayatı dışında sosyal güvenlik ve sağlık alanında da sorumluluklar yüklenmiştir (Yay, 2014:156). Söz konusu yıllar arasında Türkiye sosyal devlet olma yolunda büyük bir adım atmış ve 1961 Anayasasında ilk defa sosyal devlet ilkesi yer almıştır. 1961

Anayasasının başlangıç bölümünde insan hak ve özgürlüklerine yer verilmiş ve 2. Maddede devletin niteliği “ulusal, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti” olarak belirtilmiştir (Tokol, 2011:32). 1961 Anayasası, sosyal devlet olma işlevini oldukça modern bir anlayışla temel almakla birlikte temel hak ve özgürlükleri devlete karşı bir unsur olmaktan kurtarmış, devlet ve toplum yaşamının vazgeçilmez bir unsuru haline getirmiştir. Bu durumda, temel hak ve özgürlüklere sahip çıkılması, aynı zamanda daha etkin olmasını sağlamak devletin varlık nedeni olmuştur (Turan, 2002:110). 1961 Anayasasına kadar sınırlı kalan sosyal güvenlik, çalışma hayatının düzenlenmesi, ücretsiz eğitim (1961 Anayasasıyla birlikte eğitim-öğretim görevini devletin üstlenmesi veya 1924 Anayasasına göre eğitim konusunda devletin görevlerinin artması ifade edilmektedir) gibi sosyal politika konularında da 1961 Anayasası’yla birlikte önemli gelişmeler sağlanmıştır (Şişman, 2017:12). Ayrıca, 1961 Anayasasında, sosyal yardım konusu yer bulmuş fakat devlet bu konuda uygulamalar yerine kanuni düzenlemeler ile yetinmiştir (Yay, 2014:157).

1980-2000 yılları arasını kapsayan dönemin hemen başında Türkiye’de gerçekleşen askeri darbenin etkisiyle bu dönem genel olarak sosyal devletten çok otoriter bir devlet anlayışıyla nitelendirilebilir. Ayrıca bu dönemde, dünyadaki neo-liberal iktisat politikalarının etkisiyle Türkiye’de de bu yeni akıma göre politikalar tasarlanmıştır. Bu dönemde “ekonomide serbestleşme, özelleştirme, yerelleştirme, demokratikleşme” gibi yenilikler ile devletin gücü, görev ve işlevleri azalmıştır ve bu dönemde Türkiye dünyadaki bu gelişmelere uygun hareket etmiştir (Yay, 2014:158). Türkiye’de 24 Ocak kararları ile ekonomi politikasında ciddi bir değişikliğe gidilirken, 12 Eylül 1980 darbesiyle de siyasal ve sosyal alanda otoriter bir rejim hakim olmaya başlamıştır (Yay, 2014:157). Türkiye’de 1980 sonrasında sosyal devlet uygulamalarına yönelik en önemli değişim, devletin sosyal yardımları artırması ve bunun maliyetini de mümkün olduğu kadar topluma mâl etme gayreti içinde olmasıdır. Bu çerçevede o dönemde Başbakanlığa bağlı olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu bağlamındaki harcamalar dikkat çekmektedir. Yine bu dönemde yerel yönetimlerin yoksullara yönelik yardım faaliyetleri de benzerlik göstermektedir (Özbek, 2002:24).

Sosyal devlet düşüncesinin temelleri arasında kabul edilen eğitim hakkı Türkiye’de Anayasal bir vatandaşlık hakkı olarak ücretsiz sunulmasına karşın bu dönemde piyasanın etkisi artmış, okullarda katkı payı ödenmesi gündeme gelmiş, özel ve vakıf eğitim kurumlarının sayısı hızlı bir artış göstermiştir. Bunun yanında sağlık hizmetleri, sigorta kapsamında çalışanları ve ailelerini kapsayacak şekilde düzenlenmiş, yine sosyal hak kapsamında olan barınma hakkı (konut) alanına devlet doğrudan girmemiştir (Gül ve Sallan Gül, 2007:18). Bu dönemde Türkiye’de yeni bir anayasa (1982 Anayasası) yapılmış ve bu Anayasada insan hakları, devletin varlığına temel teşkil etmeyen, devlete yabancı bir unsur olarak görülmeye başlanmıştır. Haklar ve özgürlükler güvence altına alınmaktan çok, bunların sınırlandırılmasına olanak sağlamak amacı ön planda olmuştur (Turan, 2002:113-114). 1980’li yılların bu anlayışı 1990’lı yıllarda da devam etmiş devletin zamanla sosyal politikalara karşı yaklaşımının değiştiği görülmüştür. Bu dönemde ve özellikle 2000’lerde Türkiye’de sosyal devlet karakteri toplumun tamamına yönelik sosyal politikalar yerine daha çok sosyal yardımlarla gündeme gelmiştir. Ancak bu yardımlarında yetersiz olduğunu ifade etmek gerekmektedir (Yay, 2014:158). Kısaca bu dönemde sosyal devletin tam anlamıyla karşılık bulmadığı bir dönem olduğunu söylemek mümkündür.

Türkiye’de 2000 sonrası dönem çalışma bağlamında incelendiğinde sosyal devlet ya da sosyal politikayla yakından ilişkili olan 2001 krizinden dolayı toplumsal sorunların ortaya çıktığı görülmektedir. Buna rağmen bu dönemde Türkiye’de daha önce hiç söz edilmeyen ya da söz edilse de uygulamaya geçirilecek irade gösterilemeyen sosyal devlet uygulamalarından bahsetmek mümkündür. Dünyada 1980’lerden sonra benimsenmeye başlanan neo-liberal anlayış devam etmiş, Türkiye’de önceki dönemlerde olduğu gibi hâkim yaklaşımdan etkilenmiştir. Bu anlayış kapsamında devletin küçültülmesi gereğinden hareketle özelleştirmeler hızlanmıştır (Yay, 2014:159). Sosyal yardım kapsamında kullanılmak üzere Dünya Bankasından 500 milyon dolar kredi alınmış ve bu para

yoksulluğu ortadan kaldırmaktan ziyade yoksulluğu azaltma ya da hafifletme için kullanıldığı yönünde eleştirilmiştir. Yine bu dönemde 2005 yılında Engelliler Kanunu düzenlenmiştir. 2004 yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığı'nın ücretsiz kitap dağıtmaya başlaması, yükseköğretimde harç ücretlerinin kaldırılması, engellilere ve yaşlılara bakım parası ödenmesine imkân sağlanması ve en önemlisi Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının(ASPB) kurulması bu dönemin öne çıkan sosyal devlet uygulamalarından bazılarıdır (Şişman, 2017:17-19). Türkiye kronikleşen sosyal meselelerin çözümüne yönelik geçmişte sürekli, etkin ve geniş kapsamlı sosyal politikalar üretmediği için 1980 sonrası etkisini artıran ve tüm dünyayı önemli ölçüde etkileyen gelişmelerden (küreselleşme başta olmak üzere) de olumsuz etkilenmiş ve etkilenmeye de devam etmektedir. Hali hazırda kamu tarafından uygulanan sosyal politikalar, ekonomik kaynakların kısıtlı olması ve verimli kullanılmamasından dolayı yetersiz kalmakla birlikte, sosyal politikaların yapılmasında uluslararası kuruluşların gücü gün geçtikçe artmakta ve sosyal tarafların sosyal politikaların oluşumuna katkısı azalmaktadır (Tokol, 2011:36). Literatürde bu dönem için iki farklı görüş vardır. Bunlardan birincisi, bu dönemde devletin sosyal devletten uzaklaşmış olması, ikincisi ise her ne kadar birinci fikre sıcak bakılsa da aslında bu dönemde sosyal devletin önceki dönemlere göre daha fazla kendini hissettirdiği yönündedir. Bu dönemde sosyal politikanın finansmanı açısından objektif koşullar oluşmuş, ancak "modern anlamda hak temelli, kurumsal, düzenli standart uygulamaların" yani kurumsallaşmış sosyal devletin oluşturulması doğrultusunda bir siyasi irade gösterilememiştir (Şişman, 2017:19).

4. Türkiye’de Sosyal Devletin Sosyal Yardım Bağlamında Değerlendirilmesi

Bu başlık altında öncelikle Türkiye’de sosyal yardımların genel görünümüne yer verilecek olup ardından Türkiye’de sosyal yardım; zihniyet, mevzuat, kurumsal yapı, uygulama ve denetim kapsamında incelenecek ve bu kapsamda sosyal yardımların sosyal devlete uygunluğu tartışılacaktır.

4.1. Türkiye’de Sosyal Yardımların Genel Görünümü

1980 sonrasında Türkiye’de kırdan kente göçün artması, aile yapısının değişmesi ve ilerleyen yıllarda da gecekonduların artması o zamana kadar yoksullukla ve diğer sosyal meselelerle mücadelede büyük bir yeri olan geleneksel yöntemlerin yavaş yavaş yok olmasına neden olmuştur. İş piyasalarının esnekleşmesi, kısa dönemli, yarı zamanlı, kayıt dışı ve ücretlerin düşük olduğu işlerin yaygınlaşmasıyla birlikte yoksulların sosyal risklere karşı daha savunmasız olduğu ve çalışan yoksulların oluşmaya başladığı bir zamanda sosyal yardım, sosyal politikanın önemli bir ögesi haline gelmiştir (Dodurka, 2014:16).

Türkiye’de sosyal yardımlar zorunlu katılım şartı olmaksızın ve genellikle herhangi bir edim yükümlülüğü olmadan, finansmanının genel kamu bütçesi veya özel tahsisli vergiler ya da fonlarla sağlandığı aynı ve nakdi yardımlardır. Sosyal yardımlardan faydalanma kriteri olarak asgari geçim olanaklarından yoksunluk temelinde belirlenen muhtaçlık değerlendirmelerinin temel alındığını ve işsizlik gibi sosyal kayıplara neden olan meselelerin de sosyal koruma politikaları kapsamında değerlendirildiğini söylemek mümkündür. Türkiye’nin sosyal yardım sistemine genel olarak bakıldığında yoksullara yönelik yardımların daha fazla olduğu ve sistemin başvuru esasına göre işlediği görülmektedir (Atanır, 2016:87).

Türkiye’de sosyal yardımlar genel olarak merkezi yönetim tarafından yapılırken, ayrıca yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları tarafından da yapılmaktadır. Genel olarak merkezi ve yerel yönetimlerin yetişemediği noktalarda (sağlık, eğitim, sosyal hizmetler gibi) sivil toplum kuruluşlarının yardım ve dayanışma ekseninde yardım yaptıkları görülmektedir (Zengin vd., 2012:141). Ayrıca özel sektör ve enformel sektörde (aile, komşu, akraba, hemşehri örgütleri) Türkiye’de sosyal yardım konusunda aktiftir (Kesgin, 2014:112).

Türkiye’deki sosyal yardım sistemi koruma karakteri olan ve tazminat karakteri olan sosyal yardımlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Koruma karakterli sosyal yardımlar bütün muhtaçlara verilmesinin yanında muhtaç yaşlı, malul ve sakatlara yapılan sosyal yardımlar şeklinde de ifade edilebilir.

Tazminat karakterli sosyal yardımları ise, kamu hizmetindeyken zarara uğrayan bireylere verilen parasal yardımlar olarak ifade etmek mümkündür (Atanır, 2016:88-89).

Tablo 1: 2018 Yılında Rakamlarla Türkiye’de Sosyal Yardım

Tür	2018
Toplam Sosyal Yardım Harcaması Tutarı	43 Milyar
Sosyal Yardımların GSYİH İçindeki Payı	1,15%
SYDTF Kaynaklarıyla Yapılan Yardımlara Aktarılan Tutar	5.957.458.367 TL
Kişi başı günlük harcaması, cari satınalma gücü paritesine (SGP) göre 2,15 doların altında kalan fert oranı (2015)	0,06%
Kişi başı günlük harcaması, cari SGP’ye göre 4,30 doların altında kalan fert oranı	1,58%
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Sayısı (SYDV)	1.002
SYDV Personel Sayısı	8.882
SYDV Sosyal Yardım ve İnceleme Görevlisi Sayısı	3.855
Nakdi Yardımların Toplam Yardımlar İçindeki Yüzdesi	86%
Düzenli Yardımlara Aktarılan Kaynağın Tüm Yardımlara Oranı	86%
Kadın Sosyal Yardım Hak sahiplerinin Tüm Sosyal Yardım Hak Sahiplerine Oranı	62%

Kaynak: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019:138-139

Tablo 1’e göre Türkiye’de 2018 yılında toplam 43 Milyar TL sosyal yardım harcaması yapılmıştır. 43 Milyar TL’nin %86’sı nakdi yardım olarak verilmiş, kaynakların toplamı içerisinde düzenli yardımlar da %86 olarak gerçekleşmiştir. Tüm sosyal yardım hak sahipleri arasında kadınların oranı ise %62’yle oldukça yüksek seyretmiştir.

Türkiye’de Tablo 2’den de görüleceği üzere Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) tarafından verilen 6 farklı yardım türünde toplam 42 yardım kalemi mevcuttur. Bakanlığın 2018 yılı raporunda bu yardım kalemlerinin 2002 yılında 4 olduğu belirtilmiştir (AÇSHB, 2019:139).

Tablo 2: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Tarafından Yapılan Sosyal Yardımların Türleri ve Sosyal Yardım Kalemlerine Göre 2018 Yılında Yapılan Yardımlar

Yardım Türleri	Yardım Kalemleri	Yararlanan Sayısı	Miktar
AİLE YARDIMLARI	Gıda Yardımları ²	-	263,02 Milyon TL
	Barınma Yardımları ³	23.105 hane	83,66 Milyon TL
	Sosyal Konut Projesi	-	647 Adet
	Yakacak Yardımları ⁴	2.065.454 Hane 2.637.354 ton	29.217.640 TL
	Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yardım	268.907	737,2 Milyon TL
	Muhtaç Asker Ailelerine Yardım	101.104	178,2 Milyon TL
	Öksüz ve Yetim Yardımı	60.311	58,4 Milyon TL
	Muhtaç Asker Çocuğu Yardımı	14.722	8,9 Milyon TL
	Çoklu Doğum Yardımı	-	-
	Doğum Yardımı*	1.146.148 anne 1.190.053 çocuk	506,4 Milyon TL
EĞİTİM YARDIMLARI ⁵	Eğitim Materyali Yardımları	58.946	11,86 Milyon TL
	Şartlı Eğitim Yardımları	2.517.680	643,10 Milyon TL
	Öğle Yemeği Yardımı	-	805 Milyon TL
	Ücretsiz Ders Kitabı	-	350 Milyon TL
	Öğrenci Taşıma Barınma ve İaşe Yardımı	1939 Hane	1.119.133 TL

² Periyodik paylardan kullanılan kaynak hesaba katıldığında 2018 yılında 768.033 hane için 350,78 Milyon TL yardım yapılmıştır(AÇSHB, 2019:140).

³ Bu kalemdaki tutara SYDV’lerin barınma yardımları periyodik paylarından aktarılan kaynaklarda dahildir(AÇSHB, 2019:141).

⁴ Yakacakların ulaştırılması hususunda yapılan nakliye giderleri de dahildir(AÇSHB, 2019:141).

⁵ Bu yardım türü kapsamında diğer eğitim yardımları adı altında 2018 yılında SYDTF’den 1.265.928 TL kaynak aktarılmıştır(AÇSHB, 2019:146).

	Engelli Öğrencilerin Ücretsiz Taşınması	104.570	368,75 Milyon TL
	Yurt Yapımı	-	5 Adet
SAĞLIK YARDIMLARI	Şartlı Sağlık Yardımları	1.225.402 (çocuk)	382,23 Milyon TL
		100.570 (gebe)	16,23 Milyon TL
	Engelli İhtiyaç Yardımları	-	-
	Sağlık Yardımları	-	-
	Kronik Hastalara Nakdi Yardım	2.576	19.914.302 TL
	Kronik Hastalara Elektrik Desteği	-	-
	Genel Sağlık Sigortası Katılım Payı Ödemeleri* 6	-	31.777.502 TL
	GSS Gelir Tespiti ve Prim Desteği*	907.623 Aile	3.361.763 Kişi
	-	9.120.789.578,42	
ÖZEL AMAÇLI YARDIMLAR	Aşevleri	34.729	33,28 Milyon TL
	Afet ve Acil Durum Yardımları	-	11.082,08 TL
	Terör Zararı Yardımı	-	62 Milyon TL
	Şehit Yakını ve Gazilere Yardım		
	Yabancılara Yönelik Yardımlar	Buna bak	
	Yabancılara Yönelik Sosyal Uyum Yardımı**	261.3030 hak sahibi 1.519.591 fayda sahibi	2.177 Milyon TL
	Yabancılara Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı**	173.073 hak sahibi 323.418 fayda sahibi	175 Milyon TL
YAŞLI ve ENGELLİ YARDIMLARI	Yaşlılık Yardımı*	790.590	2.900.132.244,19 TL
	Engelli Yardımı*	629.551	3.022.881.205,2 TL
	Engelli Yakını Yardımı*	93.003	345.555.525,44 TL
	Silikozis Yardımı ile Devreden Silikozis Yardımı*	168	1.771.611,25 TL
	Evde Bakım Yardımı*	513.276	6.675.740.565 TL
PROJE DESTEKLERİ ve İSTİHDAM YARDIMLARI	Gelir Getirici Proje Destekleri	Sisteme Girilen Sayı	1
		Kabul Edilen Sayı	0
	Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi	-	-
	İstihdam Eğitimi Projeleri	-	-
	Sosyal Hizmet Projeleri (ADEM, SODAM, Yaşlı Bakım vb.)	Sisteme Girilen Sayı	783
		Kabul Edilen Sayı	704
	İşe Yönlendirme Yardımı	-	-
İşe Başlama Yardımı	-	-	

*Genel Bütçe Tarafından Karşılanan Yardımlar

**Avrupa Birliği Tarafından Finanse Edilen Yardımlar

Not: Diğer Yardımlar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan Karşılanan Yardımlardır.

Kaynak: AÇSHB 2018 Yılı Faaliyet raporundan derlenmiştir.

Tablo 2'deki yardım türlerine harcanan kaynakların parasal miktarı göz önüne alındığında en fazla harcamanın sırasıyla sağlık yardımları ile yaşlı ve engelli yardımlarına yapıldığı görülmektedir.

Yapılan bu yardımlardan 2018 yılında Türkiye'de 3.494.932 hane yararlanmıştır. 5.588.969 hane düzenli yardımdan yararlanırken 2.383.492 hane süreli yardım almış, her iki yardımdan faydalanan hane sayısı ise 1.477.529 olarak gerçekleşmiştir (AÇSHB, 2019:139).

Sosyal güvenlik sistemlerinde gelirin yeniden dağılımı ve yoksullukla mücadelede sosyal yardımlar ayrı bir öneme sahiptir. İşsizliğin ve gelir dağılımının adil olmadığı ülkelerde sosyal yardım genel

⁶ Bu kalem kapsamında tedavi destek yardımları adı altında 2018 yılında 2.403.391 TL kaynak aktarılmıştır(AÇSHB, 2019:146).

olarak etkin kullanılmamakta ve suiistimallere neden olmaktadır. Türkiye’deki sosyal yardımlar da benzer özellikler göstermektedir. Türkiye açısından bunun en önemli sebebi kayıt dışılığın yüksekliği, işsizlik, sosyal yardım politikalarındaki dağınıklık ve koordinasyonsuzluktur (Bulut, 2011:57).

Türkiye’de sosyal yardım sisteminin sorunları genel olarak şu şekilde ifade edilmiştir:

1. Kurumsal sorunlar
 - a. Bürokratik sorunlar
 - b. Dağınık yapılanma sorunu
 - c. Faydalanma sorunu
2. Finansal sorunlar
 - a. Ekonomik sistemden kaynaklanan sorunlar
 - b. Kaynakların etkin kullanılma sorunu
3. Sosyolojik açıdan sorunlar
 - a. Güncellik sorunu
 - b. Siyasal etki sorunu (Çetinkaya, 2012:196).

4.2. Türkiye’de Sosyal Yardımların Değerlendirilmesi

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de sosyal yardımlar; zihniyet, mevzuat, kurumsal yapı, uygulama ve denetim kapsamında değerlendirilecek olup sosyal devlete uygunluğu tartışılacaktır.

4.2.1. Sosyal Yardım Zihniyeti

Sosyal devlet çalışmanın önceki bölümlerinde sayılan görevlerini yerine getirirken, bunları sadece vatandaşa bir hak olduğu için sunmak zorunda olup, bir lütuf olarak görmemelidir. Burada irdelenmesi gereken ilk konu “yükümlülük” ve “sosyal hak” tır.

Hak, pozitif hukuk tarafından tanınmış olsa da olmasa da belli bir tarihsel süreçte insanların sahip olmaları gereken bütün özgürlüklerdir. Sosyal devlet anlayışında yer alan sosyal hak, insanın en temel hakkı olan yaşamını devam ettirmesinin koşullarını sağlayan, barınmayı, gıdayı, güvenliği temin eden ve kişinin haysiyetini güvence altına alarak yaşamını sürdürmesini sağlayan temel insan haklarından oluşmaktadır (Kara, 2009:371). Sosyal haklar, temel hak ve özgürlüklerin yerini almak amacıyla değil, onları tamamlamak ve birlikte olumlu bir sentez oluşturmak için vardır. Temel haklar alanında, daha ziyade hak ve özgürlüklere zarar vermemekle yükümlü olan devlet, sosyal haklar söz konusu olduğunda somutlaştırma ile yükümlüdür (Turan, 2002:104). Günümüzde, vatandaşların haklarını koruyabilmeleri ve kullanabilmelerine yönelik yükümlülükleri üstlenmesi gereken kurum sosyal devlettir (Dural ve Con, 2011:484).

Sosyal haklar ve kişisel haklar aynı kaynaktan beslenmektedir. Her iki hak insanın özüne bağlıyken farkları şudur: Kişisel hak ve özgürlükler iktidara karşı veya devlete karşı korunmasına ve varlıkları da iktidarın kişilere etmemesine bağlıyken, sosyal hakların sunulması ve güvence altına alınması için devletin ya da iktidarın müdahalesi gerekmektedir. Dolayısıyla sosyal haklar konusunda, toplumun bir parçası olan birey devletin ya da iktidarın hizmet sunmasını bir hak olarak görmektedir (Turan, 2002:105). Hak kavramının özüne bakıldığında, devlet-vatandaş ilişkisi kapsamında ortaya çıkmakta olduğu ve yöneticilerin yetki ve sorumluluklarını gündeme getirdiği görülmektedir. Hakların uygulanabilir olması için, kişilerin veya kuruluşların hayırsever olmalarının ötesinde yasal dayanaklara ihtiyaç vardır (Gül ve Sallan Gül, 2007:3). Ekonomik durumlarına bakılmaksızın devletler, bütün toplumun asgari geçim ve yaşam haklarına saygılı olunmasını garanti altına almak zorundadır. Devletin, sosyal ve ekonomik haklara saygılı olma, onları koruma ve teşvik etme sorumlulukları vardır. Bu da devletin sosyal hakları sadece yasalarla düzenlemesini değil, koruması ve uygulaması gerektiğini göstermektedir (Şenkal ve Doğan, 2012:75).

Bir devlet kendini sosyal devlet olarak tanımladığında başta çalışma, adil ücret, sosyal güvenlik, konut, sağlık, eğitim hakları gibi bazı hakları bütün vatandaşlarına sağlayarak, halkının asgari ihtiyaçlara ulaşmasına yönelik engelleri kaldırmak mecburiyetindedir (Dural ve Con, 2011:485). Sosyal hakların esası, temel haklardan yararlanmalarına imkân veren maddi koşulların bütün vatandaşlara sağlanmasıdır (Turan, 2002:105). Sosyal hakları, diğer insan haklarından ayrı olarak düşündüğümüzde bu hakların, korunması öncelik arz eden sınıf, topluluk veya kesimlerin hakları olduğu belirtilmelidir. Sosyal haklar, bireye değil topluluklara dayanır. Bu nedenle işçilere farklı, kadınlara farklı politikalar gerektirmektedir (Dural ve Con, 2011:484).

Sosyal devlet, hedeflerine ulaşmak için bazı araçlara ihtiyaç duymaktadır. Sosyal sorunları inceleyip bunlara çözüm arayan bu araçlar sosyal politiklardır. Sosyal politika, büyük ölçüde devlete ait bir politika olmasının yanında gelişimini insan hakları ve demokrasinin gelişimine borçludur (Özdemir, 2008:90). Sosyal haklar bir bütün şeklinde vatandaşlık hakları kapsamında değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme yapılırken de sosyal hakların sosyal politikalarla sağlanması gerekliliği önemle vurgulanmalıdır (Şenkal ve Doğan, 2012:63). Buradan hareketle, sosyal hakların vatandaşın hakkı olması ve hak temelli sosyal politikalarında devletin yükümlülüğü olması gerektiğini söylemek mümkündür.

Sosyal politikanın aktörleri arasında devlet, yerel yönetimler, aile, piyasa ve sivil toplum bulunmaktadır. Bunlar arasında asli ve değişmez olan aktör devlettir. Yani devletin olmadığı bir sosyal politika düşünmek imkânsızdır. Devletin bu değişmezliği içinde diğer aktörlerin görevi ise onu tamamlamaktır (Sarıpek, 2017:81). Dolayısıyla sosyal yardım sisteminde de devlet-merkezi yönetim asli unsur olarak yer almalıdır.

Hak temelli sosyal politika, doğrudan toplum olmanın yanında geniş bir dayanışma içinde yaşamak düşüncesinden hareket ederek ve devletin rolünü ikame edilemeyecek şekilde belirleyerek, bireylerin başka hiçbir kurum, kuruluş veya bireye muhtaç olmadan sosyoekonomik güvence altında yaşamasına imkân vermektedir. Burada bahsedilen sosyal korunma hakkı (sosyoekonomik güvence), devletin yaptığı ve çoğu zamanda asli uygulayıcısı olduğu yasal kurallar kapsamında korunmakta ve sadece o toplumda bir üye olmanın haricinde herhangi bir ön şarta gerek duymamaktadır (Sarıpek, 2017:95). Sonuç olarak; bireyin bir ülkenin vatandaşı olması, aynı anda hak merkezli olarak devletin görevlerinin doğmasına sebep olmaktadır. Bunun yanında benzer şekilde bireyinde vatandaş olması karşılığında hak ve sorumlulukları oluşmaktadır (Çetin, 2017:179). Dolayısıyla sosyal devletin temel zihniyetinin müdahale edici olmasından hareketle ihtiyacı olan vatandaşın ihtiyacının karşılanmasının sosyal hak olması ve bu ihtiyacı karşılanmanın da devletin görevlerinden biri olması sosyal devletin temel zihniyet merkezi olmalıdır (Taşçı, 2017:29). Türkiye’de sunulan sosyal hizmet ve yardımların uygulamalarına bakıldığında; büyük bir oranının talep odaklı olduğu ve bireylerin başvurusu üzerine işlemeye başladığı görülmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere Türkiye’de hak temelli bir sosyal hizmet ve yardım arzı söz konusu değildir (Çetin, 2017:179).

Ayrıca, Türkiye’de sosyal yardımın anayasal, yasal ve idari boyutuyla devletin görevi olarak düzenlendiği görülmektedir. Devlet, bir taraftan sosyal yardımı birçok farklı faaliyet içinde gerçekleştirirken, diğer taraftan SYDV’ler gibi yalnızca sosyal yardım amacına yönelik kurumlarda oluşturmuştur. Bunun temel sebebi, sosyal yardımların bütçe imkânları doğrultusunda gerçekleştirileceğidir. Bu da devletin imkânları bağlamında sosyal yardımların belirleneceğini göstermektedir (Kesgin, 2014:156). Buradan hareketle Türkiye’de sosyal yardımların aslında sosyal devlet zihniyetine tam anlamıyla uymadığını söylemek ve gerektiğinde sosyal yardım kaynaklarında kesintiye gidilebileceğini ifade etmek mümkündür.

Hak temelli bir sosyal yardım zihniyeti, bireyin kendi kararlarını verebilmesi ve özerk bir hayat sürebilmesi açısından da önemlidir. Vatandaş ve hak temelli bir gelir desteği sağlanmadığında birey, aileye, yakın akrabaya, komşuya ve sivil topluma bağlı olacak ve özerk olamayıp kendisine yardım eden bu yapılara minnet duyacaktır (Kesgin, 2014:212). Bu bağlamda Türkiye’deki durum

değerlendirildiğinde, yukarıda da bahsedildiği üzere sosyal yardım alanında hem STK'ların hem de akraba, komşu gibi enformel sektörün varlığı düşünüldüğünde sosyal devlet zihniyetinden uzak bir yapı olduğunu söylemek mümkündür.

4.2.2. Sosyal Yardım Mevzuatı

Türkiye'de sosyal yardım konusunda çerçeve bir kanun yoktur. Sosyal yardımlar, yardımı sağlayan kurumların bağlı olduğu kanunlarda yer almakta ve yardımın hangi şartlarla verileceğinin detayları ise genelde yönetmelikler aracılığıyla ortaya konulmaktadır (Etcı, 2012:33).

Sosyal yardım mevzuatının genel dayanakları ise 1982 Anayasasının 2, 60 ve 61. maddelerinde yer almaktadır. 1982 Anayasasının 2. maddesinde yer alan sosyal hukuk devleti olma ilkesi içerisinde sosyal devletin şartlarından biri olan devletin sosyal politika yapma, buna bağlı olarak da sosyal yardım sağlama görevi mevcuttur. Yine 60. maddede herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. 61. maddede ise, devletin *“harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malûl ve gazileri, sakatları, yaşlıları, korunmaya muhtaç çocukları korumak ve topluma kazandırmakla”* sorumlu olduğu belirtilmiş ve bu amaçla devletin gerekli kurum ve kuruluşları kuracağı ve kurduracağı ifade edilmiştir (Eryıldız, 2015:77). Bu hüküm göz önüne alındığında Türk sosyal güvenlik sisteminin anlayışı ve kapsamı şekillenmektedir. Buradan hareketle sosyal güvenlik hakkının kesinlikle belirli meslek kuruluşları ile sınırlandırılmayacağını söylemek mümkündür. Dolayısıyla sosyal yardım anlayışımızın temelini Anayasanın 60. maddesine dayandığı tekrar vurgulamak gerekmektedir (Bulut, 2011:62)

Türkiye'de bir bölümü sosyal yardımlara yönelik özel kanunlar ve hükümlerden bir bölümü de çeşitli kanunlar içerisinde yer alan özel hükümlerle taahhüt edilen yardımlardan oluşan çok sayıda kanun ve ikincil mevzuat yer almaktadır (Kesgin, 2014:223). Türkiye'de sosyal yardım kapsamında yer alan mevzuat aşağıda genel çerçevesiyle özetlenmiştir:

- 11.08.1941 tarihli 4109 sayılı Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım Hakkında Kanun
- 15.05.1959 tarihli ve 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun
- 16.12.1960 tarihli ve 168 sayılı Yabancı Memleketlerde Türk Asıllı ve Yabancı Uyruklu Öğretmenlere Sosyal Yardım Yapılması Hakkında Kanun
- 24.02.1968 tarihli ve 1005 sayılı İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkında Kanun
- 01.07.1976 tarihli ve 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun
- 03.11.1980 tarihli ve 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun
- 17.06.1982 tarihli ve 2684 sayılı İlköğretim ve Ortaöğretimde Parasız Yatılı veya Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Kanun
- 24.05.1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu
- 28.02.1985 tarihli ve 3160 sayılı Emniyet Teşkilatı Uçuş ve Dalış Hizmetleri Tazminat Kanunu
- 28.05.1986 tarihli ve 3292 sayılı Vatani Hizmet Tertibi Aylıklarının Bağlanması Hakkında Kanun
- 29.05.1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Kanunu

- 15.06.1989 tarihli ve 3580 sayılı Öğretmen ve Eğitim Uzmanı Yetiştiren Yükseköğretim Kurumlarında Parasız Yatılı veya Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Kanun
- 12.04.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu
- 18.06.1992 tarihli 3816 sayılı Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun
- 20.06.1997 tarihli ve 2090 sayılı Tabii Afetlerden Zarar Gören Çiftçilere Yapılacak Yardımlar Hakkında Kanun
- 03.03.2004 tarihli ve 5102 sayılı Yüksek Öğrenim Öğrencilerine Burs Kredi Verilmesine İlişkin Kanun
- 24.06.2008 tarihli ve 5774 sayılı Başarılı Sporculara Aylık Bağlanması ile Devlet Sporcusu Unvanı Verilmesi Hakkında Kanun
- 22.07.2016 tarihli ve 667 sayılı Sivil Demokrasi Şehit ve Gazilerine Yönelik Aylık Bağlanmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (Yuvalı, 2017:143-218).

Türk sosyal yardım sistemi bağlamında temel sorunların başında konuya ilişkin mevzuatın dağınıklığı ve farklılıkları gelmektedir. Bu dağınıklık nedeniyle, sosyal yardım sağlayan birçok kurum ve kuruluş ortaya çıkmakta, bu da birtakım yardımların tekrarlanmasına neden olmaktadır. Yine ihtiyaç sahiplerinin de yardımlardan yararlanamaması sorunu ortaya çıkmaktadır. Sosyal yardım mevzuatında öngörülen farklı ölçüt ve şartlardan dolayı uygulama birliği de sağlanamamıştır. Bu mevzuat dağınıklığının giderilmesi, 2005 yılında Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ile hayata geçirilmeye başlanan Sosyal Güvenlik Reformunun önemli bir dayanağını oluşturmaktadır. Ancak bu reform kapsamında primsiz rejim bakımından üç ayrı kanun tasarısı taslağı hazırlanmasına rağmen söz konusu taslak kanunlaşmamıştır. Bu nedenle sosyal yardım mevzuatındaki dağınıklık hala giderilememiştir (Yuvalı, 2017:). Türkiye’de sosyal yardım mevzuatının çoklu bir yapıda olması (kanun, yönetmelik, genelge vb.), sosyal yardımlara ilişkin bir mevzuat yokluğundan ziyade parçalı ve dağınık olması nedeniyle gereğinden fazla mevzuat olduğunu göstermektedir (Kutlu, 2018:110).

Sosyal yardım mevzuatı hak temelli bir zihniyete göre düzenlenmelidir. Bu bağlamda Türkiye’de sosyal yardımların, uluslararası sözleşmeler, Anayasa, mevzuat ve Anayasa Mahkemesi kararları gereğince, bir hak olarak (hak yaratıcı) düzenlendiğini söylemek mümkündür. Bunun yanında bütün yardım programlarını bünyesinde toplayan bir yasanın olmaması sebebiyle, hak yaratımının eksik düzenlendiğini ve bu eksiklerle uygulamaya geçtiğini belirtmek gerekmektedir (Kutlu, 2018:122). Sonuç olarak, Türkiye’de teoride sosyal devlete uygun bir sosyal yardım mevzuatı olduğu ifade edilebilse de dağınık yapının olması ve olması gereken sosyal devlet zihniyetinin benimsenememiş olması nedeniyle uygulamada sosyal devletten uzak bir yapının olduğunu söylemek mümkündür.

4.2.3. Sosyal Yardımın Kurumsal Yapısı

Sosyal yardımların istenen amaca ulaşabilmesi için, yardım yapan kurum ve kuruluşların merkezde tek bir örgütlenme çerçevesinde hareket ederek birbirini tamamlamaları ve sosyal yardım uygulamalarının bu merkezde toplanması gerekmektedir. Bu merkezi örgütlenme, kural koyan, düzenleme yapan, sosyal yardım standartlarını belirleyen, rehberlik eden ve denetleyen, uluslararası ilişkileri yürüten, sosyal yardımlar için ayrılmış kaynağı dağıtan bir yapıda olmalıdır (Yuvalı, 2017:238).

Türkiye’de yukarıda da bahsedildiği üzere sosyal yardımların sağlanmasında çok sayıda düzenleme ve mevzuat bulunmaktadır. Bu nedenle, yardımı sağlayacak yeni kurumlar gündeme gelmekte ve sosyal yardım konusunda gerekenden daha çok kurum ve kuruluş aynı anda faaliyet göstermektedir

(Güneş, 2012:169). Bu bağlamda Türkiye’de sosyal yardım sunan kurumları genel olarak şu şekilde sıralamak mümkündür⁷:

- AÇSHB
- Sağlık Bakanlığı
- Milli Eğitim Bakanlığı
- Adalet Bakanlığı
- Milli Savunma Bakanlığı
- Gençlik ve Spor Bakanlığı
- Kültür ve Turizm Bakanlığı
- Belediyeler
- Sivil toplum kuruluşları ve dernekler ile vakıfların faaliyetleri
- Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları
- Sendikalar
- Kızılay (Çetin, 2017:168-169; DDK, 2009:4-5).

Yukarıdaki sıralanan kurumlardan anlaşılacağı üzere, Türkiye’de sosyal yardım birden çok kurum aracılığıyla sağlanmakta ve bu kurumlar birbiriyle bağlantılı çalışmamaktadır. Buna bağlı olarak aynı hizmetler farklı kurumlar tarafından bir sistem içerisine dâhil olmadan verilmektedir (Kılıç ve Çetinkaya, 2012:102). AÇSHB bu konuda çatı bir kurum olmakla birlikte yukarıda açıklanmaya çalışılan çok parçalı yapının bütünleştirilmesi konusunda tam etkin olamamaktadır. Sosyal yardım sağlayan kurumların faaliyetlerinin organizasyonu da ayrı bir sorun teşkil etmektedir (Çetin, 2017:168). Ayrıca, her sosyal yardım faaliyeti için ayrı bir yasanın bulunması ve her yardıma yönelik şartların ve muhtaçlık hesaplama yönteminin ayrı olması; sosyal yardım sisteminin ilgili personeller tarafından dahi anlaşılmasında zorluklar yaşandığını göstermektedir (Dodurka, 2014:20).

Türkiye’deki sosyal yardım sisteminin kurumsal yapısında Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemine geçilmeden önce ortaya çıkan başlıca sorunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Sosyal yardım almak isteyenler, muhtaçlıklarını ilgili kamu kurumuna ispat etmek zorundadırlar. İspat işlemi için çeşitli evraklar vardır. Muhtaç durumda olup bunu ispat etmekle herhangi bir nedenle ilgilenemeyenler bu yardımlardan faydalanamamaktadır (Kılıç ve Çetinkaya, 2012:102).
2. Bir başka kurumsal sorun ise, damgalanma ve küçük düşürülme sorunudur. Gerekli yardımlardan yararlanmak üzere bir yerlere başvurma, sırada bekleme veya çok uzun bürokratik süreçlere takılma gibi durumlar ve söz konusu yardımı almaya hak kazandıktan sonra da afişe edilme, reklam malzemesi olma gibi durumlar ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle bu yardıma gereksinim duyanların kendilerini gizleme ve yardıma başvurmama durumu ortaya çıkabilmektedir. Yine kurumsal yapı sorunları içerisinde kayırmacılık gibi sorunlarda mevcuttur. Bu aynı zamanda istismar anlamına da gelmektedir (Taşçı, 2017:30).
3. Bazı durumlarda da yukarıda mevzuat konusunda belirtildiği gibi farklı kurumlar benzer yardımlar vermekte ve aynı şahsa birden fazla yardım yapılmaktadır. Bu da yardımların dağılımındaki adaleti engellemekte (Kılıç ve Çetinkaya, 2012:102), mükerrer sosyal

⁷ Burada sayılan kurumların birçoğunun bütün faaliyetleri sosyal yardım kapsamında yer almamakla birlikte, bazı faaliyetleri sosyal yardım kapsamındadır.

yardımlara neden olmaktadır. Türkiye’de devlet tarafından sağlanan sosyal yardımların mükerrerlik oranı 2009 yılında %29,33 olarak bulunmuştur (Ortakaya ve Torun, 2011:89).

Yukarıda sayılan sorunların çözümüne yönelik adımlar 2009 yılında atılmaya başlanmış ve dönemin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü) tarafından 6 aylık bir çalışma sonucunda Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (SOYBİS) adı altında bir sistem geliştirilmiştir. Daha sonra SOYBİS’in teknik olarak daha fazla geliştirilmesi ile oluşturulan Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (BSYS) kullanılmaya başlanmıştır.

BSYS, “ihtiyaç sahiplerinin sosyal yardım başvurularının alınması, hane dosyalarının hazırlanması, kişisel verilerle sosyo-ekonomik bilgileri ve servet unsurlarının merkezi veri tabanlarından alınması, hanelerin sosyo-ekonomik durumuna ait raporların tutulması” ve sosyal yardımın işletilmesi için gereken diğer iş ve işlemlerin birçoğunun yapıldığı e-devlet üzerinden kullanılan bir bilişim sistemidir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2017:7)

BSYS, eski adıyla SOYBİS, e-devlet üzerinden hizmet vermekle birlikte sosyal yardım başvurusu yapanların AÇSHB, Maliye Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, İŞKUR, Sağlık Bakanlığı, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Kredi ve Yurtlar Kurumu, Tarım ve Orman Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı üzerinden online olarak bilgilerinin kontrol edilmesini sağlamaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2017). Ayrıca 2018 yılı itibari ile kamu kaynağı ile yapılan bütün yardımlar BSYS’de toplanmış ve bazı belediyeler ile Kızılay da BSYS’ye entegre edilerek karşılıklı veri paylaşımları yapılmaya başlanmıştır (AÇSHB, 2019:152).

BSYS, Türkiye’nin sosyal yardım sistemindeki problemlerin çözümü için önemli bir görev üstlenmiş ve özellikle muhtaçlığın tespit edilmesine yönelik beyan tespitindeki sorunları büyük oranda çözmüştür. Yine mükerrer yardımları da büyük oranda önlemiş ve yapılan yardımları kayıt altına alarak sistemin şeffaflaşmasını sağlamaya yönelik ciddi gelişme sağlamıştır (Çinar, 2013:71).

BSYS ile birlikte sosyal yardım başvurusu yapanların muhtaçlıklarını, kendilerinin ispatlama külfetinden kurtarılması sağlanmış ve muhtaçlık tespiti devlet tarafından yapılmaya başlanmıştır. Dolayısıyla vatandaşların devlet kurumları arasında evrak hazırlamak üzere dolaşmasının önüne geçilmekte ve kimlik numarası kullanılmak suretiyle BSYS üzerinden yardım alma hakkı olup olmadığı tespit edilmektedir. Bununla birlikte yardım başvurusu yapanların durumlarının gösterildiği belgeleri hazırlayan kurumlarında iş yükleri azalmıştır (Çoğurcu, 2010:27). BSYS sayesinde sosyal yardıma başvuranların bu yardımlara ulaşma süreleri kısalmış, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) üzerindeki yoğunluk azaltılarak vakıf personelinin hane ziyaretlerine daha fazla vakit ayırmaları sağlanmıştır. Bu sistem bürokrasiyi azaltmıştır ve kamu kaynaklarının etkin kullanılmasına da katkı sağlamıştır (Yeşilirmak, 2010:33).

Başka bir kurumsal yapı sorunu ise sosyal yardım veren kurumun başka görevleri olmasıdır. Örneğin; sosyal yardım ve hizmet faaliyetlerinde bulunan Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün sosyal hizmet ve yardımlarla ilgisi olmayan yetki, görev ve sorumlulukları da mevcuttur. Dolayısı ile sosyal hizmet ve yardım amaçlı kaynaklar, müzeleri teftiş, bakım ve onarım gibi işlere harcanabilmekte (Çetin, 2017:170; Bulut, 2011:198), yani amacı dışında kullanılabilir.

Türkiye’de sosyal devletin gerektirdiği kurumsal yapı sosyal yardım bağlamında henüz hedeflenen noktada değildir. Buna bağlı olarak, sosyal hizmet ve sosyal yardımlarda başvuru ve ihbar esaslı bir yapı mevcuttur. Dolayısıyla bu sistemde hizmet sunumu talebe bağlıdır. Bu nedenle dikkate alınan başvuruların yanı sıra nasıl başvuruda bulunacağını bilmeyenler ya da böyle bir hakkın var olduğunu bilmeyenler ve başvurusunu yapamamış pek çok muhtaç birey bulunmaktadır (Çetin, 2017:168; TEPAV, 2010:14).

Türkiye’de sosyal devletin gerektirdiği kurumsal yapıya yönelik sorunların aşılması için bütüncül bir sisteme ihtiyaç olduğu, sosyal politikaya yönelik kurumlar arasından iki tanesinin Türkiye’de sosyal devletin uygulamasında önemli bir yeri olduğu belirtilmektedir. Ancak ikisinin de sosyal politikadaki

yerine atıfla isimlerinin yeniden değerlendirilmesi gerektiğini, Çalışma Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının birleştirilerek Aile Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olması gerektiğini belirtmiş ve böylece daha bütüncül bir sosyal politika uygulamasının olabileceğini ifade etmiştir (Taşçı, 2017:30). 2018’de bahsedilen bakanlıklar birleştirilmiş ve Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı adını almıştır. İki bakanlığın birleştirilmesi olumlu bir adım olmakla birlikte bakanlığın ismindeki sosyal hizmetler ibaresinin diğer sosyal güvenlik uygulaması olan sosyal yardımı ve sosyal politikalar kapsamında yer alan sosyal hizmetler dışındaki konuları da kapsayacak şekilde sosyal politikalar olarak değiştirilmesinin daha uygun olacağı ifade edilebilir. Bununla birlikte, Türkiye’de dağınık bir mevzuata sahip olan sosyal yardımların yeni bir yasal düzenleme yapılarak idari açıdan tek bir çatı altında toplanacak şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmekte ve etkin bir koordinasyon sistemi işletilmesi önem arz etmektedir (Bulut, 2011:57).

4.2.4. Sosyal Yardım Uygulanma Süreci (Sosyal Harcamalar)

Sosyal devletin sosyal yardım bağlamında uygulamaları mevzuat kısmında genel olarak verilmiştir. Bu başlık altında mevzuattaki kanunların uygulamaya ne kadar yansıtılabildiğini ortaya koymak adına kamu sosyal harcamaları üzerinden bir değerlendirme yapılacaktır.

Sosyal harcama kavramı üzerine literatürde net bir uzlaşma yoktur. Ülkeden ülkeye söz konusu kavrama farklı yaklaşımların olması nedeniyle belirli bir tanım yapılmasında zorluklar ortaya çıkmaktadır. Örneğin eğitim harcamaları bazı araştırmalarda ve uluslararası göstergelerde sosyal harcama içinde yer alırken, bazı ülkelerde sosyal harcama dışında tutulmuştur. Buna benzer olarak, sokak aydınlatması gibi hizmetlere yapılan harcamalar, henüz altyapısı yerleşmemiş ve buna benzer alanlarda sorun yaşayan ülkelerde sosyal harcama olarak görülürken, altyapısı tamamlanmış gelişmiş ülkelerde sosyal harcama dışında bırakılmıştır (Toprak, Ağcakaya, ve Gül, 2016:128). Sosyal harcama genel olarak, kamu kurumlarının ve özel kurumların, hane halkı ve bireylere, onların refahlarını olumsuz etkilemeye yönelik durumların ortaya çıkması halinde destek olmak için sağlanan yararlar ve verilen maddi katkılardır. Bu katkılar, mal ve hizmet satın alınacak şekilde doğrudan nakdi yardım veya kişisel sözleşme ya da transfer yoluyla sağlanır (OECD, 2007:6).

Sosyal harcamalar, kamu harcamalarının büyük bir kısmını oluşturan ve doğrudan kişilerin gelir ve refah düzeylerini etkileyen özel harcamalardır (Taşçı, 2017:32). Sosyal politikanın finansman kaynakları ve bu kaynakların büyüklüğü ile kamu bütçesinden sosyal harcamalar için ayrılan kaynak, devletin sosyal niteliğini belirlemektedir. Sosyal harcamaların, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) içerisindeki payı, sosyal politikaların gelişmişlik düzeyini yansıtmasında önemli bir gösterge olarak öne çıkmaktadır (Koray, 2016:17).

Tablo 3: Türkiye’de Kamu Sosyal Harcamalarının GSYH’ya Oranı(yüzde)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019 ⁸	2020 ⁹
Eğitim	3,7	3,8	3,8	3,9	3,9	4,2	3,8	3,8	3,7	3,5
Sağlık	4,1	3,9	3,8	3,8	3,7	3,8	3,7	3,6	3,9	3,9
Sosyal Koruma	7,9	8,1	8,1	8,1	8,2	9,1	8,4	9,1	9,7	9,5
Emekli Aylıkları ve Diğer Harcamalar	6,9	7,2	7,1	7,1	7,2	8,0	7,5	8,1	8,7	8,4
Sosyal Yardım ve Primsiz Ödemeler	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9
Doğrudan Gelir Desteği Ödemeleri	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Toplam	15,7	15,9	15,7	15,7	15,8	17,0	16,0	16,5	17,3	16,9

Kaynak: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020

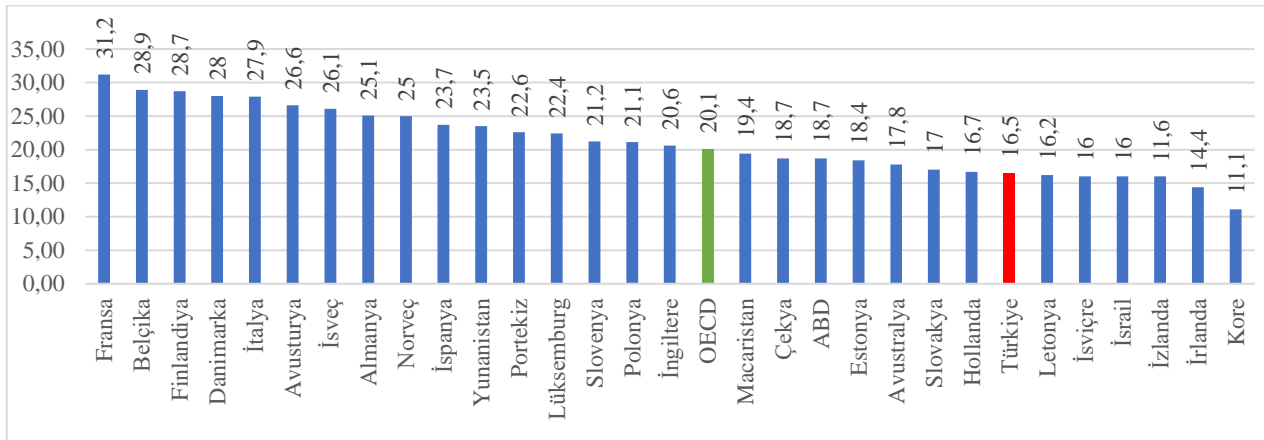
⁸ Gerçekleşme tahmini

⁹ Program

Tablo 3'ten de anlaşılacağı üzere, Türkiye'de kamu sosyal harcamalarının GSYH'ya oranı azalarak artan bir seyir izlemekle beraber, bu oranlar içinde en büyük pay sosyal koruma kalemine ayrılmaktadır. Türkiye'de son yıllardaki kamu sosyal harcamaları miktar yönünden incelendiğinde 2018 yılında 613.718 milyon TL olarak gerçekleştiği görülmektedir. 2019 yılında tahmini gerçekleşen miktarın 738.324 milyon TL olduğu ve 2020 yılı programında da gerçekleşmesi beklenen miktarın 822.921 milyon TL olduğu görülmektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020).

Türkiye'de son yıllarda kamu sosyal harcamalarında 2008 krizinin etkisiyle düşüşler yaşansa da bu düşüşler çok yüksek oranlarda olmamıştır. Söz konusu oranın krize rağmen düşmemesinin birkaç nedeni bulunmaktadır. Bunlar; son yapılan sağlık reformuyla oluşturulan yeni sağlık sistemi ve yeni aile sağlık ocakları ile hastaneler, eğitim seviyesini yükseltmek için zorunlu eğitim kapsamındaki vatandaşların artırılmasıyla eğitim harcamalarının artması ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı aracılığı ile yapılan sosyal hizmet ve yardımlardır (Akgül, 2016:284).

Grafik 1: Seçilmiş OECD Ülkelerinde 2018 Yılı Kamu Sosyal Harcamalarının GSYH'ye Oranları (%)¹⁰

Kaynak: OECD, 2019 ; T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020

Grafik 1 incelendiğinde, kamu sosyal harcamalarının GSYH'ye oranının OECD ortalamasının 2018 yılında yüzde 20,1 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Aynı yıl Türkiye'de de kamu sosyal harcamalarının GSYH'ye oranı yüzde 16,5'tir. OECD ülkeleri arasında söz konusu oranın en yüksek olduğu ülke Fransa ile Türkiye kıyaslandığında arada yaklaşık 15 puan bazında bir fark olduğu görülmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere Türkiye'nin kamu sosyal harcamaları son yıllarda yükselmesine rağmen henüz OECD ortalamasının altında seyretmektedir ve söz konusu oran bakımından OECD ülkelerinin büyük çoğunluğunun gerisindedir.

4.2.5. Sosyal Yardımın Denetimi

Denetim, bir kuruluşun ya da yönetimin taraflar adına mali kaynakların kullanılmasındaki verimlilik, etkinlik ve ekonomik derecelerini ölçmek, karşılaştırmak ve değerlendirmek olarak ifade edilmektedir. Bu açıdan denetim standartlara uygunluğun kontrol edilmesidir. Bu standartlar mevzuatla ilgili olabileceği gibi, mali, ekonomik, fiziksel, sosyal ve hatta çevresel konularla ilgilide olabilir (Arslan, 2002:6). Türkiye'de denetim Anayasa'nın 125. Maddesinde "İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır" şeklinde yargısal denetim olarak yer almıştır. Ayrıca Anayasanın 160. Maddesinde de "Sayıştay, merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderleri ile malların TBMM adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme

¹⁰ Grafikte yer alan ülkelerden Avusturya'nın verisi 2016 yılına, İsrail'in verisi ise 2015 yılına aittir. Ayrıca Türkiye'nin OECD istatistiklerindeki verisi 2016 yılına ait olduğu için T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığının verileri kullanılmıştır.

ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlidir” şeklinde Sayıştay denetimi olarak yer almaktadır (Kuluçlu, 2006:3).

Türkiye’de kamu harcamalarının denetimi, süreç açısından harcama öncesi ve harcama sonrası olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır. Harcama öncesi denetim vize ve tescil işlemleriyle Maliye Bakanlığı ve Sayıştay aracılığıyla, harcama sonrası denetim ise genellikle bu kuruluşların denetim elemanları aracılığıyla yapılmaktadır. Ancak bu denetimler Türkiye’de daha çok hukuksal boyutta mevzuata uygunluk bakımından yapılmakta, performans ve yerindelik denetimi yapılmamaktadır. Ayrıca hem yönetim yapısındaki farklılıklar hem de denetim sistemindeki koordinasyon ve uyum eksikliği nedeniyle denetim beklenen seviyede gerçekleşmemekte ve denetimde tekerrür durumları görülmektedir (Arslan, 2002:13-14).

Türkiye’de kamu harcamalarının denetimini yapan Sayıştay’ın 2018 yılını değerlendiren raporunda¹¹ sosyal yardımın yapılmasından, mevzuattaki eksikliklere ilişkin bir dizi sorun sıralanmış ve bunlarla ilgili AÇSHB’nin ilgili bulgulara karşı cevabı da yer almıştır. İlgili rapordan bazı örnekler şu şekildedir:

1. Sayıştay’ın 2018 yılında AÇSHB’ye yapmış olduğu denetim sonucunda 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın kurulmasıyla farklı kurumlar aracılığıyla yürütülen sosyal yardım ve hizmetlerin tek çatı altında toplandığı belirtilmiştir. Bunun yanında mevzuatın aynı amaca hizmet etmesine rağmen birden fazla kanun olması ve eksikliklerin de etkisiyle adil olmayan durumların ortaya çıkabileceği ifade edilmiştir (T.C. Sayıştay Başkanlığı, 2019:58-60).
2. Sayıştay’ın ilgili raporunda 2022 sayılı kanun kapsamındaki aylık ödemelere ilişkin başvuruların alındığı ve değerlendirildiği yerin SYDV’ler olduğu belirtilmiş, ödemelerin ise Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü bütçesinden yapıldığı ifade edilmiştir. Böylece giderlerin genel bütçeden yapıldığı, giderin gerçekleştirilme işlemininse vakıflar tarafından yürütüldüğüne dikkat çekilmektedir. Bu durumun 5018 sayılı kanuna aykırı olduğu belirtilmiş ve yanlış veya usulsüz ödemelere neden olduğunda sorumluların tespiti konusunda sıkıntılar yaşanacağı ifade edilmiştir (T.C. Sayıştay Başkanlığı, 2019:62).

Bakanlığın bütün faaliyetlerinin denetlendiği raporda çalışma konusu bakımından sadece sosyal yardım hususunda birkaç noktaya temas edilmiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere denetim yapılmasının kaynakların etkin kullanımı açısından önemi büyüktür. Fakat bunun yanında bu raporlarda bahsedilen eksikliklerin veya hataların giderilmesi ve bunlara yönelik mevzuatın yeniden düzenlenmesi daha büyük bir öneme sahiptir.

Ayrıca yukarıda bahsedilen Türkiye’de denetimlerin performans ve yerindelik bakımından yapılmaması sosyal yardım açısından sıkıntılara neden olmaktadır. Çünkü sosyal yardımların yerindeliğini denetlememek hizmetin vatandaşa ulaşıp ulaşmadığının devlet tarafından bilinmemesi demektir. Önceki bölümlerde belirtildiği üzere sosyal yardımlarda BSYS’ye geçildikten sonra bu hususta da önemli gelişmeler kaydedildiği ifade edilebilir.

Denetim konusunda bahsedilmesi gereken başka bir husus ise dava edilebilirliktir. Sosyal yardım konusunda hakkı ihlal edilenlerin mevcut yasalara göre idarenin takdir yetkisine karşı dava açabilecekleri belirtilmektedir. Buna bağlı olarak idari makamların sosyal yardımların verilip verilmemesine yönelik kararları idare mahkemelerinin yargısal denetimine tabidir (Gökçeoğlu, 2014:109-110; akt. Kutlu, 2018:111).

Genel olarak sosyal yardımların denetimi konusu değerlendirildiğinde, Türkiye’nin denetim konusunda eksikleri olduğu görülmekle birlikte sosyal yardım mevzuatının tek bir kanunla düzenlenip denetimin artırılması ve kolay hale getirilmesi gerektiğini söylemek mümkündür.

¹¹ Çalışmanın hazırlandığı tarihlerde ilgili bakanlığın yayınlamış olduğu son rapordur.

5. Sonuç

Türkiye’de sosyal devletin varlığını sosyal yardım bağlamında incelediğimiz bu çalışmada zihniyet, mevzuat, kurumsal yapı, uygulama ve denetim başlıkları altında bir değerlendirme yapılmıştır. Türkiye’de sosyal devlet zihniyetinin yaklaşık yüz yıllık Cumhuriyet tarihinde henüz tam anlamıyla kurumsallaşmadığı söylenebilir. Mevcut durumda sosyal yardım başta olmak üzere sosyal devlet uygulamaları kapsamında değerlendirilebilecek uygulamaların birçoğu talep odaklı olmakla birlikte, belli şartları taşıyanlar ya da gerekli görülen kapsama girenler bu uygulamalardan yararlanmaktadırlar. Çalışmanın başında belirttiğimiz gibi arz temelli bir sosyal yardım ya da başka bir deyişle hak temelli bir sosyal yardım anlayışı Türkiye’de mevcut değildir. Bu nedenle Türkiye’de sosyal yardım bağlamında sosyal devlet zihniyeti tam manasıyla gerçekleşmemiştir.

Türkiye’de sosyal yardım mevzuatı başta olmak üzere, sosyal devlet için gerekli kanuni düzenlemeler büyük oranda tamamlanmıştır. Fakat bu mevzuat dağınık bir yapıya sahiptir. Dağınık yapıya sahip olan mevzuata uygun kurumlar incelendiğinde kurumsal yapının da dağınık olduğu görülmektedir. Bu kapsamda sosyal yardım başta olmak üzere devletin uygulamalarındaki bu dağınıklık sıkıntılara ve zorluklara neden olmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye’de sosyal yardım yapan kurumlar tek bir çatı altında toplanmalıdır. Aslına bakılırsa Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın kurulmasıyla birlikte sosyal yardım tek çatı altında toplanmaya çalışılmış fakat sosyal yardım konusunda tek bir kanunun olmamasından dolayı kurumsal yapıdaki dağınıklık ve karışıklık giderilememiştir. Sayıştay raporları incelendiğinde, mevzuattaki dağınıklığın ortaya çıkardığı sorunlar görülmekle birlikte bu durum sosyal yardımların dağıtılmasında adaletsizliklere de neden olabilmektedir. Dolayısıyla sadece kurumların tek bir çatı altında toplanması yetmemekte sosyal yardımlar konusunda çatı bir kanun da çıkarılmalıdır.

Türkiye’de 2018 yılında yapılan sosyal yardım tutarı 43 milyar liradır. Bu yardımların GSYH’ya oranı ise %1,15’tir. Sosyal devletin derecesini göstermesi bakımından toplam sosyal harcamaların GSYH’ye oranını da değerlendirdiğimiz bu çalışmada; son yıllarda Türkiye’nin bu bağlamda gelişim gösterdiği fakat OECD ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. Ayrıca söz konusu oran bakımından Türkiye’nin OECD ülkelerinin büyük çoğunluğunun gerisinde kaldığını da söylemek mümkündür.

Türkiye’de sosyal yardımları denetim açısından incelediğimizde, denetimin yasal olarak dayanakları bulunduğu ifade edilebilir. Kamu harcamalarını denetleyen Sayıştay Başkanlığının sosyal yardım veren kurumları da denetlediği görülmektedir. Fakat sosyal harcamaların denetiminde yerindelik denetiminin yapılmaması büyük bir sorun olarak göze çarpmaktadır. Bu nedenle sosyal harcamaların amacına ulaşip ulaşmadığı konusu muallakta kalan bir konudur.

Türkiye’de sosyal yardım sisteminde BSYS kullanılmaya başlanmasıyla, sosyal yardım dağıtan kurumların aralarında internet ortamında veri alışverişi gerçekleştirmesi sonucu bürokratik işlemlerin büyük oranda azaltıldığı ve sosyal yardım alanların damgalanması, küçük düşürülmesi, mükerrer sosyal yardımların engellenmesi başta olmak üzere çok çeşitli faydalar sağlandığı ifade edilmektedir. Dolayısıyla sistemdeki aksaklıkların ya da eksikliklerin giderilmesi ve denetlemenin kolaylaşması adına mevzuatın bir an önce hak temelli bir zihniyete sahip müstakil kanun şeklinde düzenlenip, teknolojinin de imkanlarından faydalanılarak daha denetlenebilir ve şeffaf bir sistem kurularak kaynakların etkin kullanımı ve yardımların dağıtımındaki adaletsizliklerin ortadan kaldırılması önem arz etmektedir. Bu şekilde Türkiye’de sosyal yardımın sosyal devlet mantığına uygun hale geleceği aşikardır.

Sonuç olarak Türkiye sosyal yardım konusunda, teoride (mevzuat, kurumsal yapı) modern sosyal devletten çok uzak olmamakla birlikte, uygulamada (hak temelli sosyal yardım, sosyal harcamaların miktarı, denetim, mevzuatın ve kurumların dağınık olması) tam manasıyla kurumsallaşmış değildir.

KAYNAKÇA

- Aca, Z. (2020). *Yapabilirlik Yaklaşımı Çerçevesinde Kamusal Sosyal Yardımların Etkinliği Analizi: Bursa Örneği*. Ankara: Türk Metal Sendikası Araştırma ve Eğitim Merkezi Yayınları-39.
- Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2019). *2018 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara.
- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2010). *Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü: Türkiye’de Kamusal Sosyal Yardım Alanların Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü Araştırması*. Ankara: Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2017). *Türkiye’nin Bütünleşik Sosyal Yardım Sistemi*. Ankara: https://www.ailevecalisma.gov.tr/SYGM/PDF/Turkiyenin_Butunlesik_Sosyal_Yardim_Sistem_i.pdf [İndirme Tarihi: 04.01.2020]
- Akgül, O. (2016). Sosyal Devletin Evrimi, Türkiye’de Sosyal Devlet Teoride mi, Pratikte mi? İçinde *II. Türkiye Lisansüstü Çalışmaları Kongresi-Bildiriler Kitabı I* (ss. 277–288).
- Arslan, A. (2002). Kamu Harcamalarında Verimlilik, Etkinlik ve Denetim. *Maliye Dergisi*, (140), 1–14.
- Atanır, H. (2016). *Türkiye’de Yoksulluk, Sosyal Yardım ve Sivil Toplum: Hak Temelli Yaklaşım Açısından Bir Değerlendirme*. Ankara: Dorlion Yayınları.
- Balta, E. (2019). *Sosyal Yardımların Sosyo-Ekonomik Etkileri: Şırnak İli Örneği*. T.C. Şırnak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Briggs, A. (1961). The Welfare State in Historical Perspective. *European Journal of Sociology*, 2(2), 221–258.
- Bulut, M. (2011). Sosyal Güvenlik Sistemlerinde Sosyal Yardım Yaklaşımı ve Türkiye’de Durum. *Yardım ve Dayanışma Dergisi*, 2(3), 57–64.
- Çetin, B. I. (2017). *Sosyal Politika ve Vatandaşlık: Türkiye İçin Asgari Gelir Desteği*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Çetinkaya, Ş. (2012). *Türkiye’de Sosyal Yardım Müessesesi: Durum Analizi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. T.C. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Çinar, M. Ç. (2013). *Mobil Teknolojilerin Sosyal Yardımlar Alanında Kullanılması*. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Uzmanlık Tezi.
- Çoğurcu, C. (2010). Stratejik Planlama, Stratejik Yönetim ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğünde Sosyal Yardım Projelerine Yönelik Gerçekleştirilen Projeler. *Yardım ve Dayanışma Dergisi*, 1(2), 7–32.
- DDK. (2009). *Türkiye’de Sosyal Yardımlar ve Sosyal Hizmetler Alanındaki Yasal ve Kurumsal Yapının İncelenmesi, Aile, Çocuk, Özürlü, Yaşlı ve Diğer Kişilere Götürülen Sosyal Hizmetlerin ve Sosyal Yardımların Genel Olarak Değerlendirilmesi, Bu Hizmetlerin Düzenli ve Verimli Şekilde Yürütülmesinin ve Geliştirilmesinin Sağlanması Raporu* Ankara.
- Demirci Akyol, E. (2010). Osmanlı Devletinde Yoksulluğu Azaltma Stratejileri ve Bu Stratejilerin Sürekliliği ve Değişimi. İçinde N. F. Kunduracı, O. Bilge, E. Kaya, ve S. İncedal (Ed.), *Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu* (ss. 67–74). Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Dodurka, B. Z. (2014). *Türkiye’de Merkezi Devlet Eliyle Yapılan Sosyal Yardımlar -Çalışma Raporu*.

İstanbul.

- Dural, B., ve Con, G. (2011). Türkiye’de Sosyal Devlet ve Yaşlı Hakları Üzerine Bir İnceleme. İçinde *Sosyal Haklar Uluslararası Sempozyumu* (ss. 483–496). İstanbul: Petrol-İş Yayınları.
- Eryıldız, F. G. (2015). *Ulusal ve Yerel Düzeyde Yoksulluk Azaltma Stratejileri: İstanbul’da Sosyal Yardım Uygulamaları*. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ersin, İ., & Baş, H. (2019). Güney Avrupa Refah Ülkelerinde Sosyal Harcamalar ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Sosyal Güvenlik Dergisi*. 9 (1).
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism. Journal of Chemical Information and Modeling*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Etcı, H. (2012). *Sosyal Yardımların Politik Nitelik Kazanması(2002-2011 Türkiye Örneği)*. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ferrera, M. (2015). Sosyal Avrupa’da “Güney Avrupa Refah Modeli”. İçinde A. Buğra ve Ç. Keyder (Ed.), *Sosyal Politika Yazıları 7.Baskı* (ss. 195–230). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gökçeoğlu, Ş. (2014). Sosyal Yardımların Hak Niteliği ve Dava Edilebilirliği. İçinde P. Akkuş ve Ö. BaşpınarAktütün (Ed.), *Sosyal Hizmet ve Öteki Disiplinlerarası Yaklaşım* (ss. 97–111). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Gough, I. (2015). Güney Avrupa’da Sosyal Yardım. İçinde A. Buğra ve Ç. Keyder (Ed.), *Sosyal Politika Yazıları 7.Baskı* (ss. 231–260). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gül, H., ve Sallan Gül, S. (2007). Sosyal Devletten Çalışma Refahına Geçişte Sosyal Haklar ve Yoksullar. *Amme İdaresi Dergisi*, 40(3), 1–30.
- Güneş, M. (2012). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımların Bir Kamu Yönetimi Politikası Olarak Sürdürülebilirliği. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24, 149–184.
- Kara, B. (2009). Sosyal Devletten Küresel Devlete: Türkiye’de Kamu Çalışanları ve Temel Haklar. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1), 369–386.
- Karagöl, E. T., ve İpek, E. (2019). Gelir Dağılımı ve Sosyal Yardımlar. İçinde E. T. Karagöl ve A. Develi (Ed.), *Sosyal Politika:Teori, Politika ve Uygulamalar* (ss. 75–108). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Kesgin, B. (2014). *Kamu Sosyal Politikalarında Sosyal Yardım (2.Baskı)*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Kılıç, R., ve Çetinkaya, Ş. (2012). Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardım Stratejileri ve Bir Model Önerisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (34), 93–114.
- Koray, M. (2005). *Avrupa Toplum Modeli*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Koray, M. (2016). Sosyal Politika Bilim Dalına İlişkin Genel Bilgiler. İçinde A. İ. Oral ve Y. Şişman (Ed.), *Sosyal Politika I* (ss. 2–27). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Korkusuz, R., ve Uğur, S. (2010). *Sosyal Güvenlik Hukukuna Giriş*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Kuluçlu, E. (2006). Yönetimin Denetiminden Denetimin Yönetimine. *Sayıştay Dergisi*, (63), 3–37.
- Kurt Topuz, S. (2009). Türkiye’de Sosyal Devlet Harcamalarının Genel Eğilimi: 2001-2009 Yılları Arasında Yapılan Eğitim, Sağlık ve Sosyal Koruma Harcamaları. *Alternatif Politika*, 1(1), 115–136.
- Kutlu, D. (2018). Türkiye’de Sosyal Yardımların Hak(sızlık) Niteliğinin Yasal ve Toplumsal Temelleri: Düzenleme, Uygulama, Deneyim. İçinde *Sosyal Yardım Alanlar: Emek, Geçim,*

Siyaset ve Toplumsal Cinsiyet. İstanbul: İletişim Yayınları.

- OECD. (2007). *The Social Expenditure database: An Interpretive Guide SOCX 1980-2003* https://stats.oecd.org/OECDStatDownloadFiles/OECDSOCX2007InterpretativeGuide_En.pdf [İndirme Tarihi: 10.03.2020].
- OECD. (2019). Social Expenditure Database. <https://www.oecd.org/social/expenditure.htm> [İndirme Tarihi: 07.04.2020]
- Önal, A. (2017). Türkiye’de Devletin Sosyal Politikaları: Sahici mi ve Arka Planı Ne? İçinde *Türkiye’de Sosyal Politika Aktörleri: Zemin ve Uygulama* (ss. 1–32).
- Onat, Ü. (2003). Yoksulluk ve Sosyal Hizmet. İçinde A. E. Bilgili ve İ. Altan (Ed.), *Yoksulluk Cilt:II* (ss. 8–21). İstanbul: Deniz Feneri Derneği.
- Ortakaya, A. F., ve Torun, G. (2011). Devlet Tarafından Verilen Sosyal Yardımlarda Mükerrerliğin Hesaplanması. *Yardım ve Dayanışma Dergisi*, 2(3), 75–91.
- Özbek, N. (2002). Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Sosyal Devlet. *Toplum ve Bilim*, 92(Bahar), 7–33.
- Özdemir, İ. M. (2008). *Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Özdemir, S. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Sarıpek, D. B. (2017). “Hak Temelli” Sosyal Politikadan “Hayırseverlik Temelli” Sosyal Politikaya Geçişte Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü. *İnsan&İnsan*, 4(11), 81–99.
- Şenkal, Abdulkadir, ve Başar Sarıpek, D. (2007). Avrupa Birliği’nin Karşılaştırmalı Refah Modelleri ve Sosyal Politikada Devletin Değişen Rolü. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(14), 146–175.
- Şenkal, Abdülkadir, ve Doğan, M. (2012). Sosyal Politika ve Sosyal Haklar; Vatandaşlık Haklarının Yeniden Kavramsallaştırılması Arayışı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(17), 63–80.
- Seyyar, A. (2007). *İnsan ve Toplum Bilimleri: Ansiklopedik Sosyal Bilimler Sözlüğü*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Şişman, Y. (2017). Türkiye’de Sosyal Politikanın Dünü, Bugünü: Hayırseverliğin Kurumsallaşması mı? Gelişim mi? *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 1–22.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2020). Kamu Kesimi Sosyal Harcamaları. <http://www.sbb.gov.tr/resmi-istatistik-programina-katkilarimiz/> [İndirme Tarihi: 07.04.2020]
- T.C. Sayıştay Başkanlığı. (2019). *Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmet Bakanlığı 2018 Yılı Sayıştay Denetim Raporu*. Ankara.
- Taşçı, F. (2017). *Türkiye’de Sosyal Politika ve Dönüşüm: Zihniyet, Aktörler ve Uygulamalar*. Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Merkezi (SETA).
- TEPAV. (2010). *Sosyal Hizmetlerin Sunumunda Kademelenme*. Ankara.
- Tokol, A. (2011). Türkiye’de Sosyal Politika. İçinde A. Tokol ve Y. Alper (Ed.), *Sosyal Politika* (ss. 26–36). Bursa: Dora Yayınları.
- Toprak, D., Ağcakaya, S., ve Gül, H. (2016). Sosyal Devlet Yaklaşımı Açısından Türkiye’de 1980 Sonrası Eğitim Harcamalarının Analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31(1), 123–165.
- Turan, G. (2002). Türk Anayasalarında Sosyal Hakların Gelişimi ve Yorumu. *Yeni Türkiye*

Ansiklopedisi, 104–120.

- Türkoğlu, İ. (2013). Sosyal Devlet Bağlamında Türkiye’de Sosyal Yardım ve Sosyal Güvenlik. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(3), 275–305.
- Yay, S. (2014). Tarihsel Süreçte Türkiye’de Sosyal Devlet. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(9), 147–161.
- Yenihan, B. (2018). Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Sosyal Güvenlik: Dünya’da ve Türkiye’de Gelişimi Üzerine Bir İnceleme. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 15(30), 177–196.
- Yeşilırmak, U. İ. (2010). *Sosyal Yardım Alanında Bilişim Teknolojilerinin Kullanımı: Örnek Model Sosyal Yardım Bilgi Sistemi*. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi.
- Yuvalı, E. (2017). *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Merkezi (Kamusal) Sosyal Yardımlar*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Zengin, E., Şahin, A., ve Özcan, S. (2012). Türkiye’de Sosyal Yardım Uygulamaları. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(2), 133–142.

İNSAN KAYNAKLARI UYGULAMALARININ BİREYSEL PERFORMANSA ETKİSİ

Kübra Karakaya *

Osman Bayraktar **

Gönderim Tarihi: 01.04.2020

Kabul Tarihi: 19.07.2020

Özet

Bu çalışmada, insan kaynakları uygulamalarının bireysel performansa etkileri araştırılmıştır. Araştırmanın temel hipotezi, insan kaynakları yönetimi uygulamaları ile bireysel performans arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu varsayımdır. İnsan kaynakları yönetimi uygulamaları ve bireysel performans algısını belirlemek için Yılmaz (2012) tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Araştırma özel sektörde görev alan beyaz yaka çalışan grubu üzerinde gerçekleştirilmiştir. İnternet üzerinden gerçekleştirilen ankete 304 kişi katılmıştır. Elde edilen veriler, IBM SPSS 22.0 yazılım programı ile analiz edilmiştir. Analizler sonucunda, insan kaynakları uygulamaları ile bireysel performans arasında istatistiksel olarak anlamlı ($p>0.05$) bir ilişki bulunamamıştır. Araştırma sonuçları İstanbul, Ankara ve İzmir gibi metropollerde faaliyet gösteren yüksek öğrenimli özel hizmet sektörü çalışanları için genellenebilir niteliktedir.

Anahtar kelimeler: İnsan Kaynakları Yönetimi, İnsan Kaynakları Yönetimi Uygulamaları, Bireysel Performans

Jel Sınıflandırması: M12, M53

THE EFFECT OF HUMAN RESOURCES PRACTICES ON INDIVIDUAL PERFORMANCE

Abstract

In this study, the effect of human resources practices on individual performance were investigated. The main hypothesis of the research is the assumption that there is a positive relationship between human resources management practices and individual performance. The scale developed by Yılmaz (2012) was used to determine perception of the human resources management and individual performance. The research was conducted on the white collar employee group working in the private sector. 304 people participated in the online survey. The data obtained were analyzed with IBM SPSS 22.0 software program. As a result of the analysis, no statistically significant ($p>0.05$) relationship was not found between human resources practices and individual performance. The results of the research are generalizable for higher education private service sector employees operating in metropolitan cities such as Istanbul, Ankara and Izmir.

Key words: Human Resources Management, Human Resources Management Practices, Individual Performance

Jel Classification: M12, M53

* Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İnsan Kaynakları Yöneticiliği Ana Bilim Dalı, kubrakara-kaya93@gmail.com

** Doç. Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, obayraktar@ticaret.edu.tr

1. Giriş

Günümüzde içinde bulunulan ve sürekli olarak gelişimini devam ettiren küreselleşme evresi, insanın ve insan gücünün önemli hale gelmesine ve önemini her geçen gün daha da artırmasına olanak sağlamıştır. Bu gelişim evresinde, insan gücünü yöneten ve yönlendiren kavram örgütlerde başlangıçta personel yönetimi olarak nitelendirilirken, zaman içerisinde gelişerek insanı bir değer ve kaynak olarak gören insan kaynakları yaklaşımı haline gelmiştir. Günümüzde ise insan kaynaklarına olan yaklaşım daha stratejik bir bakış açısı kazanmıştır.

Küreselleşmenin bir getirisi olan yoğun rekabet ortamında, örgütlerin uzun ömürlü olmasını sağlayan en önemli etkenlerden biri nitelikli insan gücüdür. Doğru insan kaynağını seçme, bu kaynağı geliştirme ve adil şartlar altında değerlendirme insan gücünün kendini örgüte ait hissetmesinin anahtar faktörlerindedir. Kendini içinde bulunduğu örgüte bağlı, o örgütün bir parçası olarak gören kişiler artan bir memnuniyet algısı içerisinde çalışmalarını üretmekte, performansını ve motivasyonunu hep yüksek düzeyde tutmaktadır.

Kendini içinde bulunduğu örgüte bağlı, o örgütün bir parçası olarak gören kişiler artan bir memnuniyet algısı içerisinde çalışmalarını üretmekte, performansını ve motivasyonunu hep yüksek düzeyde tutmaktadır. Bireysel performans çıktıları yüksek olan bir örgütün, örgütsel boyuttaki performans düzeyi de paralel şekilde gelişmekte ve yüksek performans çıktıları meydana gelmektedir. Kurumlar sektördeki varlıklarını ön plana çıkarmak ve kendi içlerindeki performanslarını artırmak için öncelikle bireyin performansını yükseltmeli, bunun için ise doğru ve etkin bir şekilde yürütülen insan kaynakları yönetimi uygulamalarıyla bağlılıklarını kazanmalıdır.

Araştırmanın amacı, kurumlarda uygulanan insan kaynakları yönetimi uygulamalarının bireysel performans üzerindeki etkisinin araştırılmasıdır.

2. Alan Yazın

2.1. İnsan Kaynakları Yönetimi Kavramının Tanımı ve Gelişimi

Bayramlık, Çetin ve Yurdakul'a (2015) göre "İnsan Kaynakları Yönetimi (İKY) örgütün insan kaynağının bireye, örgüte ve çevreye yararlı olacak şekilde ve etkin bir biçimde yönetilmesi olarak tanımlanmaktadır" (s.158). İnsan kaynakları yönetiminde işin ve insanların, istenilen amaca doğru yönetilmesi, insanın bulunduğu her örgüt için geçerli olan temel bir faaliyettir. Bu durum, işi daha organizasyonel hale getirmek ve insanları doğru şekilde yönetebilmek için kaçınılmazdır (El-Marghani, 2019, s. 7).

Döneminin rekabet koşullarının kızıştığı bir evreye geçilmiş olması sebebiyle insan kaynakları yönetimi kavramı ilk olarak 1980'li yılların ilk yarısında gündeme gelmiştir. Bu yıllarda artan rekabet ortamında insanlar bir rekabet avantajı yaratma unsuru olarak görülmeye başlanmıştır. Personel yönetimi kavramının hâkim olduğu 1980'li yıllara kadar insan kaynakları uygulamaları yalnızca belirli uygulama ve politikalarla sınırlı bir kavramdır. Çalışanlar ise kendilerine verilen görevleri tamamlamaktan öteye geçmemektedir. Gelişen rekabet ortamı bu anlayışı daha pasif bir hale getirmiş ve insanları rekabet avantajı yaratmanın kaynağına dönüştürmüştür (Deniz ve Bakkalbaşı, 2010, s. 185-187).

2.2. İnsan Kaynakları Yönetimi Uygulamaları

Çalışanların, kurumun kaynağı olarak görüldüğü yapılarda etkin ve verimli bir çalışma sistemi oluşturulması örgüt açısından büyük önem taşımaktadır. İnsan kaynakları yönetimi uygulamaları, bir kurumda görev alan en üst düzey kişiden en alt düzeye kadar olan tüm çalışanları kapsamaktadır. Uygulamalar bu şekilde etkin hale getirilebilmekte ve örgütün başarılı çıktılar elde etmesine katkı sağlamaktadır (Karaca, Bayram ve Harmancı, 2020, s. 200).

2.2.1. İnsan Kaynakları Planlaması

İhtiyaç duyulan çalışan sayısı, sahip olması gereken niteliklerin önceden belirlenmesi ve bu ihtiyacın hangi dereceye kadar karşılanabileceğinin planlanması olarak tanımlanan insan kaynakları planlaması, insan kaynakları yönetimi sürecinin en temel fonksiyonlarından biridir (Yılmaz ve Erkollar, 2018). İnsan kaynakları yönetimine ait tüm fonksiyonların etkin ve verimli bir şekilde uygulanması için alınması gereken aksiyonları önceden belirleyen insan kaynakları planlaması, iş stratejilerinin desteklenmesi, insan kaynakları planlarının oluşturulması ve desteklenmesi ve işlerin önem sırasının belirlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Esen ve Adatepe, 2017, s. 732). İnsan kaynakları çalışmalarında planlama süreci genel itibarıyla; bilgiyi toplamak, mevcut durumu analiz etmek, çalışan talebi ve arzına yönelik tahmin oluşturmak, insan kaynakları ihtiyaçlarını tespit etmek, ihtiyaçların karşılanmasına yönelik uygulamalar geliştirmek, ortaya çıkan bu aşamaların tümünü kontrol etmek gibi adımlardan oluşmaktadır (Avcı, 2017, s. 13).

İnsan kaynakları planlaması kısa ve uzun vadeli olacak şekilde yapılmaktadır. Orta-alt düzey yöneticiler tarafından yapılarak iki yıla kadar olan ihtiyaçları kısa vadeli; büyük oranda üst yöneticiler tarafından yapılarak iki yıldan daha uzun olan ihtiyaçları ise uzun vadeli planlamalar karşılamaktadır. Her iki tür planlamanın da tasarım aşamasında birbirini göz önünde bulundurması gerekmektedir (Çal, 2012, s. 32).

2.2.2. İş Analizi

İş hakkında bilgi toplamak, işin verimli bir şekilde yapılmasını sağlamak için toplanan bilgiyi sistematik olarak değerlendirmek ve analiz etmek anlamına gelmektedir. İşe alınacak kişilerin gerekli özellikleri iş analizine göre elde edilmektedir. İş analizi yardımıyla, kişiler işlerinde kendilerinden ne yapmaları beklendiğini bilmekte ve bu doğrultuda işlerini daha verimli ve yetkin bir şekilde sürdürmektedir (Duran ve Korkmaz, 2019, s. 20). İş ve kişi arasında nitelik açısından uyumu göstermesi ve işin özelliklerinin yazılı olarak ifade edilmesi sebebiyle insan kaynakları yönetimi tarafından yürütülen ilk faaliyet planıdır (Mutlu, 2016, s. 34).

İşe alım, performans değerlendirme, eğitim ve kariyer yönetimi gibi tüm insan kaynakları uygulamalarının iş analizinden gelen veriler doğrultusunda yapılması nedeniyle, hemen hemen tüm insan kaynakları süreçlerine direkt olarak etki eden bir uygulama biçimidir (Avcı, 2017, s. 13). İşin tanımı ve gereklerinin belirlenmesi aşamasında önemli bir yardımcı kaynak olması nedeniyle yeni yapılacak işe alım süreçlerinde katkıları önemli ölçüdedir. Çalışanların sahip olması gereken nitelikleri ortaya koyan iş analizlerinden eğitim ve geliştirme programlarının planlanmasında bir kaynak olarak yararlanılmaktadır. Mevcut iş analizi dokümanları ve işten elde edilen başarıları karşılaştırarak performans değerlendirme ve ücret çalışmalarında daha objektif kararlar alınması mümkündür (Yürük ve Bal, 2019, s. 1298).

2.2.3. Tedarik ve Seçme

Örgüt içerisinde görev alan kişiler, o örgütün en önemli kaynağı özelliği taşımaktadır. Örgütü başarıya götürecek unsur ise çalışanlarının bilgi ve becerileriyle mümkün olmaktadır. İnsan kaynakları yönetiminin ana felsefesinden biri olan doğru işe doğru kişinin seçilmesi için işe alım süreçlerinin daha profesyonel ve adil bir sistem haline getirilmesi gerekmektedir (Erdal ve Aydın, 2018, s. 729). Bu anlayışın örgütlerde yerleşmesiyle birlikte maddi ve manevi kayıpların önüne geçmek, hatalı işlerden kaçınmak, süreçleri doğru yönetmek için yapılan en önemli çalışmalardan biri uygun işe, uygun ve doğru insanları bulmak ve yerleştirmek olmuştur (Kesen, 2014, s. 9).

Örgütün ihtiyaçları doğrultusunda en uygun kişinin seçilmesi ve yerleştirilmesi süreci çalışan tedariki ve seçimi olarak tanımlanmaktadır. Bu süreçte bilgi, beceri ve deneyim gibi özellikler dikkate alınarak; işin nitelik ve gereklerine uygun kişinin seçilmesi hedeflenmektedir. Yapılan araştırmalar da örgütlerin çalışan seçimi sürecinde seçici davranmasının etkinlik ve verimliliği olumlu yönde etkilediğini vurgulamaktadır (Işık ve Çiçek, 2019, s. 134). Tedarik sürecinin doğru yönetilememesi halinde

örgütün misyon, vizyon ve hedeflerini gerçekleştirme ihtimali zorlaşmaktadır. Hem işveren hem de adayın seçim sürecinde karar alma yetkisi olması sebebiyle tedarik ve seçim süreci yalnızca yönetici değil, iki yönlü bir karar sürecinden meydana gelmektedir (Klepić, 2019, s. 16).

Tedarik sürecinde ilk önceliği iç kaynaklara vermek, terfi ve rotasyon gibi uygulamalarla çalışanların performansları ve üretkenliklerini artırmalarına yardımcı olmaktadır. İç kaynaklarda beklentileri karşılayacak bir kişi olmaması halinde dış kaynaklara yönelmek gerekir. Nitelikli kişinin bulunması için doğru stratejilerle iş arayanları örgüte çekmek önemlidir (Duran ve Korkmaz, 2019, s. 20-21).

2.2.4. Performans Değerlendirme

Örgütün amaçları doğrultusunda, çalışanların görev ve sorumluluklarını yerine getirirken sergiledikleri tutum ve elde ettikleri başarıyı değerlendiren çok aşamalı süreç performans değerlendirme anlamına gelmektedir (Çavuş ve Develi, 2015, s. 240). Performans değerlendirmesinden elde edilen veriler şirketin stratejik planlama çalışmaları, ücret ve kariyer yönetimi, terfi ve işten ayrılma kararının verilmesi, ödüllendirme, eğitim ihtiyaçları ve eğitim planlaması gibi tüm yönetsel kararlarına etki etmektedir (Soysal ve Kılınç, 2016, s. 329). Performans değerlendirme ve ödüllendirme çalışmaları performans yönetim sistemini strateji ile uyumlu hale getirmeyi amaçlayan operasyonel uygulamalardır (Bellisario ve Pavlov, 2018, s. 372).

Performans değerlendirme temel olarak örgütsel düzeyde etkinliği iyileştirmeyi, çalışanları motive etmeyi, eğitim ve geliştirme süreçlerini geliştirmeyi amaçlamaktadır (Çavuş ve Develi, 2015, s. 240). Bu açıdan bir kontrol mekanizması olmanın yanı sıra, işlerin nasıl ilerlediğini takip etmek açısından etkili bir uygulamadır (Düzgün ve Marşap, 2018, s. 788).

Yapılan araştırmalar örgütün benimsediği performans sistemine yönelik algının adil olma ya da olmama düzeyinin performans sisteminden tatmin olma ve sistemin başarısında etkili olduğunu ortaya koymuştur. Buradan hareketle, performans sisteminin adil, açık ve net bir şekilde hazırlanarak örgütün amaçları ve değerlerini dikkate alması büyük önem taşımaktadır. Bu şekilde oluşturulan performans değerlendirme sistemi hem kişilere hem yöneticilere hem de örgüte katkı sağlamaktadır (Düzgün ve Marşap, 2018, s. 789).

2.2.5. Eğitim ve Geliştirme

Eğitim faaliyetleri, çalışanların görevlerini daha iyi ve etkin yapmalarını sağlayacak, karar alma ve yaratıcılıklarını kullanma becerilerini daha etkin kılacak ve mesleki alandaki bilgilerini artıracak faaliyetler olarak tanımlanmaktadır. Eğitim çalışmalarının temel hedefi, süreçler geliştikçe ve değıştikçe mevcut bilgilerin üzerine ihtiyaç duyulan bilgilerin eklenerek aradaki farkın kapanmasıdır (Hot, 2017, s. 5).

Kişi ve grupların performanslarını artıracak stratejiler geliştirmek ve uygulamak, kişilerin kapasitelerini artıracak eğitimler planlamak geliştirme süreci çalışmalarını ifade etmekte ve örgütün uzun vadede rekabet edebilme gücünü artırmaktadır (Yıldız, 2014, s. 220). Örgütlerin çalışanlarına eğitim olanakları sunması, eğitime tüm iç süreçleri ile bir bütün olduğunu düşünerek yaklaşması ve çalışanların hakları olduğunu kabul etmesi gelişime ne kadar açık olduklarının göstergesidir (Soran, Serin ve Balkan, 2016, s. 4).

Örgütler planladıkları eğitim programları için tasarım süreci uygulamakta, bu sayede hem eğitim amaçlarına ulaşmak için verim elde edilmekte, hem de stratejiler ile paralel bir ilerleme sağlanmaktadır. Tasarım süreci eğitime neden ihtiyaç duyulduğu değerlendirilerek eğitimin amacının tasarlanması, eğitime ihtiyaç duyan kişilerin tespit edilmesi için ihtiyaç analizi çalışması yapılması, eğitim verecek kişi ya da kurumun belirlenmesi şeklindedir. Eğitim uygulandıktan sonra verimlilik düzeyini ölçmek amacıyla eğitimin etkinliği değerlendirilmektedir (Subaşı, 2018, s. 3-4).

2.2.6. İş Değerleme ve Ücret Yönetimi

İş değerlemesi örgüt içerisinde ücret dağılımının belirlenmesi için yapılan bir çalışma olup işlerin birbirleriyle kıyaslaması yapılarak değerlerin sistemli bir şekilde belirlenmesidir (Yılmaz R., 2018, s. 16). Ücret yönetiminin uygulanabilmesi için iş değerlendirme çalışmasının öncelikle sistemli bir şekilde yapılması, daha sonra işin amaç ve yararlarının tespit edilmesi gerekmektedir (Çal, 2012, s. 47). Örgütlerde tüm işleri kapsayacak şekilde bir değerlendirme yapılması ve işlerin durumuna göre ücret dağılımlarının belirlenmesi insan kaynakları yönetimi çalışmaları kapsamındadır (Uygun, 2018, s. 17).

Sıralama, sınıflandırma, faktör karşılaştırması ve puanlama gibi yöntemlerle uygulanabilen iş değerlendirme, ücret sistemini adil hale getirerek tutarlılık sağlamayı, çalışanın motivasyon ve verimliliğini artırmayı amaçlamaktadır (Çal, 2012, s. 47-49). Hem yönetim hem de emeğe uygun bir ücret sistemi oluşturmak için tutarlı bir iş hiyerarşisi geliştirmeyi amaçlamakta, insan kaynakları iyileştirme prosedürleri ve adil ödül sistemlerinin tasarlanmasını sağlamaktadır (Kahya, 2019, s. 188-189).

Stratejik bir ücret sistemi için hem örgüt içerisindeki iç eşitliğe hem de rekabet ortamında örgütler arasındaki dış eşitliğe dikkat etmek gerekmektedir. Motivasyon teorisi, insanların katkıları ve ödülleri arasında bir dengeye ulaştığı takdirde motive olduklarını savunmaktadır (El-Marghani, 2019, s. 23-24). Kişinin bir kurumda çalışmayı tercih etmesi, uzun süre o kurumda kalmaya devam etmesi ve motivasyonu yüksek bir şekilde çalışabilmesi aldığı ücret düzeyi ile yakından ilişkilidir. Piyasanın sunduğu normal seviyenin üzerinde, yüksek sayılabilecek düzeyde bir ücret verildiği takdirde, kişinin örgüte olan bağlılık düzeyi de o oranda artmaktadır (Çakı, 2017, s. 71).

2.2.7. Kariyer Yönetimi

Kişilerin kariyer basamaklarını geliştirmede önem taşıyan ve kişinin hayatını yönetme sanatı olarak tanımlanan kariyer yönetimi, bireysel ve örgütsel hedefleri birleştirerek kariyeri planlama ve geliştirme süreçlerinden oluşan bir insan kaynakları yönetimi uygulamasıdır (Sağlık ve Yılmaz, 2016, s. 918).

Çalışma alanları, sahip olunan üstünlükleri, yetenekleri, yükselme ve ilerleme olanaklarını ve bunları gerçekleştirmek için izlenmesi gereken yolları kapsamaktadır. Örgütün ve çalışanların karşılıklı olarak sahip oldukları hedeflerini uyguladıkları süreçtir (Büyükyılmaz, Karakulle ve Karataş, 2018, s. 3-4).

Kariyer planlama ve geliştirme fonksiyonlarının bütünü olan kariyer yönetimi hem kişinin hem de örgütün ihtiyacını karşılamakta ve kariyerin etkin yönetilmesini içermektedir. Kişilerin deneyimleri ve sahip oldukları niteliklerinden yararlanabilmek ve uzun yıllar örgütün bir parçası olarak kalmalarını sağlamak için planlanan bu çalışmada kariyer hedefleri ile örgütün stratejileri optimum düzeyde uyumlaştırılarak ve kişilere ihtiyaçları olan gelişim imkanları sunulmaktadır (Kahraman ve Fındıklı, 2018, s. 53).

Yükselme olanaklarının eşit bir ortamda sunulduğu ve çalışan memnuniyetinin yüksek tutulmasının sağlandığı kariyer yönetimi sayesinde performans ve motivasyon üzerinde olumlu etkiler yaratılmaktadır (Kaya, 2018, s. 24-25).

2.2.8. Endüstriyel İlişkiler

Sözleşmesel süreçler, hukuki yaptırımlar ve hatta sendika ilişkilerinin yer aldığı endüstriyel ilişkiler kavramı, işveren ile işgören arasındaki yasal düzenlemeleri ifade eden bir insan kaynakları uygulamasıdır (Çorum, 2012, s. 7). İşveren ve işgören arasındaki istek ve ihtiyaçlar sonucunda gündeme gelen bu kavramda, devlet de iletişim kanalının taraflarından biridir (Mutlu, 2016, s. 44-45). Çok yönlü bu ilişki yapısında işsizlik, ücret, gelir dağılımı gibi boyutlar ele alınmaktadır. İnsan kaynakları

yönetimi, özellikle örgütün bütünleşmesi ve bütünleşmiş bir işveren – işgören ilişkisinin oluşmasında etkin rol oynamaktadır (Erkoç, 2018, s. 55-57).

Sendika ilişkileri, kişilerin bireysel olarak ekonomik ve sosyal haklarını güvence altına almak üzere meydana getirdiği bir çaba olup, temelde emek ve sermaye arasındaki dengenin korunmasını amaçlamaktadır (Kılıçaslan, 2018, s. 15). Sendikanın olmadığı sektörlerde insan kaynakları yönetimi daha kişiselleştirilmiş bir endüstriyel ilişki çerçevesinde denge kurmaktadır. Böylece, insan kaynakları çalışanın sendika dışında örgütle ilk temasından başlayarak tüm süreçlerinden doğrudan sorumludur. İnsan kaynakları yönetimi bireysel tabanlı çalışma ilişkilerini, endüstri ilişkileri ise sendika tabanlı çalışma ilişkilerini düzenlemektedir (Erkoç, 2018, s. 55-57).

2.2.9. İş Sağlığı ve Güvenliği

İş sağlığı ve güvenliği, çalışanların sosyal, fiziksel ve zihinsel durumlarının iyileştirilmesi ve bu durumun sürekliliğinin sağlanması için yapılan çalışmalardır (Atay ve Tüzüner, 2018, s. 276). İşin yapılması sırasında oluşabilecek tehlikeler ve çalışanlara gelebilecek zararlara karşı koruma mekanizması oluşturmak ve iş kazalarını önleyici güvenlik tedbirleri almak iş güvenliği; kazaların oluşumunu önleyici tedbirler sayesinde çalışanları zarar verici etkilerden korumak ve çalışma koşullarını fiziksel ve zihinsel açıdan iyileştirmek ise iş sağlığı boyutuna işaret etmektedir (Mutlu, 2016, s. 44).

İş sağlığı ve güvenliği çalışmaları devlet, işveren ve çalışan çerçevesinde gerçekleşmekte ve tüm taraflara yasal hak ve yükümlülükler oluşturmaktadır. Önceden alınan önlemler sayesinde zarar verici etkiler en aza indirilmekte, fiziksel ve zihinsel açıdan kaliteli bir çalışma ortamı yaratılmasına katkı sağlanmakta, meydana gelebilecek kazaların engellenmesiyle işveren tarafında maddi kayıp ve zararların önüne geçilmesine yardımcı olmaktadır (Can ve Hüseyinli, 2017, s. 1400).

2.3. Bireysel Performans Kavramının Tanımı

Örgütün belirlediği zaman dilimi içerisinde, kişilerin yerine getirdiği görevlerin örgütün amaç ve hedeflerine olan katkısı bireysel performansını ifade etmektedir (Karakoç, 2018, s. 1376). Temelinde kişilerin görevlerini yerine getirirken ortaya koydukları yetenek, beceri, tecrübe, iletişim biçimi, gayret, çalışma disiplini, takım ruhu gibi bileşenler bulunmaktadır (Turhan, Köprülü ve Helvacı, 2018, s. 49).

Bireylerin sergiledikleri performans sahip oldukları özellikler ve yeteneklerine uygun olarak tanımlanan işi gerçekleştirmek, belirlenen koşullarda işi yerine getirmek ve bir davranış biçimi ortaya koymak, beklentileri en uygun düzeyde ortaya koymak şeklinde özetlenebilmektedir (Soran, Serin ve Balkan, 2016, s. 2). Bireysel performans yalnızca kişinin bağlı bulunduğu örgüte hizmet açısından değil, kendisi için de büyük önem taşımaktadır. Hedeflere gereken şekilde ulaşmak ve başarmak bireylerin gurur ve memnuniyet kaynaklarıdır. Bireysel performans, kişilerin daha yüksek gelir, daha iyi bir kariyer yolu ve sosyal itibar açısından memnun eden sonuçların temel koşuludur (Erdirençlebi ve Şendoğdu, 2016, s. 105).

Örgütün verimliliği ve etkinliği üzerinde önemli etkileri olan bireysel performans, örgütün ne derece etkili olduğunun göstergesidir. Sağlıklı ve mutlu bir çalışma ortamı bireylerin performansına, bireylerin performansı ise örgütün etkinliğine katkı sağlamaktadır (Şentürk ve Tekin, 2015, s. 197).

2.4. İnsan Kaynakları Yönetimi Uygulamaları ile Bireysel Performans İlişkisi

Yapılan bazı araştırmalar, işlerin doğru yapılabilmesi için öncelikle iş analizlerinin yapılmasını, ardından görev tanımlarının oluşturulmasını savunmaktadır. Bu sayede işe en uygun kişi seçilerek performans ve karşılıklı memnuniyete olumlu yönde katkı sağlanacaktır. Örgütün çalışanlara gelişim imkanları sunması, çok yönlü kariyer imkanları sağlaması, performanslarını objektif ve adil şekilde değerlendirmesi bağlılıklarının ve performanslarının artmasına katkı sağlamaktadır (Hatipoğlu, Akduman ve Demir, 2019, s. 457).

İnsan kaynakları yönetimi uygulamaları çalışanların becerilerini sistematik olarak artırarak, motivasyon sağlayarak ve fırsatlar yaratarak performanslarını artırmalarını sağlamaktadır. Özellikle işe alım, eğitim ve yetkilendirme gibi uygulamalar ile bilgi ve beceriler geliştirilmekte, ücret ve teşvik uygulamaları ile motivasyon yükseltilmektedir (Li, Mai, Yang ve Zhang, 2019, s. 5).

İşini daha iyi yaparak performansını geliştirmek isteyen bireylere doğru gelişim imkanları sunulduğunda bireyin kendini tamamlamasına katkı sağlanmakta, ilerlemesi ve yükselmesine yardımcı olunmaktadır. İnsan kaynaklarının sunduğu eğitim ve gelişim imkânı öncelikle bireyin kendisine ve daha sonra örgüte olumlu katkılar sağlamaktadır. Gelişimi desteklenen, özgüveni artan ve edindiği bilgileri işine yansıtılabilen bireyler daha motive bir şekilde performans sergilemeye başlamaktadır (Subaşı, 2018, s. 36).

Örgüt içerisinde sağlam ve amaçlara uygun şekilde yapılandırılmış birimler sayesinde örgütün başarısından bahsetmek mümkündür. Örgütün amaçlarına ulaşmasında ve işlevlerini yerine getirmesinde bireylerin sergileyeceği performans önem taşımakta, insan kaynakları yönetimine ise bu konuda önemli görevler düşmektedir (Turnalı, 2013, s. 45). İnsan kaynakları yönetiminin temel amaçlarından biri, çalışanların etkin bir şekilde yönetilmesi ve bunun için gerekli prosedürel süreçleri oluşturarak çalışanların performansının artırılmasıdır (Kesen, 2014, s. 70). Bunun bir getirisi olarak da insan kaynakları birimi, örgütün ve bireyin iş performansının artırılması konusunda anahtar öneme sahiptir (Gürkaynak, 2017, s. 15).

3. Amaç ve Yöntem

3.1. Amaç

Araştırmanın amacı kurumlarda uygulanan insan kaynakları yönetimi uygulamaları ile bireysel performans arasında herhangi bir ilişki olup olmadığı, eğer bir ilişki varsa bunun derecesinin ne olduğunun araştırılmasıdır. Alan yazın taraması esnasında “İnsan Kaynakları Uygulamalarının Bireysel Performans Etkisi” konusunda tüm özel sektör genelini kapsayan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. İnsan kaynakları uygulamaları ile bireysel performans arasında ilişki olduğunun anlaşılması halinde, özel sektörde faaliyet gösteren kurumların liderleri kurumlarını etkin bir şekilde yönetebilmek için insan kaynakları yönetimi uygulamalarının önemini göz ardı etmeyeceklerdir. Bu sayede, araştırma insan kaynakları yönetimi uygulamalarına daha derin bir bakış açısı kazandıracaktır.

3.2. Yöntem

Araştırmanın evrenini, İstanbul, Ankara ve İzmir’de özel hizmet sektöründe faaliyet gösteren kurumlarda çalışan yüksek öğrenimli beyaz yaka çalışanlar oluşturmaktadır. Bilgi toplama aracı olarak, grupta kaynağı belirtilen iki ölçek kullanılmıştır. İnsan kaynakları yönetimi ölçeğinde 27, algılanan bireysel performans ölçeğinde ise 4 olmak üzere toplam 31 ifade yer almaktadır. Anket formunda ayrıca 8 adet demografik soruya yer verilmiştir. 5’li Likert türündeki ifadeler olumsuzdan olumluya doğru olmak üzere “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum” ve “Tamamen Katılıyorum” şeklinde, beş aralıkta belirlenerek sınıflandırılmıştır.

Katılımcıların gönüllü olarak katıldıkları anket çalışmasına tedirgin olmadan yanıt vermeleri araştırmanın birinci ön kabulüdür. Bu sonuca ulaşılmasında çalışmanın bilimsel bir nitelik taşıması sebebiyle katılımcılara ait bilgilerin anonim olarak tutulacağı bilgisinin açıkça belirtilmiş olmasıdır. Bu nedenle anket formundaki soru ve ifadelerden doğru sonuçlar elde edilebilmesi sağlanmıştır.

İkinci ön kabul ise, seçilen örnek ana kütlelerin kurumdaki ana kütleyi temsil edebilmesidir. Hizmet sektöründe görev alan ve yüksek öğretim mezunu olan, hem yönetici hem de yönetici olmayan, farklı tecrübe düzeylerine sahip çalışanların araştırmaya katılması örneklemin ana kütleyi temsil etme yönünü artırmıştır.

Anket uygulaması 1 Ocak – 5 Mart 2020 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş olup, özel sektörde görev alan 300 kişinin katılım sağlaması hedeflenmiştir. Planlanan zaman aralıkları dahilinde 304 kişinin katılım sağlamasıyla örneklem hedefine ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen veriler, IBM SPSS 22.0 yazılım programı ile analiz edilmiştir. Ölçeklere ait yapısal geçerliliklerin denetlenmesi amacıyla açımlayıcı faktör analizi, güvenilirlik düzeylerinin belirlenmesi amacıyla ise Cronbach's Alpha güvenilirlik uygulamaları analizi yapılmıştır. Katılımcılara ait demografik ve tanımlayıcı istatistikler yapılarak araştırmanın değişkenlerini oluşturulan Likert ölçeklerden elde edilen ölçek ve boyut değerlerine ait betimsel istatistikler ve normal dağılım testleri yapılmıştır. Araştırmanın hipotezleri için bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon matrisi incelenerek çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

3.3. Hipotezler

Araştırma kapsamında geliştiren temel hipotez ve temel hipoteze eşlik eden alt hipotezler aşağıda şekilde belirlenmiştir.

H₁: İnsan kaynakları uygulamalarının bireysel performans üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisi vardır.

H_{1a}: Kapsamlı eğitim uygulamalarının bireysel performans üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisi vardır.

H_{1b}: İş güvencesi uygulamalarının bireysel performans üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisi vardır.

H_{1c}: Performans değerlendirme ve durumsal ücretleme uygulamalarının bireysel performans üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisi vardır.

H_{1d}: Çalışan katılımı uygulamalarının bireysel performans üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisi vardır.

H_{1e}: Güçlendirme uygulamalarının bireysel performans üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisi vardır.

4. Bulgular

4.1. Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular

Araştırmada 304 katılımcıya ait veriler değerlendirilmiştir. Katılımcıların %35.9'unun kadın (n=109) ve %64.1'inin erkek (n=195) olduğu görülmektedir. Yaş gruplarına göre katılımcıların %39.4'ü 18-30 yaş aralığında (n=119), %47.0'ı 31-40 yaş aralığında (n=142), %12.3'ü 41-50 yaş aralığında (n=37) ve %1.3'ü 51 yaş ve üzeri (n=4) şeklindedir. Eğitim durumu açısından katılımcıların %5.3'ü önlisans (n=16), %54.1'i lisans (n=164), %38.3'ü yüksek lisans (n=116) ve %2.3'ü doktora (n=7) mezunudur.

Katılımcıların unvanlarına göre dağılımlarına bakıldığında %25.70'inin müdür/yardımcısı (n=78), %1.30'unun mühendis (n=4), %2.60'ının satış/pazarlama temsilcisi (n=8), %5.30'unun şef (n=16), %34.50'sinin uzman/yardımcısı (n=105), %3.90'ının yetkili/sorumlu (n=12), %10.20'sinin yönetici/yardımcısı (n=31) ve %6.60'ının diğer kategoride (n=20) yer aldığı görülmektedir.

Çalıştıkları departman açısından incelendiğinde katılımcıların %5.90'ı Ar-Ge (n=18), %3.60'ı bilişim (n=11), %3.90'ı denetim (n=12), %7.20'si diğer kategori (n=22), %0.70'i eğitim (n=2), %1.30'u finans (n=4), %1.30'u lojistik (n=4), %2.30'u operasyon (n=7), %3.60'ı satış pazarlama (n=11), %1.00'i teknik servis (n=3) ve %3.30'u yönetim/planlama (n=10) departmanlarında çalışmaktadır.

Katılımcıların çalıştıkları sektöre göre dağılımları ise; %0.30 cam/seramik (n=1), %1.00 çimento (n=3), %6.60 danışmanlık (n=20), %18.40 diğer (n=56), %2.30 eğitim (n=7), %4.60 elektrik/elektronik (n=14), %7.60 enerji (n=23), %10.20 finans (n=31), %6.30 gıda (n=19), %6.30 holding (n=19),

%3.00 ilaç (n=9), %3.90 inşaat (n=12), %1.60 kağıt/ambalaj (n=5), %2.00 kimya (n=6), %2.60 lojistik (n=8), %7.90 otomotiv (n=24), %8.60 teknoloji/yazılım (n=26), %4.30 tekstil (n=13), %2.00 turizm (n=6) ve %0.30 ulaşım (n=1) şeklindedir.

Toplam tecrübelerine göre katılımcıların dağılımlarına bakıldığında; %28.10'u 0-5 yıl arası (n=85), %33.80'i 6-10 yıl arası ve %38.10'u 11 yıl ve üzeri tecrübelidir. Katılımcıların buldukları kurumdaki çalışma süreleri incelendiğinde; %72.70'i 0-5 yıl arası (n=221), %20.40'ı 6-10 yıl arası ve %6.90'ı 11 yıl ve üzeri süredir buldukları kurumda görev almaktadır.

Araştırmada yer alan ölçek değişkenleri için soru ortalamalarından elde edilen ölçek değerlerine ait betimsel istatistikler Tablo 1'deki gibidir.

Tablo 1. Ölçek Betimsel İstatistikleri

Değişken	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
Kapsamlı Eğitim	304	1.00	5.00	3.45	1.03
İş Güvencesi	304	1.00	5.00	3.54	1.06
Performans Değerlendirme ve Durumsal Ücretleme	304	1.00	5.00	3.26	0.91
Çalışan Katılımı	304	1.00	5.00	3.37	0.92
Güçlendirme	304	1.00	5.00	3.42	0.91
Algılanan Bireysel Performans	304	2.00	5.00	4.28	0.50

Kapsamlı eğitim boyutu minimum 1, maksimum 5; ortalama 3.45 ve 1.03 standart sapma değerine sahiptir. Boyut ortalaması orta nokta 3'ün üzerindedir. İş güvencesi boyutu minimum 1, maksimum 5; ortalama 3.54 ve 1.06 standart sapma değerine sahiptir. Boyut ortalaması orta nokta 3'ün üzerindedir. Performans değerlendirme ve durumsal ücretleme boyutu minimum 1, maksimum 5; ortalama 3.26 ve 0.91 standart sapma değerine sahiptir. Boyut ortalaması orta nokta 3'ün üzerindedir. Çalışan katılımı boyutu minimum 1, maksimum 5; ortalama 3.37 ve 0.92 standart sapma değerine sahiptir. Boyut ortalaması orta nokta 3'ün üzerindedir. Güçlendirme boyutu minimum 1, maksimum 5; ortalama 3.42 ve 0.91 standart sapma değerine sahiptir. Boyut ortalaması orta nokta 3'ün üzerindedir. Algılanan bireysel performans ölçeği minimum 1, maksimum 5; ortalama 4.28 ve 0.50 standart sapma değerine sahiptir. Boyut ortalaması orta nokta 3'ün üzerindedir.

Değişkenlere ait normal dağılım test istatistikleri Tablo 2'deki gibidir.

Tablo 2. Ölçek Normal Dağılım Test İstatistikleri

Değişken	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk			S	K
	ist.	s.d	p	ist.	s.d	p		
Kapsamlı Eğitim	.124	304	.000	.953	304	.000	-.532	-.441
İş Güvencesi	.133	304	.000	.942	304	.000	-.504	-.485
Performans Değerlendirme ve Durumsal Ücretleme	.092	304	.000	.971	304	.000	-.440	-.504
Çalışan Katılımı	.103	304	.000	.973	304	.000	-.332	-.186
Güçlendirme	.107	304	.000	.963	304	.000	-.420	-.064
Algılanan Bireysel Performans	.182	304	.000	.904	304	.000	-.457	1.043

Not: S: Çarpıklık, K: Basıklık

Tablo incelendiğinde tüm değişkenler için hesaplanan normal dağılım test istatistiklerine göre değişkenlerin %5 anlamlılık düzeyinde normal dağılıma uymadığı görülmektedir. Fakat, sosyal bilimlerde kullanılan ölçek tarzı veri toplama araçları ile toplanan verilerde normal dağılım testleri ile normal dağılıma uyulması beklenmemektedir. Araştırmacılar, bunun yerine sosyal bilimlere ait ölçme araçları için çarpıklık kat sayısının incelenmesini önermektedir. Çarpıklık kat sayısının mutlak değerce 1'in altında olması değişkenin manidar bir çarpıklığa sahip olmadığı, dolayısıyla normal dağılıma yakın olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir (Serper, 1996).

Veriler çarpıklıkları bakımından incelendiğinde tüm değişkenlerin negatif, fakat anlamlı olmayan çarpıklığa sahip olduğu görülmektedir. Bu durumda değişkenlerin normal dağılıma yakın seyrettiği ve değişkenler ile yapılacak hipotez testlerinde parametrik test istatistiklerinden faydalanılabileceği söylenebilmektedir.

4.2. Hipotez Testlerine İlişkin Bulgular

Araştırma hipotezleri, uygun test istatistikleri ile sınanarak bulgular sunulmuştur. Hipotezlerin tamamının sürekli değişkenler arasındaki ilişkilerin tespitine dayalı olması sebebiyle, kullanılacak çoklu doğrusal regresyon analizlerinden önce değişkenler arasındaki korelasyon matrisi incelenmiştir (Tablo 3). Aynı regresyon modelinde yer alan bağımsız değişkenler arasındaki olası bir yüksek korelasyon katsayısının tama yakın çoklu doğrusal bağıntı problemine yol açabileceği bilindiğinden dolayı bağımsız değişkenler arası korelasyon katsayılarının 0.8'in altında olması önemlidir.

Tablo 3. Değişkenler Arası Korelasyon Matrisi

Değişken	İstatistik	1	2	3	4	5	6	7	8
1.Kapsamlı Eğitim	R _{XY}	1	.476*	.628*	.576*	.300*	.186*	.556*	.418*
	p		.000	.000	.000	.000	.001	.000	.000
2.İş Güvencesi	R _{XY}		1	.510*	.537*	.437*	.180*	.526*	.423*
	p			.000	.000	.000	.002	.000	.000
3.Performans Değerlendirme ve Durumsal Ücretleme	R _{XY}			1	.590*	.371*	.168*	.544*	.379*
	p				.000	.000	.003	.000	.000
4.Çalışan Katılımı	R _{XY}				1	.581*	.236*	.638*	.514*
	p					.000	.000	.000	.000
5.Güçlendirme	R _{XY}					1	.226*	.444*	.397*
	p						.000	.000	.000
6.Algılanan Bireysel Performans	R _{XY}						1	.225*	.087
	p							.000	.129

Not: *%5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel anlamlılığı simgeler, R_{XY}: X ve Y gibi değişken çiftleri arasındaki korelasyon katsayısı

Tablo incelendiğinde, tüm hipotez modellerinde bağımsız değişken olarak yer alan insan kaynakları uygulamaları ölçeği alt boyutlarının birbiriyle %5 anlamlılık düzeyinde pozitif ve orta kuvveti geç-

meyen korelasyon ilişkisi içerisinde olduğu görülmektedir ($R_{XY} < 0.80$). Bu durumda, söz konusu değişkenlerin bağımsız değişken olarak yer alacağı regresyon modelleri için tama yakın çoklu doğrusal bağıntı sorunu beklenmemektedir.

Hipotezlerin sınanması amacıyla bireysel performansın bağımlı, kaynakları uygulamalarının bağımsız değişken olarak tanımlandığı çoklu doğrusal regresyon modeli tanımlanmıştır. Model bulguları Tablo 4'teki gibidir.

Tablo 4. Regresyon Model Tahmini

Değişken	β	S.H ^d	t	p
Kapsamlı Eğitim	0.0366	0.0412	0.8896	0.3744
İş Güvencesi	0.0366	0.0412	0.8896	0.3744
Performans değerlendirme ve Durumsal Ücretleme	0.0165	0.0385	0.4293	0.6680
Çalışan Katılımı	0.0555	0.0583	0.9525	0.3416
Güçlendirme	0.0732	0.0461	1.5874	0.1135
Sabit Terim	3.6688	0.1491	24.6024*	0.0000

Tamsal Testler			
Doğrusallık Testi	F(21,1)=1.217		p=0.206
Determinasyon Katsayısı	$R^2=0.073$		$\bar{R}^2=0.057$
Model Anlamlılığı	F(5,298)=4.4742*		p=0.000
Breusch Pagan Test	F(5,298)=2.345*		p=0.041
Durbin Watson	1.896		
Hata Terimleri	$\bar{X}=0.000$	K.S(304)=0.063	p=0.131

Not: *%5 anlamlılık düzeyinde anlamlılığı simgeler, d üst imi dirençli standart hataları ifade eder. \bar{R}^2 Düzeltmiş R^2

Modelde %5 anlamlılık düzeyinde bir değişen varyans sorunu olduğu ve bu sebeple dirençli standart hatalar ile tahminlendiği görülmektedir. Diğer yandan modelin Durbin Watson test istatistiğinin 2'ye oldukça yakın olduğu ve modelde otokorelasyon sorunu olmadığı görülmektedir. Modelin F istatistiği modelin anlamlı bir model olduğu göstermekle birlikte, düzeltilmiş determinasyon katsayısı bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkendeki değişimlerin yalnızca %0.05'ini açıklayabildiğini göstermektedir. Söz konusu açıklanma oranı oldukça düşüktür.

Tahmin katsayıları incelendiğinde tüm değişkenler için hesaplanan katsayıların istatistiksel olarak anlamsız olduğu görülmektedir ($p > 0.05$). Bu durumda, insan kaynakları uygulamalarının bireysel performans üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin saptanamadığı söylenebilir. Son olarak, modelde değişkenler arasındaki ilişkinin doğrusallığına dair yapılan testte ilişkinin doğrusal olmadığı yönündeki hipotezin %5 anlamlılık seviyesinde reddedildiği görülmektedir ($p > 0.05$). Hata terimleri ise 0 ortalama ile normal dağılmaktadır ($p > 0.05$).

5. Sonuç ve Öneriler

Örgütlerin temel unsurunu oluşturan insanların daha verimli ve etkin olabilmeleri için bir değer olarak görülmesi gerekmektedir. Bu bağlamda gerek çalışanların performansı gerekse kendi performanslarını yüksek tutarak varlıklarını sürdürmek isteyen örgütlerin, mevcut insan kaynakları uygulamalarının etkinliğini gelişmelere paralel şekilde artırmaları ve sürekliliği olan bir sistem haline getirmeleri önem taşımaktadır. Bu bağlamda çalışmada örgütlerin çalışanlarına değerli olduklarını hissettirecek uygulamaları ile bağlılıklarını kazanma durumları ve bunun gerek bireysel çalışmalara gerekse örgütün çıktıklarına olan katkıları değerlendirilmiştir.

Araştırma verileri, İstanbul, Ankara ve İzmir’de hizmet sektöründe faaliyet gösteren kurumlarda çalışan yüksek öğrenimli beyaz yaka çalışan grubundan toplanmıştır. Çalışmaya dahil edilen 400 kişiden 304’ü geri dönüş sağlamıştır. Anketlerin cevaplanma oranı %76 olarak hesaplanmış olup, bu oran kütleyi temsil için yeterli görülmüştür.

Araştırmada veri toplamak amacıyla katılımcıların kurumlarındaki insan kaynakları yönetimi uygulamalarına yönelik algılarını ölçmek için Yılmaz T. (2012) tarafından geliştirilen ve 27 maddeden oluşan ölçek, algılanan bireysel performanslarını değerlendirmek için yine Yılmaz T. (2012) tarafından geliştirilen ve dört maddeden oluşan ölçek kullanılmıştır.

Bireysel performansın sonuç değişkeni, insan kaynakları uygulamalarının ise tahmin değişkenleri olarak tanımlandığı çoklu doğrusal regresyon modeli kurulmuş olup, yapılan analizler neticesinde insan kaynakları uygulamalarının bireysel performans üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi saptanmamıştır.

Araştırma sonuçları, İstanbul, Ankara ve İzmir gibi metropollerde, özel hizmet sektöründe çalışan yüksek öğrenimli beyaz yaka çalışanlar için genellenebilir niteliktedir. Söz konusu çalışmanın diğer çalışmalar için insan kaynakları yönetimi uygulamalarının kavramsal yapısını zenginleştirdiğini ileri sürmek mümkündür.

KAYNAKÇA

- Atay, S. E., & Tüzüner, V. L. (2018). Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve İnsan Kaynakları Uygulamaları Birbirlerini Destekliyor mu? Bankaların Web Sitelerinin İçerik Analizi ile Değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(32), s. 271-285.
- Avcı, T. (2017). *İnsan kaynakları uygulamalarının örgütsel bağlılık üzerindeki etkisi: otelcilik sektöründe bir uygulama*. Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Bayramlık, H., Çetin, Ş., & Yurdakul, A. T. (2015, Nisan). İnsan Kaynakları Yönetimi Uygulamalarının Örgüte Duyulan Güvene Etkisi: Örgütsel Adaletin Aracılık Rolü. *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 17(2), s. 156-173.
- Bellisario, A., & Pavlov, A. (2018). Performance Management Practices in Lean Manufacturing Organizations: A Systematic Review of Research Evidence. *Production Planning & Control*, 29(5), s. 367-385.
- Büyükyılmaz, O., Karakulle, İ., & Karataş, İ. (2018). Örgütsel Kariyer Yönetiminin Duygusal Bağlılık Üzerindeki Etkisinde İş Tatmininin Aracılık Rolü. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1), s. 1-29.

- Can, M., & Hüseyinli, N. (2017, Eylül). Çalışma Hayatında İş Sağlığı ve Güvenliği Kültürü ve Otel Çalışanlarının Güvenli Davranışlarının İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(4), s. 1397-1420.
- Çakı, N. (2017). *İnsan kaynakları yönetimi uygulamalarının örgütsel bağlılık üzerindeki etkisi: pilotlar üzerine bir alan araştırması*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Çal, A. Ç. (2012). *İnsan kaynakları uygulamaları ile çalışanların kuruma yönelik etik algulamaları arasındaki ilişki: bankacılık sektöründe bir uygulama*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çavuş, M. F., & Develi, A. (2015). İnsan Kaynakları Yönetimi Uygulamalarının Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerindeki Etkileri. *Tisk Akademi*, 10(20), s. 230-249.
- Çorum, A. A. (2012). *Y kuşağına yönelik insan kaynakları uygulamaları ve bir şirket örneği*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Deniz, N., & Bakkalbaşı, İ. O. (2010). İnsan Kaynakları ve İşletme Stratejileri Uyumunun Ölçülmesine Yönelik Bir Tartışma. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, XXVIII(I), 183-208.
- Duran, S., & Korkmaz, M. (2019, July). A Critical Approach to Human Resources Practices and Training for Intellectual Capital Accumulation. *International Journal of Business Ecosystem and Strategy*, 1(1), s. 12-25.
- Düzgün, M. S., & Marşap, A. (2018). Performans Değerlendirme ve Ücret Uygulamalarına İlişkin Algının İş Tatmini ve Örgütsel Bağlılığa Etkisi: Bir Uygulama. *Yönetim ve Ekonomi*, 25(3), s. 787-810.
- El-Marghani, A. M.-M. (2019). *The effect of human resource management practices on perception of organizational performance*. University of Turkish Aeronautical Association Institute of Social Sciences Unpublished Master's Thesis.
- Erdal, M., & Aydınlan, B. (2018). Sosyal Medyada Personel Bulma ve Seçme - Kuşaklar Açısından Bir İnceleme. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10(1), s. 728-744.
- Erdirencelebi, M., & Şendoğdu, A. A. (2016). Effects of Mobbing and Organizational Silence on Employee's Performance. *The Macrotheme Review*, 5(5), s. 101-116.
- Erkoç, S. (2018). *Tarihsel gelişim süreci içerisinde küreselleşmenin insan kaynakları yönetimi değişimine etkileri*. İstanbul: Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Esen, Ş., & Adatepe, E. (2017). İnsan Kaynakları Planlama Araç ve Yöntemleri: Sakarya Otomotiv Yan Sanayi Firmaları Üzerine Bir Çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(53), s. 730-738.
- Gürkaynak, B. (2017). *Çalışan iş performansının değerlendirilmesinde insan kaynakları yönetimi uygulamalarının etkililiği ve kişilik özelliklerinin rolü üzerine bir araştırma*. Ankara: Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Hatipoğlu, Z., Akduman, G., & Demir, B. (2019). İnsan Kaynakları Uygulamalarından Duyulan Memnuniyetin İşe Yabancılaşma Üzerindeki Etkisinde Yöneticiye Güvenin Aracı Rolü. *Turkish Studies*, 14(2), s. 451-476.
- Hot, C. T. (2017). *İşletmelerde eğitim ve geliştirme ile bireysel ve örgütsel performans ilişkisi*. İstanbul: Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Işık, M., & Çiçek, B. (2019, Haziran). İnsan Kaynakları Uygulamalarının Kurumsallaşma Algısı Üzerindeki Öncüllük Rolü. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 17(2), s. 128-149.
- Kahraman, H. B., & Fındıklı, M. A. (2018). Kariyer Yönetimi Kapsamında Eğitim ve Geliştirme Faaliyetlerine Yönelik Algıların Çalışan Memnuniyeti Üzerindeki Etkileri. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), s. 51-68.
- Kahya, E. (2019). A Wage Scheme Based on Job and Performance Evaluations. *Journal of Industrial Engineering*, 30(3), s. 187-203.
- Karaca, M., Bayram, A., & Harmancı, Y. (2020). İnsan Kaynakları Yönetimi Uygulamalarının Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkisi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(1), s. 199-208.
- Karakoç, A. (2018). İş Tatmininin Örgütsel Bağlılık ve İş Gören Performansı Üzerindeki Etkisi: Sigorta Acentesi Çalışanları Üzerine Bir Uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(4), s. 1371-1388.
- Kaya, A. (2018). *Kariyer gelişim sürecinin örgütsel bağlılık ve işten ayrılma niyeti üzerine etkisinin yapısal eşitlik modellemesi ile test edilmesi*. Çorum: Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Kesen, M. (2014). *İnsan kaynakları yönetimi uygulamaları ve örgüt kültürünün çalışan performansı üzerine etkileri*. Gebze: Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Kılıçaslan, Ö. (2018). *Stratejik insan kaynakları yönetimi ve örgütsel bağlılığa etkisi*. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Klepić, I. (2019). Correlation of Recruitment and Selection of Human Resources and the Performance of Small and Medium Enterprises. *Naše Gospodarstvo / Our Economy*, 65(4), s. 11-26.
- Li, X., Mai, Z., Yang, L., & Zhang, J. (2019). Human Resource Management Practices, Emotional Exhaustion, and Organizational Commitment - With The Example of the Hotel Industry. *Journal of China Tourism Research*, s. 1-15. doi:10.1080/19388160.2019.1664960
- Mutlu, S. K. (2016). *İnsan kaynakları yönetimi uygulamalarının çalışanlar tarafından algılanışı ve örgütsel bağlılıkla ilişkisine yönelik bir uygulama*. Mersin: Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Sağlık, D., & Yılmaz, A. (2016, December). The Effect of Career Management Applications on Employee Creativity: A Research in Konya, Turkey. *The Journal of International Social Research*, 9(47), s. 917-925.
- Serper, P. D. (1996). *Uygulamalı İstatistik 1*. Filiz Kitabevi.
- Soran, S., Serin, E., & Balkan, M. O. (2016, Ocak). İnsan Kaynakları Yönetim Süreçlerinin Performansa Etkisi: Örgütsel Öğrenmenin Aracılık Rolü ve Bir Uygulama. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 17(1), s. 1-14.
- Soysal, A., & Kılınç, E. (2016, Nisan). İşletmelerde Stratejik İnsan Kaynakları Yönetimi Sürecinde Performans Değerlendirme ve Kariyer Yönetimi Uygulamaları. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(31), s. 325-347.
- Subaşı, S. (2018). *Eğitim etkinliğinin uygulanması ile örgütsel ve bireysel performans arasındaki ilişkide yönetici desteğinin aracı rolü*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Şentürk, F. K., & Tekin, Y. (2015). Örgütsel Bağlılık, Örgütsel Destek ve İş Arkadaşı Desteğinin İşgören Performansı Üzerine Etkileri: AVM Çalışanları Örneği. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 7(2), s. 195-206.
- Turhan, M., Köprülü, O., & Helvacı, İ. (2018, Aralık). Örgütsel Güven ile Bireysel İş Performansı Arasındaki İlişki. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 6(5), s. 47-55.
- Turnalı, D. (2013). *İnsan kaynakları yönetiminde örgütsel bağlılığın işgören performansı üzerine etkisi*. İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Uyğun, Y. (2018). *Stratejik insan kaynakları yönetimi uygulamalarının performans yönetimi bağlamında çalışanlar üzerindeki etkisine yönelik bir araştırma*. İstanbul: Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yıldız, E. (2014, Ocak). Stratejik İnsan Kaynakları Yönetimi Anlayışı Işığında Eğitim ve Geliştirmenin Rolü, İşlevleri ve Bir Örnek Olay. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 11(41), s. 215-236.
- Yılmaz, C., & Erkollar, A. (2018, Ekim). Endüstri 4.0'ın İnsan Kaynakları Planlaması Üzerine Etkileri. *Fifth International Management Information Systems Conference*.
- Yılmaz, R. (2018). *İnsan kaynakları yönetiminde ücret ve eğitim uygulamalarının çalışanların iş tatmini üzerine etkisi ve bir araştırma*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yılmaz, T. (2012). *Yüksek performanslı insan kaynakları yönetimi uygulamalarının bireysel ve örgütsel performansa etkisi*. Ankara: Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yürük, D., & Bal, Y. (2019). İnsan Kaynakları Yönetimi Uygulamaları ve Örgütsel Adalet Algısı Arasındaki İlişkiye Kavramsal Bir Bakış. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(65), s. 1293-1300.

**CREATIVE PROBLEM SOLVING TECHNIQUE APPLICATION AREAS OF TRIZ:
SUGGESTIONS FOR USE IN HEALTHCARE SECTOR ¹**

Şeyma Güner*

İlker Köse**

Gönderim Tarihi: 03.07.2020

Kabul Tarihi: 21.07.2020

Abstract

The aim of the study is to determine the frequency and usage of the TRIZ method, which companies have recently used in order to develop creative solutions to the problems of the sector, and to offer suggestions that will increase the use of TRIZ in the healthcare sector by emphasizing their effectiveness in practice. In the study, two separate literature scans were made. Firstly, academic publications published between 2004-2019 with the main themes of “TRIZ” and “Contradiction Matrix” were scanned through the Web of Science database and a total of 161 publications were reached. Relevant publications have been analyzed by scientific fields and the scope of the study has been expanded a bit to further detail its use in the healthcare sector, and the Google Scholar database has been examined in the second scan. As a result of the study; Although TRIZ is a method used mostly in technical fields, it has been observed that it has been used in the service sector in recent years. As the reason why TRIZ is not widely used in the service sector, it is seen that TRIZ parameters mostly evoke technical fields. In order to benefit from the effectiveness and benefits of TRIZ method in practice, the health services sector is also recommended to harmonize TRIZ methodologies for use in the service sector.

Anahtar Kelimeler: TRIZ, Contradiction Matrix, Healthcare Industry

Jel Sınıflandırması: L23, M1, I19

**YARATICI PROBLEM ÇÖZME TEKNİĞİ TRIZ'İN UYGULAMA ALANLARI: SAĞLIK
HİZMETLERİ SEKTÖRÜNDE KULLANIMI İÇİN ÖNERİLER**

Özet

Çalışmanın amacı sektörde şirketlerin problemlerine yaratıcı çözümler geliştirmek için son zamanlarda sıklıkla başvurdukları TRIZ yönteminin akademik çalışmalar üzerinden kullanım alan ve sıklıklarını tespit etmek ve uygulamadaki etkinliklerini vurgulayarak sağlık hizmetleri sektöründe TRIZ'in kullanımını artıracak öneriler sunmaktır. Çalışmada iki ayrı literatür taraması yapılmıştır, ilk olarak 2004-2019 yılları arasında “TRIZ” ve “Contradiction Matrix” ana temaları ile yayınlanmış olan akademik yayınlar Web of Science veri tabanı üzerinden taratılarak toplam 161 yayına ulaşılmıştır. İlgili yayınlar bilim alanlarına göre ayrılarak incelenmiş ve sağlık hizmetleri sektöründe kullanımını detaylandırmak için çalışma kapsamı biraz daha genişletilerek ikinci taramada Google Scholar veri tabanı incelemeye alınmıştır. Çalışma sonucunda TRIZ'in çoğunlukla teknik alanlardaki problemleri çözmek için başvurulan bir yöntem olmasının yanında son yıllarda hizmet sektöründe de kullanılmaya başlandığı görülmüştür. TRIZ'in hizmet sektöründe yaygın

¹ This article was produced from a part of the master's thesis.

* PhD Students, Istanbul Medipol University, Health Systems and Policies Application and Research Center, sguner@medipol.edu.tr

** Assist.Prof.Dr., Istanbul Medipol University, Health Systems and Policies Application and Research Center, ikose@medipol.edu.tr

kullanılmama sebebi olarak, TRIZ parametlerinin çoğunlukla teknik alanları çağrıştırıyor olması görülmüştür. TRIZ yönteminin uygulamadaki etkinliğinden ve faydalarından sağlık hizmetleri sektörünün de yararlanılabilmesi için TRIZ metodolojilerini hizmet sektöründe kullanıma uygun olarak uyumlaştıracak çalışmalar önerilmektedir.

Keywords: *TRIZ, Çelişki Matrisi, Sağlık Endüstrisi*

Jel Classification: *L23, M1, I19,*

1. Introduction

While companies try to keep pace with change and development, they use various strategies and methods to achieve sustainable competitive advantage. In order for their competitive advantage to be sustainable, the methods they have developed must not be easily imitated by their competitors, and for this they benefit from creative problem solving techniques and the impact of the culture of innovation. While companies try to renew their business processes and create an innovative corporate culture, they use creative problem solving techniques to successfully evaluate the opportunities and threats they face. Although it emerged in the 1940s, the impact of TRIZ methodology on innovation has become more and more noticeable lately and nowadays, many large companies are waiting for their employees to implement TRIZ trainings in recruitment processes (Kaya, 2017; Kaya 2018). It has a systematic structure that distinguishes TRIZ methodology from other creative problem solving techniques and makes it special, as well as offering solutions based on contradictions to problems.

Our article consists of 4 parts; The importance of the subject is highlighted in the literature review section presented after the introduction section; Then, our scope of work was presented in the methodology section and the results were presented in the result section with statistical information. In the last section, our analysis results are discussed by interpreting and making inferences and suggestions are presented about the future studies.

2. Literature Review

2.1. TRIZ

The acronym TRIZ, known as Creative Problem Solving Theory, consists of the initials of the words "Teoriya Resheniya Izobreatatelskikh Zadatch". Genrich Saulovich Altshuller, who worked as a patent specialist in the Soviet Union in 1946, was a set of methods that emerged as a result of the fact that the idea put forward as a new invention during the patents examined basically contains similarities (Altshuller, 1999, 2013a, 2013b). Alshuller expanded his studies and examined about 3 million patents and discovered that basically 40 different solution methods are used to solve the problems. These methods are named as "40 Standard Methods". According to Altshuller, innovative solutions can be developed using one or more of these methods. TRIZ tools guide the use of these methods. Each cell of the solution matrix, known as the 39X39 Conflict Matrix, directs the decision maker to 40 relevant principles.

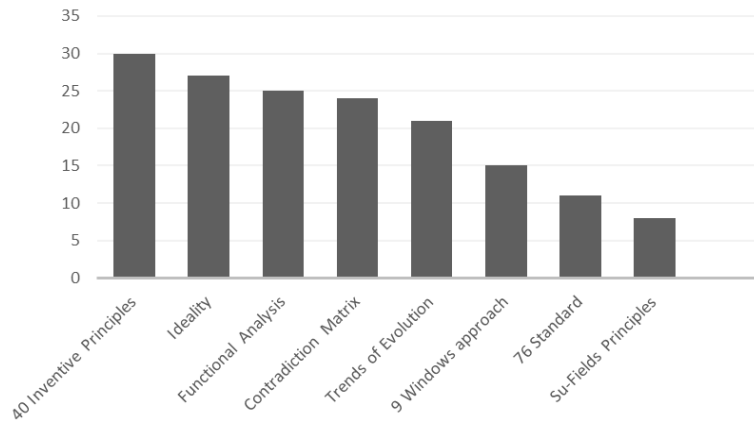
TRIZ philosophy argues that inventions do not develop randomly but are predictable with the combination of certain laws and rules that are systematically studied (Souchkov, 2013). In this respect, TRIZ is also defined as a data set consisting of systematic methods that offer all aspects of understanding and solving problems together (Gadd, 2011). Using TRIZ tools guides the decision maker in developing innovative ideas using the experience of 3 million patent databases.

In an ever-evolving and changing global world, businesses aim to continue their existence and gain superiority in competition. In order to achieve these goals, they have to meet customer expectations and even provide products or services that exceed expectations. In order to respond to the expectations

of customers who expect low cost and high quality of the products or services they receive, businesses are required to design their business processes close to perfection solutions quickly to their problems to follow innovations, and to provide high quality products and services. Considering the impact of this goal of the companies on the ideal, TRIZ's feature that emphasizes creativity and innovation shows that businesses show a relationship with the aim of producing high quality and low-cost ideal products or services (Şener, 2006).

Although there are many TRIZ tools, the most frequently used method is the “40 Principle” method according to the results of the study conducted with 40 TRIZ professionals in various parts of the world (Figure 1) to measure the use of TRIZ in 2013. (Ilevbare, Probert, & Phaal, 2013). Although these methods are mostly used for the solution of problems in technical fields, TRIZ parameters and principles are used in social and commercial fields such as non-technical policy, politics and business management in recent years thanks to their wide scope. (Altuntaş Serkan & Yener, 2012; Ilevbare, Probert, & Phaal, 2013; Leon, 2003; S.-P. Lin, Chen, & Chen, 2012). Thanks to the systematic solution offers offered by TRIZ, anyone who has received this training can produce effective innovative solutions in their field.

Figure 1: Frequency of use of agricultural tools according to the survey results

2.2. Healthcare Industry

The most important feature of the healthcare sector that distinguishes it from other service sectors is that a possible mistake can lead to incapacity, to spend the remaining life of the patient with poor quality and even to the loss of human life. Working with 'zero error', which is one of the basic principles of quality concept, is much more important in the health sector. In addition to providing quality service, it is important to be able to immediately offer a solution to a possible problem and to make quick decisions. For all these reasons, the concept of quality service becomes more and more specialized in the healthcare sector.

Problem solving and innovation management methods play an important role in improving the quality of health. For this reason, almost every method developed in business science has been applied in hospitals that provide a very complex and information-intensive service in a short time, and sometimes these methods have been adapted to the special needs of the hospitals.

3. Data and Methodology

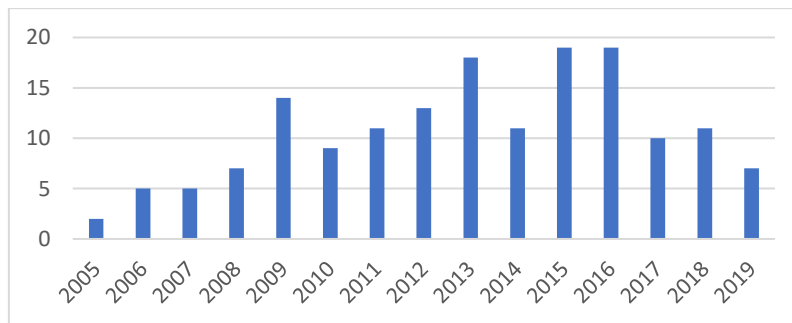
In this study, two interrelated literature reviews were conducted. In the first one, all studies conducted between 2004-2019 have been scanned with the themes “TRIZ” and “Contrudiction matrix” in the Web of Science database. As a result of our search with related constraints, a total of 161 publications

were reached and descriptive analysis was conducted by examining these studies separately. Is TRIZ a method used only in social sciences? Can creative solutions be developed by using TRIZ method in the healthcare sector more particularly in the service sector? question directed us to this research. Secondly, in order to expand the scope of the study and examine the frequency of use in the service industry, studies on TRIZ's use in the service sector between 2004-2019 have been searched and accessed in the Google scholar database with the keywords "TRIZ", "Contradiction Matrix" and "Healthcare". descriptive analysis was made by examining the publications in terms of content. The results obtained were analyzed by years, types of publications, countries and fields of science.

4. Findings and Discussions

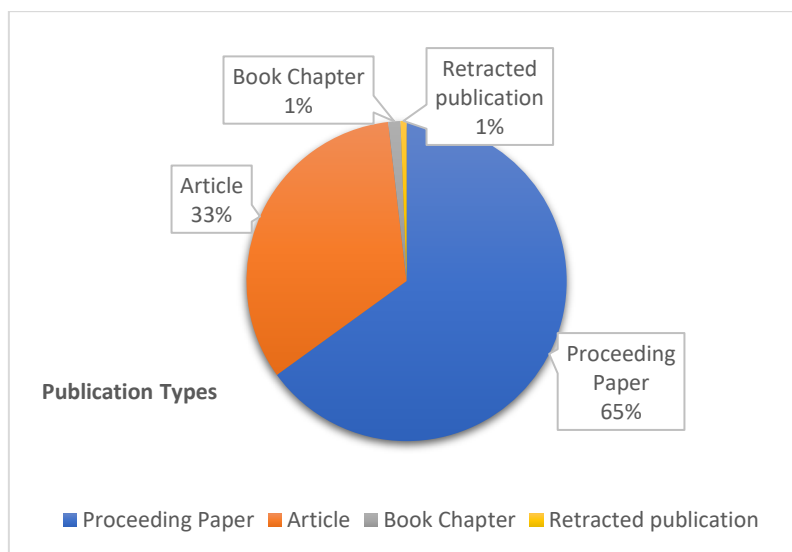
A total of 161 publications published between 2004 and 2019 have been reached with the themes of "TRIZ" and "Contrudiction matrix" in the Web of Science database. When the distribution table of publications by years is examined, it is seen that the studies in this field were published most in 2013, 2015 and 2016 (Figure 2).

Figure 2: Graphs of the number distributions of the studies on "TRIZ" and "Conflict Matrix" between the years of 2004-2019

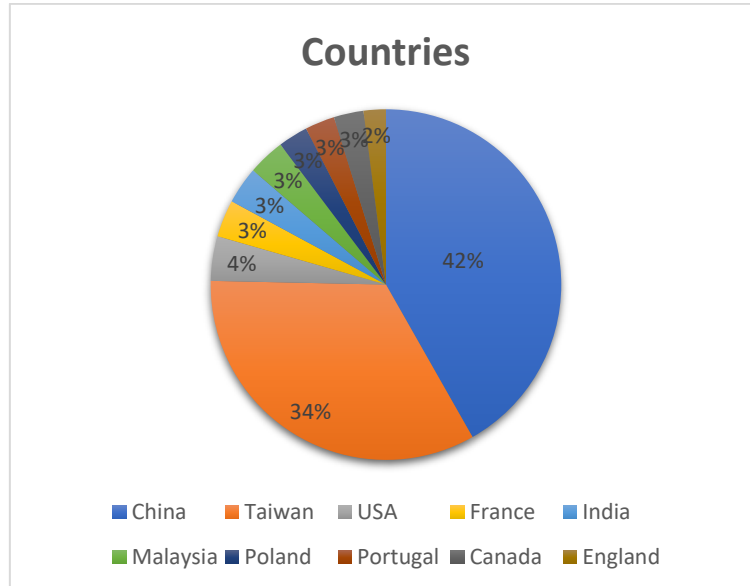
106 of these studies are papers, 54 are articles, 2 are book chapters and 1 is compilation. There is one withdrawn publication. As can be seen from the numbers, 2 publications are presented both as a book chapter and as an article. As seen in Figure 3, when we examine in percentage terms, 65% of the publications in this field are presented as papers.

Figure 3: Publication types distribution chart

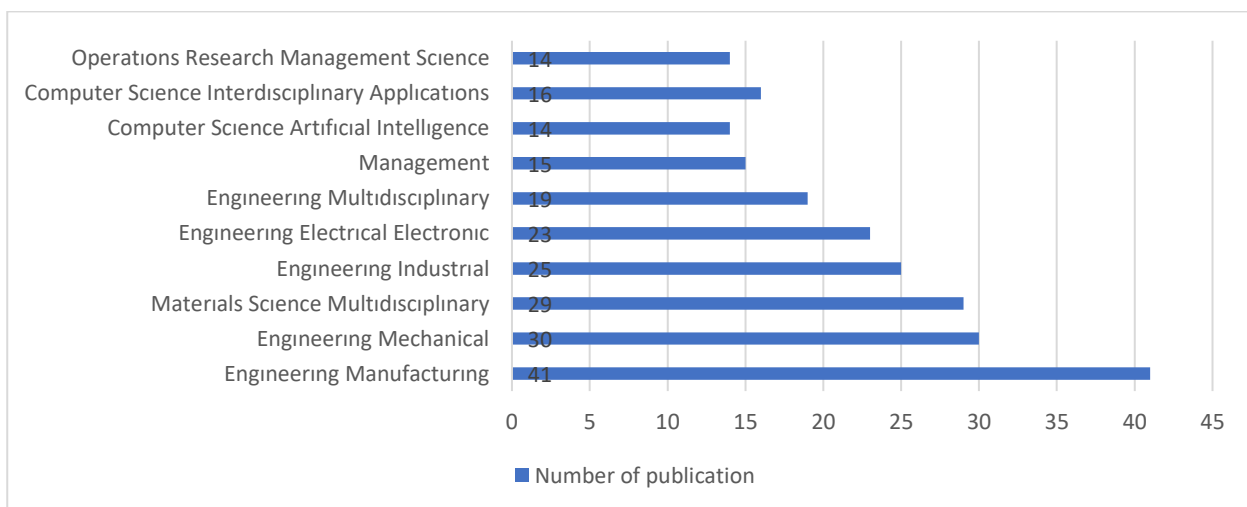
When we examine the countries of the authors who carried out TRIZ studies, it was seen that the studies in the field of TRIZ were mostly done in China and then in Taiwan. Among the relevant years, there are 61 studies from China and 49 from Taiwan. The percentages of these publications are given in figure 4.

Figure 4: Distribution of authors by country

According to the World Intellectual Property Indicators Report (WIPO) published in 2018, the top three countries that submitted the most patent applications were presented as China, USA and Japan. The Chinese patent application shows number superiority in all intellectual property fields, including the patent issued and the living patent. (“Dünya Fikri Haklar Göstergeleri,” 2018, “WIPO, 2018 yılı Dünya Fikri Mülkiyet Göstergeleri Raporu,” 2018, “Word Intellectual Property Organization,” 2018) Considering the impact of TRIZ on innovation and the widespread use of TRIZ in China, it is thought that it may be the subject of a new study whether or not there is TRIZ behind China's patent success.

Figure 5: Number Distributions of Publications by Themes

In Figure 5, "Web of Science" category distributions of related publications on "TRIZ" and "Contradiction matrix" themes are given. 41 of the publications are engineering manufacturing, 30 are engineering mechanical, 29 are materials science multidisciplinary, 25 are engineering industrial, 23 are engineering electrical electronic, 19 are engineering multidisciplinary, 15 are management, 14 are computer science artificial intelligence, 16 are in the category of computer science interdisciplinary application, and 14 are in operations research management science. The details of the publications in the relevant categories are listed from the most frequently used to the least used and are given in Table 1 below. Some studies have been addressed in several categories.

Table 1: Distribution of Publications by Themes

CATEGORIES	PUBLICATIONS
Engineering Manufacturing	(Arlitt, Nix, & Stone, 2012a; Bao, Liu, & Bian, 2012; Brockmoeller, Mozgova, & Lachmayer, 2017; Cakir & Cilsal, 2008; H.-T. Chang, Chang, & Yang, 2013; C.-K. Chen, Shie, Wang, & Yu, 2015; J. L. Chen & Chen, 2007; Z. Chen & Tan, 2006; Cherifi, Dubois, Gardoni, & Tairi, 2015; Cherifi, Gardoni, M'Bassegue, Renaud, & Houssin, 2017; Cherifi, M'Bassegue, Gardoni, Houssin, & Renaud, 2019; Coelho, 2009a; Y. L. Cui, He, & Zhang, 2012; Frizziero, Donnici, Caligiana, Liverani, & Francia, 2018; Gao, Wei, Yang, & Liu, 2013; Han, Lv, Yang, & Zeng, 2011; Hsu, Hsu, Hung, & Xiao, 2010; Hu, Su, Chen, & Wei, 2013; Chien-Yi Huang, Lin, & Tsai, 2015; S. Huang, Liu, & Ai, 2017; Y. X. Huang, Kong, & Liu, 2014; Ivashkov, Souchkov, & Dzenisenka, 2005; T. Li, 2010; Lu, Liao, Jiang, & Liu, 2006; L. Ma & Tan, 2006; S. C. Ma, Jia, & Liu, 2010; Ogeya, Coatanea, & Medyna, 2013; Pang, Guo, & Yang, 2012; Su & Su, 2018; Tsai, Shieh, & Chuang, 2011; F. Wang, Yu, & Yao, 2012; G. Wang, Tian, Geng, Evans, & Che, 2016; X. Wang, Lu, & Hong, 2010a; Wirawan & Chandra, 2016a; Wu & Yan, 2013; Xiao & Xin, 2009; C. H. Yeh, Huang, & Yu, 2011; Yen & Chen, 2005; P. Zhang, Zanni-Merk, & Cavallucci, 2017; Zhi-gang Xu & Wen-guang Chen, 2008)
Engineering Mechanical	(Bhatnagar, 2019; W.-C. Chen & Chen, 2018; Y. Chen, 2016; S. Guo et al., 2018; Ishak, Sivakumar, & Mansor, 2018; Lan, Chuang, & Chen, 2018; S. Y. Lin & Wu, 2016; Mastura, Sapuan, Mansor, & Nuraini, 2016; Şen & Baykal, 2019; Y.-H. Wang, Trappey, Hwang, & Chen, 2016; Arlitt, Nix, & Stone, 2012; Cempel, 2013, 2014, C. P. Chang & Lin, 2013, 2014; G. H. Gao, Wei, Yang, & Liu, 2013; Y. X. Huang, Kong, & Liu, 2014; K. Y. Li, 2014; C. L. Xie & Liu, 2012; Coelho, 2009; Duc Truong Pham, Kok Weng Ng, & Mei Choo Ang, 2010; Hsu, Hsu, Hung, & Xiao, 2010; W. X. Li & Wang, 2012; J. Liu, Li, Li, & Wen, 2007; S. Liu, 2012; Cong Da Lu, Liao, Jiang, & Liu, 2006; Qiu, Liu, & Shi, 2010a; Xiao & Xin, 2009a; Zhen, Jiang, Huang, & Liang, 2008; Bao, Liu, & Bian, 2012)
Material Science Multidisciplinary	(Asyraf, Ishak, Sapuan, & Yidris, 2019; C.-P. Chang, Lin, & Lu, 2015; C. P. Chang & Lin, 2014; Chien-Yi Huang, Lin, & Tsai, 2015; Y.-H. Lin, Li, Lu, Chung, & Chen, 2016b; Mansor, Sapuan, Zainudin, Nuraini, & Hambali, 2014; Su & Su, 2018; Wirawan & Chandra, 2016; Yu & Rong, 2015; Arlitt, Nix, & Stone, 2013; C. P. Chang & Lin, 2013; G. H. Gao, Wei, Yang, & Liu, 2013; Hu, Su, Chen, & Wei, 2013; Jou, Lin, Lee, & Yeh, 2013; F. C. Kuang, Wu, & Liu, 2013; K. Y. Li, 2014; Pang, Guo, & Yang, 2012; C. L. Xie & Liu, 2012; Y. De Zhang, Liu, & Yu, 2012; Han, Lv, Yang, & Zeng, 2011; S. M. Li, Zhang, Zhao, & Gong, 2012; S. Liu,

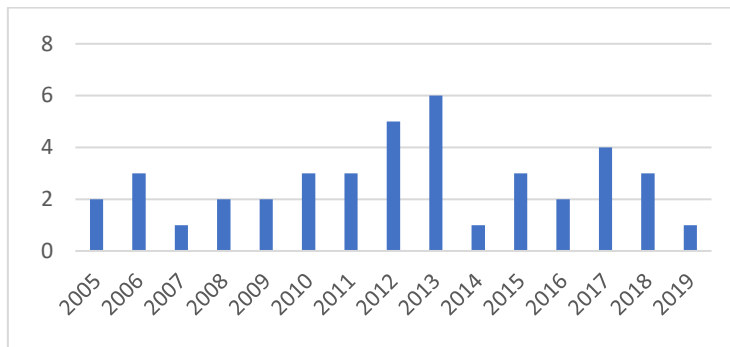
	2012; Congda Lu, Liao, Jiang, & Liu, 2006; S. C. Ma, Jia, & Liu, 2011; Tsai, Shieh, & Chuang, 2012; X. Wang, Lu, & Hong, 2010; Bao et al., 2012; Cempel, 2014)
Engineering Industrial	(Borgianni & Matt, 2015; Brockmoeller, Mozgova, & Lachmayer, 2017; C.-H. Chen & Huang, 2015; Cherifi, Gardoni, M'Bassegue, Renaud, & Houssin, 2017; Y. X. Huang, Kong, & Liu, 2014; Karnjanasomwong & Thawesaengskulthai, 2015; C.-H. Lee, Zhao, & Lee, 2019; Lim, Park, & Yoon, 2015; C.-H. Wang, 2015; F. Zhang, Yang, & Liu, 2014; H.-T. Chang, Chang, & Yang, 2013; G. Gao, Wei, Yang, & Liu, 2013; P. Jiang, Zhai, Chen, & Tan, 2009; Liang, Tan, Wang, & Li, 2009; S. Liu, Shi, & Zhang, 2009; Lv, Zhang, & Wang, 2013; Ogeya, Coatanea, & Medyna, 2013; C.-S. Wang, Wang, Chang, & Lin, 2009; Y. Yang, Shao, & Tang, 2009; C. H. Yeh, Huang, & Yu, 2011; Ivashkov, Souchkov, & Dzenisenka, 2005; J. Ma, Zhang, Wang, & Luo, 2009; Xiao & Xin, 2009; J. Xie, Tang, & Shao, 2009; Zhang Dong-sheng, Hu Yue, & Yuan Yuan, 2007)
Engineering Electrical Electronic	(Alvarez & Hatakeyama, 2017; Y. Chen, 2016; Chien-Yi Huang, Lin, & Tsai, 2015; Jaisuk & Thawesaengskulthai, 2018; Karnjanasomwong & Thawesaengskulthai, 2015; C.-C. Lin & Chen, 2016; Min, Shanshan, & Yan, 2017; Su & Su, 2018; Vincent & Cavallucci, 2018; Yin & Dai, 2015; C. P. Chang & Lin, 2013, 2014; Daniel & George, 2015; J.-C. Jiang, Sun, & Shie, 2011; K.-Y. Li, 2014; S. M. Li et al., 2012a; Lim, Park, & Yoon, 2015; Lv, Zhang, & Zhang, 2013; Zeng & Su, 2015; T.-S. Li & Huang, 2009; Prasad & Sudha, 2011; Qiu, Liu, & Shi, 2010b)
Engineering Multidisciplinary	(H.-T. Chang, Chang, & Yang, 2013; R.-Y. Chen, 2015; Cherifi, M'Bassègue, Gardoni, Houssin, & Renaud, 2019; Dave, 2017; Ding, Jiang, Ng, & Zhu, 2017; Donnici, Frizziero, Francia, Liverani, & Caligiana, 2018; Howard, Culley, & Dekoninck, 2011; F. Kuang, Wu, & Liu, 2013; H.-S. Lee & Hsieh, 2009; Y.-H. Lin, Li, Lu, Chung, & Chen, 2016a, 2016b; Ogeya, Coatanea, & Medyna, 2013; Shih, Chen, & Li, 2013; D. Yang & Hou, 2007; C. H. Yeh, Huang, & Yu, 2011b; Chi Hao Yeh, Hsieh, & Wu, 2014; Bigand, Deslee, & Yim, 2011; C.-P. Chang et al., 2015)
Management	(Bigand et al., 2011; Cui & Zhang, 2014; Dai, Wang, & Li, 2013; Ching-Yun Huang, Lin, Chang, & Lu, 2017; Ionita, Ionescu, Visan, & Hincu, 2011; Lim, Yun, Park, & Yoon, 2018; M.-S. Liu, 2011; L. Ma, Tan, Zhang, & Zhang, 2006; Morgado, Sandiaes, & Navas, 2019; Shrotriya, Dhir, & Sushil, 2018; Su, Lin, & Chiang, 2008; Wang Shuxia, Guo Haibing, & Jia Yuncheng, 2013; Xiao & Xin, 2009; C.-H. Yeh, Wu, Wu, & Chen, 2007; Zhang Dong-sheng, Hu Yue, & Yuan Yuan, 2007)
Computer Science Artificial Intelligence	(Ang, Ng, Ahmad, & Wahab, 2013; Y.-L. Chang, Lai, & Wang, 2010; Cherifi, M'Bassègue, Gardoni, Houssin, & Renaud, 2019; N. Guo, 2016; J.-C. Jiang et al., 2011; H.-S. Lee & Hsieh, 2009; K.-Y. Li, 2014; S. M. Li, Zhang, Zhao, & Gong, 2012; T.-S. Li & Huang, 2009a; Z.-C. Lin & Chen, 2009; Liu Gequn & Liu Weiguo, 2006; Vincent & Cavallucci, 2018; Yamada, Miura, Hayama, & Kunifuji, 2009)
Computer Science Interdisciplinary Applications	(Cherifi et al., 2019; Ching-Yun Huang, Lin, Chang, & Lu, 2017; Ivashkov, Souchkov, & Dzenisenka, 2005; Lai, Chen, & Hung, 2008; C.-H. Lee et al., 2019; S. Liu, Shi, & Zhang, 2009; J. Ma, Zhang, Wang, & Luo, 2009; Prasad & Sudha, 2011; Shih, Chen, & Li, 2013; C.-H. Wang, 2015; J. Xie, Tang, & Shao, 2009; Y. Yang, Shao, & Tang, 2009; C.-H.

	Yeh, Wu, Lai, & Chen, 2007; Yu & Rong, 2015; F. Zhang, Yang, & Liu, 2014; Cakir & Cilsal, 2008)
Operations Research Management Science	(J.-C. Jiang et al., 2011; P. Jiang, Zhai, Chen, & Tan, 2009; T.-S. Li & Huang, 2009; Liang, Tan, Wang, & Li, 2009; Lim, Park, & Yoon, 2015; Liu Guoxin & Lang Kun, 2010; L. Ma, Tan, Zhang, & Zhang, 2006; C.-S. Wang, Wang, Chang, & Lin, 2009; C.-M. Yang, Kao, & Liu, 2010; C.-H. Yeh, Wu, Cheng, & Chen, 2007; C.-H. Yeh, Wu, Lai, & Chen, 2007; D. Zhang, Hu, & Yuan, 2007; Bigand et al., 2011; Cakir & Cilsal, 2008)

4.1. Engineering Manufacturing

In the Engineering Manufacturing category, there are 41 publications published between the relevant years. The distribution of these publications by years is given in Figure 6 below. Although the publications are concentrated in 2012-2013, it is seen that at least 1 study is published every year in the relevant range. 12 of these publications were published as articles, 29 of them were published as Proceedings Paper and 2 of them were published as book chapters. It is seen that there are more publications in the field of Manufacturing Engineering compared to other science fields in which TRIZ was used between the years of 2004-2019. From this, we can conclude that TRIZ is a method used in problem solving in the field of Manufacturing Engineering.

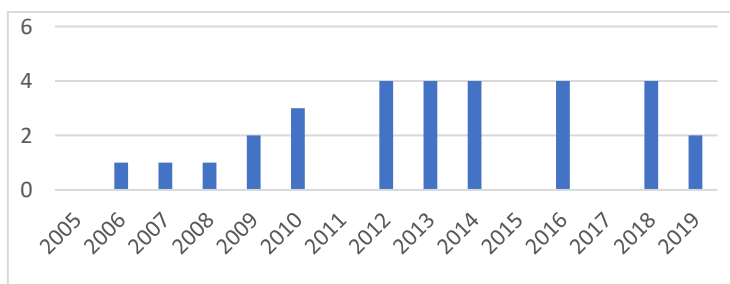
Figure 6: Number distribution of publications in the category of Engineering Manufacturing by year

4.2. Engineering Mechanical

In the engineering mechanical category, there are 30 publications published between 2004-2019. The distribution of these publications by years is given in Figure 7 below. When the chart is examined, there are 4 publications in 2012, 2013, 2014, 2016 and 2018; It is observed that there were no publications in 2005, 2011, 2015 and 2017. The second field in which TRIZ studies published according to the results of the screening with the relevant themes between the relevant years is used the most is the mechanical engineering category. 10 of the publications published in this category are articles, 1 of them is both article and book chapters and 20 of them are papers.

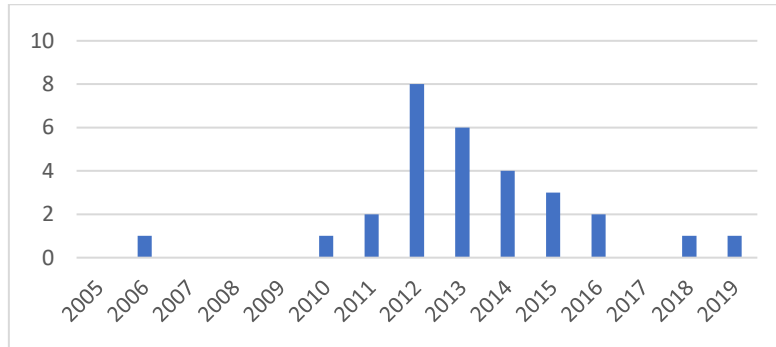
Figure 7: Distribution of publications in the Engineering Mechanical category by years

4.3. Materials Science Multidisciplinary

In the materials science multidisciplinary category, there are 29 publications published between 2004-2009. The distribution of these publications by years is given in Figure 8 below. When we examine the graphic, it is seen that the most publication was published in 2012 and the publication studies were concentrated between 2010 and 2016. Although the third field of TRIZ studies, which was published according to the results of the screening with the relevant themes between the relevant years, is the material science engineering category, it is seen that the studies in this field do not show distribution among the years and are concentrated only between certain years. 5 of the publications published in this category are articles and 24 are papers.

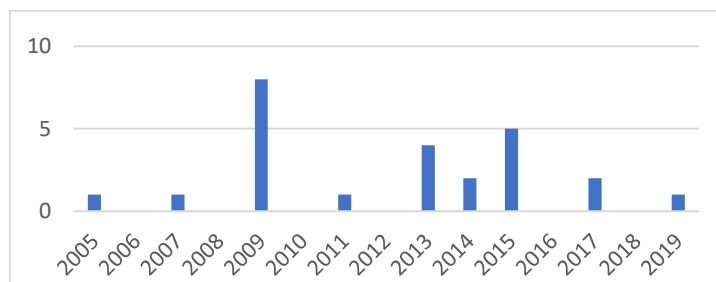
Figure 8: Distribution of publications in the Materials Science Multidisciplinary category by years

4.4. Engineering Industrial

In the Engineering Industrial category, there are 25 publications published between the relevant years. When the graphic of the distribution of these publications by years (Figure 9) is examined, it is seen that the most publication was published in 2009. The second field in which TRIZ studies published according to the results of the screening with the relevant themes between the relevant years is used the most is the mechanical engineering category. Of the 25 publications published in this category, 5 are articles, 1 is both article and book chapters, 19 are papers.

Figure 9: Distribution of publications in the Engineering Industrial category by years

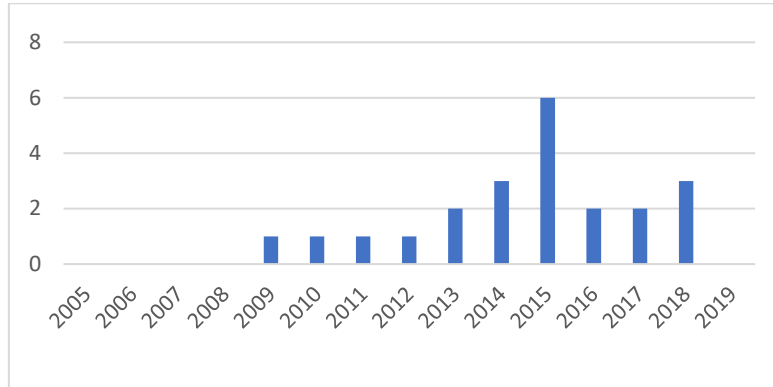

4.5. Engineering Electrical Electronic

In the Engineering Manufacturing category, there are 23 publications published between the relevant years. The distribution of these publications by years is given in Figure 10 below. While the publications were published between 2009-2018, it is seen that the most publications were published in 2015. The 5th field in which the TRIZ studies published according to the results of the screening with the relevant themes between the relevant years was used the most is the electrical electronics engineering category. 3 of the publications published in this field are articles, 19 of them are papers,

1 of them are articles and withdrawn publications. Compared to other fields of science, it is seen that TRIZ was published later in electrical and electronic engineering.

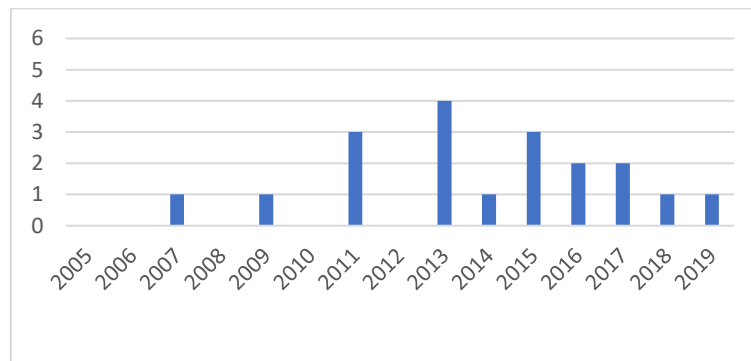
Figure 10: Distribution of publications in the Engineering Electrical Electronic category by years

4.6. Engineering Multidisciplinary

There are 19 publications published in the category of “Engineering Multidisciplinary ” between 2004-2019. The distribution of these publications by years is given in Figure 11 below. When the graphic is analyzed, it is seen that the most broadcasts were published in 2013 and then in 2011 and 2015. According to the results of the screening conducted with the relevant themes between the relevant years, it is seen that the 6th field in which TRIZ studies are used the most is the “Engineering Multidisciplinary” field. Of the 16 publications published in this category, 8 are articles and 11 are papers.

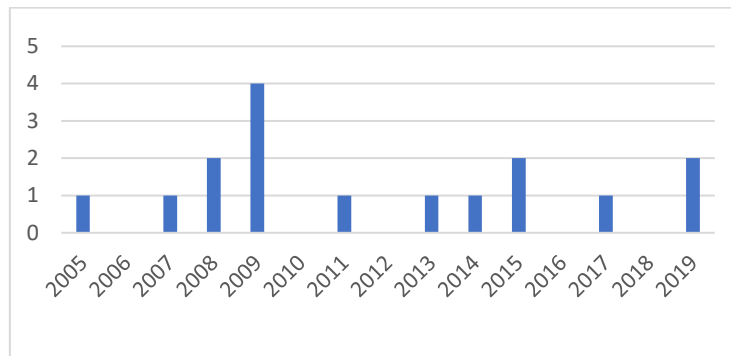
Figure 11: Distribution of publications in the Engineering Multidisciplinary category by years

4.7. Computer Science Interdisciplinary Applications

Computer Science Interdisciplinary Applications engineering category has 16 publications published between 2004-2019. The distribution of these publications by years is given in Figure 12 below. When the graphic is analyzed, it is seen that the most broadcasts were published in 2009 and then in 2011 and 2015. According to the results of the screening made with the relevant themes between the relevant years, it is seen that the 7th field of TRIZ studies published is the Computer Science Interdisciplinary Applications area. Of the 16 publications published in this category, 6 are articles and 10 are papers.

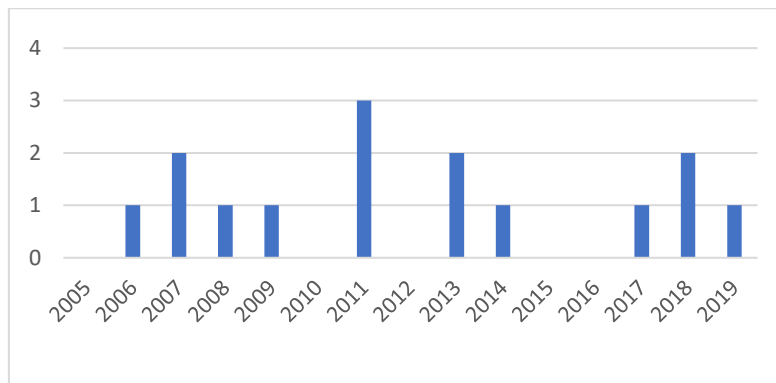
Figure 12: Distribution of publications in the category of "Computer Science Interdisciplinary Applications" by years

4.8. Management

In the management category, there are 15 publications published between 2004-2019. The distribution of these publications by years is given in Figure 13 below. It can be seen that the 8th area where TRIZ studies are published the most according to the results of the screening with the relevant themes between the relevant years is the management area. 5 of the publications published in this field were published as articles, 9 as papers and 1 as both articles and papers.

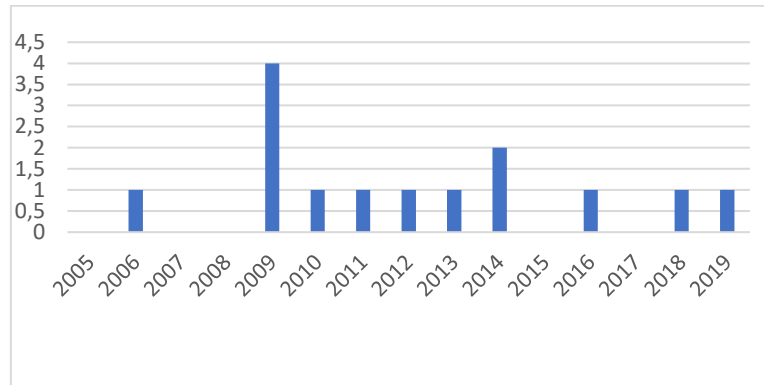
Figure 13: Distribution of publications in the management category by years

4.9. Computer Science Artificial Intelligence

There are 14 publications published between 2004-2019 in the category of Computer Science Artificial Intelligence. The distribution of these publications by years is given in Figure 14 below. When the graphic is analyzed, it is seen that the most broadcasts were published in 2009 and then in 2011 and 2015. According to the results of the screening made with the relevant themes between the relevant years, it is seen that the 8th area in which TRIZ studies are used most frequently is the Computer Science Artificial Intelligence area. 4 of the publications published in this field are articles and 10 of them are papers, one of the articles is a withdrawn publication.

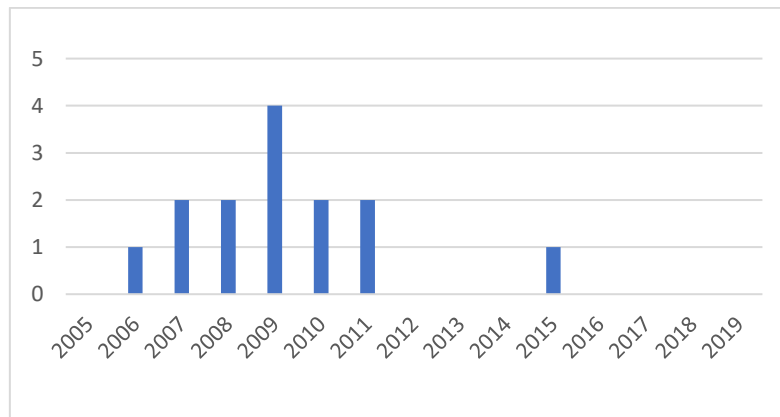
Figure 14: Distribution of publications in the category of “Computer Science Artificial Intelligence” by years

4.10. Operations Research Management Science

There are 14 publications published between 2004-2019 in the category of Operations Research Management Science. The distribution graph of these publications by years is given in Figure 15 below. It is seen that there are no studies published in this field in recent years, when publications concentrated between 2006-2011. It is seen that the 8th field in which TRIZ studies published according to the results of the screening with the relevant themes between the relevant years was used the most was Operations Research Management Science. 4 of the publications published in this field are articles, 10 of them are papers, 1 of the articles is withdrawn publications.

Figure 15: Distribution of publications in the category "Operations Research Management Science" by years

4.11. Use of TRIZ in the Healthcare Industry

In the first stage of our literature review, when we distinguish the publications examined on the “Web of Science” according to their fields of science, it is seen that there are mostly engineering science, that is, technical fields. In addition, there are 15 studies published in management science, that is, in the field of social sciences. In this respect, is TRIZ a method used only in social sciences? Can creative solutions be developed especially in the service sector by using TRIZ method in the health sector? question led us to a new research. In the second stage of the literature review, in addition to the studies in the database of "Web of Science", TRIZ in the service sector by searching "TRIZ", "contradiction matrix" and "healthcare" constraints in the same year interval (2004-2019). Studies using 'have been identified (Borgianni & Matt, 2015; Chiou, 2014; Chun Chiou, Ju Liu, & Tsai, 2012; Endsley, 2010; Gazem & Rahman, 2014; LariSemnani, Mohebbi Far, Shalipoor, & Mohseni, 2015; S.-P. Lin, Chen,

& Chen, 2012, 2012; H. L. Yang & Hsiao, 2009). While some of the related studies tried to use the existing TRIZ matrices and methods, some tried to harmonize the matrices for use in the service industry. The studies emphasized that TRIZ is used systematically to develop innovative solutions in the fields of engineering and management, as well as very few studies that implement TRIZ in improving the quality of health care (Chiou, 2014; Guner, 2020; S.-P. Lin et al., 2012; H. L. Yang & Hsiao, 2009).

In the 2009 study, they tried to solve the problems they detected through the existing TRIZ matrix and as a result; The introduction of TRIZ to innovative service development is just the beginning. They stated that they are at the stage, and that additional research is needed to match the parameters of conflict matrices and creative principles to service concepts. (H. L. Yang & Hsiao, 2009). In the study carried out in 2014; It was emphasized that TRIZ can also be used to deal with problems in the field of service development. (Chiou, 2014). In addition to these studies, there are also studies that make matrix harmonization studies specific to the healthcare sector and develop innovative solutions to their problems with the matrices they recommend. (Altuntaş & Yener, 2012; S.-P. Lin et al., 2012; Guner, 2019).

According to the results of their study, Shu-Ping et al. It was emphasized that the use of TRIZ in studies to improve health service quality will be a guide in decision making (S.-P. Lin et al., 2012). In this study, Parasuraman (Parasuraman et al., 1985) and their friends aimed to develop a new matrix by matching the service quality parameters with TRIZ parameters to determine the themes to be improved in the service sector. It is not mentioned in detail in the study what this matching is made or how it is tested. This match While they match some parameters with 1 and some parameters with 2 TRIZ parameters, they could not offer a complete matrix suggestion. In addition, by interpreting the principles of 40 principles guided by their matching, in general, not problem-specific they tried to develop a solution proposal. The basic usage principle of TRIZ is by separating each problem into parameters and into the TRIZ matrix to place and to try to improve the solutions offered by the matrix at the intersection cell by examining them in relation to the specific problem. The basic usage principle of TRIZ is to place each problem into parameters by placing it in the TRIZ matrix and trying to develop it by examining the solution suggestions offered by the matrix in the intersection cell.

Also in another study conducted by Altuntaş and Yener (Altuntaş & Yener, 2012) in 2012; 10 service quality dimensions proposed by Parasuraman were discussed. These 10 service quality were matched with TRIZ parameters and 10 experts were asked if they participated in this matching. Since 2 matches were not approved by half of the experts, they were discarded and a new matrix was introduced with the remaining 8 matches. However, in this study, it was not based on an explanation of what they did in the first match and the experts were asked only their opinions against “1” matching. In this study, it is thought that if more than 1 parameter was presented to the experts for each mapping, a TRIZ parameter could be found against 2 dimensions excluded, thus the matrix could be more extensive.

In the study carried out in 2019, firstly Parasuraman (Parasuraman et al., 1985) and friends' service sector quality criteria and parameters in the contradiction matrix of TRIZ were matched with AHP method and 16x16 matrix was obtained in line with the opinions of experts. Then, a problem pool was created with brainstorming with experts in the health sector, and the problems obtained were eliminated, and technical and systemic problems suitable for TRIZ were selected. During the solution of these problems, the features of the 16x16 matrix proposed as a result of the study have been identified and solutions have been developed. Although this study is set out with a matrix and methodology proposal suitable for use in the service sector, it offers solutions to problems with technical dimensions in the service sector. It is recommended to emphasize the effectiveness of the proposed matrix by using it to solve non-technical problems in the service sector.

5. Conclusion

While companies try to keep pace with change and development, they use various strategies and methods to achieve sustainable competitive advantage. For their competitive advantage to be sustainable, the methods they have developed must not be easily imitated by their competitors, and for this, they benefit from creative problem-solving techniques and the impact of the culture of innovation. While companies try to renew their business processes and create an innovative corporate culture, they also use creative problem-solving techniques to successfully evaluate the opportunities and threats they face. Although it emerged in the 1940s, the impact of TRIZ methodology on innovation has started to become more noticeable lately and nowadays, many large companies are waiting for their employees to implement TRIZ training in recruitment. It has a systematic structure that distinguishes TRIZ methodology from other creative problem-solving techniques and makes it special, as well as offering solutions based on contradictions to problems. As a result of the comprehensive literature review we conducted in the first part of our study, the studies carried out under the themes of “TRIZ” and “Contradiction Matrix” between 2004-2019 were examined and it was seen that the TRIZ method was mostly used in technical fields. While the studies in the technical fields constitute 90.7% of all publications in the related years, the studies in the management field constitute 9.3%. When we examine the studies conducted in the field of management, it has been determined that the importance of its use in the service sector and more particularly in the health care sector in recent years has been emphasized and there are few studies compared to the technical fields. According to the results obtained from the literature review in the second part of the study; While some of the related studies in the health care sector tried to use the existing TRIZ matrices and methods, some were trying to harmonize the matrices for use in the service sector. As the reason why TRIZ is not used widely in the service sector, it is observed that the parameters of the most used TRIZ methods, “40 Principles” and “39X39 contradiction matrix” mostly evoke technical fields. Also; TRIZ tools and methods can be used as a creative problem-solving technique in the service sector. However, it has been observed that the basic TRIZ matrix and its parameters should be adapted to be suitable for use in the service sector, to obtain more efficient results and develop them for everyone. In addition, larger examples need to be examined to review matrix development studies in the service sector so far and to confirm the effectiveness of the results proposed in these studies.

The most important limitation of this study is focusing only on the data in the Web of Science database. In new studies to be conducted within this framework, it is recommended to increase the number of databases and conduct an investigation. In addition to the literature studies to be carried out in the future, it is recommended to carry out studies that will facilitate and expand the use of TRIZ in the service sector, and it is believed that these studies will make serious contributions to both the industry and the academy.

REFERENCES

- Altshuller, G. (1999). *The Innovation Algorithm: TRIZ, Systematic Innovation and Technical Creativity*. Technical Innovation Center.
- Altshuller, G. (2013a). *Ve Birden Mucit Ortaya Çıkıverdi - Yaratıcı Problem Çözme Teorisi* (çev.Bülent Akat). Elma Yayınevi.
- Altshuller, G. (2013b). *Yenilik Algoritması, İcat Çıkarma Kitabı-TRIZ*. Sistem Yayıncılık.
- Altuntaş Serkan, & Yener, E. (2012). An Approach Based on TRIZ Methodology and SERVQUAL Scale to Improve the Quality of Health-Care Service: A Case Study. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 12(1), s. 95–104.

- Alvarez, J. C., & Hatakeyama, K. (2017). Improving the Conceptual Design at the Technological Innovation of Product Case of Refrigeration by Adsorption. Portland International Conference on Management of Engineering and Technology (PICMET), 9–13. Portland: IEEE.
- Ang, M. C., Ng, K. W., Ahmad, S. A., & Wahab, A. N. A. (2013). An Engineering Design Support Tool Based on TRIZ. 3rd International Visual Informatics Conference (IVIC), 115–127. Selangor, Malaysia: Springer.
- Arlitt, R., Nix, A., & Stone, R. (2012). Evaluating TRIZ as a Provider of Provocative Stimuli. ASME International Mechanical Engineering Congress and Exposition, 441–449. Houston, TX: American Society of Mechanical Engineers.
- Arlitt, R., Nix, A., & Stone, R. (2013). Evaluating TRIZ as a Provider of Provocative Stimuli. ASME International Mechanical Engineering Congress and Exposition, 441–449. Houston, TX: AMER SOC Mechanical Engineers, Three Park Avenue, NEW YORK, NY 10016-5990 USA.
- Asyraf, M. R. M., Ishak, M. R., Sapuan, S. M., & Yidris, N. (2019). Conceptual design of creep testing rig for full-scale cross arm using TRIZ-Morphological chart-analytic network process technique. *Journal of Materials Research and Technology*, 8(6), s. 5647–5658.
- Bao, H., Liu, G. F., & Bian, B. Y. (2012). Product Environment Requirements Mapping and Processing Based on QFDE and TRIZ. *Advanced Materials Research*, s. 479–481.
- Bhatnagar, R. M. (2019). Case Studies For The Application of Least Common Multiple (LCM) Algorithm For Resolving Multi-Parameter Contradiction By Inversion of TRIZ Contradiction Matrix. *Journal of the Brazilian Society of Mechanical Sciences and Engineering*, 41(4), s. 162.
- Bigand, M., Deslee, C., & Yim, P. (2011). Innovative product design for students-enterprises linked projects. *International Journal of Technology Management*, 55(4), s. 238.
- Borgianni, Y., & Matt, D. T. (2015). Axiomatic Design and TRIZ: Deficiencies of their Integrated Use and Future Opportunities. 9th International Conference on Axiomatic Design (ICAD), 34, s. 1–6. Florence, ITALY: Elsevier.
- Brockmoeller, T., Mozgova, I., & Lachmayer, R. (2017). An Approach To Analyse The Potential Of Tailored Forming By Triz Reverse. In M. G. Möhrle & R. Isenmann (Eds.), 21st International Conference on Engineering Design (ICED) (pp. 445–452). Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg.
- Cakir, M. C., & Cilsal, O. O. (2008). Implementation Of A Contradiction-Based Approach To DFM. *International Journal of Computer Integrated Manufacturing*, 21(7), s. 839–847.
- Cempel, C. (2013). Application Of TRIZ Approach To Machine Vibration Condition Monitoring Problems. *Mechanical Systems and Signal Processing*, 41(1–2), s. 328–334.
- Cempel, C. (2014). The Ideal Final Result and Contradiction Matrix for Machine Condition Monitoring with TRIZ. 5th International Congress of Technical Diagnostics, 588, 276–280. Krakow, Poland: Trans Tech Publication.
- Chang, C.-P., Lin, Y.-H., & Lu, C.-Y. (2015). Applying TRIZ Systematic Innovation Method to Improve Urinals. *International Conference on Chemical, Material and Food Engineering (CMFE)*, s. 793–795.
- Chang, C. P., & Lin, Y. H. (2013). Innovative Structure Improvement of a Glare Shield. *International Conference on Mechatronics and Industrial Informatics (ICMII 2013)*, 321–324, 42–45. Guangzhou, China: Trans Tech Publication.

- Chang, C. P., & Lin, Y. H. (2014). Applying TRIZ to Improve a Guide Post. International Conference on Intelligent Materials and Mechatronics (IMM 2013), 464, 431–435. Hong Kong, China: Trans Tech Publication.
- Chang, H.-T., Chang, C.-Y., & Yang, Y.-P. (2013). Combining Surveying Patent Information, Reappearing Problem And Discovering Breakthrough For Design-Around. 19th International Conference on Engineering Design (ICED), 42(5), 417–426. Sungkyunkwan Univ, Seoul, South Korea: Design Soc.
- Chang, Y.-L., Lai, S.-C., & Wang, C.-N. (2010). Enhancing Repair Service Quality of Mobile Phones by the TRIZ Method. 2nd International Conference on Computational Collective Intelligence: Technologies and Applications, 534. Natl Kaohsiung Univ Appl Sci, Kaohsiung, Taiwan: Springer.
- Chen, C.-H., & Huang, C.-Y. (2015). The Synergy Of QFD And TRIZ For Solving EMC Problems In Electrical Products – A Case Study For The Notebook PC. Journal of Industrial and Production Engineering, 32(5), s. 311–330.
- Chen, R.-Y. (2015). A Fuzzy Inventive Problem-Solving Approach for Product Design Computer-Aided System Using Multi-Agent and Fuzzy TRIZ. Journal of Integrated Design and Process Science, 19(1), s. 47–69.
- Chen, W.-C., & Chen, J. L. (2018). Simplifying Algorithm for Inventive Problem Solving: S-ARIZ. Journal Of The Chinese Society Of Mechanical Engineers, 39(1), s. 21–32.
- Chen, Y. (2016). Innovative Design for Vortex Micro-Nano Bubble generator Based on TRIZ. 3rd International Conference on Mechatronics and Information Technology (ICMIT), 710–713. Shenzhen, China: Atlantis Press.
- Cherifi, A., Gardoni, M., M'Bassegue, P., Renaud, J., & Houssin, R. (2017). Knowledge Management And Eco-Innovation: Issues And Organizational Challenges To Small And Medium Enterprises. 21st International Conference on Engineering Design (ICED), 119–128. Vancouver, Canada: Design SOC, 109 Dundee Drive, Glasgow, G52 3hl, Scotland.
- Cherifi, A., M'Bassègue, P., Gardoni, M., Houssin, R., & Renaud, J. (2019). Eco-innovation and knowledge management: issues and organizational challenges to small and medium enterprises. Artificial Intelligence for Engineering Design, Analysis and Manufacturing, 33(2), s. 129–137.
- Chiou, C.-C. (2014). Adoption of Lean Thinking and Service Improvement for Care Home Service . International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering, 8(3), s. 780–785.
- Chun Chiou, C., Ju Liu, C., & Tsai, J. (2012). Integrating PZB Model and TRIZ for Service Innovation of Tele-Healthcare. Chun Chiou, 64, s. 577–582.
- Coelho, D. A. (2009). Applying TRIZ to Human Factors Problems in Manufacturing. 1st International Conference on Manufacturing Engineering, Quality and Production Systems, 112. Transilvania Univ Brasov, Brasov, ROMANIA: WSEAS Press.
- Cui, H., & Zhang, Q. (2014). Exploring the Conflicts between Traditional Retail and E-Commerce Channels for Manufacturing Enterprises: A TRIZ Theory Perspective. International Conference on Management and Engineering (CME), 393–399. Shanghai, China: Destech Publications.
- Dai, Q., Wang, Q., & Li, H. (2013). Scientific Nature of Contradiction Matrix in Earthquake Relief Work. International Conference on Education Reform and Management Innovation (ERMI 2012), 275–280. Shenzhen, China: Information Engineering Research Institute.

- Daniel, T., & George, D. (2015). Developing Quality Project Plan in Automotive Industry with TRIZ Methodology. International Conference on Power Electronics and Energy Engineering (PEEE), 83–89. Hong Kong, China: Destech Publications.
- Dave, H. P. (2017). TRIZ: 40 Principles and Their Ranking by Contradiction Matrix. 2nd International Conference for Convergence in Technology (I2CT), 1258–1261. Siddhant Coll Engr, Pune, India: IEEE.
- Ding, Z., Jiang, S., Ng, F., & Zhu, M. (2017). A New TRIZ-Based Patent Knowledge Management System For Construction Technology Innovation. Journal of Engineering, Design and Technology, 15(4), s. 456–470.
- Donnici, G., Frizziero, L., Francia, D., Liverani, A., & Caligiana, G. (2018). TRIZ Method For Innovation Applied To An Hoverboard. Cogent Engineering, 5(1).
- Duc Truong Pham, Kok Weng Ng, & Mei Choo Ang. (2010). Applying Triz To Support Designers In A Descriptive Design Framework. ASME International Design Engineering Technical Conferences/Computers and Information in Engineering Conference, 871–880. San Diego, CA: Amer Soc Mechanical Engineer.
- Dünya Fikri Haklar Göstergeleri. (2018). Retrieved April 30, 2020, from <https://iprgezgini.org/2019/01/02/dunya-fikri-haklar-gostergeleri-2018-genel-bakis-ve-degerlendirme/>
- Endsley, D. S. (2010). Uygulamada İnovasyon: Sağlık Ekipleri için Pratik Bir Kılavuz - D. Scott Endsley - Google Kitaplar. Retrieved from https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=ro7Fmg_M-H4C&oi=fnd&pg=PT8&dq=%22triz%22+%22contradiction+matrix%22+%22healthcare%22&ots=9L2pUQP7P8&sig=dVUcr_9kX9EaPNsSb_rKNqCBECE&redir_esc=y#v=onepage&q=%22triz%22%22contradiction%22%22healthcare%22&f=false
- Gadd, K. (2011). TRIZ for engineers: enabling inventive problem solving. Retrieved from https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=C1YVvYIeBDIC&oi=fnd&pg=PR13&ots=PnF1SHllha&sig=2ME03mQZQBvVB9KfjQfgsLM3e_M&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
- Gao, G. H., Wei, K. C., Yang, H., & Liu, Y. (2013). Optimization Design of Automatic Transplanting Machine Based on TRIZ. 4th International Conference on Manufacturing Science and Engineering (ICMSE 2013), 712–715, 2966–2969.
- Gazem, N., & Rahman, A. A. (2014). Improving TRIZ 40 Inventive Principles Grouping in Redesign Service Approaches. Asian Social Science, 10(17), s. 127–138.
- Guner, S. (2019). Sağlık Hizmetlerinde Yaratıcı Problem Çözme Tekniği Olarak TRIZ'i Öneren Yeni Bir Yaklaşım. İstanbul Medipol Üniversitesi.
- Guner, S, Kose, I. (2020). A New Approach That Proposes Triz As A Creative Problem Solving Technique In Health Services. Research Journal Of Business And Management, 7 (2), s. 67-79
- Guo, N. (2016). An Innovative Scaffolding Coupler Design Based on TRIZ Theory. International Conference on Artificial Intelligence - Technologies and Applications (ICAITA), 127. Bangkok, Thailand: The Institute of Electrical and Electronics Engineers.
- Guo, S., Yuan, Z., Wu, F., Li, Y., Wang, S., Qin, S., & Peng, Q. (2018). TRIZ Application In Bionic Modeling For Lightweight Design Of Machine Tool Column. ASME International Design Engineering Technical Conferences (IDETC) / Computers and Information in Engineering Conference (CIE), 26, 401–406.

- Han, S. L., Lv, Q. D., Yang, L., & Zeng, Q. L. (2011). Innovation for Joining by Forming of Magnesium Alloy Based on TRIZ. 2nd International Conference on Manufacturing Science and Engineering, 189–193, s. 3284–3287.
- Howard, T. J., Culley, S., & Dekoninck, E. A. (2011). Reuse Of Ideas And Concepts For Creative Stimuli In Engineering Design. *Journal of Engineering Design*, 22(8), s. 565–581.
- Hsu, Y.-L., Hsu, P.-E., Hung, Y.-C., & Xiao, Y.-D. (2010). Development And Application Of A Patent-Based Design Around Process. *ASME International Design Engineering Technical Conferences / Computers and Information in Engineering Conference*, s. 91–100.
- Hu, S. J., Su, L. H., Chen, J. C., & Wei, C. Y. (2013). Innovative Vacuum Cleaner Design Using TRIZ Method. 4th International Conference on Manufacturing Science and Engineering (ICMSE 2013), 690–693, 3372–3376.
- Huang, C.-Y., Lin, Y.-H., Chang, C., & Lu, C.-Y. (2017). A Study on System Innovation Theory Applied to Improve the Multilanguage Guiding Device. 7th International Conference on Education, Management, Information and Mechanical Engineering (EMIM), 1173–1177. Shenyang, China: Atlantis Press.
- Huang, C.-Y., Lin, Y.-H., & Tsai, P.-F. (2015). Developing a Rework Process for Underfilled Electronics Components via Integration of TRIZ and Cluster Analysis. *IEEE Transactions on Components, Packaging and Manufacturing Technology*, 5(3), s. 422–438.
- Huang, Y. X., Kong, L. C., & Liu, W. T. (2014). A New Design of Climbing Robot with TRIZ Theory. *Key Engineering Materials*, 572, s. 624–627.
- Ilevbare, I. M., Probert, D., & Phaal, R. (2013). A review of TRIZ, and its benefits and challenges in practice. *Technovation*, 33(2–3), s. 30–37.
- Ionita, I., Ionescu, G., Visan, A., & Hincu, D. (2011). Methodology For Inventive Problem Solving in Organizational Management. 7th International Conference on Management of Technological Changes, 285–288. Alexandroupolis, Greece: Democritus University of Thrace.
- Ishak, N. M., Sivakumar, D., & Mansor, M. R. (2018). The Application of TRIZ on Natural Fibre Metal Laminate To Reduce The Weight Of The Car Front Hood. *Journal of the Brazilian Society of Mechanical Sciences and Engineering*, 40(2), s. 105.
- Ivashkov, M., Souchkov, V., & Dzenisenka, S. (2005). A TRIZ based method for intelligent design decisions. 6th International Conference on Computer-Aided Industrial Design and Conceptual Design (CAID&CD), s. 357–361.
- Jaisuk, T., & Thawesaengskulthai, N. (2018). Inventive Problem Solving For Automotive Part Defective Reduction. 2nd International Conference on High Performance Compilation, Computing and Communications (HP3C), 106–111. New York, USA: Assoc Computing Machinery.
- Jiang, J.-C., Sun, P., & Shie, A.-J. (2011). Six Cognitive Gaps By Using TRIZ And Tools For Service System Design. *Expert Systems with Applications*, 38(12), s. 14751–14759.
- Jiang, P., Zhai, J., Chen, Z., & Tan, R. (2009). The Patent Design Around Method Based On TRIZ. *IEEE International Conference on Industrial Engineering and Engineering Management*, 1067–1071. Hong Kong, China: IEEE.
- Jou, Y.-T., Lin, W.-T., Lee, W.-C., & Yeh, T.-M. (2013). Integrating the TRIZ and Taguchi's Method in the Optimization of Processes Parameters for SMT. *Advances in Materials Science and Engineering*, s. 1–10.

- Karnjanasomwong, J., & Thawesaengskulthai, N. (2015a). TRIZ-PUGH Model, New Approach for Creative Problem Solving and Decision Making. IEEE International Conference on Industrial Engineering and Engineering Management (IEEM), 1877. Singapore: IEEE.
- Kaya, M. O. (2017). Dünya'da ve Türkiye'de Triz Kullanan Şirketler – kayam – Medium. Retrieved March 28, 2019, from medium website: <https://medium.com/@metinokaya/dünyada-ve-türkiye-de-triz-kullanan-şirketler-52fb26beea8c>
- Kaya, M. O. (2018). TRIZ ile Yenilikçi Mühendislik Eğitimi Tasarlama. Journal of University Research, 1(2), 58–61.
- Kuang, F., Wu, Z., & Liu, X. (2013). A Study on Furniture Innovative Theory Based on QFD and TRIZ. 3rd International Conference on Advanced Engineering Materials and Technology (AEMT 2013), 753–755, 1437–1441. Zhangjiajie, China: Trans Tech Publication.
- Lai, Y. L., Chen, J. H., & Hung, J. P. (2008). A Study on the Application of TRIZ to CAD/CAM System. Conference of the World-Academy-of-Science, Engineering and Technology, 149. Rome, Italy: World Academy of Science, Engineering and Technology.
- Lan, T.-S., Chuang, K.-C., & Chen, Y.-M. (2018). Automated Green Innovation For Computerized Numerical-Controlled Machining Design. Advances in Mechanical Engineering, 10(7), 168781401878977.
- LariSemnani, B., Mohebbi Far, R., Shalipoor, E., & Mohseni, M. (2015). Using creative problem solving (TRIZ) in improving the quality of hospital services. Global Journal of Health Science, 7(1), 88–97.
- Lee, C.-H., Zhao, X., & Lee, Y.-C. (2019). Service Quality Driven Approach For Innovative Retail Service System Design And Evaluation: A case study. Computers & Industrial Engineering, s. 135, 275–285.
- Lee, H.-S., & Hsieh, L.-C. (2009). Innovative Design of an Automatic Car-Door Opening System. International Multi-Conference of Engineers and Computer Scientists, 1640–1644. Kowloon, China: Newswood Ltd.
- Leon, N. (2003). Putting TRIZ Into Product Design. Design Management Journal, 14(2), s. 58–64.
- Li, K.-Y. (2014). Application of TRIZ and Universal Design in the Innovation Design of the Building Descending Structure. 2nd International Conference on Intelligent Technologies and Engineering Systems (ICITES), 1163–1170. Cheng Shiu Univ, Kaohsiung, Taiwan: Springer.
- Li, S. M., Zhang, Y., Zhao, X., & Gong, S. C. (2012). TRIZ Theory in the Application of Vacuum Circuit Breaker Improvement. 7th International Conference on MEMS, NANO and Smart Systems (ICMENS 2011), 403–408, 5117–5120. Kuala Lumpur, Malaysia: Trans Tech Publications.
- Li, T.-S., & Huang, H.-H. (2009). Retracted: Applying TRIZ And Fuzzy AHP To Develop Innovative Design For Automated Manufacturing Systems. Expert Systems with Applications, 36(4), s. 8302–8312.
- Li, W. X., & Wang, S. J. (2012). Axial Force Studies of ESPCP System Based on Triz Theory. Applied Mechanics and Materials, s. 152–154.
- Liang, Y., Tan, R., Wang, C., & Li, Z. (2009). Computer-aided classification of patents oriented to TRIZ. 2009 IEEE International Conference on Industrial Engineering and Engineering Management, s. 2389–2393.
- Lim, C., Park, I., & Yoon, B. (2015). Technology Development Tools in Biomimetics Utilizing TRIZ: Biomimetic-TRIZ Matrix. Portland International Conference on Management of Engineering and Technology (PICMET), s. 2307–2312.

- Lim, C., Yun, D., Park, I., & Yoon, B. (2018). A Systematic Approach For New Technology Development By Using A Biomimicry-Based TRIZ Contradiction Matrix. *Creativity and Innovation Management*, 27(4), s. 414–430.
- Lin, C.-C., & Chen, C.-F. (2016). Applying TRIZ to Develop Radical Innovations for Knife Sheaths. *IEEE International Conference on Applied System Innovation (IEEE ICASI)*, s. 48–53.
- Lin, S.-P., Chen, C.-P., & Chen, J.-S. (2012). Using TRIZ-based Method to Improve Health Service Quality: A Case Study on Hospital. *2nd International Conference on Economics, Trade and Development* (pp. 62–66).
- Lin, S. Y., & Wu, C. T. (2016). Application Of TRIZ İnventive Principles To İnnovate Recycling Machine. *Advances in Mechanical Engineering*, 8(5), s. 16.
- Lin, Y.-H., Li, S.-P., Lu, C.-Y., Chung, R.-G., & Chen, D. (2016a). Applying the TRIZ Systematic Innovation Method to Improve Short Circuit Devices. *International Conference on Mechatronics, Control and Automation Engineering (MCAE)*, 198–200. Bangkok, Thailand: Atlantis Press.
- Lin, Y.-H., Li, S.-P., Lu, C.-Y., Chung, R.-G., & Chen, D.-F. (2016b). Research into the Improvement on Hexagonal Socket by Applying the System Innovation Theory. *International Conference on Advanced Material Science and Environmental Engineering (AMSEE)*, s. 55–57.
- Lin, Z.-C., & Chen, C.-C. (2009). Innovation Procedure For Polishing Times Calculations Of Compensated Cmp Using Multiple Steps Of The Modified Triz Method. *International Journal of Innovative Computing, Information and Control*, 5(8), s. 2311–2332.
- Liu, J., Li, C., Li, X., & Wen, B. (2007). Innovative Principle Study And Application Of Modern Product Design Ideas. *International Conference on Mechanical Engineering and Mechanics*, s. 274–277.
- Liu, M.-S. (2011). The Study Of Green Product Design And Development By Applying TRIZ İnnovation Principles. *4th International Conference of Organizational Innovation (ICOI)*, 5(18), s. 7740–7754.
- Liu, S. (2012). A Decision Making Approach for Selecting Inventive Principles from Contradiction Matrix. *International Conference on Mechatronics and Materials Engineering (ICMME 2011)*, 151, s. 695–699.
- Liu, S., Shi, D., & Zhang, Y. (2009). A Planning Approach of Engineering Characteristics Based on QFD-TRIZ Integrated. *3rd IFIP Conference on Computer-Aided Innovation*, 330. Harbin, China: Springer.
- Liu Gequn, & Liu Weiguo. (2006). Instructing The İnnovation Of Control Strategies By TRIZ. *6th International Conference on Intelligent Systems Design and Applications (ISDA 2006)*, s. 787–791.
- Liu Guoxin, & Lang Kun. (2010). Mechanism of Business Model Innovation Based on TRIZ. *5th International Conference on Product Innovation Management*, 556–559.
- Lu, C., Liao, Z. P., Jiang, S. F., & Liu, G. J. (2006). Research on Innovative Product Design System Based on QFD and TRIZ. *Materials Science Forum*, 532–533, s. 1144–1147.
- Lv, C., Zhang, M., & Wang, M. (2013). Application Research of TRIZ in Maintainability Design. *International Conference on Quality, Reliability, Risk, Maintenance, and Safety Engineering*, s. 1971–1975.
- Ma, J., Zhang, Q., Wang, Y., & Luo, T. (2009). Construction of the Dependence Matrix Based on the TRIZ Contradiction Matrix in OOD. *3rd IFIP Conference on Computer-Aided Innovation*, s. 219–230.

- Ma, L., Tan, R., Zhang, H., & Zhang, X. (2006). TRIZ Application In Conceptual Design Of Packaging Machine For Dropping Pill Of Chinese Traditional Medicine. IEEE International Conference on Management of Innovation and Technology (ICMIT 2006), s. 57–65.
- Ma, S. C., Jia, H. L., & Liu, X. Bin. (2011). Innovative Design of Honeycomb Paperboard Production Process. International Conference on Advances in Materials and Manufacturing Processes, s. 156–157.
- Mansor, M. R., Sapuan, S. M., Zainudin, E. S., Nuraini, A. A., & Hambali, A. (2014). Conceptual Design Of Kenaf Fiber Polymer Composite Automotive Parking Brake Lever Using İntegrated TRIZ–Morphological Chart–Analytic Hierarchy Process Method. *Materials & Design (1980-2015)*, 54, s. 473–482.
- Mastura, M. T., Sapuan, S. M., Mansor, M. R., & Nuraini, A. A. (2016). Design strategy for concept design of hybrid bio-composite automotive anti-roll bar using TRIZ. *Mechanical Engineering Research Day (MERD)*, 60–61. Univ Teknikal Malaysia: Centre Advanced Research.
- Min, G., Shanshan, Z., & Yan, L. (2017). Establishment of Data Collection and Transmission Optimization Model Based on TRIZ. 20th IEEE International Conference on Computational Science and Engineering (CSE) / 15th IEEE/IFIP International Conference on Embedded and Ubiquitous Computing (EUC), 165–170. Guangzhou, PEOPLES R CHINA: IEEE.
- Morgado, T. L. M., Sandiaes, J., & Navas, H. V. G. (2019). TRIZ and Lean Philosophies Applied Together in Management Activities. *Quality Innovation Prosperity*, 23(3), s. 90–102.
- Ogeya, M. C., Coatanea, E., & Medyna, G. (2013). Theory Driven Design And Real Prototyping Of Biomass Pyrolytic Stove. In D. for Harmonies (Ed.), 19th International Conference on Engineering Design (ICED 13) (pp. 69–78). Sungkyunkwan Univ, Seoul, Korea: Design Methods and Tools.
- Pang, J. Z., Guo, X. B., & Yang, Y. W. (2012). The Constraints Analysis on TRIZ in Management Innovation Application. 2nd International Conference on Advanced Design and Manufacturing Engineering (ADME 2012), s. 220–223.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1985). A Conceptual Model of Service Quality and Its Implications for Future Research. *Journal of Marketing*, 49(4), s. 41–50.
- Prasad, M. B., & Sudha, M. (2011). Induction Machine Fault Diagnosis and Design Using Theory of Innovation and Problem Solving (TRIZ) Technology. Annual IEEE India Conference - Engineering Sustainable Solutons, 16–18. BITS Pilani, Hyderabad Campus, Hyderabad, India: IEEE.
- Qiu, C., Liu, S., & Shi, D. (2010). Fuzzy Design Scheme Selection Method Based on QFD Integrated with TRIZ. 2nd International Conference on Advanced Design and Manufacture, 234. Harbin Engn Univ, Harbin, China: Trans Tech Publications.
- Shih, B.-Y., Chen, C.-Y., & Li, C. E. (2013). The exploration of the mobile Mandarin learning system by the application of TRIZ theory. *Computer Applications in Engineering Education*, 21(2), s. 343–348.
- Shrotriya, S., Dhir, S., & Sushil. (2018). Innovation Driven Ecosystem For Quality Skill Development İn India. *Benchmarking: An International Journal*, 25(8), s. 2997–3020.
- Souchkov, V. (2013). Accelerate Innovation with TRIZ. Retrieved from <http://www.xtriz.com/publications/AccelerateInnovationWithTRIZ.pdf>
- Su, C.-T., Lin, C.-S., & Chiang, T.-L. (2008). Systematic İmprovement İn Service Quality Through TRIZ Methodology: An Exploratory Study. *Total Quality Management & Business Excellence*, 19(3), s. 223–243.

- Su, C.-T., & Su, F.-M. (2018). Yield Improvement in Color Filter Manufacturing Using Taguchi Methods and TRIZ's Substance-Field Analysis. *IEEE Transactions on Components, Packaging and Manufacturing Technology*, 8(12), s. 2198-2212.
- Şen, N., & Baykal, Y. (2019). Development of car wishbone using sheet metal tearing process via the theory of inventive problem-solving (TRIZ) method. *Journal of the Brazilian Society of Mechanical Sciences and Engineering*, 41(10).
- Şener, S. D. (2006). TRIZ: Yaratıcı Problem Çözme Teorisi Ve Diğer Problem Çözme Yöntemleriyle Karşılaştırma.
- Tsai, M. P., Shieh, P. I., & Chuang, C. H. (2012). Computer-Supported Innovation for Modularized Product Design. *Advanced Materials Research*, 341-342, s. 586-590.
- Vincent, J., & Cavallucci, D. (2018). Development of an Ontology of Biomimetics Based on Altshuller's Matrix. *18th International TRIZ Future Conference (TFC)*, s. 14-25.
- Wang, C.-H. (2015). Using the theory of inventive problem solving to brainstorm innovative ideas for assessing varieties of phone-cameras. *Computers & Industrial Engineering*, 85, s. 227-234.
- Wang, C.-S., Wang, W.-H. A., Chang, T.-R., & Lin, M.-C. (2009). Integrated Design Structure System For Modular Design In Products Development. *2009 IEEE International Conference on Industrial Engineering and Engineering Management*, s. 1121-1125.
- Wang, X., Lu, C. Da, & Hong, T. (2010). Applying TRIZ for Optimization Formulation of Sapphire Precision Lapping. *Global Conference on Digital Design and Manufacturing Technology*, s. 102-104.
- Wang, Y.-H., Trappey, A. J. C., Hwang, S.-J., & Chen, K.-L. (2016). Develop Potential Solution to the Engineering Conflicts of Additive Manufacturing by Using the Theory of Solution of Inventive Problems (TRIZ) - The Case of Material Jetting Process. *Journal Of The Chinese Society Of Mechanical Engineers*, 37(2), s. 85-93.
- Wang Shuxia, Guo Haibing, & Jia Yuncheng. (2013). Application of TRIZ Matrix of Contradictions in Semiconductor Doping. *International Conference on Management Innovation and Business Innovation (ICMIBI)*, 507-510. Singapore: Singapore Management and Sports Science Institute.
- WIPO, 2018 yılı Dünya Fikri Mülkiyet Göstergeleri Raporu. (2018). Retrieved April 30, 2020, from <https://www.morogluarseven.com/tr/news-and-publications/wipo-2018-yili-dunya-fikri-mulkiyet-gostergeleri-raporunu-yayimladi/>
- Wirawan, C., & Chandra, F. (2016). Quality Tools and TRIZ Based Quality Improvement Case Study at PT "X" A Plastic Moulding Manufacturing Industry. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 114, 12059. Kuala Lumpur, Malaysia: IOP Publishing.
- Word Intellectual Property Organization. (2018). Retrieved April 30, 2020, from WIPO website: <https://www.wipo.int/about-wipo/en/oversight/>
- Xiao, Y., & Xin, L. (2009). Research on Product's Innovation Design Based on 39 Contradiction Matrices and 40 Innovation Principles of TRIZ. *4th International Conference on Product Innovation Management*, s. 246-249.
- Xie, C. L., & Liu, Y. K. (2012). Vehicle Loading Length Measurement System Research Based on TRIZ. *2nd International Conference on Mechatronics and Intelligent Materials (MIM 2012)*, s. 490-495.
- Xie, J., Tang, X., & Shao, Y. (2009). Research on Product Conceptual Design Based on Integrated of TRIZ and HOQ. *3rd IFIP Conference on Computer-Aided Innovation*, s. 203-209.

- Yamada, K., Miura, M., Hayama, T., & Kunifuji, S. (2009). Effectiveness of Engineering Solution Case Document Search Based on TRIZ Contradiction Matrix Theory. 13th International Conference on Knowledge-Based Intelligent Information and Engineering Systems, s. 547–554.
- Yang, C.-M., Kao, C.-H., & Liu, T.-H. (2010). A TRIZ-based Systematic Innovation Product Design Process - A Preliminary Study. 16th ISSAT International Conference on Reliability and Quality in Design, s. 135–138.
- Yang, D., & Hou, W. J. (2007). Improvement design of rapid prototyping machine based on TRIZ. 8th International Conference on Computer-Aided Industrial Design and Conceptual Design, s. 11–16.
- Yang, H. L., & Hsiao, S. L. (2009). Mechanisms of developing innovative IT-enabled services: A case study of Taiwanese healthcare service. *Technovation*, 29(5), s. 327–337.
- Yang, Y., Shao, Y., & Tang, X. (2009). A Study on the Application of the Extended Matrices Based on TRIZ in Constructing a Collaborative Model of Enterprise Network. 3rd IFIP Conference on Computer-Aided Innovation, 330. Harbin, China: Springer.
- Yeh, C.-H., Wu, F.-C., Lai, R.-L., & Chen, C.-H. (2007). TRIZ-Based Conflicts-Solving Applications In Management System. Conference on Systems Science, Management Science and System Dynamics, 2673–2677. Shanghai, China: System Dynamics Socllege.
- Yeh, C. H., Hsieh, C. Y., & Wu, F. C. (2014). The Synergy of TRIZ and Automatic Optical Inspection (AOI) for Detecting Surface Defects on Small Metal Parts. *Advanced Materials Research*, s. 838–841.
- Yeh, C. H., Huang, J. C. Y., & Yu, C. K. (2011). Integration of four-phase QFD and TRIZ in product R&D: a notebook case study. *Research in Engineering Design*, 22(3), s. 125–141.
- Yin, C., & Dai, W. (2015). Reliability Improvement of Mechanical Components Based on TRIZ. Proceeding of the First International Conference on Reliability Systems Engineering ICRSE, s. 43–66.
- Yu, J., & Rong, X. (2015). Examination Method of Duplex Stainless Steel Based on TRIZ. 1st International Conference on Information Sciences, Machinery, Materials and Energy (ICISMME), s. 472–476.
- Zeng, C., & Su, S. (2015). Design Clamping Device of Milling Fixture Base on Contradiction Matrix. 3rd International Conference on Machinery, Materials and Information Technology Applications (ICMMITA), 1450–1455. Qingdao, China: Atlantis Press.
- Zhang, D., Hu, Y., & Yuan, Y. (2007). An Exploring Of The Path Of Management Innovation Based On Conflicts Solving. 14th International Conference on Management Science and Engineering, s. 855–860.
- Zhang, F., Yang, M., & Liu, W. (2014). Using Integrated Quality Function Deployment And Theory Of Innovation Problem Solving Approach For Ergonomic Product Design. *Computers & Industrial Engineering*, 76, s. 60–74.
- Zhang, Y. De, Liu, F., & Yu, Y. (2012). Structural Design of Prostate Biopsy Robot Based on TRIZ Theory. 2nd International Conference on Advanced Engineering Materials and Technology (AEMT), s. 538–541.
- Zhang Dong-sheng, Hu Yue, & Yuan Yuan. (2007). An exploring of the path of management innovation based on conflicts solving. 14th International Conference on Management Science and Engineering, s. 855–860.

Zhen, L., Jiang, Z., Huang, G. Q., & Liang, J. (2008). Knowledge Acquisition For Product Development İn Knowledge Grid. Proceedings of the Institution of Mechanical Engineers, Part C: Journal of Mechanical Engineering Science, 222(11), s. 2269-2280.